VICTOR SUVOROV

PRINCIPIILE SPIONAJULUI

POLIROM

VICTOR SUVOROV

PRINCIPIILE SPIONAJULUI

Cum funcţiona cea mai puternică şi cea mai închisă organizaţie de spionaj a secolului XX

Traducere de Maria Sîrghe

POLIROM
2016

Viktor Suvorov, *ОСНОВЫ ШПИОНАЖА. Как работала самая могущественная и самая закрытая разведывательная организация XX века*
© Viktor Suvorov, 2016
© 2016 by Editura POLIROM, pentru ediţia în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6346-0
ISBN PDF: 978-973-46-6347-7
ISBN print: 978-973-46-6250-0

Coperta: Radu Răileanu
Sursă foto copertă: SA-kuva

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

VICTOR SUVOROV (Vladimir Bogdanovici Rezun), fost ofițer al Direcției Generale de Informații a Ministerului Apărării din Uniunea Sovietică, a defectat în 1978 și s-a stabilit în Marea Britanie, unde a lucrat ca analist de informații. Alte volume traduse la Editura Polirom: *Spărgătorul de gheață. Cine a declanșat al Doilea Război Mondial?* (2010), *Ultima republică* (vol. I: *De ce a pierdut Uniunea Sovietică al Doilea Război Mondial?*, 2010; vol. II: *Cauza sfântă*, 2011; vol. III: *Dezastrul*, 2011), *Ziua M. Când a început al Doilea Război Mondial?* (2011), *Epurarea. De ce a decapitat Stalin armata?* (2011), *Acvariul. Cariera și defecțiunea unui spion sovietic* (2011), *Spețnaz. Istoria secretă a Forțelor Speciale Sovietice* (2011), *O să vă îngropăm! Cronica mărețului deceniu* (2012), *Sinuciderea. De ce a atacat Hitler Uniunea Sovietică?* (2012), *Umbra victoriei* (2013), *Eliberatorul* (2013), *Numele ei era Tatiana* (2013), *Îmi retrag cuvintele* (2014) și *Fiasco. Ultima bătălie a mareșalului Jukov* (2014).

Capitolul 1

De ce au fost necesare agenturile de informații

1

Pe fotografiile făcute din cosmos se pot distinge chiar și cele mai mici obiecte. Din cosmos putem vedea totul. Ce nevoie mai avem atunci de spioni în secolul XXI? Oare glorioasa lor istorie nu s-a încheiat în mileniul trecut?

Nu, nu s-a încheiat.

Apariția sateliților nu a influențat câtuși de puțin rolul principal al spionilor în războiul secret, nu i-a eliminat pe spioni de pe fronturile invizibile, nici măcar nu le-a diminuat numărul. Dimpotrivă: în secolul XXI activitatea spionilor a căpătat o importanță și mai mare, iar în viitor această importanță va crește vertiginos.

Spionul și satelitul (precum și toate celelalte modalități de spionaj) se completează și se susțin reciproc. În niciun caz nu se substituie unul celuilalt. În anumite privințe, capacitățile satelitului sunt net superioare posibilităților spionului; în alte privințe însă, îi sunt net inferioare.

Din cosmos, satelitul poate distinge chiar și cele mai mărunte obiecte. Problema constă în faptul că el vede numai ce se întâmplă în momentul respectiv. Însă cei care adună și analizează informațiile trebuie să știe nu numai – sau, mai ales, nu atât – ceea ce se întâmplă acum, dar și ce va fi mâine, poimâine și peste zece ani. Doar spionul poate obține astfel de date: niciun satelit nu este capabil de o asemenea performanță.

Și mai e ceva. Camerele instalate pe satelit baleiază suprafața pământului. Ele pot să ne arate acoperișul unui palat prezidențial și chiar să fotografieze câteva cuie din loc în loc. În schimb, satelitul nu are cum să vadă seiful din cabinetul președintelui și va fi cu atât mai puțin capabil să arunce o privire în interiorul acestui seif, pe când spionul poate ajunge oricând la seiful respectiv.

Niciun alt procedeu de spionaj nu oferă posibilitatea de a pătrunde atât de adânc în planurile și intențiile inamicului așa cum fac agenturile de informații. De aceea ele au reprezentat și vor reprezenta întotdeauna procedeul cel mai eficient de obținere a unor date despre inamic.

În niciun caz nu trebuie să ni-l imaginăm pe spion ca pe un superman înarmat cu un șperaclu. Un adevărat spion nu se vâră el însuși în seif. El va găsi și va angaja persoana care posedă cheița de la seiful cu pricina.

2

Iată încă un argument în favoarea spionilor. Imaginați-vă că, într-un poligon, un nou tanc inamic este supus testărilor. Pe o orbită staționară, chiar deasupra poligonului, se află un satelit al nostru. Utilizând satelitul, putem obține răspunsuri la multe din întrebările care ne frământă, dar în niciun caz la toate și nici măcar la cele mai importante.

Întrebările rămân. Nu știm dacă blindajul acelui tanc este omogen sau compozit. Și ce grosime are? Dar compoziția chimică? Dacă blindajul este multistrat, din ce materiale sunt compuse straturile, în ce ordine au fost așezate și sub ce unghiuri? Care este autonomia motorului? Cum s-a putut ajunge la un asemenea rezultat? Din ce sunt făcute proiectilele – carbură de wolfram sau aliaj de uraniu? Ce formă au? Cum s-a reușit obținerea unei asemenea viteze la gura țevii și a unei precizii atât de mari? Și care este fiabilitatea țevii în condițiile unor solicitări exagerate? Cum este conceput mecanismul de încărcare?

Întrebări sunt cu duiumul. Ceva informații am mai putea obține dacă punem în funcțiune serviciul de spionaj prin radio sau dacă luăm temeinic la scărmănat izvoarele deschise. Însă nu vom răspunde la toate întrebările. În plus, răspunsurile nu vor fi complete.

Și chiar dacă am reuși să răspundem la toate întrebările apărute, nu am rezolva mare lucru. Ar fi trebuit să căutăm răspunsurile cu vreo cinci ani în urmă, când construcția noului tanc inamic era abia la început. Atunci am fi putut și noi construi și lansa în producție de serie o armă oarecare împotriva acestui monstru.

Dacă noul tanc al inamicului a ajuns deja în poligonul de încercare, iar noi abia acum începem să ne interesăm de caracteristicile sale de luptă, înseamnă că suntem depășiți, fără speranța de a mai putea recupera terenul pierdut.

Prin urmare, satelitul ne poate transmite *ce* are dușmanul, dar nu este capabil să furnizeze date despre *cum* să construim și noi o mașinărie la fel, poate chiar mai puternică și mai amenințătoare. Iar acest lucru nu-l poate face decât spionul, nimeni altcineva. În plus, el poate face rost de informațiile necesare nu în momentul începerii testelor în poligon, când am pierdut deja cursa, ci chiar în ziua când constructorii au primit misiunea și încă nu s-au apucat de treabă, când avem posibilitatea nu numai de a nu rămâne în urmă, ci și de a-l surclasa pe inamic.

3

Punându-ne de acord în privința acestor argumente, să aruncăm pe masă încă o contestație referitoare la utilizarea spionilor: astăzi, 99,99% din informații se găsesc pe internet.

Nu-i așa?

Așa este!

Și atunci, ce nevoie mai avem de spioni?

Răspunsul e simplu: dacă 99,99% din informațiile existente în lume se află pe internet, rezultă că 0,01% din aceste informații nu se află pe internet. Oricâte informații s-ar introduce pe net, întotdeauna va rămâne ceva nefixat în

niciun document, în niciun alt purtător de informație. Și chiar dacă e fixat, în niciun caz nu va ajunge pe net.

Nimeni nu va posta pe net lucrurile cele mai importante.

Agenturile de spionaj există tocmai pentru a obține aceste infime procente, informațiile cele mai importante, mai prețioase, mai secrete și mai bine protejate, a căror valoare depășește tot ceea ce poate fi găsit în documentele deschise, semideschise și chiar închise, însă nu suficient de bine.

Lumea contemporană se schimbă vertiginos. Devine tot mai complexă. Destul de recent, în a doua jumătate a secolului XX, existau două sisteme mondiale: unul condus de Statele Unite ale Americii, celălalt – în frunte cu Uniunea Sovietică. Spionii Vestului furau secrete din Est, spionii Estului furau secrete din Vest. În linii mari, cam așa stăteau lucrurile.

Astăzi lumea e divizată într-o mulțime de state de sine stătătoare sau în grupuri de state care nu se află întotdeauna în relații frățești și de bună vecinătate.

Din acest motiv, spionii vor avea tot timpul de lucru.

Capitolul 2
Necesitatea spionajului militar

1

Orice stat care se respectă are cel puțin două servicii secrete, independente unul de celălalt. Exemple clasice: Sicherheitsdienst (SD) și Abwehr în Germania hitleristă, KGB și GRU în Uniunea Sovietică.

În unele țări există chiar mai multe servicii secrete. Tovarășul Stalin, de pildă, în perioada finală a celui de-al Doilea Război Mondial, avea următoarele servicii care acționau simultan:

- NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
- NKGB (Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului)
- GRU NKO (Direcția Generală de Informații a Comisariatului Poporului pentru Apărare)
- RU GȘ (Direcția de Informații a Marelui Stat-Major)
- RU GMȘ VMF (Direcția de Informații a Statului-Major General al Flotei Militare Maritime)
- GUKR „SMERȘ” NKO (Direcția Generală de Contrainformații a Comisariatului Poporului pentru Apărare)

• UKR „SMERȘ” NKVMF (Direcția de Contrainformații a Comisariatului Poporului al Flotei Militare Maritime)
• OKR „SMERȘ” ȚȘPD (Departamentul de Contrainformații al Statului-Major Central al Mișcării de Partizani)
• OKR „SMERȘ” NKVD (Departamentul de Contrainformații al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne).

Rog să fiu iertat dacă am uitat pe cineva.

Toate aceste servicii secrete acționau independent. Nici măcar OKR „SMERȘ” NKVD nu depindea de NKVD, deși în mod formal făcea parte din structura acestuia, constituind, tot formal, o componentă organică a sa.

Pe lângă acest minunat nouar, tovarășul Stalin mai avea la dispoziție un serviciu de informații personal, al cărui for conducător se ascundea în dosul unei firme modeste, neînsemnate – Sectorul Special al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, OS ȚK VKP (b).

2

Se pune întrebarea: ce nevoie are un stat de atâtea servicii secrete?

Primul răspuns este și cel mai simplu: ca să nu apară monopolul.

Voi explica pe baza unui exemplu.

În anii 1930, în Uniunea Sovietică acționau două servicii secrete extrem de puternice: NKVD și Razvedupr (Direcția de

Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii).

În acele vremuri glorioase, tovarășul Stalin se ocupa cu regularitate de purificarea minuțioasă a aparatului de stat, inclusiv (și îndeosebi) a NKVD și a Armatei Roșii. De la sfârșitul anului 1936, principalul responsabil cu purificarea a fost șeful NKVD, Nikolai Ivanovici Ejov.

Despre amploarea activității sale vorbește următorul fapt: în anul 1935, în NKVD au fost introduse grade speciale. Gradului de mareșal al Uniunii Sovietice îi corespundea gradul de comisar general al Securității Statului, gradelor de general le corespundeau gradele de comisari ai Securității Statului de rang 1, 2 sau 3. În perioada respectivă, 41 de oameni aveau gradul de comisar al Securității Statului (dintre care unul avea gradul de comisar general). 39 dintre ei nu au supraviețuit purificării lui Ejov: trei s-au sinucis, unul a fugit peste graniță, unul a fost otrăvit la ordinul lui Stalin, iar ceilalți 34 au fost împușcați.

Acesta era nivelul cel mai înalt. La toate nivelurile inferioare se întâmplau aceleași lucruri.

Armata Roșie, Marele Stat-Major al Armatei Roșii și îndeosebi Direcția de Informații a Marelui Stat-Major erau purificate periodic de către tovarășul Ejov, cu și mai multă meticulozitate.

Și iată că, după o astfel de epurare, tovarășul Ejov, ajuns de curând comisar general al Securității Statului, și-a dat brusc seama că nu avea cine să coordoneze spionajul militar – toți fuseseră împușcați. Prin urmare, fără a sta prea mult pe gânduri, Ejov a preluat conducerea spionajului militar.

Încă din primii ani ai puterii sovietice, în țara noastră a fost instituită o regulă: în fiecare dimineață, poliția secretă le

prezenta conducătorilor o foaie care conținea raportul asupra celor mai importante evenimente din țară și din lume. Spionajul militar prezenta și el exact același tip de raport.

Întrebare: dar dacă în ultimele 24 de ore au avut loc multe evenimente în țară și în lume, cum încap acestea pe o singură foaie? Și ce e de făcut dacă, brusc, e liniște și pace peste tot, dacă în ultimele 24 de ore nu s-a întâmplat nimic demn de atenția conducătorilor de la Kremlin, nici în țară, nici în lume?

Răspunsul e același: o singură foaie!

Ca în emisiunea „Ultimele știri" a postului unional de radio, de la 22.00, ora Moscovei. Indiferent câte știri erau, multe sau niciuna, programul informativ dura oricum 25 de minute plus încă cinci – starea vremii.

Pentru a percepe adâncimea spațiului, avem nevoie de minimum doi ochi. Tovarășul Stalin privea lumea simultan cu doi ochi (minimum). În fiecare dimineață (Stalin se trezea târziu, pentru că lucra noaptea), conducătorul primea două rapoarte strict secrete: unul de la cekiștii din NKVD, al doilea de la spionajul militar.

Cekiștii nu știau ce raportează spionajul militar, iar acesta nu știa ce raportează cekiștii. Este de la sine înțeles că aceste două structuri superputernice aveau fiecare propria concepție despre mersul evenimentelor. Ceea ce era important pentru cekiști putea fi ignorat de spionajul militar, iar ceea ce prezenta interes pentru spionajul militar putea să le pară cekiștilor un fleac. Sigur, pentru o serie de probleme, ambele organizații manifestau același interes, formulând uneori concluzii diametral opuse. Tocmai în asta consta esența sistemului instituit: pe masa lui Stalin erau depuse rapoarte de la observatori care priveau lumea din unghiuri diferite.

Într-o zi, tovarășul Stalin a citit o foaie ce conținea raportul NKVD, semnat de tovarășul Ejov, și o altă foaie, de la spionajul militar, semnată de același tovarăș Ejov!

Adică, în ultimă instanță, deciziile lui Stalin erau dictate de Ejov. Raporta ceva – se luau niște decizii, raporta altceva – deciziile erau diferite.

Stalin ratase momentul constituirii monopolului.

Însă tovarășul Stalin a remediat imediat situația, cu hotărâre, în maniera sa proprie. Tovarășul Ejov s-a aflat la conducerea spionajului militar exact două zile.

Evaluând pericolul situației create, Stalin a decis scoaterea spionajului militar de sub controlul poliției secrete. Lui Ejov i s-a interzis categoric să se amestece în treburile acestuia. De aici a și început, practic, declinul lui Ejov. Ulterior a fost înlăturat de la conducerea NKVD, transferat pe un alt post, apoi arestat, judecat în secret și împușcat.

Monopolul este distructiv în orice afacere. Pe fronturile secrete ale războiului invizibil, monopolul nu este numai distructiv, dar reprezintă un pericol mortal atât pentru țară, cât și pentru conducătorii ei.

3

Mai există și alte motive, nu mai puțin importante, pentru ca un stat să aibă mai multe servicii secrete în același timp. Unul dintre cele mai importante constă în faptul că serviciile de informații și cele de contrainformații reprezintă două tipuri de activități total diferite. Voi explica diferența pe baza

unui exemplu. Unii jefuiesc bănci, alții le apără de jafuri. De ambele activități se ocupă profesioniști de cea mai înaltă clasă. Și munca unora, și a celorlalți este direct legată de bănci și de conținutul acestora. Profesii înrudite, ca să zic așa.

Pentru a avea succes, hoții trebuie să înțeleagă foarte bine psihologia paznicilor, să le cunoască metodele de lucru, armele, tactica.

De cealaltă parte, paznicii trebuie să studieze profund obiceiurile și apucăturile hoților, procedeele pe care le folosesc.

Hoții și paznicii au multe în comun și totuși sunt foarte diferiți. La fel stau lucrurile și cu spionajul și contraspionajul. Una este când omul nostru, în vizuina dușmanului, îi fură secretele, și cu totul altceva când protejează secretele țării sale de serviciile inamice de spionaj.

Diferența dintre activitățile lor este colosală – începând cu selecția candidaților, verificarea și pregătirea acestora și terminând cu metodele de coordonare a activității lor zilnice.

4

Însă cel mai important motiv pentru care în orice țară există minimum două servicii secrete constă este că un singur serviciu nu are capacitatea de a rezolva toate problemele. Două servicii mici se descurcă; dar unul singur, chiar gigantic, învestit cu împuterniciri extraordinare și mijloace nelimitate, nu este capabil în principiu.

Voi explica pe baza unui exemplu.

Pe 7 noiembrie 1917, comuniștii au acaparat puterea în Rusia, hotărând să construiască o viață nouă. În acest scop au împrăștiat armata, au alungat poliția, au distrus tot aparatul de stat, au lichidat miniștrii, au desființat din mers funcția de ministru și toate celelalte funcții și ranguri, inclusiv gradele militare, diplomatice, științifice, au abrogat legi, regulamente, ordine, transformându-i pe toți într-o turmă unică.

Nu după mult timp, este adevărat, și-au dat seama că cineva trebuie totuși să conducă țara în locul miniștrilor. Atunci au introdus funcțiile de comisari ai poporului, iar în locul ministerelor – comisariatele poporului, în locul președintelui Consiliului de Miniștri au numit un președinte al Consiliului Comisarilor Poporului. În locul temutei poliții secrete, comuniștii au înființat Comisia Extraordinară Panrusă pentru Combaterea Contrarevoluției și a Sabotajului – CEKA. Puterea CEKA era cu adevărat nelimitată; mijloacele de care dispuneau cekiștii erau colosale, iar prerogativele, așa cum rezultă și din denumire, extraordinare.

CEKA (în cele ce urmează – VCEKA, GPU, OGPU, NKVD și așa mai departe) și-a asumat o mulțime de îndatoriri: paza conducătorilor, a instituțiilor statului, a mijloacelor de comunicații și de transport, asigurarea aparatului de stat cu mijloace de comunicare, inclusiv cifrată, lupta cu specula, dezertarea, bolile venerice, vagabondajul copiilor, hoția, banditismul, mita, furtul din proprietatea statului, prostituția. Cekiștii păzeau granițele, înăbușeau răscoale și revolte, sugrumau hidra contrarevoluției prin teroare necruțătoare, asigurau paza închisorilor și a lagărelor de concentrare, ei făceau ancheta, ei judecau, ei pronunțau sentințele și tot ei le duceau la îndeplinire. Ei decideau într-o mulțime de alte

domenii, dintre cele mai diverse, între care cele mai importante erau spionajul și contraspionajul.

În țară se dezlănțuise Războiul Civil și în prima sa etapă comuniștii nu au obținut succese remarcabile. În perioada Primului Război Mondial, comuniștii au destabilizat armata Rusiei prin propagandă antirăzboinică, iar după ce au acaparat puterea au desființat armata. Nu aveau nevoie de vechea armată, care existase pentru apărarea țării și supunerea țărilor vecine. Aveau nevoie de o armată nouă – armata revoluției mondiale. Au numit-o Armata Roșie. În acest nume este prezentă doar componenta ideologică: culoarea roșie este culoarea sângelui vărsat de luptătorii pentru fericirea poporului, culoarea comunismului. Din numele Armatei Roșii lipseau orice referiri la apartenența națională, de stat sau geografică. Ea a fost creată ca armată de cucerire a întregii lumi, pentru triumful comunismului la scară globală.

Din păcate, în primul an al existenței sale, Armata Roșie nu a obținut rezultate remarcabile. Cauzele au fost multiple. Cea mai importantă: era o armată oarbă. Nu avea propriul serviciu de informații. Spionajul în favoarea Armatei Roșii era asigurat de cekiști. Se înțelege de la sine că nu le-a ieșit nimic bun, și nici nu avea cum să le iasă.

5

Imaginați-vă în fotoliul președintelui unei Comisii Extraordinare Regionale – UCEKA:

Iată-l pe președintele UCEKA
Mâna murdară e încărcată de inele,
Curele peste tot; pe coapsă
Atârnă revolverul în toc,
Și se vede că în buzunarele pantalonilor
Mai are câteva chestii.
Stea pe căciulă, stea pe piept,
Sabia și-o târâie la spate.
Iar deasupra acestui costum, o mutră acră
Amintește fără încetare
De un viteaz după un drum istovitor.

P.V. Kalinin, *Karl Marx* (poem) (Manuscrisul poemului a fost confiscat de la autor în timpul arestării. Autorul a fost împușcat.)

Propaganda îi zugrăvea pe apărătorii comunismului ca pe niște cavaleri neînfricați, ireproșabili, cu judecata rece, inima fierbinte și mâinile curate. Dar în CEKA au dat năvală toate lepădăturile, delincvenții de drept comun din toată țara. Mâinile acestora, în marea lor majoritate, erau murdare, fapt remarcat și evocat în eposul popular. Ajungând la puterea nelimitată și necontrolată de nimeni și nimic, sub flamurile terorii roșii, tagma tâlharilor cekiști făcea absolut tot ce poftea, călăuzită de conștiința proletară și de principiile revoluționare.

Președinții comisiilor extraordinare regionale, orășenești, de gubernii, militare, comerciale, de transport și de tot felul aveau foarte mult de lucru: să adulmece contrarevoluția, să-i vâneze pe preoți, pe prostituate și pe foștii ofițeri, să-i împuște pe ostatici, să confiște odoarele bisericilor și alte valori, să instituie dictatura produselor alimentare, adică să confiște toate alimentele, interzicând tuturor să aducă pâine în orașe, să comercializeze alimente sau să le schimbe pe alte mărfuri,

pentru că numai puterea muncitoresc-țărănească avea dreptul să distribuie produsele alimentare după cum credea de cuviință și numai în rândul susținătorilor ei, iar ceilalți nu aveau decât să crape.

Orice președinte CEKA avea mult de lucru. Și, colac peste pupăză, mai apărea și câte un comandant de divizie din Armata Roșie, cerându-i informații despre numărul de tunuri și mitraliere ale inamicului în regiunea respectivă, despre numărul de baionete și de săbii, despre locul concentrării forțelor inamicului, al statelor-majore, al bateriilor, despre numărul de proiectile, cartușe, despre planurile și intențiile dușmanului.

Dar cekistului toate acestea îi erau profund indiferente. Și chiar dacă ar fi ars de dorința de a îndeplini în primul rând cererile Armatei Roșii, nu ar fi reușit. El nu era militar, nu făcea diferența dintre un tun și un obuzier sau dintre escadron și batalion.

Armata Roșie se războia pe tot teritoriul țării în același timp, de la Marea Albă până la Marea Neagră, de la Marea Baltică până la Marea Japoniei, de la Arhanghelsk la Odessa, de la Libava la Buhara și Tiflis, de la Varșovia la Habarovsk și Vladivostok. Controlul asupra acțiunilor inamicului trebuia să fie neîntrerupt, datele trebuiau să fie exacte, complete, veridice și să parvină în timp util – pentru că în urmă cu o zi inamicul se afla într-un anumit loc, iar în ziua următoare era altundeva.

În spionaj, folosirea datelor vechi nu numai că este primejdioasă, dar este pur și simplu letală. E ca și cum am lua niște medicamente al căror termen de valabilitate ar fi expirat în urmă cu zece ani.

6

La începutul Războiului Civil, Armata Roșie a suferit pierderi uriașe. Orice om normal înțelegea unde era buba.

Fiecare stat-major (de batalion, regiment, brigadă, divizie, corp și tot așa până la vârf) reprezintă creierul. Serviciile de informații sunt ochii și urechile.

Imaginați-vă acum un zdrahon în ring. Creierul îi funcționează acceptabil. Dar omul nostru este cam surd și complet orb. Suportă cu eroism loviturile inamicului, care îi pot fractura osul zigomatic și-i pot sparge dinții, în timp ce el lovește în gol, pentru că nu își poate vedea adversarul. Cineva din galerie urlă din răsputeri: „Puțintel mai la dreapta! Acum lovește ceva mai sus! Apleacă-te! Apleacă-te, când îți spun! Cu stânga! Cu stânga! Dă mai jos!”.

Într-o situație similară cu a uriașului pugilist orb s-a aflat și Armata Roșie în primul an al existenței sale. Nu avea un serviciu de informații propriu, datele despre inamic erau furnizate de cekiști, iar băieții ăștia cu inele pe mâinile murdare nu se remarcau printr-o cultură deosebită, nici în plan general, nici în plan strict militar. Aveau și așa destule pe cap.

Conducătorii de la Kremlin nu doreau victoria pur și simplu, ci victoria la scară mondială. Însă Armata Roșie nu numai că nu era în stare să cucerească toată lumea, dar nu era în stare să-și supună propria țară. Conducătorii reacționau rapid și hotărât – îi împușcau pe comandanți, de la cei de pluton și de companie până la comandanții de fronturi inclusiv, acuzându-i de sabotaj și trădare. Cu toate acestea, situația rămânea aceeași.

Conducătorii încercau să cerceteze cauzele eșecurilor: Care era problema?

Cekiștii raportau cu însuflețire: Noi furnizăm informații corecte!

Comandanții Armatei Roșii răspundeau: Insuficiente!

Comandanții aveau dreptate: Pe timp de război, informațiile despre inamic sunt *întotdeauna* insuficiente!

Imaginați-vă punctul de comandă al unei divizii. Ziua e pe sfârșite. Luptele au încetat. Pierderile sunt uriașe. Misiunea de luptă nu a fost îndeplinită. Apar tovarășii în scurte negre de piele, înarmați până-n dinți – ăia cu inele pe mâinile murdare. Începe analiza.

Prima întrebare este adresată comandantului de divizie: Care e cauza înfrângerii?

Răspuns: Insuficiența informațiilor.

Întrebare: Care insuficiență? Doar v-am comunicat ce divizie a albilor este în fața voastră, cine o comandă, câte tunuri și mitraliere are în dotare, câte baionete și câte săbii.

Răspuns: Așa este, dar ar fi trebuit să mai știm și amplasamentul exact al bateriilor de foc, dacă există proiectile brizante, șrapnele și mitralii în fiecare baterie. Lucrurile acestea nu mi le-ați comunicat. Cunoșteam dispozitivul regimentelor lor, dar locul fiecărui batalion în aceste regimente nu-l știam. Și cine comandă acele batalioane? Nu cunoșteam deloc planurile dușmanului. Ce avea de gând comandantul diviziei inamice? Se pregătea pentru apărare sau pentru atac? Dacă voia să atace, atunci când anume și pe ce direcție?

Comandantul de divizie al Armatei Roșii riscă să fie împușcat pentru insistența sa. Dar va schimba ceva acest

lucru? Va fi numit un alt comandant, care va începe să pună aceleași întrebări. Poate să pună întrebări cu miile. Și are dreptate: chiar nu a avut suficiente informații privitoare la rezervele de ovăz și potcoave pregătite pentru caii inamicului. Acestea sunt informații de importanță excepțională: dacă nu are cu ce hrăni caii, atunci înseamnă că dușmanul nu este pregătit pentru un atac nimicitor.

7

Comandanții Armatei Roșii și-au dat seama destul de repede că nu au la ce ajutor să se aștepte din partea tovarășilor cu judecata rece și inima fierbinte. De aceea, fără să mai aștepte glonțul cekist în ceafă și fără să mai întrebe pe nimeni, fiecare comandant de regiment, brigadă sau divizie și-a creat propriul serviciu de informații, rezolvându-și astfel problemele. Înainte și pe flancuri trimitea patrule, acestea organizau observarea inamicului 24 de ore din 24 (în timpul nopții aveau loc și interceptări), trimiteau grupuri de luptători abili în spatele frontului inamic pentru capturarea de prizonieri, pe care îi interogau cu exces de zel. Informațiile obținute erau notate într-un caiet și pe hartă, iar în lipsa acestora, pe o foaie de hârtie.

Fiecare comandant își făcea rost de informații, iar pe baza analizei acestora lua deciziile. Informații erau multe, dar împrăștiate în mici fragmente într-o mulțime de state-majore, de la batalioane până la fronturi inclusiv. În plus, deși sărăcăcioase, informațiile veneau de la tot felul de comisii

extraordinare. Nu avea cine să le sintetizeze. De aceea n-au existat nici victorii strategice răsunătoare.

Conducătorii de la Kremlin s-au împotrivit multă vreme. Nu voiau deloc să-i permită armatei să aibă un serviciu secret. Însă realitatea i-a constrâns.

S-a adoptat o decizie simplă, singura posibilă, de altfel: *în problema obținerii și prelucrării informațiilor despre inamic, armata va fi trecută pe autoaprovizionare.* Dacă informațiile despre inamic le sunt insuficiente comandanților de batalioane, regimente, divizii și tuturor unităților superioare, ei sunt singurii vinovați! Dacă întreaga Armată Roșie nu are destule date despre inamic, să fie învinovățită însăși Armata Roșie!

Adică: fiecare comandant, de la pluton, companie și mai sus, era obligat să-și organizeze cercetarea în interes propriu, să o coordoneze, să răspundă pentru rezultatele activității acesteia.

Așa s-a și decis.

Capitolul 3
KGB și GRU

1

Uniunea Sovietică era condusă de Comitetul Central al Partidului Comunist. În fruntea Comitetului Central era Biroul Politic. În Biroul Politic s-au cățărat cei mai colțoși, cei mai înrăiți, cei mai tenace și cei mai tari de cap ideologi, șefi în politica externă, în industrie, transporturi, forțele armate, poliția secretă, precum și stăpânii celor mai importante orașe și provincii ale imperiului – Moscova, Leningrad, Ucraina, Gruzia, Kazahstan.

De strajă regimului comunist stătea poliția secretă, care și-a schimbat numele de nenumărate ori, așa cum năpârca își schimbă pielea, rămânând totuși năpârcă: CEKA, VCEKA, GPU, OGPU, NKVD, NKGB, MGB, KGB.

De câteva ori, conducătorii poliției secrete au reușit să ajungă în rândul membrilor supleanți ai Biroului Politic sau chiar al membrilor cu drepturi depline ai acestui organ superior al dictaturii comuniste. Dzerjinski, Ejov și Beria, fiind conducătorii poliției secrete, au fost o perioadă (în total 10

ani) și membri supleanți ai Biroului Politic. Ulterior, unul dintre ei (Beria) a devenit chiar membru cu drepturi depline al Biroului Politic. După mulți ani, și Andropov a devenit membru al Biroului Politic. A ajuns la vârful puterii sărind peste rangul de membru supleant al Biroului Politic. Întreaga perioadă în care Beria și Andropov au condus poliția secretă a țării, fiind în același timp și membri ai Biroului Politic, este de 17 ani. Prin urmare, în cei 73 de ani de comunism, șefii poliției secrete au făcut parte din Biroul Politic, în calitate de membri supleanți sau cu drepturi depline, timp de 27 de ani.

Spionajul militar al Uniunii Sovietice și-a schimbat și el numele de mai multe ori. Primul său nume a fost Departamentul de Înregistrare al Statului-Major de Campanie al Sovietului Militar Revoluționar al Republicii (Reghistrupt PȘ RVSR), iar ultimul – Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice (GRU GȘ VS SSSR). Șefii spionajului militar nu au fost niciodată, nici măcar o zi, membri supleanți sau cu drepturi depline ai Biroului Politic.

Pe baza acestei statistici, unii experți occidentali au concluzionat: KGB este o organizație importantă, GRU este mai puțin importantă.

Oamenii care fac astfel de afirmații nu se numără printre cei mai inteligenți – ei nu înțeleg absolut deloc modul în care era structurat sistemul puterii de stat în Uniunea Sovietică.

KGB și GRU nu pot fi comparate, pentru că fac parte din categorii diferite. CEKA-KGB poate fi comparată cu Armata Roșie, devenită ulterior Forțele Armate ale Uniunii Sovietice. În diverse perioade armata a fost condusă de membri ai Biroului Politic – Troțki, Voroșilov, Stalin, Bulganin, Jukov,

Greciko, Ustinov – sau de membri supleanți – Frunze, Sokolov, Iazov. Numărul total de ani – 47.

Concluzia: dacă optăm pentru comparații, paralela trebuie făcută între KGB SSSR și Forțele Armate ale Uniunii Sovietice, nu între KGB SSSR și GRU GȘ VS SSSR.

2

Acum vom coborî o treaptă.

În structura KGB exista Direcția I Principală, care activa dincolo de frontierele Uniunii Sovietice, iar în structura Forțelor Armate exista GRU.

Direcția I Principală și GRU sunt două mărimi comparabile într-o oarecare măsură, cu toate că și aici trebuie să dăm atenție unui mic detaliu. Direcția I Principală a KGB se ocupa în străinătate cu spionajul și contraspionajul, în timp se GRU se ocupa doar de spionaj. De aceea în toate ambasadele sovietice și alte reprezentanțe diplomatice oficiale numărul de cekiști era dublu față de spionii militari din GRU.

Din acest motiv, paralela nu trebuie făcută între GRU și întreaga Direcție I Principală, ci între GRU și acele subsecții ale Direcției I Principale care se ocupau de spionaj.

Aceste două structuri aveau multe în comun, însă deosebirile erau mai numeroase, din cauză că Armata Sovietică și KGB aveau în principiu misiuni diferite.

Din prima până în ultima zi a existenței dictaturii comuniste, misiunea principală a poliției secrete CEKA-GB a

fost apărarea acestei dictaturi de dușmanii interni, adică de propriul popor.

Din primul moment al existenței Armatei Roșii și până la destrămarea Uniunii Sovietice, misiunea principală a Forțelor Armate ale URSS a fost cucerirea supremației mondiale, cucerirea altor țări și popoare. Din această cauză s-a și întâmplat catastrofa din anul 1941: Armata Roșie nu fusese creată pentru apărarea țării. Ea avea cu totul alte scopuri și misiuni. Pornind de la aceste misiuni, s-au elaborat planuri din care lipseau complet variantele de apărare a țării, s-au dezvoltat cu precădere tipuri de trupe inutile în apărare, s-au creat tancuri amfibii (T-37A, T-38, T-40) necesare pentru forțarea Oderului, Vistulei și Rinului, dar complet inutile pentru apărarea propriului teritoriu, armata a fost dotată cu tancuri rapide (BT-2, BT-5, BT-7, BT-7M) care se puteau deplasa cu viteză mare pe autostrăzile europene, dar care pentru drumurile desfundate de la noi nu erau de niciun folos. Desfășurarea trupelor la frontierele țării este ideală pentru atacarea prin surprindere a Europei, dar s-a dovedit a fi dezastruoasă pentru țară și armată în cazul unui atac-surpriză al inamicului.

3

Opriți o fată pe stradă și întrebați-o cum puteți ajunge într-un anumit loc. Vă va explica: când ajungeți la magazinul „Versace Parfium”, luați-o spre salonul de frumusețe și veți vedea în față magazinul de poșete „Prada”. Un bărbat vă va

descrie același traseu cu totul altfel: acela este stadionul de fotbal, de acolo mergeți drept înainte spre berărie, de unde o cotiți spre punctul sanitar pentru trezirea bețivilor.

Fiecare vede lumea cu ochii lui. Fiecare acordă atenție lucrurilor importante pentru el. De aceea, Direcția I Principală KGB și GRU GȘ explicau și evaluau în manieră proprie unul și același eveniment, având de multe ori opinii total diferite.

Armata Sovietică își soluționa problemele specifice, de aceea spionajul militar GRU nu vedea mai departe de lungul nasului.

Poliția secretă CEKA-GB soluționa în principiu alt tip de probleme, pentru că Direcția I Principală a KGB vedea lumea într-o lumină complet diferită.

Să vă dau câteva exemple.

Relațiile dintre Uniunea Sovietică și China nu au fost dintre cele mai călduroase. Dar lungimea frontierei comune era de șapte mii de kilometri. Aceasta în mod formal. În afară de acești șapte mii de kilometri, Uniunea Sovietică trebuia să mai apere și granița mongolo-chineză, adică încă 4.677 de kilometri. Dacă ar fi cedat Mongolia fără luptă Chinei, ar fi apărut un nou sector de frontieră sovieto-chineză, cu lungimea de 3.485 de kilometri.

Ca să apere Mongolia de China, lungimea frontierei ar fi totalizat 11.500 de kilometri. Cedând Mongolia fără luptă – 10.500 de kilometri. Diferența nu e mare.

Dincoace de graniță se întind taigaua și stepa cu resurse naturale colosale în niște regiuni slab populate sau chiar nepopulate. De cealaltă parte a frontierei – peste un miliard de oameni care vor să se înmulțească, dar care nu au spațiul necesar. Noi, când ne întâlnim cu prietenii, îi întrebăm de

sănătate. Din cele mai vechi timpuri, chinezii, când făceau cunoștință cu cineva, întrebau: Câți copii ai? Fericirea familiei depindea de numărul de copii. Însă chinezilor li s-a interzis să se reproducă. Un singur copil de familie! În timp ce la o aruncătură de băț se află Orientul Îndepărtat, aproape pustiu, și Siberia. Să tot folosești resursele și să te înmulțești!

Dacă o sută de milioane de chinezi, înarmați doar cu prăjini de bambus, ar trece granița, nu ar putea fi opriți cu nimic. Însă ei, în afară de prăjinile de bambus, au și automate Kalașnikov, mitraliere Degtiarev și Goriunov, artilerie proiectată de Petrov și Grabin, tancuri Duhov și Morozov, rachete antiaeriene Grușin, rachete operativ-tactice Koroliov și Ianghel. Și armament nuclear. Și rachete strategice de fabricație proprie.

Spionajul militar evalua numai amenințările externe la adresa Uniunii Sovietice. Pentru GRU, alte amenințări pur și simplu nu existau. De aceea, conducerea GRU aprecia drept critică situația pe un eventual front sovieto-chinez, considerând problema apărării graniței sovieto-chineze de nerezolvat.

În perioada respectivă, în China guverna în mod absolut partidul comunist, în fruntea căruia se afla marele conducător și învățător. Un miliard de chinezi circulau pe biciclete, bărbații și femeile purtau pantaloni și pufoaice identice. Nu era nimic atrăgător pentru sovietici în China comunistă. Bicicletă, pufoaică, măreț conducător și învățătură adevărată unică ei deja avuseseră. De aceea, nici treaz, nici beat, niciun sovietic nu ar fi dat fuga să se inspire din exemplul chinezilor. Și nimănui în Uniunea Sovietică nu i-ar fi trecut prin cap să-și construiască viața după modelul chinez.

De aici rezultă că, prin modul de trai, prin exemplul său, China nu reprezenta un pericol pentru ordinea interioară a Uniunii Sovietice. De aceea, pentru tovarășii din conducerea KGB nu exista o problemă a Chinei.

Încă un exemplu.

În decembrie 1973, în Franța a apărut primul volum al cărții lui Aleksandr Soljenițîn *Arhipelagul Gulag*. În februarie 1974, Soljenițîn a fost expulzat din URSS, a locuit o vreme la Zürich, iar în aprilie 1976 s-a stabilit cu familia în SUA.

Pentru GRU, aceste lucruri nu constituiau probleme. Analiștii au pus întrebarea: Poate Soljenițîn să lanseze un atac nuclear asupra Uniunii Sovietice? Răspuns: Nu poate, nu deține armament nuclear. Și asta a fost tot. Cazul a fost închis. Soljenițîn nu prezenta interes pentru GRU.

În schimb, KGB a perceput cartea lui Soljenițîn ca pe ceva mult mai grav decât un atac nuclear. El a lovit în conștiința tuturor celor care încă mai erau capabili să gândească în Uniunea Sovietică. Aleksandr Isaevici locuia în Vermont, dar reprezenta un pericol pentru stabilitatea internă a Uniunii Sovietice și de aceea era inamicul numărul unu al KGB.

Și ultimul exemplu.

În 1976, Statele Unite ale Americii au sărbătorit 200 de ani de la câștigarea independenței. În același an, Jimmy Carter a fost ales al 39-lea președinte al SUA. Obiectivul principal al politicii interne a administrației Carter era reducerea radicală a cheltuielilor militare. În politica externă, obiectivul principal era lupta pentru drepturile omului în întreaga lume.

Conducerea GRU era în extaz. Spre Biroul Politic și-a luat zborul un amplu referat în care se arăta că Jimmy Carter este cel mai bun dintre toți posibilii candidați la postul de

președinte al Statelor Unite, iar Uniunea Sovietică (fără să afișeze acest lucru) trebuie să facă tot posibilul pentru ca el să-și ducă mandatul până la capăt și să fie reales pentru un al doilea mandat; în plus, trebuia susținut orice politician de acest tip, deși existau puține șanse să apară din nou, cândva, un idiot folositor care să-l egaleze pe Carter.

Conducerea KGB avea în privința lui Carter un punct de vedere diametral opus, și iată și de ce. Dacă vă mai amintiți, în perioada respectivă Uniunea Sovietică se autoizolase complet. Toți cei care încercau să fugă din raiul socialist erau uciși fără cruțare de vitejii grăniceri. Țara avea „frontiere închise” – aceasta era frumoasa expresie care denumea fenomenul. Și asta nu era tot. Pentru ca modul occidental de viață să nu ispitească poporul, erau bruiate fără milă vocile radiofonice ale inamicului, iar în delegații plecau numai persoane verificate în mod deosebit și numai pentru îndeplinirea unor misiuni speciale, lăsându-și în patrie rudele și apropiații ca ostatici.

Sub ocupația Uniunii Sovietice se aflau opt țări: Mongolia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Germania de Est, Cehoslovacia, Ungaria. Între 1960 și 1980, trupele sovietice s-au retras din România și Bulgaria, dar, dacă șefii de stat și popoarele acestor țări ar fi încercat să se abată de la ordinea socialistă, ajutorul frățesc pentru regăsirea drumului drept le-ar fi fost acordat imediat și pe gratis. Fuga din aceste opt țări era pedepsită cu moartea. Și iată că s-a găsit un oarecare Jimmy Carter să vorbească despre nu știu ce drepturi ale omului, inclusiv dreptul de a citi ce cărți poftești, de a asculta radioul fără bruiaj și chiar (asta-i culmea!) de a pleca nestingherit din țară, fie în concediu, fie pentru totdeauna.

Cum se poate una ca asta? Să n-ai cui trage un glonte în spate la graniță? Păi atunci or să fugă toți!

Jimmy Carter a aruncat în aer toate principiile ordinii interioare a Uniunii Sovietice și a tuturor țărilor aflate sub ocupație sovietică. KGB nu putea să-i ierte acest lucru.

Am dat aceste trei exemple doar pentru a demonstra diferența dintre KGB și GRU și pentru a mai sublinia o dată că Armata Roșie nu putea privi lumea prin ochii cekiștilor. Acest lucru ar fi dăunat și țării, și armatei, și cekiștilor. Armata Sovietică avea misiunile sale speciale, de aceea avea nevoie de ochi și urechi proprii.

Și de propriul creier.

4

Iată un exemplu din viața reală. La reprezentanța permanentă a Uniunii Sovietice pe lângă Oficiul Națiunilor Unite și la alte organizații internaționale de la Geneva s-au defectat simultan toate aparatele de cifrat ale GRU: din cauza unui virus. Legătura cu Moscova trebuia să fie neîntreruptă, informațiile să meargă în flux continuu.

Soluția, unică și foarte simplă, a fost următoarea: în fiecare zi, un autobuz cu număr diplomatic era echipat cu pază înarmată, cu un ofițer al serviciului de spionaj care avea pașaport diplomatic și imunitate, și pleca în viteză la Berna. Acolo își avea sediul o altă agentură GRU; foloseau aparatura de cifrat și mijloacele de comunicare de acolo, preluau ceea ce le expedia Moscova, după care se întorceau. Și tot așa în

fiecare zi, până a sosit cu avionul de la Moscova noua aparatură de cifrat.

Dar dacă și la Berna s-ar fi defectat aparatele de cifrat?

Atunci ar fi trecut frontiera și ar fi ajuns la Paris.

De ce nu au folosit mijloacele de comunicare ale agenturii KGB?

Pentru că celor din KGB nu li se putea permite accesul la secretele GRU.

Partidul Comunist ținea Armata Sovietică sub control cu ajutorul KGB. În același timp, partidul ținea KGB sub control cu ajutorul Armatei Sovietice. În ultimii ani de viață ai lui Stalin, cekiștii au căpătat prea multă greutate. După moartea lui Stalin, când MGB și MVD au fost comasate într-un minister (Ministerul Afacerilor Interne), tovarășul Lavrenti Pavlovici Beria s-a înălțat cam prea sus, iar Partidul Comunist a trebuit să-l dea jos cu ajutorul generalilor și al mareșalilor Armatei Sovietice.

Tovarășii din Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist înțelegeau prea bine că imediat ce KGB va obține controlul deplin asupra Armatei Sovietice, inclusiv asupra GRU, va acapara puterea în stat și va pune sub control Partidul Comunist.

Capitolul 4

Cele trei niveluri ale spionajului militar

1

Din cele mai vechi timpuri, arta militară era împărțită în două niveluri. Înțelepții greci le-au numit strategie și tactică.

În Antichitate, conducătorul de oști scruta de obicei câmpul de luptă de pe vârful unei coline. Acțiunile de luptă pe care le putea vedea personal țineau de tactică. Tot ce se afla în afara câmpului său vizual constituia strategia.

Această clasificare îi satisfăcea pe deplin pe conducătorii de oști nu numai în perioada războaielor dintre Atena și Sparta, ci și două milenii mai târziu. Pentru Bonaparte, de pildă, tot ce se petrecea pe câmpia de la Borodino ținea de tactică. Dar desfășurarea armatei între Smolensk și Petersburg sau marșul spre Moscova erau probleme de strategie.

Clasificarea artei militare pe două niveluri a încetat să fie utilă la sfârșitul secolului al XIX-lea, când pe timpul războaielor armatele numărau milioane de soldați, iar

amploarea acțiunilor militare creștea vertiginos, cuprinzând aproape tot globul.

La începutul secolului XX a devenit limpede că între tactică și strategie trebuie introdus un nivel intermediar – ceva care să fie mai mult decât tactică, dar mai puțin decât strategie.

Iată un exemplu. Februarie 1905. Războiul ruso-japonez. Înaintea bătăliei de la Mukden, trei armate rusești, alcătuite din 12 corpuri, au creat un front compact cu o adâncime de 25 de kilometri, care se întindea pe o lungime de 155 de kilometri de la vest la est. Pe toată lungimea sa, această linie de apărare a fost pregătită din punct de vedere genistic, ocupată cu trupe și acoperită cu foc de artilerie. Japonezii atacau cu cinci armate aflate sub comanda mareșalului Oyama Iwao.

Întrebare: la ce nivel al artei militare trebuie încadrată această bătălie?

La tactică? E cam prea mult pentru tactică.

La strategie? Nu. Strategia presupune o scară mai mare. Ca strategie poate fi clasificată planificarea și desfășurarea întregului război ruso-japonez, în timp ce diferite episoade ale acestuia – apărarea orașului Port Arthur, bătălia de la Mukden, marșul Flotei Ruse din Marea Baltică și a celei din Marea Neagră în Oceanul Pacific, bătălia de la Tsushima – ocupă un loc intermediar între tactică și strategie.

Primul Război Mondial a confirmat: există armament care nu poate fi numit nici tactic, nici strategic. De exemplu, nemții au construit un tun gigantic pe fundație fixă, din beton. Masa tunului era de 256 de tone. Lungimea țevii – 28 de metri. Tunul propulsa în stratosferă proiectile de 120 de kilograme cu monstruoasa viteză de 1.600 de metri pe secundă. Țeava vibra șapte minute după fiecare lovitură. Neîntâlnind nicio

rezistență semnificativă în stratosferă, proiectilele fantasticului tun zburau până la 130 de kilometri, direct la Paris.

Să ne gândim: este aceasta o armă tactică?

E cam mare pentru tactică.

Strategică? Cu proiectilele lui, tunul a distrus un cartier al Parisului, două, trei, în explozii au murit 250 de cetățeni pașnici, iar 600 au fost răniți.

Nici în noțiunea de strategie nu se prea încadrează.

2

Continuarea Primului Război Mondial a fost Războiul Civil de pe teritoriul Imperiului Rus prăbușit. Și aici apăreau iar și iar situații imposibil de clasificat – nici la tactică, nici la strategie.

Exemplu: pe 14 octombrie 1920, Corpul 2 Armată al Armatei Ruse a atacat trupele Armatei Roșii la baza de operațiuni de la Kahovka. Corpul 2 Armată al Armatei Ruse avea două divizii, un regiment separat, artilerie, trenuri blindate, autoblindate și chiar tancuri și aeroplane. Această luptă și multe altele, comparabile ca amploare și importanță, trebuie considerate tactică sau strategie? E limpede că depășesc nivelul tactic, dar nici până la cel strategic nu se ridică.

Războiul Civil s-a desfășurat pe suprafețe întinse, de la Lvov și Varșovia până la Irkutsk, Habarovsk și Vladivostok, de la Murmansk și Arhanghelsk până la Buhara și Samarkand.

Toți contra toți: albi, roșii, verzi, mahnoviști, grigorieviști. În plus, lacomii mercenari străini: chinezii lui Iakir, pușcașii letoni ai lui Vatsetis, sârbii și croații lui Dundić, cehi, unguri, nemți, armate uriașe și detașamente mici, divizii organizate și gloate dezorganizate, bande mari și găști mărunte.

În acest război, bolșevicii i-au învins pe ruși.

După Războiul Civil, teoreticienii Armatei Roșii au luat decizia să clasifice arta militară pe trei niveluri, nu pe două. Tot ce ocupa un loc intermediar între strategie și tactică a primit denumirea de artă militară operativă. Nu a fost cea mai fericită alegere, dar numele nu este o problemă. S-a făcut un pas în direcția corectă. S-a acceptat în mod oficial faptul că în secolul XX împărțirea pe trei niveluri corespunde într-o mai mare măsură cerințelor războiului modern.

Clasificarea a fost următoarea:

- tot ce se referă la acțiunile de luptă și la armamentul unităților și al subunităților aparține nivelului tactic;
- acțiunile de luptă și armamentul corpurilor, armatelor, regiunilor militare, fronturilor și flotelor țin de nivelul operativ;
- tot ce este mai sus de front – de nivelul strategic.

În plus, s-a introdus și o gradație mai detaliată:

– până la divizie inclusiv – nivel tactic;
– corpul (de infanterie, desant, tancuri etc.) – operativ-tactic;
– armata (de arme întrunite, de tancuri, aeriană) – operativ;
– frontul (grup de armate, regiune militară, flotă) – operativ-strategic;
– grupul de fronturi, Cartierul General pe direcția strategică, Înaltul Comandament – strategic.

Această clasificare nu o contrazice pe cea precedentă, doar că prima este mai generală, iar a doua mai detaliată.

3

Batalioanele, regimentele, brigăzile, diviziile, corpurile, armatele, fronturile și flotele, grupele de fronturi și toate forțele armate au fost create pentru desfășurarea de acțiuni militare – acest lucru este de la sine înțeles. Însă acțiunile militare trebuie asigurate. În războiul modern, din categoria mijloacelor de asigurare fac parte:

• Spionajul
• Apărarea împotriva armelor de distrugere în masă
• Războiul radioelectronic
• Camuflajul
• Asigurarea genistică
• Paza.

Aceasta este o carte despre spionaj, de aceea ne vom opri la acest tip de asigurare militară, care este și cel mai important.

Asemenea clasificării artei militare în ansamblu (și a acțiunilor militare) pe trei niveluri, spionajul, ca modalitate de asigurare a acțiunilor militare, se clasifică și el în spionaj tactic, operativ și strategic.

4

Dacă vrem să înțelegem structura organizațiilor de spionaj din diferite state, fie că este vorba de Direcția I Principală a KGB (URSS), de CIA a Statelor Unite sau de britanica MI-6, luăm mai întâi o foaie de hârtie și desenăm o schemă: în vârf se află șeful (capul, directorul – sau cum i-or fi zicând), acesta are adjuncți care au în subordine direcții, departamente, secții etc.

Dacă încercăm să aplicăm aceeași metodă de analiză organizatorică în GRU, fie nu vom înțelege nimic, fie vom înțelege greșit. Problema este că GRU reprezintă doar vârful piramidei foarte mari și solide a spionajului militar. Întreaga piramidă a spionajului militar este organic și indisolubil legată de întreg organismul forțelor militare sovietice. Fără a cunoaște structura și principiile organizării forțelor armate, ne va fi imposibil să înțelegem cum funcționează spionajul militar.

Vă dau un exemplu pentru a demonstra diferența dintre cele trei niveluri ale spionajului militar.

10 iulie 1943, stația de cale ferată Ponîri de pe magistrala Moscova – Simferopol. La ora 13 și 41 de minute, observatorul Companiei 384 Cercetare separată a Diviziei 307 Infanterie a Corpului 29 Infanterie din Armata a XIII-a a Frontului Central i-a raportat comandantului de companie că vede parapete proaspete pe pozițiile inamicului.

Desigur, comandantul companiei de cercetare nu putea să ia drept bun un anunț atât de important fără să-l verifice, de aceea s-a repezit el însuși la punctul de observație, a cercetat cu atenție prin luneta-foarfecă movilițele de pământ reavăn, s-

a convins personal că observatorul nu s-a înșelat și i-a raportat imediat șefului cercetării diviziei.

Eu nu am fost de față, pe atunci nu existam nici măcar în proiect. Dar sunt absolut convins că șeful cercetării diviziei, cu un amestec de bucurie și neîncredere în glas, l-a înjurat vesel pe comandantul companiei de cercetare, prevenindu-l în legătură cu răspunderea pe care și-o asumă. În acele momente, șeful cercetării era pur și simplu obligat să urle cu urletul său de șef, iar prin înjurăturile de mamă să exprime ceva care în traducere în limbaj omenesc normal ar fi însemnat: „Verifică imediat încă o dată! Te împușc cu mâna mea dacă te-ai înșelat!”.

Fără a mai pierde secunde prețioase, șeful cercetării diviziei a raportat vestea șefului statului-major al diviziei, colonelului V.F. Mamontov, acesta – comandantului Diviziei 307 Infanterie, generalului-maior Mihail Aleksandrovici Enșin. E limpede că, primind o astfel de informație, comandantul diviziei a pus mâna pe telefon și a comunicat-o comandantului Corpului 29 Infanterie, generalului-maior Afanasi Nikitovici Slîșkin.

În fiecare etapă a circulației informației respective, comandantul superior, utilizând un lexic în afara normelor, bogat și diversificat, pretindea de la comandantul inferior verificarea corectitudinii informației, îi amintea de răspunderea personală și îl prevenea în legătură cu pedeapsa aspră în cazul în care informația nu se confirmă.

Nu mai era o chestiune de minute, ci de secunde. Comandantul Corpului 29 Infanterie i-a raportat comandantului Armatei a XIII-a, generalul-locotenent Nikolai Pavlovici Puhov, iar acesta – comandantului Frontului Central,

generalul de armată Konstantin Konstantinovici Rokossovski. Pe canalele secrete, Rokossovski i-a transmis următorul comunicat comandantului suprem, mareșalului Uniunii Sovietice, Stalin: „Ponîri, parapete proaspete!”.

Evident, comandantul Frontului Central nu avea dreptul de a-i raporta comandantului suprem o informație de importanță zdrobitoare înainte de a verifica personal corectitudinea acesteia. De aceea, raportul telefonic al generalului de armată Rokossovski a început cu următoarele cuvinte: „Pe baza unui fapt neconfirmat”, după care Rokossovski l-a asigurat imediat pe Stalin că au fost luate toate măsurile ca știrea să fie verificată: a fost trimisă în misiune toată aviația de cercetare a Armatei a XVI-a Aeriană a Frontului Central, susținută de avioanele de vânătoare corespunzătoare.

Din acest exemplu se vede modul în care funcționa spionajul militar. Vestea despre parapetele proaspete din zona stației Ponîri a fost poate cel mai important raport al cercetării pe care comandantul suprem l-a primit de la spionajul militar în toată perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Și această informație nu a venit de la nu știu ce agent sub acoperire, nu de la GRU, ci de la un simplu observator cu lunetă-foarfecă. Probabil că acest observator nu auzise în viața lui de GRU, deși era observator militar, o parte componentă a giganticei piramide a spionajului, a cărei bază o constituie companiile și batalioanele, iar vârful – Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major.

Probabil că în acest punct voi fi întrerupt: în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, comandantul suprem, mareșalul Uniunii Sovietice, Stalin, a primit de la spionajul militar informații că în SUA se lucrează la crearea armei nucleare. Nu

este aceasta o informație mai importantă decât vestea despre niște parapete oarecare?

Nu contest, informația despre bomba atomică este importantă. Foarte importantă! Totuși, serios vorbind, nu putem compara informația despre crearea unei bombe atomice cu știrea de importanță excepțională privitoare la parapetele proaspete!

Nu vă opuneți, admiteți că importanța acestor două rapoarte nu suportă comparații.

5

Vă invit să privim prin ochii lui Stalin informația primită de spionajul militar pe 10 iulie 1943 și transmisă imediat la Kremlin.

Pe 22 iunie 1941, Germania a atacat prin surprindere Uniunea Sovietică. A fost o vară îngrozitoare. Armata Roșie regulată a fost nimicită complet, a pierdut mii de tancuri și avioane, zeci de mii de tunuri și aruncătoare de mine, sute de mii de mitraliere, milioane de unități de armament de infanterie, milioane de luptători și comandanți uciși sau luați prizonieri. Toamna, nemții erau în apropierea Moscovei. Căderea Moscovei putea însemna prăbușirea regimului și a statului.

Uniunea Sovietică se afla pe marginea prăpastiei, dar a rezistat. În decembrie, Armata Roșie a trecut hotărât la contraofensivă. Prețul plătit a fost peste măsură de mare, dar dușmanul a fost alungat de la zidurile Moscovei.

În primăvara anului 1942, Armata Roșie a desfășurat o serie de operațiuni ofensive grandioase care s-au finalizat cu niște catastrofe la fel de grandioase: încercuirea trupelor sovietice în apropiere de Harkov, căderea Frontului Crimeii, eșecul încercărilor de a scoate Leningradul de sub blocadă. Preluând inițiativa, inamicul a atacat în vara anului 1942 pe direcțiile Volga și Caucazul de Nord. Și din nou deasupra Uniunii Sovietice a început să planeze amenințarea morții. Dacă nemții reușeau să taie cursul Volgăi în apropiere de Stalingrad, aprovizionarea țării cu petrol din Azerbaidjan ar fi fost întreruptă. Asta însemna moarte.

Toamna, pe fronturi se dădeau lupte istovitoare, prelungite, dar, imediat ce a început să ningă și a lovit gerul, Armata Roșie a trecut la ofensivă, finalizată cu victoria strălucită din apropierea Stalingradului. Două dintre cele mai eficiente fronturi în bătălia de la Stalingrad erau comandate de generalii-locotenenți Rokossovski și Vatutin. Ambii au fost avansați de Stalin la gradul de general-colonel, iar în scurt timp la gradul de general de armată.

După Stalingrad, nemții au fost alungați spre vest. Cele două fronturi comandate de Rokossovski și Vatutin au înaintat vertiginos. Fronturile vecine nu au reușit să-și organizeze ofensiva, iar Stalin le-a ordonat celor doi comandanți militari de excepție să se oprească. S-a creat un arc puternic, cu partea convexă îndreptată spre inamic. Două dintre cele mai eficiente fronturi sovietice erau deja înconjurate din trei părți de trupe germane. Nu aveau decât să dea două atacuri la baza arcului și ambele fronturi ar fi fost complet încercuite.

Două atacuri în flanc pe direcții convergente înseamnă artă militară clasică. Așa au acționat trupele germane în vara

și toamna anului 1941, lângă Minsk, Kiev, în zona localității Viazma. La fel au acționat și în primăvara anului 1942 în apropiere de Harkov. Trupele Armatei Roșii au făcut același lucru lângă Stalingrad.

Pe 21 iunie 1943 s-au împlinit doi ani de la începerea războiului sovieto-german.

Două veri de victorii grandioase ale armatei germane.

Două toamne și două primăveri de lupte cu succes schimbător.

Două ierni de victorii grandioase ale Armatei Roșii.

A început al treilea an de război. A treia vară. Nemții vor înainta din nou.

Pe 5 iulie 1943, nemții au atacat cu o forță extraordinară, din nou pe două direcții convergente: de la nord la sud, vizând trupele lui Rokossovski, respectiv de la sud la nord, spre trupele lui Vatutin. Punctul planificat pentru întâlnirea celor două avalanșe de tancuri germane era Kursk.

Atacul principal pe fața nordică a arcului a nimerit Armata a XIII-a a generalului-locotenent Puhov. A început un carnagiu monstruos. În primele trei zile ale atacului german, diviziile eșalonului întâi al Armatei a XIII-a au fost zdrobite. Nici nemților nu le-a fost mai ușor. Fără a acorda atenție pierderilor, pana[1]* germană de tancuri tăia apărarea sovietică încet, dar implacabil. Direcția atacului – Olhovatka. Însă generalul Rokossovski aruncă în luptă Corpul 16 Tancuri, care iese în întâmpinarea tancurilor germane și, trăgând de pe loc, oprește avalanșa. Atunci nemții schimbă direcția atacului principal, înaintând de-a lungul liniei de cale ferată Oriol-Kursk.

Numai că în dreptul stației Ponîri tancurile germane se lovesc de apărarea Diviziei 307 Infanterie. În câteva zile de lupte companiile acestei divizii au rămas cu câte 5-7 oameni. Comandantul Armatei a XIII-a, generalul-locotenent Puhov, a trimis în ajutorul Diviziei 307 Infanterie două divizii de gardă de desant aerian. A trimite militarii de desant sub tancuri este ca și cum ai face armătura unui baraj din aur, nu din oțel. De ce nu face nimeni armătura din aur? Pentru că aurul este mai moale decât oțelul. Apărarea militarilor de desant este mult mai slabă decât apărarea infanteriștilor. Ei nu au în dotare armament atât de greu și de puternic. Diviziile de desant nu sunt destinate apărării. În plus, costul pregătirii unui militar de desant este diferit de costul pregătirii unui soldat de infanterie, aproximativ la fel cum se deosebește prețul kilogramului de aur de prețul kilogramului de oțel.

Nu exista altă soluție. Au fost nevoiți să utilizeze militarii de desant într-un scop total diferit de cel pentru care fuseseră destinați și pregătiți.

Și iată că pe 10 iulie 1943, prin focul și fumul urât mirositor de la tancurile care ardeau pe câmpul răvășit de cratere, prin perdeaua de pământ aruncat în aer de explozii, un observator oarecare din compania de cercetare a Diviziei 307 Infanterie, extrem de slăbită și extenuată, vede la nivelul pozițiilor inamicului niște movilițe de pământ reavăn. Pentru el asta înseamnă că atacul inamicului pe direcția dată a slăbit în intensitate. Dușmanul a primit ordin să înceteze atacul și să se întărească pe aliniamentul cucerit.

Comandantul companiei de cercetare înțelege același lucru, dar se teme să-și facă speranțe deșarte. Cunoaște prețul pe care va trebui să-l plătească dacă raportul s-ar dovedi fals.

Nici șeful cercetării diviziei, nici șeful statului-major, nici însuși comandantul diviziei nu-și permit să se bucure înainte de vreme de norocul incredibil și pretind confirmări, după care, primindu-le, aruncă în luptă ultimele rezerve. Important este să nu scape momentul. Dacă inamicul reușește să-și sape tranșee și șanțuri, fie și numai de un metru adâncime, nu are de ce să se teamă de ofensiva tancurilor sovietice. Iar dacă nu se teme de tancuri, de restul nici atât.

De aceea, în momentul respectiv cel mai important este să-l împiedice pe inamic să se întărească pe pozițiile cucerite. Să împiedice apărarea să se fortifice. În caz contrar va fi imposibil de străpuns, în pofida eforturilor și a numărului de victime.

În structura Diviziei 307 Infanterie, ca în orice altă divizie, exista propria companie disciplinară – a 187-a separată. Comandantul diviziei păstra această companie pentru cazuri speciale. Și iată că i-a sunat și ei ceasul. Trei regimente de artilerie execută un foc concentrat de scurtă durată, dar extrem de violent, încercând să oblige infanteria germană să înceteze săpatul tranșeelor. Susținută de artilerie, compania disciplinară se lansează într-un atac sinucigaș. Chiar dacă vor cădea cu toții, nu-i vor permite inamicului să-și sape tranșee!

Trei regimente de artilerie în ajutorul unei companii de infanterie! Așa ceva se putea întâmpla numai în armata țării mele!

Între timp, informația despre parapetele tranșeelor de la nivelul pozițiilor inamice se înălța vertiginos din ce în ce mai sus. Și comandantul Corpului 29 Infanterie, și comandantul Armatei a XIII-a înțelegeau că atacul inamicului s-a răsuflat. Și totuși, de la înălțimea poziției lor era imposibil să evalueze

cum se cuvine toată profunzimea și întregul sens al celor întâmplate. Sensul acesta i s-a revelat numai comandantului Frontului Central, viitorului mareșal al Uniunii Sovietice Rokossovski. Avea o intuiție deosebită.

Așadar, Grupul de Armate Centru al nemților împotriva Frontului Central sovietic.

Feldmareșalul Günther Adolf Ferdinand „Hans” von Kluge împotriva generalului de armată Konstantin Konstantinovici Rokossovski.

Pentru a rupe frontul, trebuie să concentrezi o forță titanică pe un sector foarte îngust. Nemții au concentrat asemenea forțe – pe fața nordică a arcului Kursk, pe un sector cu lungimea mai mică de 30 de kilometri atacau simultan trei corpuri de tancuri: 41, 46 și 47. Flancurile grupării de șoc erau asigurate de două corpuri de armată: 20 și 23. În cazul unui succes al corpurilor de tancuri, corpurile de armată urmau să lărgească sectorul de străpungere a frontului.

Nu au reușit să rupă apărarea sovietică. Atacul german slăbea vizibil în intensitate. Dacă ritmul atacului scade, dacă frontul de atac se îngustează, înseamnă că trebuie introduse urgent în luptă rezervele. Însă nemții nu le-au introdus. Ceea ce înseamnă că și-au epuizat deja toate rezervele. Tancurile germane au fost oprite lângă Olhovatka. Comandanții germani iau decizia disperată de a schimba direcția atacului. Atacă Ponîri deja nu cu trei, ci doar cu un singur corp de tancuri, 41, destul de sleit de cele patru zile de bătălii sângeroase.

Cu toată forța care i-a mai rămas, Corpul 41 Tancuri se repede înainte, direcția atacului s-a conturat extrem de clar. Frontul de atac s-a scurtat, ajungând la șase kilometri. Alte

direcții de atac german nu existau, altfel s-ar fi conturat a doua, maxim a treia zi.

În acest moment, comandantul Frontului Central, generalul de armată Rokossovski, primește un comunicat urgent despre movilițele proaspete de pământ observate.

Sensul apariției parapetelor de pământ îi este extrem de clar – dușmanul a fost oprit pe fața de nord a proeminenței Kursk! Ceea ce înseamnă, de asemenea, că cele două fronturi sovietice din apropiere de Kursk nu vor mai fi încercuite!

Pe fața sudică dușmanul încă înaintează. Acolo, pe 12 iulie, pe câmpia Prohorovka, s-au ciocnit într-o grandioasă bătălie de tancuri două avalanșe blindate. Dușmanul a fost oprit și acolo. Încă de pe 10 iulie, când nemții au fost opriți pe flancul nordic, deplasarea lor spre flancul sudic nu mai avea sens: oricum tentativa de încercuire eșuase.

Rokossovski i-a raportat toate acestea comandantului suprem. Și amândoi au realizat că timp de două veri inamicul a înaintat cu succes, iar în a treia vară a fost oprit. Reieșea de aici că, pe frontul sovieto-german, inamicul nu va mai ataca niciodată.

A fost o cotitură în desfășurarea războiului. Completă și definitivă.

*

Meritul spionajului militar în bătălia de la Kursk a constat în faptul că nu a ratat momentul trecerii inamicului în apărare și a interpretat în mod corect sensul celor întâmplate. Acest lucru a permis trupelor Armatei Roșii să treacă practic

imediat la ofensivă. Ofensiva a continuat o lună și jumătate, încheindu-se cu ieșirea la Nipru și cu forțarea acestuia.

Concluzia care se desprinde din toată această relatare este următoarea:

GRU nu înseamnă spionajul militar în ansamblu, ci doar vârful unei piramide gigantice. În război au fost cazuri când informațiile primite de la spionajul tactic și de la cel operativ erau mai importante decât informațiile pe care le primea spionajul strategic.

Informațiile primite în timpul războiului despre faptul că americanii construiesc nu știu ce bombă șmecheră nu-i făceau deloc plăcere lui Stalin. Totuși, în vara anului 1943, în momentul în care se punea problema victoriei sau a înfrângerii în războiul sovieto-german, informațiile despre bombă nu prezentau pentru el prea multă importanță.

Va veni o vreme când spionajul militar sovietic se va lămuri și cu bomba atomică.

1* Formație de tancuri germane dispuse în „V” (n.tr.).

Capitolul 5
Spionajul tactic

1

În Uniunea Sovietică, spionajului tactic îi aparțineau organele și subunitățile de spionaj ale companiilor, batalioanelor, regimentelor și diviziilor.

Fiecare comandant, de la nivel de batalion în sus, are propriul său stat-major. Statul-major este creierul. Șeful statului-major este al doilea după comandantul de batalion, regiment, divizie și așa mai departe, până în vârf. Pentru ca nimeni să nu se îndoiască de acest lucru, șefilor statelor-majore de toate rangurile li s-a dat funcția de adjuncți ai comandanților lor. Chiar așa se scria, cu liniuță: maior I.I. Ivanov, șeful statului-major al batalionului – locțiitorul comandantului de batalion. Sau: Mareșalul Uniunii Sovietice N.V. Ogarkov, șeful Marelui Stat-Major al Forțelor Armate – prim-adjunct al ministrului Apărării al Uniunii Sovietice.

Doar de la distanță munca în statele-majore pare ușoară și numai celor care nu au lucrat niciodată acolo. Șeful oricărui

stat-major are o mulțime de îndatoriri. Cele mai importante pentru el sunt:

1. Planificarea acțiunilor militare.
2. Obținerea și prelucrarea informațiilor despre inamic.
3. Organizarea interacțiunii și a comunicării cu trupele din subordine.

Cea mai mică unitate militară în care există stat-major este *batalionul*. Statele-majore ale batalioanelor de infanterie motorizată și ale batalioanelor de tancuri sunt foarte mici – patru persoane:

1. șeful statului-major,
2. adjunctul șefului de stat-major (PNȘ),
3. șeful transmisiunilor batalionului (care era și comandantul plutonului de transmisiuni),
4. sergentul care răspundea de toate documentele, în primul rând de cele secrete.

Acțiunile militare erau planificate de șeful statului-major, informațiile despre inamic erau colectate și analizate de adjunctul șefului de stat-major. E limpede că atunci când unul dintre ei lipsea, celălalt făcea munca amândurora. Șeful transmisiunilor comunica deciziile lor executanților.

La toate nivelurile Armatei Roșii, legătura se stabilea de la superiori la inferiori; fiecare stat-major răspundea de legătura cu vecinul din stânga sa. Acest principiu este ușor de reținut – așa își fac semnul crucii ortodocșii: de sus în jos și de la dreapta la stânga.

Batalioanele de infanterie motorizată nu aveau practic mijloace de a efectua cercetarea. Excepție făcea grupa de

cercetare de artilerie a plutonului de comandă al bateriei de aruncătoare de mine a batalionului. Această grupă își îndeplinea misiunile specifice de localizare a țintelor și corectare a focului bateriei.

Batalioanele de tancuri nu aveau nici măcar atât.

Însă toate companiile care făceau parte din batalioanele de infanterie motorizată și de tancuri erau obligate să efectueze permanent cercetarea inamicului. Acestea îndeplineau misiunile de cercetare prin observație, interceptări, trimiterea de patrule, capturarea de prizonieri și prin alte procedee pe care armatele lumii le-au utilizat de secole. Comandantul de companie raporta statului-major informațiile obținute despre inamic. La rândul său, statul-major îi informa pe comandanții de companii și de baterii în legătură cu situația.

În plus, fiecare companie a doua din batalioanele de infanterie motorizată și de tancuri avea pregătire de cercetare suplimentară. Dacă din batalion trebuia trimisă o patrulă de cercetare, un pichet mobil de cap sau de flanc, acestea erau de regulă numite din cadrul companiei a doua, chiar dacă și celelalte companii erau pregătite.

Adjunctul șefului de stat-major expedia către statul-major al regimentului cele mai importante informații obținute din cercetare.

2

Nivelul următor – *regimentul*.

Statul-major al regimentului era compus din:

1. șeful statului-major,
2. adjunctul șefului de stat-major,
3. șeful cercetării (tot el era și adjunctul șefului de stat-major în problemele cercetării),
4. șeful transmisiunilor,
5. serviciul topografic, secția secretă și altele.

Adjunctul șefului statului-major al regimentului făcea treaba cea mai importantă – planifica acțiunile de luptă.

Șeful cercetării îi furniza informațiile. El îndruma, coordona și controla activitatea de cercetare a batalioanelor, analiza informațiile care îi parveneau de la acestea. În plus, avea în subordine și compania de cercetare a regimentului.

Compania de cercetare a regimentului[1] era alcătuită din:

- un pluton de tancuri pe trei tancuri amfibii PT-76,
- două plutoane de cercetare pe 6 BRDM[2*] (comandantul de companie avea la dispoziție încă o BRDM),
- un pluton de motocicliști (10 motociclete cu ataș).

Efectivul companiei de cercetare era de 66 de persoane. În atac (pentru că orice alte tipuri de acțiuni de luptă erau considerate secundare de Armata Roșie), compania de cercetare a regimentului acționa în fața dispozitivelor regimentului, la o distanță considerabilă, de până la 50 de kilometri, de forțele principale. Procedeele de executare a cercetării erau: ambuscadele, incursiunea, capturarea și interogarea cu cruzime a prizonierilor. Aceasta era cercetarea în forță: nimicim grupurile mici ale inamicului, evităm luptele cu forțele care ne depășesc, rămânem la o distanță suficient de mare pentru a nu fi în pericol, nu pierdem inamicul din ochi.

Misiunea: determinarea poziției forțelor principale ale inamicului și a caracterului acțiunilor sale.

Țintele prioritare:

- statele-majore și punctele de comandă – creierul forțelor inamicului,
- centrele și liniile de transmisiuni – sistemul nervos al organismului militar al inamicului,
- armamentul de distrugere în masă și mijloacele pentru lansarea sa – colții otrăviți ai dușmanului.

Comandantul companiei de cercetare și plutonul de tancuri se deplasau în salturi de la un adăpost la altul, de la un crâng la altul, constituind un fel de punct de sprijin mobil. Plutoanele BRDM hoinăreau prin regiune cu destul de multă impertinență. Motocicliștii acționau mai discret, dar pe distanțe mult mai mari. În caz de primejdie, atât plutoanele BRDM, cât și motocicliștii se retrăgeau repede la adăpostul plutonului de tancuri.

Dacă descopereau un punct de comandă sau un centru de transmisiuni, comandantul de companie îi raporta șefului cercetării regimentului, care hotăra ocolirea țintei descoperite sau atacul.

Dacă se descopereau arme de distrugere în masă și mijloace de lansare a acestora, comandantul companiei raporta statului-major al regimentului, după care, fără alte ordine, ataca ținta cu toată compania, indiferent care erau șansele de victorie.

3

Trecem la un nivel superior, la *divizie*.

Statul-major al diviziei era alcătuit din secții.

Cele mai importante erau prima și a doua.

Secția întâi – operativă. Acolo se elaborau planurile. Această secție era condusă de adjunctul șefului de stat-major.

Secția a doua – de cercetare. Le furniza celor care elaborau planurile informații despre inamic. Secția era condusă de șeful cercetării diviziei, care era și adjunct al șefului de stat-major în problemele cercetării.

Șeful cercetării diviziei controla activitatea de cercetare a tuturor regimentelor; în plus, avea în subordine un batalion de cercetare separat alcătuit din patru companii, cu un efectiv total de 416 militari.

Prima era compania de cercetare în adâncime (CA). Erau diversioniști. Aceste companii nu erau considerate în mod oficial subunități cu destinație specială (DSp, despre care vom vorbi mai încolo), totuși, după caracterul misiunilor îndeplinite, procedeele de desfășurare a acțiunilor de luptă, după orientarea și nivelul pregătirii lor, aceste companii nu se deosebeau practic cu nimic de subunitățile DSp. Compania CA număra doar 27 de militari, din care șase ofițeri și un sublocotenent. Comandantul de companie și plutonierul alcătuiau conducerea companiei, restul de 25 de oameni fiind împărțiți în cinci grupe de cercetare a câte cinci oameni, dintre care unul era ofițerul care conducea grupa. Transprtul companiilor CA era asigurat de șase mașini de teren GAZ-69, câte una pentru fiecare grupă, plus una pentru comandant[3]. Compania CA acționa în spatele frontului inamic în grupuri

restrânse, pătrunzând în adâncime 30 până la 100 de kilometri, fie prin breșe ale dispozitivelor sale de luptă, fie aterizau cu elicopterele, fie erau parașutați din avion; după ce erau parașutați, în caz de necesitate, capturau și utilizau mijloace de transport ale inamicului.

Misiunea principală a companiei CA era căutarea și distrugerea armamentului nuclear și a mijloacelor de lansare. Comandanții diviziilor de tancuri și de infanterie motorizată aveau în structura unităților lor divizioane separate de rachete. De aceea, de multe ori era suficient ca grupele CA să raporteze coordonatele obiectivului descoperit și apoi, printr-un salt, să iasă din zonă: comandantul diviziei avea cu ce să ia prin surprindere ținta descoperită. Dacă ceva îl împiedica pe comandantul de divizie să atace obiectivul respectiv, grupele CA primeau ordin pentru un atac sinucigaș[4].

Companiile a doua și a treia ale batalionului de cercetare erau similare cu cele ale regimentelor de infanterie motorizată și de tancuri. Batalionul de cercetare avea în total șase tancuri amfibii PT-76, 15 BRDM (una a comandantului de batalion și câte șapte pentru fiecare din cele două companii) și 20 de motociclete. Aceste două companii de cercetare ale batalionului de cercetare rezolvau același tip de probleme ca și companiile de cercetare ale regimentelor de infanterie motorizată și de tancuri, dar acționau la o distanță mai mare (până la 80 de kilometri) de forțele principale.

Sesizând tendințele agresive ale companiilor și batalioanelor de cercetare sovietice, inamicul potențial își întărea paza și apărarea obiectivelor de categoria întâi, în special a magaziilor și a depozitelor de armament nuclear. Ca răspuns, Armata Sovietică intensifica puterea de foc și forța de

lovire a subunităților de cercetare tactică. În batalioanele de cercetare ale diviziilor de infanterie motorizată și de tancuri, tancurile amfibii ușoare au fost înlocuite cu tancuri de luptă T-55, T-64, T-72.

Cea de-a patra companie a fiecărui batalion de cercetare era compania de cercetare radio și radiotehnică (CCRRT). Între ei, cercetașii o numeau „compania tra-ta-ta”. Această companie acționa numai pe teritoriul propriu, ascultând cu atenție și interceptând canalele de legătură dintre diverse persoane (cercetare radio) și dintre mijloacele radioelectronice ale inamicului, inclusiv semnalele stațiilor de radiolocație și ale altor instalații (cercetare radiotehnică). Efectivul companiei era compus din 80 de militari care aveau în dotare 30 de mijloace de transport cu echipament electronic.

4

Numărul diviziilor de infanterie motorizată și de tancuri din Armata Sovietică nu era fix. Uneori creștea, alteori se micșora.

În perioada 1960-1980, Armata Sovietică avea 48-50 de divizii de tancuri și 127-130 de divizii de infanterie motorizată. Regimentele și diviziile trupelor aflate în afara granițelor Uniunii Sovietice aveau efectivul complet. Pe teritoriul Uniunii Sovietice, majoritatea regimentelor și diviziilor erau incomplete – erau așa-numitele regimente și divizii de profesioniști a căror completare se preconiza să se

facă în cazul agravării contextului internațional sau la izbucnirea unui eventual război (de obicei, în aceste unități, armamentul și tehnica de luptă erau menținute în stare de conservare), pe baza rezerviștilor.

Cu toate acestea, subunitățile de cercetare ale oricăror unități sovietice de nivel tactic (până la divizie inclusiv) aveau chiar și pe timp de pace efectivele și dotarea din timp de război. Astfel, în structura diviziilor de infanterie motorizată și de tancuri erau 175-180 de batalioane de cercetare; în plus, regimentele de infanterie motorizată și de tancuri aveau 700-720 de companii de cercetare. Prin urmare, la nivelul cercetării tactice, în Uniunea Sovietică activau aproximativ 95.000 de militari.

Pe lângă cercetarea trupelor de arme întrunite, o contribuție uriașă la descoperirea țintelor a avut-o cercetarea artileriei. Aceasta nu era alcătuită numai din grupe, ci și din plutoane, baterii, divizioane și chiar regimente de cercetare. Geniștii efectuau cercetarea în domeniul lor, subunitățile de apărare chimică determinau zonele și nivelurile contaminării chimice și ale radiațiilor din regiune. Toate informațiile ajungeau la statele-majore, unde erau prelucrate și sintetizate.

Sergenții din cadrul cercetării tactice erau pregătiți în divizii de instrucție – de exemplu, în Divizia 66 Infanterie Motorizată de Gardă din Regiunea Militară Subcarpatică sau în Divizia 45 Tancuri de Gardă din Regiunea Militară Bielorusia.

Centrul în care se forma corpul ofițeresc al cercetării tactice era Școala superioară de comandanți „Frunze” din Kiev.

Ofițerii de cercetare radio de la toate nivelurile – de la batalioanele de cercetare ale diviziilor până la cele mai importante agenturi GRU din capitalele inamicului – erau pregătiți de Școala superioară de comandanți de transmisiuni din Cerepoveț.

1. Am utilizat structura subunităților, unităților și marilor unități conform situației de la sfârșitul anilor 1960 – începutul anilor 1970, așa cum era aceasta în perioada cât am fost ofițer.
2* Mașină blindată de cercetare și patrulare (*bronirovannaia razvedîvatelno-dozornaia mașina*) (n.tr.).
3. Aceasta era structura companiei CA în perioada în care am fost ofițer, de la sfârșitul anilor 1960 până la începutul anilor 1970. Ulterior, CA s-a mărit considerabil: compania era formată din trei plutoane care, după pregătire, armament, misiunile îndeplinite și tactica acțiunilor, se apropiau de unitățile DSp. În atac, în fața armatei trebuiau să acționeze și compania DSp și câteva companii CA din structura batalioanelor de cercetare ale diviziilor de infanterie motorizată și de tancuri ale armatei respective. Astfel, granița dintre cercetarea tactică și cea operativă dispărea. Un timp, militarii acestor subunități au purtat însemnele trupelor de desant pe petlițe negre de catifea, ceea ce a constituit o enigmă de nerezolvat pentru spionajul din țările occidentale.
4. Spre deosebire de compania de cercetare despre care am vorbit mai sus, aflată la dispoziția statului-major al regimentului, care avea în dotare tancuri amfibii PT-76 și mașini blindate de patrulare și cercetare (BRDM), grupele de cercetare în adâncime nu aveau armament greu care ar fi putut fi folosit pentru atacarea acestor obiective; de aceea, utilizarea lor în atacul obiectivelor descoperite nu era prevăzută și era privită ca o excepție.

Capitolul 6

De ce comandantul trupelor terestre ale Armatei Sovietice nu avea propria direcție de informații

1

Strategii Vestului au încercat timp de decenii să înțeleagă structura Armatei Sovietice, considerând că aceasta trebuia să imite structura armatelor din țările occidentale. Probabil că raționamentul lor era următorul: dacă în forțele armate ale țărilor occidentale sistemul de conducere nu era, delicat vorbind, dintre cele mai bune, atunci evident că și în Armata Sovietică era exact la fel.

Așa era mai simplu. Mai ușor de înțeles.

De pildă, în anul 1983, editura londoneză Salamander scoate o carte despre spionaj – *The Intelligence War*. Cartea a fost scrisă de un prestigios colectiv de experți militari. Fără a despica firul în patru, autorii au aplicat schema de organizare a spionajului militar din țările occidentale la Armata Sovietică. Rezultatul obținut a fost următorul:

Ministrului Apărării Uniunii Sovietice îi sunt subordonate trupele terestre, Forțele Militare Aeriene și Flota Militară Maritimă. (Încă de la început au călcat cu stângul. Au numit trei categorii de arme ale Forțelor Armate și au omis alte două: trupele de rachete cu destinație strategică și trupele de apărare antiaeriană.)

Descrierea structurii spionajului militar făcută de experții englezi a continuat în felul următor: în subordinea ministrului Apărării se află GRU, iar în subordinea comandanților celor trei categorii de arme ale Forțelor Armate se află direcția de spionaj a trupelor terestre, FMA și FMM. Schița este în totalitate greșită. Ea poate fi demontată cu un singur cuvânt format din cinci litere – „front”.

Strategii occidentali nu au sesizat sensul acestui termen și nici măcar nu au încercat.

Au văzut că există un comandant al Forțelor Terestre ale Armatei Sovietice și Statul-Major al Forțelor Terestre și au presupus că statul-major trebuie să aibă o direcție de spionaj. Nici măcar nu au presupus – erau convinși de acest lucru. Așa au și consemnat.

Au văzut că există un comandant al FMA și Statul-Major al FMA, prin urmare au făcut presupunerea (pentru că aceasta era organizarea în Occident) că la statul-major sovietic al FMA trebuie să existe o direcție de spionaj.

Ambele presupuneri sunt greșite.

Al Doilea Război Mondial a demonstrat că această structură a organelor de conducere a acțiunilor de luptă este extrem de ineficientă și nu trece testul rezistenței.

Germania a avut acest sistem în timpul războiului. După război, principalele state occidentale au menținut acest

sistem.

Uniunea Sovietică nu a avut niciodată ceva asemănător.

2

În timpul războiului, forțele armate ale Germaniei erau împărțite în trei categorii, fiecare având propriul înalt comandament: Comandamentul Forțelor Terestre (OKH), Comandamentul Forțelor Aeriene (OKL), Comandamentul Forțelor Maritime (OKM). Fiecare din cei trei comandanți avea propriul stat-major și planifica el însuși războiul.

Unitatea organizatorică a trupelor terestre era grupul de armate, iar a aviației – flota aeriană.

Flotele aeriene colaborau cu grupurile de armate, le susțineau. Repet: colaborau și susțineau.

Flota aeriană nu intra în structura grupului de armate. Comandantul grupului de armate nu avea nicio autoritate asupra flotei aeriene care acționa pe direcția respectivă. Comandantul grupului de armate nu putea să-i ordone nimic comandantului flotei aeriene. Putea doar să *ajungă la o înțelegere* cu acesta.

După război, chiar generalii germani au recunoscut că, având această structură a conducerii, victoria era imposibilă.

Generalul-locotenent Zimmerman:

„Sistemul conducerii superioare a forțelor armate germane era bizar” (*Decizii fatale*, trad. din germ., Voenizdat, Moscova, 1958, p. 237).

„Fiecare categorie de forțe armate acționa independent” (*Ibidem*, p. 254).

Generalul-maior B. Müller-Hillebrand:

„Numirea unui comandant la fiecare categorie de forțe armate a fost o eroare evidentă. Divizarea forțelor armate în părți componente (trupe terestre, maritime și aeriene) este oportună numai din punctul de vedere al organizării pregătirii de luptă, al dotării acestora cu armament și mijloace tehnice, dar nu și din punctul de vedere al desfășurării acțiunilor de luptă” (B. Müller-Hillebrand, *Armata terestră a Germaniei, 1933-1945*, trad. din germ., Izdatelstvo inostrannoi literaturî, Moscova, 3 vol., 1956-1958, vol. 1, p. 129).

Generalul-colonel H. Guderian:

„Proasta organizare a organelor noastre militare superioare… Existau diverse instanțe – Comandamentul Suprem al Forțelor Armate, statul-major al conducerii operative a forțelor armate, înaltul comandament al trupelor terestre, înaltul comandament al forțelor militare aeriene, înaltul comandament al forțelor militare maritime, comandamentul trupelor SS, ministerul armelor și munițiilor – care duceau la confuzii în privința conducerii forțelor armate” (H. Guderian, *Amintirile unui soldat*, trad. din germ., Rusici, Smolensk, 1998, p. 405).

În Uniunea Sovietică existau fronturi. Frontul este creat pentru conducerea trupelor pe timp de război. În anul 1941, la începutul războiului cu Germania erau cinci fronturi active, iar la sfârșitul războiului – zece. În plus, două-trei fronturi se aflau în Orientul Îndepărtat; pentru moment nu desfășurau acțiuni de luptă, dar erau pregătite pentru acest lucru.

Frontul este o mare unitate în structura căreia intră o armată aeriană (sau câteva corpuri și divizii de aviație) și câteva armate de arme întrunite și de tancuri. Cu alte cuvinte, frontul este un amestec de aviație militară cu trupe terestre.

Frontul era condus de un comandant și de statul-major al acestuia. Comandantului trupelor frontului i se subordonau în egală măsură și comandanții aviației, și comandanții trupelor terestre. Se crea astfel o colaborare strânsă între trupele aeriene și cele terestre, în absența căreia victoria într-un război este de neconceput.

Statul-major al frontului era compus din direcții. Direcția întâi, cea operativă, elabora planurile de război. Direcția a doua, de cercetare, obținea informații despre inamic. Direcția de transmisiuni asigura comunicarea ordinelor către executanți. Totul era aici la fel ca într-un stat-major de batalion, numai că la scară mult mai mare. Statul-major al frontului mai avea și alte direcții și secții, dar acestea nu fac obiectul prezentei lucrări.

Comandantul frontului se subordona comandantului suprem, însă nu-i era subordonat comandantului-șef al trupelor terestre.

Înainte de al Doilea Război Mondial și în timpul acestuia, în Armata Roșie nu exista funcția de comandant-șef al trupelor terestre. Aceasta a fost înființată abia după război. Comandantul-șef al trupelor terestre și subordonații săi coordonau pregătirea cadrelor, proiectarea unor noi tipuri de arme, formarea de noi unități și mari unități, completarea acestora cu efectiv uman, dotarea cu armament și aprovizionarea, instruirea corpului ofițeresc și instrucția de luptă a trupelor, rezolvau o mulțime de alte probleme, însă elaborarea planurilor de război și conducerea acțiunilor de luptă nu intrau în atribuțiile lor.

Iată de ce la statul-major al trupelor terestre ale Armatei Sovietice nu existau nici direcția operativă (pentru planificarea acțiunilor de luptă), nici direcția de cercetare.

3

În timpul războiului și după aceea a existat funcția de comandant-șef al FMA. Acesta avea propriul stat-major, totuși nici el nu avea nevoie de propria direcție de cercetare. Și iată de ce.

Comandantul-șef al FMA răspundea de dezvoltarea aviației, de înzestrarea cu cele mai noi modele de armament, de pregătirea efectivului de zbor, ingineresc și tehnic, de sintetizarea și diseminarea experienței de luptă, de construcția aerodromurilor, de rezolvarea multor altor probleme. Însă nici el nu avea vreun rol în conducerea războiului.

Din structura FMA făceau parte trei elemente de bază:

1. Armatele aeriene ale fronturilor – acestea acționau conform planurilor comandanților de fronturi.
2. Aviația cu acțiune îndepărtată (adică strategică) – era utilizată conform planurilor comandantului suprem.
3. Aviația militară de transport – era utilizată de asemenea conform planurilor comandantului suprem.

Lucrurile stăteau în felul următor: armata aeriană a frontului avea regimente de aviație de cercetare. Acestea acționau conform planurilor secției de cercetare a armatei aeriene. Informațiile obținute ajungeau la direcția de cercetare a frontului. Aceasta, la rândul ei, transmitea informațiile comandamentului și statului-major al armatei aeriene.

În aviația cu acțiune îndepărtată (strategică) existau și regimente de aviație de cercetare. Ele acționau în

conformitate cu planurile GRU, care, la rândul său, transmitea informațiile comandamentului FMA în general și comandamentului aviației strategice și de transport în special.

Comandantul-șef al FMA nu avea în subordine o direcție de cercetare, pentru că nu avea nevoie de așa ceva.

Apăreau situații când armatele aeriene ale câtorva fronturi trebuiau să acționeze simultan pentru atingerea unui scop. Exemplu: lupta aeriană de la Kuban din primăvara anului 1943. În asemenea situații, comandantul-șef al FMA își asumă conducerea acțiunilor câtorva armate aeriene, iar pentru aceasta este suficient să aibă o grupă nu prea mare de operatori, cercetași și transmisioniști, constituită pe o perioadă limitată, în funcție de durata luptei.

4

În schimb, comandantul-șef al Flotei Militare Maritime era obligat să aibă propria cercetare. Și o avea.

FMM era alcătuită din patru flote, fără a mai socoti flotilele. La statul-major al fiecărei flote exista o direcție de cercetare. În plus, statul-major al FMM avea și el o direcție de cercetare.

Această situație a fost determinată de faptul că mările și oceanele ocupă cea mai mare suprafață a planetei. Forțele flotelor inamice acționau pe toate mările și oceanele. Să presupunem că o unitate de elită americană de portavioane acționează în Atlanticul de Nord, urmărită de navele și avioanele Flotei Militare Nordice. Și dintr-odată unitatea dispare. Poate apărea din nou oriunde – în Marea Caraibelor

sau în Mediterană. Din acest motiv, informațiile de la toate cele patru flote trebuiau colectate, centralizate și prelucrate undeva. De acest lucru se ocupa direcția de cercetare a statului-major al FMM.

Trupele de rachete cu destinație strategică (TRDS) erau conduse de un comandant-șef căruia i se subordona statul-major al TRDS. Acest stat-major nu avea o direcție de cercetare. Țintele pe care le vizau TRDS erau indicate de Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major (GRU GȘ). Decizia privind țintele care trebuiau distruse, cu ce anume și în ce ordine se lua în cadrul Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major (GRU GȘ) și era confirmată de comandantul suprem.

Trupele apărării antiaeriene (AA) erau conduse de un comandant-șef. Acesta avea în subordine statul-major al trupelor AA, care nu avea direcție de cercetare, ci o secție de cercetare. Aceasta din cauză că trupele AA nu făceau cercetare prin agenți sau prin diversiune pe teritoriul inamic. Această secție nu avea misiuni de capturare. Activitatea cercetașilor se limita la prelucrarea informațiilor care veneau de la direcțiile de cercetare ale regiunilor militare și de la GRU.

Capitolul 7
Spionajul operativ

1

Spionajul operativ este spionajul militar de la nivelul corpurilor de armată, al armatelor de arme întrunite, de tancuri și aeriene, al regiunilor militare, al flotelor, iar pe timp de război și de la nivelul fronturilor.

În Armata Sovietică, fronturile erau desfășurate pe timp de război sau cu puțin timp înainte de izbucnirea lui. *Frontul* presupune o armată aeriană, o armată sau două de tancuri și câteva armate de arme întrunite, precum și o serie de unități și mari unități de front cum ar fi divizia de artilerie sau chiar corpul de artilerie, brigăzile de rachete și de rachete antiaeriene, geniști, transmisioniști, chimiști și mulți alții.

Direcția a doua, de cercetare, a statului-major al frontului era condusă de șeful cercetării frontului. Această direcție era alcătuită din cinci secții și două grupe.

Secția întâi coordona toată cercetarea tactică a frontului, adică activitatea batalioanelor de cercetare ale diviziilor și pe cea a companiilor de cercetare ale regimentelor. Cadrele

pentru secțiile întâi erau pregătite la facultatea de cercetare a Academiei Militare „Frunze”.

Secția a doua se ocupa de cercetarea prin agenți. Avea în subordine *Centrul de informații* (CI), care desfășura activități de cercetare prin agenți în zona viitoarelor acțiuni de luptă ale frontului respectiv. CI își recruta agenții de informații de pe teritoriile statelor învecinate, unde frontul urma să acționeze pe timp de război. Cadrele pentru spionajul operativ prin agenți erau pregătite de Facultatea a Treia a Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice.

Secția a treia se ocupa cu spionajul special. Spionajul special era un eufemism militar sovietic care ascundea adevăratele misiuni și caracterul activității acestei secții. Ea pregătea, iar în caz de război coordona desfășurarea unor operațiuni diversioniste pe teritoriul inamicului, inclusiv lichidarea conducerii politice și militare, distrugerea comunicațiilor, acte teroriste cu scopul de a anihila voința inamicului de a opune rezistență și de a-l determina să capituleze; și secția a treia își recruta agenții pentru aceste operațiuni de pe teritoriul inamicului potențial. Avea în subordine o brigadă cu destinație specială (DSp) care în timp de pace era alcătuită din 900-1.300 de ucigași de elită (despre ei vom mai vorbi în paginile acestei cărți) și din *Punctul de cercetare cu destinație specială* (PCDSp) care recruta agenți cu destinație specială. Ofițerii pentru această secție erau pregătiți tot de Facultatea a Treia a Academiei Militare Diplomatice, deși ofițerii brigăzii DSp puteau fi și absolvenți ai Academiei Militare „Frunze”.

Vă atrag atenția asupra unei deosebiri importante. În subordinea secției a doua se afla *centrul* de informații, care

recruta agentura de informații și o conducea, în timp ce secția a treia avea în subordine *punctul* de cercetare cu destinație specială, care recruta agentura diversionistă și-i coordona activitatea.

Centrul de informații era o structură puternică cu sute de ofițeri-spioni, cu centru de transmisiuni și subunități de protecție.

Punctul de cercetare DSp era de rang mai mic, avea doar 15-20 de ofițeri. PCDSp avea și un centru de transmisiuni, pază și subunități de protecție.

Secția a patra se ocupa cu prelucrarea informațiilor furnizate de cercetare. Aici se adunau toate datele din toate unitățile și marile unități care alcătuiau frontul. Din secția a patra informațiile ajungeau la statele-majore superioare și subordonate. Statelor-majore superioare le erau expediate informațiile care le interesau și le erau necesare, celor subordonate le erau expediate informațiile care li se puteau încredința.

Secția a cincea se ocupa de cercetarea radio și radiotehnică. Această secție avea la dispoziție o brigadă și câteva regimente separate de cercetare radio și radiotehnică cu destinație deosebită. În plus, coordona activitatea cercetării radio a tuturor unităților și marilor unități din care era alcătuit frontul respectiv.

Grupa întâi era alcătuită din traducători (în cercul ofițerilor organelor de informații erau numiți „inchizitori”). Traducătorii nu se ocupau numai cu traducerea documentelor capturate și a textelor cifrate interceptate, ci și cu interogarea prizonierilor. Prizonierii nu sunt întotdeauna foarte dispuși să răspundă la întrebări, de aceea măiestria traducătorului

militar nu se reducea numai la cunoașterea unei limbi străine și a artei militare. Acesta trebuia să pună întrebările cu abilitate pentru a obține răspunsuri verosimile în situația în care prizonierul nu voia să vorbească, iar în acest scop avea la dispoziție mijloace speciale de desfășurare a interogatoriului. Ofițerii pentru aceste grupe erau pregătiți la Institutul Militar de Limbi Străine.

Grupa a doua era grupa tehnică. Se ocupa cu aprovizionarea tuturor subunităților de cercetare ale frontului cu tehnică și aparatură specifică de cercetare, cu exploatarea și întreținerea acesteia. În atribuțiile grupei a doua intra în special descifrarea fotografiilor aeriene.

2

În vreme de pace, în Uniunea Sovietică nu existau fronturi. Pe teritoriile Germaniei de Est, Poloniei, Cehoslovaciei și Ungariei se aflau formațiuni mari ale Armatei Sovietice – *grupările de trupe*[1]. Conducerea și statul-major ale fiecărei grupări de trupe aveau o structură care permitea încă de pe timp de pace transformarea lor în conducere și stat-major ale frontului în cel mai scurt timp, în doar câteva minute.

În Germania de Est, numărul trupelor sovietice era mai mult decât suficient pentru formarea unui front. În afară de aceasta, trupele Germaniei de Est au trecut în subordinea comandamentului sovietic. Pe teritoriile Poloniei, Ungariei și Cehoslovaciei erau insuficiente trupe pentru desfășurarea de

fronturi, totuși aceste grupări de trupe puteau fi rapid întărite cu trupe transferate de pe teritoriul Uniunii Sovietice. În plus, armatele acestor țări au trecut sub comandă sovietică.

Teritoriul Uniunii Sovietice a fost împărțit în 16 *regiuni militare*. În caz de război, opt dintre ele urmau să fie desfășurate ca fronturi (despre celelalte opt, interne, vom vorbi în cele ce urmează).

De aceea, încă din timp de pace, opt regiuni militare (în afară de cele interne) aveau o structură de conducere care nu se deosebea cu nimic de structura de conducere a fronturilor. Tot ce trebuia făcut era schimbarea firmei: comandantul trupelor regiunii militare devenea comandantul trupelor frontului.

De pildă, Regiunea Militară Subcarpatică de pe meleagurile mele natale. Aceasta era alcătuită din două armate de arme întrunite, o armată aeriană și una de tancuri. Era un front în toată regula. În plus, avea un corp de artilerie, brigăzi de rachete și de rachete antiaeriene, regimente antitanc și tot restul. Direcția de informații a statului-major al Regiunii Militare Subcarpatice avea la dispoziție toate forțele și mijloacele pe care trebuie să le aibă un front: un centru de informații (CI), un punct de cercetare cu destinație specială (PCDSp), o brigadă DSp, o brigadă de cercetare radio etc.

În caz de război, cele opt regiuni militare interne nu se transformau în fronturi, însă fiecare ceda din structura proprie o armată de arme întrunite. De exemplu, în Regiunea Militară Privoljie, unde am slujit eu, existau doar trei divizii de infanterie motorizată. Cu toate acestea, regiunea avea numărul complet de unități de armată care includea brigăzi (de rachete, rachete antiaeriene, artilerie), regimente (de

elicoptere, antitanc, transmisiuni, geniu, transport, cercetare radio), precum și batalioane și companii separate. În caz de mobilizare, diviziile de infanterie motorizată erau împărțite în două, după care erau completate cu rezerviști. Deveneau astfel șase la număr. Din structura statului-major al regiunii se desprindea statul-major al noii armate de arme întrunite.

Sistemul era același în toate celelalte regiuni militare interne. De aceea în structura statelor-majore ale acestora nu existau direcții de informații, ci secții de cercetare, la fel ca în statele-majore ale armatelor (despre acestea va fi vorba mai jos).

Toți cei douăzeci de șefi ai spionajului militar din regiunile militare și grupările de trupe nu se subordonau numai șefilor statelor-majore ale unităților din care făceau parte, ci și Direcției 5 GRU, care controla activitatea direcțiilor de informații ale regiunilor militare (în regiunile militare interne – activitatea secțiilor) și ale grupărilor de trupe, decidea numirile în funcțiile înalte din spionajul operativ în cadrul acestor mari unități și sintetiza rezultatele activității acestuia.

3

Structura direcțiilor de informații ale celor patru *flote* sovietice (Nordică, Atlantică, Baltică și a Mării Negre) era aceeași cu structura direcțiilor de informații ale fronturilor, regiunilor militare și grupărilor de trupe, adaptată la specificul maritim.

Secția întâi a direcției de cercetare a statului-major al flotei controla cercetarea navală.

Secția a doua se ocupa cu spionajul prin agenți, având la dispoziție un centru de informații care recruta agenți din toată lumea, în special din marile porturi și din locurile în care erau amplasate baze militare maritime ale inamicului.

Secția a treia se ocupa cu spionajul special (diversionist), având în subordine un punct de informații cu destinație specială și o brigadă maritimă DSp.

Secția a patra se ocupa cu prelucrarea informațiilor rezultate din activitatea de spionaj.

Secția a cincea se ocupa cu spionajul radio. Pe lângă punctele terestre de interceptare radio, secția mai avea la dispoziție numeroase nave de spionaj prin radio.

În rest era același lucru. Deosebirea consta în faptul că direcțiile de informații ale fronturilor, regiunilor militare și grupărilor de trupe erau direct subordonate Direcției a V-a GRU, iar acțiunile celor patru direcții de informații ale flotelor erau coordonate de o structură numită Spionajul Flotei, care făcea parte din statul-major al FMM și avea un puternic aparat propriu de obținere a informațiilor și de analiză a datelor. Într-o serie de probleme, Spionajul Flotei se subordona șefului statului-major al FMM, în alte probleme – Direcției a V-a GRU. La fel ca într-un regiment de infanterie motorizată: în anumite chestiuni, șeful cercetării regimentului se subordona șefului statului-major al regimentului, în altele – șefului cercetării diviziei. Spionajul Flotei, ca nivel intermediar al structurii organizatorice, a fost introdus pentru că de multe ori nave ale mai multor flote acționau împreună pe teatre maritime de operațiuni militare în componența

escadrelor operative și de aceea aveau nevoie de informații care depășeau sfera de interese a direcțiilor de informații ale propriilor flote.

4

Orice *armată de arme întrunite și orice armată de tancuri* aveau la statele-majore o *secție de informații* și nu o direcție de informații (secția a doua a statului-major al armatei). Șeful secției de informații a statului-major al armatei conducea toate subunitățile de cercetare care făceau parte din structura armatei respective și se subordona șefului statului-major al armatei și șefului spionajului regiunii militare din care făcea parte armata. El lucra numai în interesul armatei sale și executa ordinele comandantului armatei și ale șefului statului-major al armatei. În același timp, toate informațiile primite de secția de informații a statului-major al armatei erau expediate șefului spionajului regiunii militare.

Secția avea exact aceeași structură, numai că era de dimensiuni mai mici, fiind alcătuită din grupe.

Grupa întâi controla batalioanele de cercetare ale diviziilor și companiile de cercetare ale regimentelor.

Grupa a doua se ocupa cu spionajul prin intermediul agenturilor. Ea avea în subordine *punctul de informații*.

Grupa a treia se ocupa cu cercetarea specială (diversionistă). La ordinele sale se afla o companie separată DSp. Armatele de arme întrunite și armatele de tancuri aveau

numai subunități diversioniste, nu și agentură de diversioniști.

Grupa a patra se ocupa cu prelucrarea informațiilor rezultate din activitățile de spionaj. Aici, toate informațiile care soseau de la structurile subordonate erau prelucrate și transmise comandamentului superior. Organele superioare de spionaj transmiteau secției informațiile pe care le considerau necesare.

Grupa a cincea se ocupa cu spionajul radio și radiotehnic. Secția avea în subordine un regiment cu destinație deosebită; în plus, conducea spionajul radio al diviziilor subordonate.

5

În etapa finală a celui de-al Doilea Război Mondial și în primul deceniu de după război, în Uniunea Sovietică, diviziile făceau parte din corpuri, iar corpurile făceau parte din armatele de arme întrunite.

În 1957 s-a produs reforma. Esența acesteia a constat în renunțarea la veriga pe care o reprezentau corpurile în structura armatelor. Statele-majore ale armatelor de arme întrunite și ale armatelor de tancuri au primit mijloace de legătură care le permiteau să dea ordine și să conducă diviziile în mod direct. Acest lucru a simplificat considerabil tot sistemul subordonării.

După reformă, în vreme de pace, fiecare armată de arme întrunite și fiecare armată de tancuri avea 4-6 divizii de infanterie motorizată și de tancuri. Excepție făcea Armata a V-

a a Regiunii Militare Orientul Îndepărtat, care avea în structura sa șapte divizii și patru raioane fortificate.

Corpurile de armată au fost păstrate numai pe direcțiile unde era evident că pe timp de război nu ar fi necesare eforturile unei întregi armate de arme întrunite, iar acțiunile de luptă ale unei singure divizii nu ar fi suficiente. Este vorba de regiunile din nordul și sudul Uniunii Sovietice.

Corpurile de armată aveau câte 2-3 divizii de infanterie motorizată. Conducerea și statul-major ale fiecărui corp de armată aminteau foarte mult de conducerea și statul-major ale unei armate de arme întrunite, numai că erau de dimensiuni mai mici.

Numărul unităților care formau corpul era aproximativ același cu cel al unităților care formau armata de arme întrunite. În esență, fiecare corp de armată era într-un fel o armată de arme întrunite cu un număr mai mic de divizii.

6

Câteva cuvinte despre spionajul aviatic.

În Uniunea Sovietică, un regiment de aviație de vânătoare era compus din 40 de avioane de luptă: patru avioane care alcătuiau unitatea de comandă și trei escadrile a câte 12 aparate de zbor.

Escadrila întâi a fiecărui regiment de vânătoare era de elită. Din ea făceau parte cei mai buni luptători ai aerului. Atunci când comandantul regimentului voia să provoace o cotitură în desfășurarea luptei aeriene, dacă era nevoie de

întăriri nu numai cantitative, ci și calitative, trimitea escadrila întâi.

Escadrila a doua a fiecărui regiment era obișnuită, însă era pregătită suplimentar pentru cercetare. Pentru escadrila a doua cercetarea era o profesie secundară.

Escadrila a treia era de asemenea obișnuită. Din ea făceau parte cei mai tineri aviatori. Pe măsura acumulării experienței în pilotare, aceștia erau transferați în escadrila întâi sau a doua.

Regimentele de vânătoare-bombardament aveau aceeași structură. Dacă un regiment era numit pentru executarea de atacuri nucleare, pregăteau pentru aceste misiuni numai escadrila întâi, în timp ce escadrila a doua trebuia să localizeze țintele și să evalueze urmările atacurilor.

Regimentele de aviație de bombardament ale aviației frontului aveau câte 30 de avioane: trei aparate de zbor care alcătuiau unitatea de comandă și trei escadrile a câte nouă avioane. Ca și în celelalte regimente de aviație, cei mai buni piloți erau în escadrila întâi, a doua avea pregătire suplimentară de cercetare, a treia era compusă din efectiv tânăr, care, pe măsură ce căpăta experiență, era transferat în prima sau în a doua escadrilă.

Fiecare armată aeriană avea câteva divizii de avioane de vânătoare, de vânătoare-bombardament și de bombardament, iar în plus, câteva regimente de aviație de cercetare separate, pentru care cercetarea inamicului era profesia de bază, nu secundară.

7

Cititorul poate presupune că, în comparație cu spionajul strategic (despre care va fi vorba în cele ce urmează), spionajul operativ prin agenți a fost ceva de calitatea a doua. Nu e așa. Fiecare direcție sau secție de informații este un GRU în miniatură, cu propria aparatură electronică, cu serviciu de prelucrare a datelor, cu agenți secreți și chiar (dacă este vorba despre flotă) cu propriul spionaj cosmic. În timpul războiului sau chiar înainte de izbucnirea lui, posibilitățile fiecărei direcții de informații puteau crește de mai multe ori datorită pătrunderii în spatele frontului inamic a mii de diversioniști din unitățile și marile unități DSp. Aceste direcții și secții de cercetare alcătuiau împreună un conglomerat foarte puternic, care, prin prisma posibilităților sale, egala spionajul strategic. Spionajul strategic și spionajul operativ prin agenturi aveau de fapt rețele de agenți independente, care se dublau una pe cealaltă, iar în țări ca Norvegia, Suedia, Germania Occidentală, Austria, Turcia, Afganistan sau China spionajul operativ dispunea de o rețea de spioni invulnerabilă și mult mai eficientă comparativ cu spionajul strategic. Adevărul primei afirmații devine evident dacă privim lista țărilor pe teritoriul cărora activau agenturile de spionaj operativ ale diferitelor direcții de informații:

Flota Nordică: Norvegia, Marea Britanie, Franța, Spania, Portugalia, Canada și SUA.

Se înțelege că spionajul Flotei Nordice era interesat în primul rând de țintele de pe țărm și din apropierea acestuia, ceea ce nu excludea totuși activitatea agenților în adâncimea

teritoriului acestor țări, și nici pătrunderea în instituțiile statului și organele puterii.

Flota Baltică: Suedia, Danemarca, Germania Occidentală.

Flota Mării Negre: Turcia și toate țările cu ieșire la Marea Mediterană.

Flota Oceanului Pacific: SUA, Japonia, China, Canada și toate țările cu ieșire la Oceanul Pacific.

Regiunea Militară Leningrad: Norvegia și Suedia. Pe teritoriul Finlandei nu existau agenturi de spionaj, pentru că relațiile Uniunii Sovietice cu această țară neutră erau diferite. Uniunea Sovietică se ferea să întreprindă acțiuni prea agresive în Finlanda, pentru a nu-i determina pe finlandezi să intre în NATO.

Regiunea Militară Pribaltica: Suedia, Danemarca.

Gruparea de Trupe Sovietice din Germania, Gruparea Nordică de Trupe din Polonia, Regiunea Militară Bielorusia: RFG.

Gruparea Centrală de Trupe din Cehoslovacia: RFG, Austria.

Gruparea Sudică de Trupe din Ungaria: Austria.

Regiunea Militară Subcarpatică: RFG, Austria, Grecia și Turcia (de pe teritoriul Bulgariei).

Regiunile militare Kiev și Odessa: Turcia, Austria.

Regiunea Militară Transcaucazia: Turcia, Iran.

Regiunea Militară Turkestan: Iran, Afganistan.

Regiunea Militară Asia Centrală: Afganistan, China.

Regiunile Militare Transbaikal și Orientul Îndepărtat: China.

Regiunile Militare Moscova, Caucazul de Nord, Privoljie, Ural și Siberia nu desfășurau activități de spionaj pe timp de

pace.

Vom lua ca exemple două țări, Germania Occidentală și Turcia, pentru a evalua forțele spionajului militar strategic și operativ sovietic și ale spionajului extern al KGB, care acționau împotriva acestor țări.

Spionajul militar strategic sovietic avea în Germania Occidentală o rețea de agenți, inclusiv câteva rețele ilegale și grupuri izolate de agenți, cinci rețele sub acoperire (trei misiuni militare de transmisiuni în zonele de ocupație americană, britanică și franceză, precum și la Bonn și Köln), plus un serviciu separat al GRU care se ocupa numai de Berlinul de Vest. Concomitent, în Germania de Vest acționa o rețea de agenți a spionajului militar operativ sovietic: aici acționau absolut independent Direcția de Informații a Flotei Baltice, a Grupării de Trupe Sovietice din Germania, precum și direcțiile de informații ale Grupărilor Nordică și Centrală de Trupe și ale Regiunilor Militare Bielorusia și Subcarpatică.

Cu alte cuvinte, împotriva Germaniei de Vest acționau rețele de agenți din șase centre de spionaj, din 15 până la 18 puncte de informații ale armatelor, plus șase puncte de informații DSp; în plus, șase brigăzi DSp și până la 15-20 de companii separate DSp (ceea ce însemna 8.000-16.000 de asasini de elită) erau gata în orice moment să declanșeze operațiuni de spionaj și diversiune pe teritoriul acestei țări. Asta numai spionajul militar; KGB avea și el propria rețea de agenți care includea câteva rețele ilegale și grupuri de agenți, precum și două rețele sub acoperire la Bonn și Köln.

Împotriva Turciei acționau, de asemenea, forțe destul de numeroase: o rețea de agenți GRU ca rezidenți ilegali, două rețele sub acoperire în Ankara și Istanbul, rețele de agenți ale

spionajului militar operativ din cinci centre de informații, aparținând regiunilor militare Subcarpatică, Odessa, Kiev, Transcaucazia și Flotei Mării Negre, 15-20 de puncte de informații ale armatelor, plus cinci puncte de informații DSp și același număr de brigăzi DSp. KGB avea, de asemenea, propria rețea de agenți (ilegală) și două rețele sub acoperire (pe linia spionajului extern), precum și o rețea de spionaj operativ pe linia trupelor de frontieră ale KGB.

8

Deosebirea principală dintre metodele de operare în spionajul strategic și operativ militar consta în faptul că pe timp de pace ofițerii din spionajul operativ nu acționau pe teritoriul țărilor potențialilor inamici. Toate acțiunile lor, inclusiv căutarea candidaților potriviți, studierea lor, verificarea, racolarea, instruirea și activitatea cu aceștia se desfășurau pe teritoriile țărilor Tratatului de la Varșovia. Asta nu înseamnă că spionajul operativ nu avea resurse la fel de mari ca spionajul strategic, ai cărui ofițeri activau mai mult în străinătate. Neavând posibilitatea să recruteze străini din țările potențialilor inamici, ofițerii din spionajul operativ căutau și găseau alte modalități de a stabili contacte cu persoanele care îi interesau. Ei utilizau orice oportunitate pentru a atrage colaboratori din rândul străinilor care vizitau Uniunea Sovietică și țările Tratatului de la Varșovia. O mare atenție se acorda studenților străini din instituțiile sovietice de învățământ superior, precum și specialiștilor din cadrul

delegațiilor străine care vizitau URSS. Spionii flotelor se ocupau de marinarii de pe vasele străine care intrau în porturile sovietice, iar spionajul operativ al regiunilor militare și al grupărilor de trupe îi studia cu atenție pe cetățenii sovietici și pe cei din țările Tratatului de la Varșovia care aveau rude în țările potențialilor inamici.

Atunci când racolarea străinilor avea loc pe teritoriul nostru, spionajul operativ utiliza fără menajamente orice metode de presiune asupra potențialilor agenți. Odată racolat, străinul era folosit pentru căutarea și recrutarea altor agenți, fără participarea ofițerului de informații. Deseori era suficientă recrutarea omului potrivit pe teritoriul sovietic, iar acesta, întorcându-se în patrie, găsea și recruta singur alți câțiva agenți. Legătura dintre agenții recrutați și ofițerii din spionajul militar sovietic care îi supravegheau se făcea prin radio, texte criptate, cu micropuncte, plasate în ascunzători. Transmiterea mesajelor se făcea prin curieri care erau mecanici de locomotive și conductori de tren, membri ai echipajelor avioanelor și vapoarelor, șoferi de camioane care făceau curse internaționale.

Contactul personal cu acești agenți se organiza numai pe teritoriul Uniunii Sovietice și în țările Tratatului de la Varșovia. Întâlnirile personale cu agenții aveau loc de obicei o dată la 5-7 ani; unii agenți nu s-au întâlnit niciodată cu ofițerii lor supraveghetori și nici măcar nu au fost vreodată în Uniunea Sovietică sau în țările Tratatului de la Varșovia.

De exemplu, un ofițer din spionajul operativ putea racola un șofer de camion aparținând unei mari companii internaționale de transport când acesta traversa teritoriul Cehoslovaciei. Întors acasă, într-o țară vest-europeană, șoferul

își racola un prieten care lucra într-o uzină de armament, precum și pe fratele acestuia, care locuia în apropierea unui mare aerodrom militar. Uneori șoferul făcea curse în țări din estul Europei, dar nu se întâlnea cu ofițeri din spionajul sovietic pentru că întotdeauna era însoțit de partenerul său, șoferul de schimb. Cu toate acestea, de fiecare dată când era planificată o astfel de cursă, el își anunța din timp „prietenii", expediindu-le o ilustrată cu un text special pe una din adresele conspirative din țările blocului răsăritean. De câte ori se afla pe teritoriul „nostru", șoferul era întâmpinat de un ofițer al spionajului militar, fie la vamă, în restaurant sau chiar la toaletă, pentru a-i transmite agentului scurte instrucțiuni și bani. Întrevederile erau foarte scurte, pentru ca șoferul de schimb să nu bănuiască nimic.

Lipsa contactelor cu agenții dincolo de frontierele Uniunii Sovietice și ale țărilor Tratatului de la Varșovia le oferea ofițerilor din spionajul operativ anumite avantaje. În primul rând, depistarea și demascarea acestor agenți era extrem de dificilă. În al doilea rând – și acesta este poate lucrul cel mai important –, ofițerii sovietici din spionajul operativ nu aveau nicio posibilitate de a trece de partea inamicului, să rămână într-o țară occidentală și să-i denunțe pe agenții racolați de ei. (În spionajul strategic se întâmpla destul de des acest lucru, dar nu am auzit niciodată ca un ofițer din spionajul operativ să fugă în Occident.)

Un alt avantaj important al spionajului operativ, care îi conferea o invulnerabilitate excepțională, era diversitatea organelor acestuia și descentralizarea rețelelor de spionaj. Un ofițer transfug din spionajul strategic putea relata multe despre activitatea aparatului central al GRU, însă un ofițer din

spionajul operativ, chiar dacă ar fi reușit să fugă în Occident, ar fi putut descrie doar specificul activității unuia din cele două centre sau puncte de informații, iar în Uniunea Sovietică erau peste o sută, fiecare fiind izolat de celelalte și bine camuflat. Centrele și punctele de informații erau amplasate în perimetrul celor mai importante și bine păzite obiective militare, așa încât beneficiau de protecție maximă. Chiar dacă militarul știa ce se află într-un anumit obiectiv militar concret, el era informat doar despre destinația generală a obiectivului respectiv (știa, de pildă, că acolo sunt depozitate ogive nucleare sau carburant pentru rachetele balistice intercontinentale, că este instalat un batalion disciplinar sau că edificiul este vila unui înalt șef militar sovietic), dar nu avea de unde să știe că acolo era și punctul de informații al statului-major al unei armate.

Această descentralizare nu presupunea lipsa coordonării. Toate direcțiile și secțiile de informații care alcătuiau spionajul operativ erau incluse în monolitul uriașei piramide a spionajului militar. Activitatea lor era condusă de Direcția a V-a GRU, încheindu-se cu șeful Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major. Totuși direcțiile se bucurau de oarecare libertate, ceea ce ducea invariabil la apariția de inițiative folositoare. Aparatul central al GRU prefera să nu se amestece în activitatea zilnică a direcțiilor de informații, dacă acestea munceau productiv și își îndeplineau sarcinile. GRU se putea amesteca dacă, de pildă, două centre de informații racolau același agent, dar încuraja întotdeauna recrutarea mai multor agenți de către centre diferite de informații pentru infiltrarea în același obiectiv. Dacă fiecare dintre acești agenți furniza informații care să confirme datele primite de la alți

agenți, sau chiar date identice, acest lucru demonstra într-o oarecare măsură adevărul informațiilor primite, deși erau oricum minuțios verificate și analizate. Dacă unul dintre acești agenți începea să furnizeze informații false, Direcția a V-a GRU observa imediat, dispunea întreruperea colaborării cu agentul respectiv și întărirea vigilenței în activitatea cu ceilalți.

Infiltrarea simultană în același obiectiv a unor agenți diferiți se practica și în spionajul militar strategic. Așa cum comandantul punctului de informații, având câțiva agenți la un anumit obiectiv, putea să-i verifice pe ei și informațiile pe care le furnizau, pentru a observa la timp semnalele îngrijorătoare și a evita consecințele negative, tot astfel șefii spionajului din regiunile militare îi verificau pe comandanții punctelor și centrelor de informații, iar șeful GRU și adjunctul acestuia îi verificau pe șefii spionajului din regiunile militare.

Agenții ilegali puteau fi utilizați pentru verificarea agenților din rețelele sub acoperire și a agenților centrelor și punctelor de informații de la nivelul spionajului operativ, și invers. Desigur, în astfel de cazuri niciun agent nu bănuia că a fost antrenat în verificarea altui agent. Fiecare știa doar că face rost de informații pentru GRU.

9

Vă invit să analizăm un exemplu care a demonstrat clar importanța și înalta eficiență a activității spionajului operativ în sistemul general al spionajului militar sovietic. Pentru

statul-major al oricărei regiuni militare, nu situația politică sau tehnologia militară înaintată suscită cel mai mare interes, ci informațiile cu caracter pur militar: dislocarea trupelor inamicului potențial, efectivul și structura acestora, armamentul, planurile de desfășurare în regiunile unde era planificat atacul forțelor sovietice în caz de război. Un agent din Germania Occidentală, recrutat de centrul de informații al secției a doua a Direcției de Informații din cadrul Regiunii Militare Bielorusia, conform misiunii primite de la spionajul militar sovietic, selecta pe teritoriul țării sale locurile potrivite pentru desanturile parașutate ale unităților și marilor unități DSp în caz de război. A fotografiat locurile propuse și a schițat hărțile acestora. Întrucât diversiunile constituiau misiunea principală a unităților și marilor unități DSp, agentul alegea pentru desant locuri situate lângă cele mai importante poduri, baraje și coridoare înguste între lacuri și alte acumulări de apă (a căror distrugere ar fi lipsit inamicul de posibilitatea de manevră în timpul acțiunilor de luptă). Un curier special a dus fotografiile și schemele în Germania de Est și le-a predat la unul dintre punctele de informații ale Regiunii Militare Bielorusia, de unde cópii ale acestor documente au fost expediate secțiilor a treia și a patra ale direcției de informații a statului-major al regiunii militare.

Studiind aceste fotografii, un ofițer al spionajului operativ sovietic a observat în unele dintre ele un grup de militari americani care-și făceau de lucru într-un fel de puț situat lângă un drum. La început, ofițerul a presupus că instalau un cablu de comunicare, însă ofițerul din secția a cincea invitat la consultații a afirmat categoric că militarii americani nu au nevoie de canale de comunicare în zona respectivă, iar dacă

astfel de lucrări ar fi avut totuși loc, ele ar fi fost neapărat semnalate de agenții centrului de informații al regiunii militare. În opinia ofițerului secției a cincea, ceea ce făceau americanii nu semăna cu instalarea unui cablu.

Fotografiile au fost de urgență expediate la GRU, unde s-a emis o nouă ipoteză: exista posibilitatea ca americanii să amplaseze încă de pe timp de pace mine antiinfanterie în locurile unde în timpul războiului se puteau aștepta la apariția diversioniștilor sovietici. Această presupunere a neliniștit conducerea GRU. Direcția a V-a GRU a dat imediat dispoziție celorlalte direcții și centre de informații care aveau agenți în Germania de Vest să acorde o atenție specială acțiunilor unor grupuri mici de militari americani în împrejurimile unor importante obiective de infrastructură – poduri, baraje, stații de cale ferată, noduri de transport. Direcția I GRU a expediat același ordin tuturor rezidenților GRU din Germania Occidentală.

După o lună, GRU avea deja mii de fotografii pe care se puteau vedea grupuri de militari americani care efectuau niște lucrări în niște puțuri ciudate, ai căror pereți erau căptușiți cu metal. Amplasamentele acestor puțuri au fost trecute pe o hartă, ceea ce nu a permis totuși o concluzie finală în privința destinației lor, și atunci GRU a întreprins o operațiune specială pentru a obține fotografii mai clare ale unor astfel de puțuri, de la o distanță de cel mult un metru. Ofițerii care au studiat aceste fotografii au observat că pereții puțurilor nu erau mai subțiri decât pereții unui seif solid, iar pe capacele lor erau montate niște lacăte pe care le-ar fi invidiat orice bancă. Acest lucru i-a condus la ideea că în

puțurile respective urmau să fie depozitate muniții de construcție neobișnuită.

Analiza ulterioară a demonstrat că adâncimea puțurilor era foarte mare și că acestea erau amplasate mai ales în zone aflate pe direcțiile presupuselor atacuri ale trupelor sovietice în Germania Occidentală în caz de război, ceea ce i-a condus pe analiști la ipoteza că puțurile nu erau destinate minelor obișnuite, ci unor mine nucleare speciale, al căror scop era să provoace pierderi subunităților diversioniste sovietice în locurile debarcării acestora, să oprească (sau măcar să întârzie) atacul trupelor sovietice în cazul în care acestea ar invada Germania Occidentală și alte țări ale Europei de Vest, creând în calea lor obstacole greu de trecut și o zonă de contaminare radioactivă. Curând, una din rețelele GRU din Germania Occidentală a obținut documentele care confirmau această versiune.

Ideea că inamicul ar putea utiliza mine nucleare subterane a demolat complet toate planurile sovietice de cucerire-fulger a țărilor vest-europene. Marele Stat-Major și Ministerul Apărării au fost nevoite să elaboreze alte planuri de atac, tactice, operative și strategice, să caute noi modalități de a utiliza trupele în lupte în condițiile unor distrugeri mari și unei puternice contaminări radioactive a regiunii. Toate aceste măsuri s-au putut lua la timp datorită faptului că Marele Stat-Major a aflat de noua tactică a NATO.

1. Teritoriul Uniunii Sovietice a fost împărțit în regiuni militare. Însă desfășurarea de regiuni militare pe teritoriul unui stat prieten ar fi fost incorectă din punct de vedere diplomatic. În plus, regiunile militare îndeplineau funcții de mobilizare: fiecare regiune militară avea o direcție de organizare-mobilizare, care nu putea activa pe teritoriul altui stat. Gruparea de trupe nu avea o asemenea direcție, pentru că nu avea misiuni de mobilizare.

Capitolul 8
Spionajul strategic

1

La nivel strategic, conducerea trupelor în Armata Roșie (ulterior în Armata Sovietică) se exercita în două moduri.

Primul: comandantul suprem și Marele Stat-Major conduceau nemijlocit fronturile.

Al doilea: s-a înființat Înaltul Comandament, care coordona acțiunile grupurilor de fronturi și flote pe o anumită direcție strategică și era subordonat comandantului suprem.

Exemplu: pe 10 iulie 1941 s-a înființat Înaltul Comandament al trupelor de pe direcția strategică Nord-Vest. Comandant era mareșalul Uniunii Sovietice, K.E. Voroșilov, care avea în subordine două fronturi (Nordic și Nord-Vestic) și două flote (Nordică și Baltică).

În aceeași zi s-au înființat alte două înalte comandamente pe direcțiile strategice Vest și Sud-Vest; ambele erau comandate de mareșali ai Uniunii Sovietice.

Acest mod de conducere nu se justifica. După doar o lună și jumătate, Înaltul Comandament al trupelor de pe direcția

strategică Nord-Vest a fost desființat, a urmat desființarea Înaltului Comandament de pe direcția Vest, iar în mai 1942 a fost desființat și Înaltul Comandament al trupelor de pe direcția strategică Sud-Vest.

În anul 1945, pentru înfrângerea Japoniei, s-a înființat Înaltul Comandament al trupelor din Orientul Îndepărtat sub comanda mareșalului Uniunii Sovietice, A.M. Vasilievski. Acesta avea în subordine trei fronturi, o flotă și o flotilă care îndeplineau aceeași misiune și acționau la mare distanță de Moscova. În acest caz, înființarea Înaltului Comandament era pe deplin justificată. Cu o mică întrerupere, acesta a funcționat până în 1953. După un sfert de secol a fost reînființat și a existat până la prăbușirea Uniunii Sovietice.

În anul 1984 au fost înființate alte trei înalte comandamente, pe direcțiile strategice Vest, Sud-Vest și Sud.

Voi lua ca exemplu Înaltul Comandament al direcției strategice Vest. Statul-major era la Legnica (Polonia). Comandant era mareșalul Uniunii Sovietice, N.V. Ogarkov. Sub comanda sa erau trei grupări de trupe (Vestică, Nordică și Centrală), două regiuni militare (Bielorusia și Subcarpatică) și o flotă (Baltică). Teoretic, erau cinci armate de tancuri și șase armate de arme întrunite. În realitate era invers: șase armate de tancuri și cinci armate de arme întrunite, pentru că Armata a XXVIII-a a Regiunii Militare Bielorusia era de arme întrunite numai cu numele, fiind de fapt armată de tancuri. În total, mareșalul Ogarkov avea în subordine 24 de divizii de infanterie motorizată și 26 de divizii de tancuri, fără a socoti armatele aeriene și diviziile de aviație și fără a lua în calcul armatele și flotele a trei state europene aliate (mai bine zis ocupate).

Prin urmare, existau două niveluri ale conducerii strategice: Înaltele Comandamente de pe direcțiile strategice și Comandamentul Suprem.

Vorbind despre spionajul militar strategic, vom analiza doar nivelul său cel mai înalt, GRU GȘ, și iată și de ce. Tovarășul Stalin a fost cel care a luat decizia corectă de a nu complica mecanismul militar, de aceea comandanții direcțiilor strategice au avut întotdeauna un aparat de conducere relativ redus. Printre altele, statele-majore ale înaltelor comandamente erau degrevate de misiunea de obținere a informațiilor. Adică statele-majore subordonate ale fronturilor și flotelor obțineau și prelucrau informațiile apelând la propriile direcții de informații. Marele Stat-Major obținea și prelucra informațiile prin intermediul GRU, însă statele-majore ale înaltelor comandamente nu aveau misiunea de a procura informațiile, acestea având numai funcția de prelucrare și de analiză a informațiilor. Tot ce le era necesar pentru evaluarea inamicului primeau de la direcțiile de informații ale fronturilor și flotelor și de la GRU GȘ.

2

La fel ca și statul-major al batalionului, regimentului, brigăzii, diviziei, corpului, armatei și frontului, Marele Stat-Major (MSM) îndeplinește trei funcții de bază: planifică acțiunile de luptă, coordonează obținerea, selecția și prelucrarea datelor despre inamic, organizează legătura și colaborarea cu structurile subordonate de luptă și

aprovizionare. La Marele Stat-Major, de aceste lucruri se ocupă:

• Direcția Generală Operativă a MSM
• Direcția Generală de Informații a MSM
• Direcția Generală de Comunicații a MSM.

La conducerea fiecărei direcții generale era un șef care îndeplinea în același timp funcția de adjunct al șefului Marelui Stat-Major.

În cadrul Marelui Stat-Major mai existau și alte direcții generale, dar acestea nu fac obiectul analizei noastre.

Să batem la porțile de oțel ale Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major – GRU GȘ.

Structura GRU era simplă și ușor de înțeles. Spionajul seamănă cu munca de făurire a bijuteriilor: săpăturile și căutarea pietrelor prețioase, șlefuirea acestora pentru a le da strălucire. La fel și informațiile despre dușman: mai întâi trebuiau găsite, apoi obținute și în cele din urmă prelucrate. De aceea, în funcție de destinația lor, toate subunitățile din structura GRU erau împărțite în subunități de obținere, de prelucrare și auxiliare, iar șeful GRU avea doi adjuncți: unul pe linia obținerii informațiilor, celălalt răspundea de prelucrarea acestora.

Denumirea oficială a funcției primului: prim-adjunct. Fără alte specificări.

Denumirea oficială a funcției celui de-al doilea: prim-adjunct al șefului Informațiilor[1].

Șeful GRU mai avea și alți adjuncți, care nu aveau rangul de prim-adjuncți: pe linie politică (adjunctul politic), pe linia cadrelor, finanțelor etc. Un loc aparte printre aceștia ocupa

adjunctul cu securitatea, care avea același obiect al muncii ca și adjunctul politic, dar lucra cu metode și procedee proprii, necunoscute nouă. Activitatea sa era protejată de vălul dens al secretului de stat: acest adjunct exista și-n același timp nu exista. La fel și structurile subordonate acestuia. Deocamdată îi vom lăsa deoparte pe toți ceilalți adjuncți, în afară de primii doi. Ne interesează doar adjunctul cu obținerea informațiilor și adjunctul cu analiza lor.

3

În perioada anilor 1960 și 1970, GRU era alcătuit din 12 direcții. Ulterior, deși numărul direcțiilor și funcțiile acestora se modificau, repartiția generală a forțelor rămânea aceeași: o jumătate din numărul direcțiilor GRU se ocupa cu obținerea informațiilor[2], iar a doua jumătate – cu analizarea acestora.

Prim-adjunctul șefului GRU avea în subordine șase direcții care se ocupau cu obținera informațiilor. Cinci dintre ele (Direcția I, a II-a, a III-a, a IV-a, a V-a) utilizau agenți de spionaj, iar primele patru acționau pe teritoriul statelor inamice sau neutre. Direcția a V-a acționa pe teritoriul Uniunii Sovietice și al statelor ocupate.

Direcția I acționa pe teritoriul statelor Europei Occidentale, exceptând Marea Britanie.

Direcția a II-a avea agenți în SUA, Marea Britanie, Canada, Australia și Noua Zeelandă.

Direcția a III-a acționa în țările Asiei.

Direcția a IV-a – în țările Africii și ale Americii Latine.

Aceste direcții aveau structuri aproximativ identice. Erau formate din 4-5 servicii care desfășurau activități de spionaj prin agenți pe teritoriul anumitor state. Șeful direcției coordona activitatea serviciilor, precum și activitatea uneia sau două rețele clandestine care nu erau subordonate serviciilor. La rândul său, șeful fiecărui serviciu avea în subordine 5-7 rețele diplomatice și 1-2 clandestine.

Serviciile direcțiilor care se ocupau cu obținerea informațiilor erau formate din 4-6 sectoare; fiecare se ocupa cu spionajul într-o anumită țară și, de asemenea, coordona și controla activitatea curentă a rețelelor GRU (două sau mai multe) în țara respectivă. Trebuie făcută precizarea că, deși fiecare direcție desfășura activități de obținere de informații și materiale pe teritoriul care i-a fost repartizat, aceasta își extindea activitatea și dincolo de limitele acestui teritoriu.

În fiecare dintre aceste direcții lucrau circa 600 de ofițeri: 300 dintre ei se aflau la Moscova (erau, de regulă, oameni care lucraseră deja în țările respective sau se pregăteau să plece acolo în delegație), iar ceilalți 300 în străinătate.

Direcția a V-a controla activitatea spionajului operativ, adică a direcțiilor și secțiilor de informații ale celor patru grupări de trupe, 16 regiuni militare și ale tuturor armatelor de arme întrunite, de tancuri și aeriene.

Direcția a VI-a se ocupa cu spionajul radio și radiotehnic. Ofițerii din cadrul acestei direcții acționau sub acoperire în rețelele din capitalele unor țări străine, interceptând și descifrând comunicatele transmise prin rețelele de comunicații militare și de stat. În plus, pe teritoriul Uniunii Sovietice și al țărilor Tratatului de la Varșovia erau

desfășurate multe unități de spionaj radio și radiotehnic, care aparțineau tot Direcției a VI-a. Această direcție conducea și spionajul radio și radiotehnic al regiunilor militare, al grupărilor de trupe și al flotelor (secția a cincea a statelor-majore corespunzătoare) care aveau la rândul lor unități proprii, nave speciale, avioane și elicoptere pentru desfășurarea acestei activități. Secțiile radio și radiotehnică de spionaj din fiecare regiune militară, grupare de trupe sau flotă controlau activitatea a cinci grupuri de armate și flotile, iar acestea controlau aceleași subunități din cadrul diviziilor etc. Toate datele furnizate de aceste organe ale spionajului tactic și operativ radio și radiotehnic erau colectate și analizate la Direcția a VI-a.

În plus, în GRU existau și patru servicii de sine stătătoare „de obținere” care erau direct subordonate prim-adjunctului șefului GRU.

Serviciul 1 se ocupa cu spionajul prin agenți în Moscova și în Regiunea Moscova. Ofițerii Serviciului 1 acționau sub acoperire în toate marile instituții ale statului sovietic (inclusiv în Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Comerțului Exterior, Aeroflot, Academia de Științe etc.) și recrutau diplomați străini, membri ai delegațiilor străine, reprezentanți ai unor companii străine etc. Despre Serviciul 1 vom vorbi mai în detaliu într-unul din capitolele următoare.

Serviciul 2 se ocupa cu spionajul prin agenți în Europa Occidentală.

Serviciul 3 susținea mișcările de eliberare națională, avea contacte cu organizații teroriste pe care le utiliza în interesul nostru și recruta agenți din aceste structuri.

Serviciul 4 se ocupa cu spionajul prin agenți împotriva mai multor țări, printre care și SUA, de pe teritoriul Cubei. Avea o strânsă legătură cu serviciile de spionaj ale Cubei și, într-un anume sens, dubla activitatea Direcției a II-a GRU.

Trebuie menționat că GRU, în comparație cu KGB, avea alte principii de conducere a rețelelor sale de agenți clandestini. În GRU nu exista o subunitate structurală separată care să coordoneze activitatea tuturor clandestinilor. Conducerea GRU considera că nu era necesară. Șeful fiecărei direcții și șefii unor servicii își coordonau propriii clandestini. Ei coordonau simultan și activitatea clandestinilor, și pe cea a rețelelor sub acoperire pe teritoriile unui grup de state sau ale unui întreg continent și puteau utiliza în orice moment clandestinii pentru verificarea secretă a activității rețelelor GRU. Prim-adjunctul șefului GRU avea și el clandestinii lui, cărora le coordona activitatea. Evident, el se ocupa numai de cei mai valoroși dintre aceștia, pe care îi putea utiliza pentru verificarea secretă a oricăror rețele GRU, a spionilor clandestini care lucrau sub conducerea șefilor serviciilor și direcțiilor. Și, în sfârșit, cei mai importanți clandestini lucrau chiar sub comanda șefului GRU.

4

Subunitățile GRU care analizau materialele și informațiile din spionaj se numeau servicii de informații sau pur și simplu „Informații”. Din ele făceau parte:

1. Punctul de comandă.
2. Cinci direcții numite „de analiză” (uneori erau numite informaționale): a VII-a, a VIII-a, a IX-a, a X-a și a XI-a.
3. Institutul de informații.
4. Serviciul de Informații al Spionajului Flotei.
5. Secțiile de analiză a informațiilor (patru la număr) ale direcțiilor de informații din statele-majore ale regiunilor militare și grupărilor de trupe.

Punctul de comandă care făcea parte din structura organelor de analiză a informațiilor nu trebuie confundat cu alte puncte de comandă care existau în cadrul GRU pentru conducerea activității altor subunități ale acestei organizații sau a organizației în ansamblu. Aici, zi și noapte, se desfășura sortarea și analiza informațiilor urgente și importante care veneau de la rețelele sub acoperire, de la clandestini, de la grupuri de agenți și de la agenți care acționau separat, de la direcțiile de informații ale regiunilor militare, flotelor, grupărilor de trupe și de la spionajul militar al țărilor satelit ale Uniunii Sovietice. Cele mai importante informații erau raportate conducerii GRU și conducerii superioare a țării.

Direcția a VII-a studia toate aspectele activității blocului NATO.

Direcția a VIII-a studia diferite țări ale lumii, indiferent dacă erau sau nu membre NATO, mecanismele lor de conducere a țării, forțelor armate și economiei, conducerea lor politică și militară.

Direcția a IX-a se ocupa cu studiul tehnicii și tehnologiei militare, fiind în relații strânse cu complexul militar-industrial.

Direcția a X-a studia economia militară în ansamblu. În cercul intereselor ei intra piața internațională a armamentului și rezervelor naturale strategice. Este interesant că ideea controlului economiei țărilor occidentale prin intermediul controlului pieței petrolului a apărut prima dată în cadrul acestei direcții, iar în anul 1954 a fost raportată conducerii Uniunii Sovietice; în cercuri restrânse, acest document era cunoscut sub numele de „raportul locomotivei". Ideea era că, pentru victoria asupra inamicului, nu era necesară oprirea locomotivei economiei capitaliste, ci doar lipsirea ei de combustibil. Acest combustibil era petrolul.

Uniunea Sovietică a început imediat să întreprindă tentative de a pune în practică această idee. Încă din anul 1955, între Egipt și Cehoslovacia s-a semnat un acord de livrare de armament și tehnică de luptă, inclusiv avioane de vânătoare cu reacție, bombardiere, tancuri, nave de război și submarine. Evident, acordul a fost încheiat în prezența reprezentanților Uniunii Sovietice, care nu voiau totuși să figureze ca parte în această înțelegere, deși tot armamentul era sovietic. În același timp s-au deteriorat drastic relațiile Egiptului cu Marea Btitanie, SUA și cu Israelul. Marea Britanie a încetat să mai vândă arme Egiptului, iar în iulie 1956, împreună cu SUA, s-a dezis de promisiunile de finanțare a construcției barajului de la Assuan. Ca răspuns, guvernul Egiptului a anunțat pe neașteptate naționalizarea Canalului Suez și a interzis trecerea vaselor israeliene prin canal.

În perioada respectivă, Canalul Suez avea un rol-cheie în livrările strategice de petrol către țările occidentale. Prin acest canal se transporta în Europa Occidentală petrol extras din țările Orientului Apropiat, folosindu-se pentru transport

tancuri de mic tonaj; pe atunci încă nu existau supertancuri petroliere. Naționalizând canalul, Egiptul putea controla livrările de petrol din Orientul Apropiat în țările Occidentului și le putea întrerupe în orice moment, pentru că navigarea unor tancuri mici pe o rută alternativă în jurul Africii ar fi fost pe atunci curată nebunie.

La sfârșitul lui octombrie 1956, Marea Britanie, Franța și Israelul au atacat Egiptul, i-au zdrobit armata și au luat sub control Canalul Suez și aproape toată Peninsula Sinai. Uniunea Sovietică, a cărei poziție era susținută de multe țări ale lumii, i-a amenințat pe agresori cu măsuri hotărâte, mergând până la atacuri cu rachete pe teritoriile lor, ceea ce ar fi dus inevitabil la un război nuclear între URSS și SUA. Acest fapt a determinat Marea Britanie și Franța să-și retragă trupele din Egipt în decembrie 1956.

Direcția a XI-a studia forțele strategice nucleare ale statelor posesoare de arme nucleare sau în curs de achiziționare și urmărea toate acțiunile acestora.

Direcția a XII-a se ocupa cu spionajul cosmic și era diferită de celelalte; în atribuțiile ei intrau atât obținerea, cât și analiza informațiilor. Ea era direct subordonată șefului GRU.

Uriașul *Institut de Informații al GRU* își desfășura activitatea independent de direcțiile care analizau informațiile. El era subordonat direct șefului Informațiilor și era situat în afara zonei cartierului general al GRU. Spre deosebire de direcțiile de analiză, care se ocupau cu analiza materialelor secrete primite de la agenți, de la spionajul electronic și cosmic, Institutul de Informații studia izvoarele deschise: presa, tipăriturile, radioul și televiziunea. Presa liberă și mijloacele de informare în masă din țările

occidentale erau o adevărată comoară de informații pentru spionajul militar sovietic. Cu toate acestea, în virtutea specificului institutului, activitatea în cadrul lui era considerată lipsită de prestigiu, iar ofițerii GRU transferați acolo se considerau pedepsiți, alungați, exilați.

Activitatea fiecărei direcții de analiză a informațiilor dubla în multe privințe activitatea altor direcții de analiză. Această abordare permitea evitarea unor concluzii unilaterale și evaluări subiective ale materialelor. Direcțiile (precum și serviciile și grupele informaționale care făceau parte din structura lor) studiau fiecare problemă din punctul lor de vedere, formulând o opinie despre fiecare chestiune sau în diferitele ei aspecte. O evaluare complexă era făcută de șeful Informațiilor cu ajutorul celor mai buni experți și ofițeri ai punctului de comandă. Numeroasele materiale care veneau de la organele GRU erau analizate de câteva sau chiar de toate direcțiile de analiză simultan. Să presupunem, de exemplu, că un ofițer de informații care lucrează în cadrul uneia din rețelele sub acoperire primește, la ultima întâlnire personală cu agentul, o scurtă comunicare orală despre construirea în SUA a unui nou avion de vânătoare cu reacție, înainte ca acest lucru să fie anunțat oficial.

Imediat după întâlnirea cu agentul, ofițerul respectiv expediază la Moscova, la punctul de comandă al GRU, o telegramă cifrată conținând această informație, formulată într-o singură propoziție scurtă. Punctul de comandă încă nu primise nicio informație despre acest lucru din alte surse și nici nu poseda materiale care să confirme această comunicare. Informația ar putea fi inclusă într-un

centralizator, la rubrica „Informații neverificate și neconfirmate”.

În dimineața următoare, informația din tabelul centralizator va fi citită de toți membrii Biroului Politic și de toată conducerea militară superioară a Uniunii Sovietice. În același timp o vor primi și vor începe să o analizeze toate direcțiile de prelucrare a informațiilor. Ofițerii Direcției a VII-a, încercând să se pună în locul conducerii NATO, se vor strădui să analizeze ce valoare ar putea avea acest avion de vânătoare pentru NATO în prezent și în viitor, care este probabilitatea ca el să intre în dotarea armatei, care din țările NATO ar putea cumpăra acest tip de avion și cum va influența acest lucru echilibrul de forțe în Europa și în lume. Câțiva ofițeri ai Direcției a VII-a vor recurge imediat la arhive pentru a căuta date despre afirmațiile făcute în ultimii ani în presă de conducătorii NATO în legătură cu dezvoltarea aviației.

Concomitent, Direcția a VIII-a, care studia diferite țări, inclusiv SUA, va încerca să clarifice cine anume era în spatele deciziei de începere a construcției noului avion de vânătoare, ce forțe din interiorul țării ar putea lua poziție împotriva acestei decizii, ce corporații constructoare de avioane pot participa la competiția pentru obținerea contractului de proiectare și construire a acestui avion și care sunt șansele fiecăreia. Pe baza ultimelor realizări ale Statelor Unite în domeniul construcției de motoare, al construcției de avioane, în domeniul electronicii de aviație și în alte domenii înrudite, Direcția a IX-a va prognoza principalele caracteristici tehnico-tactice ale avionului. Studiind contractele militare din ultimii ani, bugetul pentru cumpărarea tehnicii militare și evidențele financiare ale corporațiilor constructoare de avioane, Direcția

a X-a va putea prezice cu o mare probabilitate ce organizații vor fi atrase spre acest proiect și în ce măsură. Direcția a XI-a va studia posibilitatea utilizării noului tip de avion ca purtător de armament nuclear și va putea formula o concluzie în legătură cu acest lucru, chiar și fără a avea informații detaliate despre noul avion, numai pe baza analizei parcului existent de purtătoare de arme nucleare, a planurilor de înlocuire a acestora, a cantității actuale de muniție nucleară și a planurilor de utilizare a acesteia.

Institutul de Informații va analiza toate publicațiile recente din presa deschisă și mijloacele de informare în masă care pot avea legătură cu acest anunț și va expedia la punctul de comandă concluzia sa în această problemă.

Rețelele, agenții clandestini, grupurile de agenți, agenții care acționează individual și direcțiile de informații ale regiunilor militare, flotelor și grupurilor de armate vor primi ordin să-și intensifice activitatea de obținere de informații în această problemă. Aceleași dispoziții vor fi date țărilor Tratatului de la Varșovia. Până seara, toate rapoartele în legătură cu această chestiune vor fi sintetizate și incluse într-un nou tabel centralizat, printre sute de alte informații.

GRU acorda o foarte mare atenție instruirii ofițerilor direcțiilor de analiză. În afară de ofițerii de informații, aici lucrau cei mai buni specialiști din diferite domenii ale științei și tehnicii. GRU avea dreptul să atragă în slujba sa orice specialist în cercetări cosmice sau fizică nucleară, microbiologie sau tehnică de calcul, planificare strategică sau relații internaționale. Acest drept i-a fost conferit de Comitetul Central, care considera că Uniunea Sovietică trebuie în primul rând să cunoască cele mai noi realizări ale științei și tehnicii

din SUA, Japonia, Marea Britanie, Franța și RFG, și abia după aceea să lucreze la propriile realizări.

Direcțiile GRU care se ocupau cu analiza informațiilor aveau la dispoziție cea mai modernă tehnică electronică de calcul de proveniență americană. Conducerea spionajului militar sovietic considera că aceste organe ale GRU depășeau cu mult subunitățile analoage ale Direcției Centrale de Informații în ceea ce privește dotarea tehnică. Cu toate acestea, unii specialiști occidentali considerau că serviciile GRU de analiză a informațiilor nu lucrau destul de eficient. Această concluzie se baza pe două lucruri. În primul rând, în anul 1941, Direcția de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii deținea toate informațiile despre invazia pe care o pregătea Germania, dar nu a reușit să o evalueze corect și să prezică atacul; în al doilea rând, o mare cantitate de materiale din spionaj erau raportate conducerii superioare în stare brută, neprelucrată. Aceste fapte nu pot fi negate, dar trebuie făcută precizarea că, de atunci, în spionajul militar sovietic au avut loc schimbări importante. În plus, dacă analiza informațiilor în cadrul GRU nu era destul de eficientă, cauza se ascundea în însuși sistemul de conducere a statului sovietic. Șeful Direcției de Informații a Armatei Roșii, Filipp Ivanovici Golikov, poseda planuri amănunțite ale invaziei nemților, dar Stalin, din diferite motive, nu voia să creadă în această posibilitate[3*].

Este perfect posibil ca unii conducători ai spionajului militar sovietic să fi închis ochii la dorințele lui Stalin și să-i fi servit informații care corespundeau punctului său de vedere, reținând informațiile care contraziceau respectivul punct de vedere. Acest lucru este perfect explicabil dacă ne gândim că

în 17 ani, în perioada cuprinsă între 1935 și 1952, în URSS, conducătorii spionajului militar au fost schimbați de 13 ori, iar în timpul așa-numitei Mari Epurări Stalin a nimicit practic de două ori întregul efectiv al Direcției de Informații a Armatei Roșii, de la șeful GRU și până la nivelul cel mai de jos.

Abia după câțiva ani de la moartea lui Stalin, între anii 1956 și 1957, noul șef al Direcției Generale de Informații, generalul-colonel Serghei Matveevici Ștemenko, a găsit soluția de evitare a acestor situații. El a dat dispoziție să se includă în fiecare notă informativă comunicări brute importante, neverificate de GRU și neconfirmate de alte surse. În felul acesta, GRU le dădea de înțeles conducătorilor țării: această informație nu a fost încă studiată de organele de analiză și reprezintă numai opinia unui anumit agent sau ofițer de informații. Concluzia GRU în această problemă era formulată a doua zi, în următoarea notă informativă. (Această genială decizie a început să o utilizeze imediat și KGB-ul, care a dispus introducerea în notele sale informative a datelor brute, formularea concluziilor în privința lor urmând să se facă abia a doua zi.)

Într-un stat totalitar, o persoană aflată pe orice nivel al aparatului de stat depindea în totalitate de cel aflat deasupra sa, la următorul nivel al piramidei puterii, și nu exista organ care și-ar fi putut proteja subalternii de bunul-plac al șefilor. Aceasta era una din trăsăturile caracteristice ale modelului sovietic de conducere; tocmai de aceea conducerea spionajului sovietic a fost nevoită să recurgă la acest subterfugiu. Multe decenii el a avut rol de paratrăsnet: șeful GRU nu-și dezvăluia opinia proprie și era întotdeauna pe poziția pe care se aflau în acel moment conducătorii de partid

și de stat, având în același timp posibilitatea de a le prezenta conducătorilor cele mai obiective informații despre toate problemele actuale, transferând răspunderea pentru aceste informații asupra subordonaților săi.

Organele GRU care lucrau în străinătate, la mii de kilometri de Moscova, nu aveau de unde să știe care este punctul de vedere al conducerii țării într-un moment important concret, așa încât nu le rămânea altceva de făcut decât să furnizeze material obiectiv care putea fi raportat imediat conducerii superioare. Numai în felul acesta conducerea spionajului militar sovietic putea influența într-o oarecare măsură refractara conducere a țării, care nu dorea să asculte nicio opinie contrară propriei sale opinii.

Sistemul totalitar distrugea fără cruțare toate instituțiile societății, inclusiv spionajul militar. Nimeni nu avea dreptul să conteste sau să contrazică puterea supremă. Așa a fost în timpul lui Lenin și al lui Stalin, al lui Hrușciov și al lui Brejnev. În cazul în care comandantul suprem avea un punct de vedere eronat, niciun serviciu de informații nu îl putea face să-și schimbe părerea, pentru că pur și simplu nu îndrăznea. Nici aparatura electronică americană de ultimă generație, nici cei mai buni specialiști nu îl puteau ajuta să facă acest lucru. Nu era vina spionajului, de vină era pacostea de sistem. Când comandantul suprem era confuz și persista în rătăcirile sale, iar spionajul nu avea nicio posibilitate de a-l influența, spionajul devenea un instrument inutil.

Însă nu întotdeauna se întâmpla așa. Dacă punctele de vedere ale conducătorului și ale spionajului coincideau, eficiența activității acestuia din urmă creștea considerabil. În asemenea cazuri, sistemul totalitar se transforma din frână în

accelerator. Dictatorul nu-și bătea capul cu respectarea normelor morale și conservarea principiilor. El nu răspundea în niciun fel în fața societății pentru faptele sale. Nu se temea nici de obiecțiile camarazilor de arme, nici de opoziția acestora, pentru că, foarte ușor, le reducea pe toate la tăcere. Dictatorul putea asigura spionajului orice resurse financiare, chiar dacă toată populația țării flămânzea. În astfel de perioade, când punctul de vedere al conducătorului coincidea cu cel al spionajului, GRU a desfășurat cele mai strălucite operațiuni, iar organele sale de analiză a informațiilor au fost întotdeauna la înălțime.

Vă dau un exemplu. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ofițerii Direcției a X-a GRU (economia militară și piața strategică de resurse naturale), studiind piața americană a metalelor prețioase, au fost uimiți de faptul că vistieria Statelor Unite a alocat cercetărilor științifice aproape 40 de tone de argint. Niciodată în America sau în altă țară din lume nu s-a alocat vreodată cercetărilor științifice o asemenea cantitate uriașă de metal prețios. Era război, iar analiștii GRU au presupus că aceste cercetări urmau să fie făcute în interesul apărării. Direcțiile de prelucrare ale GRU au analizat toate tendințele cunoscute de ei ale unor proiecte militare și cercetări de perspecivă, dar niciuna nu necesita o cantitate atât de mare de argint. Atunci GRU a presupus că argintul era necesar pentru cercetări științifice într-un alt domeniu, legat de construirea unui tip de arme absolut nou. Pentru studierea acestui straniu fenomen au fost angrenate forțele tuturor direcțiilor de analiză a informațiilor. Analiza ulterioară a scos la iveală faptul că în SUA a încetat publicarea oricăror lucrări științifice din domeniul fizicii nucleare, iar în același timp, toți

specialiștii în fizică atomică fugiți în SUA din Europa ocupată au dispărut fără urmă din câmpul vizual al publicului larg și al mass-mediei. După o săptămână, GRU i-a prezentat lui Stalin un raport detaliat despre fabricarea armei nucleare în SUA[4]*. Acest raport se baza în întregime pe un fapt neobișnuit și neverificat, dar al cărui conținut nu lăsa nicio umbră de îndoială în privința concluziilor formulate. Stalin a fost încântat de activitatea analiștilor din spionajul militar; restul se cunoaște foarte bine.

5

Toate subunitățile GRU care nu aveau legătură directă cu obținerea sau prelucrarea informațiilor erau numite auxiliare. Multe dintre ele aveau de asemenea statutul de direcție, însă, spre deosebire de direcțiile de obținere și de analiză a informațiilor, nu aveau un număr de ordine, ci erau numite după specificul activității pe care o desfășurau. Le trec în revistă pe cele mai importante.

- *Secția politică.* Misiunea acestei secții era supravegherea pregătirii politice a ofițerilor GRU și a profilului moral al acestora: dacă citesc cu regularitate învățăturile tovarășului Lenin, dacă sunt încrezători în victoria inevitabilă a comunismului în întreaga lume, dacă nu cumva fac abuz de băuturi alcoolice și de alte substanțe nocive, dacă se duc la femei, dacă nevestele lor nu calcă cumva pe alături. Șeful secției avea rangul de adjunct al

șefului GRU. Spre deosebire de alte secții politice din unitățile Armatei Sovietice, această secție era alcătuită din ofițeri profesioniști ai GRU, nu din activiști politici. În plus, toate secțiile și direcțiile politice ale Armatei Sovietice erau subordonate șefului Direcției Politice Principale a Armatei Sovietice, iar secția politică a GRU era subordonată direct secției organelor administrative a Comitetului Central al PCUS. Secția politică a GRU avea o influență uriașă în interiorul Uniunii Sovietice, în special în luarea deciziilor de cadre, dar nu avea dreptul să se amestece în activitatea de spionaj a rețelelor GRU: acestea nu țineau ședințe de partid, iar de pregătirea ideologică a ofițerilor răspundeau înșiși rezidenții.

- *Direcția de cadre.* Șeful acesteia avea rangul de adjunct al șefului GRU pe linia cadrelor. Direcția era subordonată nemijlocit șefului GRU.
- *Direcția operativ-tehnică* se ocupa cu proiectarea și producerea diferitelor dispozitive pentru spionaj, aparatură și materiale auxiliare (aparatură pentru criptografie și microfotografii, containere-ascunzători, aparatură specială pentru legătura radio, dispozitive pentru urmărirea secretă, armament special, otrăvuri etc.) și avea în subordine câteva institute de cercetare științifică și laboratoare speciale.
- *Direcția financiară.*
- *Secția întâi a GRU (pașapoarte)* studia ordinea acordării și îndeplinirea formalităților pentru eliberarea pașapoartelor în toate țările lumii și poseda o uriașă colecție de pașapoarte, cărți de identitate, permise de conducere auto, documente militare, autorizații, adeverințe, bilete de tren,

de avion și de vapor. Aici erau păstrate date despre câteva mii de posturi de grăniceri, vamă și poliție. Secția știa ce documente trebuiau prezentate la orice punct de control din lume, ce întrebări puteau fi puse acolo, ce ștampile și parafe trebuia să conțină pașaportul sau alt document. Aici erau păstrate pașapoarte în alb, buletine de identitate, permise de conducere, diplome și alte documente din întreaga lume; în câteva ore, angajații secției puteau pregăti un pașaport fals sau orice alt document pentru orice țară, în concordanță cu ultimele modificări din legislația țării respective. În fiecare an, ofițerii GRU cumpărau din toate țările lumii cerneală, hârtie, formulare, plicuri, clame și alte mărfuri de birotică și rechizite pe care le expediau acestei secții. Dacă, de exemplu, trebuiau să falsifice un testament din anul 1955, angajații secției luau hârtie sau formular cu antet din 1955 și completau pe el textul cu un toc din pană de gâscă din anul 1955 muiat în cerneală din anul 1955. Important era să reproducă exact cele mai mici detalii ale documentului, de exemplu materialul clamelor. Se știe că în timpul războiului cu Germania contraspionajul sovietic îi depista imediat pe spionii și diversioniștii nemți după clamele de pe livretele militare sau carnetele de partid false: clamele documentelor sovietice rugineau repede, dar pe actele nemțești false erau clame făcute din oțel de calitate și arătau ca noi. GRU nu-și putea permite asemenea erori.

- *Secția arhivă.* În subsolurile acesteia erau păstrate dosarele personale ale ofițerilor și agenților GRU, inclusiv ale clandestinilor, dări de seamă privind operațiunile, precum și dosarele întocmite unor cetățeni străini care au nimerit

în câmpul vizual al GRU (oameni de stat și funcționari ai unor organizații de stat, șefi militari, constructori de tehnică militară, reprezentanți ai mediului infracțional etc.). Unele din aceste dosare erau citite ca niște romane distractive.

6

O parte indisolubilă a GRU era Academia Militară Diplomatică a Armatei Sovietice (în jargonul spionilor militari era numită „Conservatorul”). Șeful academiei avea funcție de adjunct al șefului GRU.

Prima și a Doua Facultate pregăteau specialiști pentru aparatul central al GRU. Se considera că Prima Facultate pregătea ofițeri pentru spionajul strategic prin agenți în vederea activității sub acoperire civilă, a Doua Facultate – pentru activitatea sub acoperire militar-diplomatică (despre acoperire va fi vorba într-unul din capitolele următoare). Cu toate acestea, și unii, și alții erau ofițeri GRU și aveau misiuni identice, utilizau aceeași metodă, de aceea și programele de studiu pentru studenții ambelor facultăți erau practic identice. După terminarea studiilor, absolvenții fiecărei facultăți puteau fi repartizați la muncă sub orice acoperire, care ar fi fost cea mai potrivită în momentul respectiv. Împărțirea în Prima și a Doua Facultate era într-o mare măsură artificială și avea ca scop inducerea în eroare a serviciilor occidentale de informații, crearea impresiei că atașații militari sovietici se deosebesc de ceilalți ofițeri ai GRU și nu sunt amestecați în

spionaj, separarea studenților din rațiuni de securitate (un transfug nu-i va cunoaște pe toți colegii săi de la academie, ci doar o mică parte dintre ei)[5], siplificarea controlului asupra anumitor studenți și, în sfârșit, întrucât academia se numea „Militară Diplomatică”, trebuia, de dragul aparențelor, să aibă în structura sa cel puțin o facultate al cărei profil de pregătire să corespundă măcar la nivel declarativ cu denumirea academiei și să nu fie asociat cu spionajul.

A Treia Facultate a academiei pregătea ofițerii spionajului operativ prin agenți. Majoritatea cursanților primelor două facultăți se simțeau superiori celor care studiau la Facultatea a Treia: ofițerii absolvenți ai primelor două facultăți plecau în străinătate dincolo de granițele blocului răsăritean, iar absolvenții Facultății a Treia rămâneau să recruteze agenți pe teritoriul URSS sau, în cel mai bun caz, într-una din țările Tratatului de la Varșovia. Însă destinul era uneori imprevizibil și nemilos: câțiva dintre cei mai slabi studenți ai primelor două facultăți (de obicei aceștia erau ofițerii cei mai plini de sine și mai îngâmfați) erau trimiși după absolvire în spionajul operativ prin agenți, iar în locul acestora, în spionajul strategic erau luați cei mai buni studenți de la Facultatea a Treia.

Facultatea a Patra, la fel ca prima, nu era amplasată în clădirile academiei. Aici erau instruiți străinii, fiind pregătiți pentru activitatea în spionajul militar al țărilor prietene.

Pentru fiecare cursant al academiei se elabora o legendă specială a acoperirii. Mulți dintre ei, în anul întâi, puteau învăța într-o academie militară oarecare, de exemplu în Academia Militară de Trupe de Tancuri și Blindate sau în Academia Militară de Artilerie, și abia apoi se pregăteau trei-

patru ani la Academia Militară Diplomatică. După absolvirea cursurilor, acești studenți nu primeau diplomă de la Academia Militară Diplomatică, ci, după caz, de la Academia de Tancuri și Blindate sau de la Academia de Artilerie.

1. Subunitățile GRU care prelucrau materialele furnizate de spionaj se numeau servicii de informații sau, cel mai adesea, li se spunea pur și simplu Informații. Vom reveni mai jos cu detalii despre acest subiect.
2. De multe ori, pentru simplificare, termenul „informație” desemna orice materiale obținute prin spionaj, care, strict vorbind, erau împărțite în trei categorii: informații propriu-zise (informațiile comunicate de agenții sau ofițerii de informații), documente (hărți, scheme, schițe, descrieri tehnice etc.) și prototipuri (arme sau tehnică de luptă, ansamble și piese, utilaje etc.). În funcție de contextul narativ, în lucrarea de față poate fi vorba de informații în sensul strict sau larg al cuvântului.
3* Detalii despre acest subiect găsiți în noua ediție a cărții lui Victor Suvorov *Spărgătorul de gheață. Cine a declanșat al Doilea Război Mondial?* (Dobraia kniga, Moscova, 2014 – capitolul 48, „De ce Stalin nu l-a împușcat pe generalul-locotenent Golikov?”, p. 530) (n. red. ruse).
4* După descoperirea, în 1934, a radioactivității artificiale, Enrico Fermi a efectuat o serie de experimente de iradiere („bombardare”) cu neutroni a unor elemente neradioactive diferite. El a demonstrat că, în urma acestei iradieri, argintul avea cea mai mare radioactivitate, iar perioada de înjumătățire a izotopului rezultat nu depășea două minute. De aceea, argintul a devenit principalul material de lucru în cercetările ulterioare privind reacțiile nucleare (n. red. ruse).
5. Este interesant faptul că, imediat după admiterea la academie, atât mie, cât și altor studenți ni s-a interzis categoric nu numai fotografierea pe teritoriul ei și în zona punctelor de studiu (acest lucru se înțelegea de la sine și reieșea direct din măsurile impuse pentru păstrarea secretului de stat în obiectivele cu regim special), ci și fotografierea oricărui alt student al academiei în afară de propria persoană chiar și dincolo de zidurile academiei, acasă sau în vacanță.

Capitolul 9

Cherchez la femme

Femeile din spionajul militar sovietic

1

Romanii considerau că, dacă vrei să înțelegi o afacere necurată, întâi de toate trebuie să găsești în ea femeia și să încerci să înțelegi rolul ei în toate cele întâmplate. Atunci se vor clarifica multe lucruri.

Aceste înțelepte cuvinte au ajuns până în zilele noastre datorită francezilor, ai căror strămoși, galii, au fost cuceriți de romani în secolele I-II î.e.n. Francezii, din câte știu, se pricep la femei. Înțelepciunea romană antică sună la francezi extrem de categoric: Caută femeia! Fără să precizeze din ce motiv.

Din moment ce ne-am decis să ne lămurim în această afacere obscură care este spionajul militar, nu putem evita clarificarea rolului femeii.

Pe timp de pace, la nivel tactic, numărul femeilor este mic.

La nivel operativ, ele există în număr demn de menționat.

La nivel strategic, în cadrul agenturilor de obținere a informațiilor, femeile reprezintă exact jumătate din numărul spionilor. Jumătatea frumoasă.

2

Spionajul tactic înseamnă companii de cercetare ale regimentelor de infanterie motorizată și de tancuri, batalioane de cercetare ale diviziilor de infanterie motorizată și de tancuri, subunități de cercetare din structura unităților și marilor unități de artilerie, din unități de geniu, chimice și altele. În marea lor majoritate, aceste plutoane, companii, baterii, batalioane acționează pe mașini de luptă cu roți și cu șenile în linia întâi sau în imediata ei apropiere și în spatele frontului inamic. Aceasta nu este deloc o treabă pentru femei. De aceea, pe timp de pace, femeile aproape că lipsesc din spionajul tactic, excepție făcând spionajul radio al batalioanelor de cercetare. Fără a-i jigni pe bărbați, în activitatea de interceptare radio femeile sunt mai potrivite decât bărbații, pentru că sunt mai atente, mai disciplinate și mai harnice, asimilează mai ușor limbile străine.

Pe timp de război, în spionajul tactic erau multe femei. Mai ales în detașamentele de partizani și în grupurile de diversioniști. În timpul războiului, femeile au făcut parte și din echipajele de tancuri, și din echipele de lunetiști, au zburat cu bombardierele și avioanele de recunoaștere în spatele frontului inamic. Femeile erau atrase în spionaj atât pentru activitate permanentă, adică erau încadrate în armată

și li se acordau grade militare, cât și în mod neoficial: Ia du-te tu, Varia, până la barieră și vezi dacă nu sunt nemți pe acolo!

3

În spionajul operativ, adică la nivelul armatei de arme întrunite, aeriene sau de tancuri, la nivelul regiunii militare, al grupării de trupe sau al flotei, femeile activau și pe timp de pace. Acestea erau de regulă sportive de la clubul sportiv ȚSKA: sambiste, schioare, trăgătoare cu arcul. Pe timp de pace apărau onoarea sportivă a regiunii militare sau a flotei, iar pe timp de război aveau misiunea să le taie gâtul dușmanilor adormiți, pentru că unele dintre ele fuseseră recrutate încă din timp de pace în subunitățile DSp.

Pe timp de pace nu prea existau subunități feminine de cercetare-diversiune, dar la anunțarea mobilizării ar fi apărut foarte repede.

Pe lângă asasinele din spionajul operativ, era nevoie de fete în obținerea de informații și în analiza informațiilor. De exemplu, o fetiță locuiește într-o garnizoană militară. Învață la școală. Șeful spionajului diviziei (șefilor spionajului regimentelor nu li se încredințau asemenea misiuni) a primit de la direcția de informații a statului-major al regiunii militare, al grupării de trupe sau al flotei ordinul să aleagă în secret câteva candidate. Pentru ce, nu trebuie să știe. Cerințe: să fie dintr-o familie bună de ofițeri, să aibă o sănătate bună și o bună dezvoltare intelectuală și fizică. Lucrul cel mai important – lipsa relațiilor compromițătoare.

Acestor candidate li se întocmeau dosare personale secrete. Și erau atent urmărite. Imediat ce apăreau devieri de la principiile codului moral al constructorului comunismului, dosarul se închidea și urmărirea înceta.

Fetele care treceau prin această selecție secretă (fără să bănuiască nimic) terminau școala și plecau să se înscrie în instituțiile de învățământ superior, luau examenele și concursurile de admitere la facultate. Și atunci apărea un nene cărunt în costum cenușiu, îi arăta un cartonaș roșu cu steluță aurie și o invita la o discuție.

Conținutul discuției era următorul: studiile superioare, fetițo, pot să mai aștepte. Examenele le-ai dat, studiile ți le asigurăm noi. Dar în prealabil îți propunem un loc de muncă. Ce fel? Unul interesant. În Armata Sovietică. Într-un mare stat-major.

4

În statele-majore ale armatelor de arme întrunite și de tancuri ale regiunilor militare și grupărilor de trupe, femeile reprezentau până la 15% din efectiv. Activitățile lor principale erau la centrul de transmisiuni, la biblioteca secretă, la cancelarie.

Prin centrul de transmisiuni, prin biblioteca secretă și cu atât mai mult prin cancelarie, unde se pregăteau ordinele comandantului și ale șefului de stat-major, treceau documente și documente strict secrete. Din acest motiv, selecția candidatelor pentru această muncă era foarte severă. După

numeroase verificări, femeile primeau un permis de categorie superioară, pâna la întâi inclusiv (cea mai înaltă). Ele erau controlate foarte sever. Din rândurile lor, direcțiile și secțiile de informații selectau și pregăteau rezervele de spioni și diversioniști în cazul unui război.

Pregătirea era camuflată. Cel mai simplu camuflaj este cel mai sigur. Se crea o secție sportivă sau un grup de turiști. În timpul zilei, fata lucra la centrul de transmisiuni sau la secția de topografie, iar seara și în zilele libere, sub îndrumarea unui instructor cu experiență, își dezvolta deprinderile de supraviețuire în pădure și în munți. În timpul concediilor participa la expediții lungi. Pentru ca în expediții să nu fie agresată de huligani, învăța procedee de luptă corp la corp, iar ca să nu o mănânce lupii în pădure, învăța principiile folosirii armelor albe și de foc.

Pentru persoanele străine, iar în aceste cazuri persoane străine erau toți, inclusiv ofițerii statului-major care nu au legături directe cu spionajul, grupul de turiști arăta destul de pașnic: odihnă în natură și cântece la chitară lângă focul de tabără.

Fetele veneau doar de bunăvoie și erau pregătite individual sau în grupuri foarte mici.

Din afară părea că fetei îi plac pur și simplu drumețiile, însă de fapt ea asimila o profesie suplimentară pentru care se plăteau bani mulți. Cu timpul, această profesie suplimentară se putea transforma în profesie de bază, iar cea de bază devenea doar acoperire.

În caz de război se plănuia ca aceste fete, una câte una, în perechi sau în grupuri mici, să fie parașutate în spatele frontului inamic, fără să fie prevenite că prevederile

convențiilor internaționale privind tratamentul prizonierilor de război nu le includ și pe ele. Un cercetaș militar obișnuit poartă întotdeauna uniforma armatei sale. Dacă cercetașul în uniformă era luat prizonier, nimerea sub protecția convenției cu privire la prizonierii de război. Dar, întrucât se plănuia ca fetele să fie trimise în spatele frontului inamic în haine civile și cu băsmăluțe, și nu în uniforma Armatei Sovietice, în cazul în care erau luate prizoniere nu beneficiau de statutul militarilor, fiind considerate spioni și diversioniști pe care convențiile internaționale nu îi protejează.

Zoia Kosmoidemianskaia și Richard Sorge sunt exemple în acest sens.

5

Să urcăm acum la nivelul spionajului strategic prin agenți. Aici femeile ajungeau pe două căi.

Prima cale: o fată s-a căsătorit cu un tânăr ofițer. Au trecut prin mai multe garnizoane îndepărtate. Nici el și nici ea nu aveau nici cea mai vagă idee despre spionajul strategic prin agenți. Nu știau că ambii sunt urmăriți cu atenție, că sunt verificați în secret. Și pentru ambii au fost puse niște întrebări la KGB: „Băieți, nu aveți întâmplător ceva materiale despre această pereche?”.

Apoi ea este chemată într-o comisie pentru discuții. Într-o bună zi, el va fi chemat la Moscova, unde va da examene și va fi admis la Prima sau a Doua Facultate a Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice. În documentele celor doi,

această academie nu va apărea nicăieri, nu va fi menționată nicăieri și niciodată. Amândoi vor fi pregătiți la academie – și el, și ea.

Dacă ambii vor trece toate încercările și verificările, el va deveni ofițer GRU de informații, iar ea – tovarășa lui de luptă.

A doua cale de a ajunge în spionajul militar strategic era puțin diferită. Femeia lucra deja în spionaj, numai că la un nivel mediu – la statul-major al unei armate de arme întrunite sau de tancuri, la statul-major al unei regiuni militare, grupări de trupe sau flote. Într-o zi, pe coridorul zgomotos al secției de informații s-a ciocnit de un ofițer de cercetare care lucra pe același nivel.

Experiența seculară ne învață că cele mai stabile perechi sunt cele pe care le unește o profesie comună. Exemplu: soțul și soția sunt geologi. Cândva, el și-a ales această profesie, i-a dedicat viața. Și ea și-a ales aceeași profesie. Munca i-a adus împreună. Nu s-au întâlnit pe ringul de dans, acolo unde fiecare vrea să treacă drept altcineva, ci la muncă grea, unde ea nu era rujată, iar cămașa lui era mereu impregnată de transpirație, unde amândoi se confruntau cu problemele dificile ale vieții și care păreau uneori de nerezolvat. Dacă s-au văzut unul pe celălalt în timp ce munceau, sau poate chiar în situații când s-au aflat la un pas de moarte, și dacă, după aceea, au decis să meargă împreună pe drumul vieții, atunci nimeni și nimic nu îi va putea despărți.

Așa era și în spionaj. Și el, și ea își aleseseră deja acest drum în viață. S-au văzut unul pe celălalt pe trasee istovitoare și la salturile cu parașuta cu deschidere întârziată. Și, într-o zi, el i-a spus: „Vei fi a mea”.

Ea nu a răspuns.

El: Detest nunțile pompoase.

Ea: Limuzină albă cu bebeluș din plastic pe radiator, ce vulgar!

El: Te-am ales, mâine facem o nuntă ca pe front, doar tu și cu mine, fără invitați.

Ea: Ei, mergi prea departe, încă nu am acceptat.

El: Ne întâlnim mâine lângă casa aceea, acolo se înregistrează căsătorii fără martori dacă le dai zece ruble.

Ea: Dar nu am rochie albă.

El: Ce nevoie ai de rochie, ai o uniformă atât de frumoasă!

Așa se încheiau asemenea căsătorii. Fără martori. După nunți fastuoase, adeseori urmau scandaluri și divorțuri rapide. În schimb, la ei – ca pe front. O singură sticlă pentru amândoi.

Ea: N-am mai băut niciodată porcării de-astea.

El: Hai, ia o înghițitură mică de tot, acum ești soția mea.

Ea era o fetișcană din secția de cifrare sau din grupa de control, în plus avea pregătire secretă de asasin. Și el era cam din aceeași categorie. A doua zi trebuia să-i raporteze șefului secției de informații a statului-major al regiunii militare: „Acum sunt însurat”.

Și ea era obligată să raporteze aceluiași șef al secției de informații a statului-major al regiunii militare: „Așa s-a întâmplat, ieri m-am măritat pe neașteptate”.

Iar șeful secției de informații era obligat să raporteze mai sus.

Și deodată, chiar de la vârf, sosea un ordin: să vină imediat amândoi la o consfătuire la Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Moscova, Staraia Ploșcead, bloc 4, scara 6.

Capitolul 10
Drumul spre vârf

1

Ofițerii bărbați aveau două căi de acces la spionajul strategic: liftul și scărița.

Liftul. Un ofițer lucra fie pe un aerodrom situat dincolo de Cercul Polar de Nord, fie în taiga, la o bază pentru rachete, fie pe un submarin nuclear. Era urmărit cu foarte mare insistență și atenție, dar în așa fel încât să nu observe acest lucru. Îl urmăreau un an, doi, poate chiar cinci, formulau concluzii. Și brusc îl chemau la Moscova, îi puneau o mulțime de întrebări. Ofițerul trecea prin multe probe și teste, examene și convorbiri. Dacă era potrivit, era admis la Facultatea a Treia a Academiei Militare Diplomatice. Această facultate pregătea ofițeri pentru spionajul operativ prin agenți. Însă dacă îi dădea gata pe examinatori, era luat la Facultatea a Doua, poate chiar la Prima. Acesta era așa-numitul lift – de la viața obișnuită, direct la nivelul strategic.

Scărița. Un băiețandru de 18 ani s-a înscris la o instituție de învățământ superior militar care, așa cum a aflat ulterior,

pregătea spioni pentru nivelul tactic. După absolvire a devenit ofițer într-o companie de cercetare a unui regiment de cercetare sau într-un batalion de cercetare al unei divizii, apoi a urcat la nivelul secției de informații a unei armate de arme întrunite sau de tancuri, în continuare – direcția de informații a statului-major al unei regiuni militare, flote sau grupări de trupe, iar de acolo – la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice. Și, din nou, nu a fost alegerea sa: a fost convocat, au discutat, a fost trimis la Moscova.

Pe vremea mea, la Prima Facultate a academiei erau admiși în egală măsură cei care ajungeau șchiopătând pe scăriță și cei care soseau cu liftul. Exista un sens adânc în toate acestea. Dacă ai nimerit în spionaj din momentul în care ți-ai pus pentru prima dată epoleții de student, îți va fi mai ușor să asimilezi inteligența spionilor și limbile dușmanilor. În schimb, cei care au sosit cu liftul aveau cu mult mai multe cunoștințe profunde în diferite domenii militare. În grupa mea de studenți erau un pilot de vânătoare care zburase pe avioane MiG-25, un transmisionist de la centrul de transmisiuni al Grupării de Trupe Sovietice din Germania, un marinar de pe unul din primele submarine nucleare sovietice și doi rachetiști.

Ce condiții formale trebuia să îndeplinească un candidat potrivit pentru a lucra în cadrul GRU? Este o întrebare foarte dificilă. Erau multe criterii formale: stabilitate ideologică și loialitate, apartenența la PCUS, lipsa contactelor cu străinii (în afară de operațiunile de „apărare a cuceririlor socialismului” în țările Europei de Est), statutul de familist cu soție și copii, absența materialelor compromițătoare privitoare la rude, absența din rândul rudelor a persoanelor care în timpul

războiului să se fi aflat pe teritorii sovietice ocupate sau în prizonierat, niciun fel de semne de alcoolism, devieri sexuale sau depravare sexuală, absența semnelor particulare sau defectelor de vorbire. Exista și o limitare secretă, prevăzută de așa-numitul „punct cinci” (apartenența națională), care nu exista la KGB, dar nu se acorda atenție numai naționalității ofițerului respectiv, ci și naționalității soției și rudelor ambilor soți.

Mai exista o condiție foarte importantă pentru selecția candidaților. Spre deosebire de KGB, unde erau admiși fără probleme fiii ofițerilor sus-puși ai acestei organizații (inclusiv fiii celor care încă mai erau în serviciu), în GRU exista de mult timp o regulă strictă conform căreia nu erau admiși în organizație copiii celor care ocupau funcții înalte în partid și în orice alte organizații sovietice, nici copiii ofițerilor GRU, indiferent de posturile pe care le ocupau aceștia. Problema admiterii fiului unui ofițer GRU în această organizație putea fi studiată numai după ce tatăl ieșea la pensie. Și asta din trei motive.

În primul rând, acest lucru excludea posibilitatea corupției în alegerea și repartizarea cadrelor.

În al doilea rând, erau păstrate cadrele de valoare ale GRU, pentru că în activitatea agenturilor se întâmplau de toate – feciorașul care făcea numai pozne putea să distrugă cariera tatălui său (mai ales dacă acesta lucra la nivelurile cele mai înalte ale organizației), iar spionajul militar nu ar fi renunțat pentru nimic în lume la un ofițer cu experiență.

În al treilea rând, dacă fiul ofițerului GRU sus-pus pleca într-o misiune de spionaj, iar contraspionajul inamicului

reușea să afle al cui fiu este, inamicul avea o pârghie puternică de presiune asupra tatălui prin intermediul fiului.

(KGB se călăuzea după un principiu contrar acestuia. Copiii cekiștilor erau primiți aici cu brațele deschise și deseori erau subordonați direct taților lor. Argumentul era conservarea tradițiilor și necesitatea transmiterii lor din tată-n fiu, însă acest argument nu rezistă niciunei critici.)

2

La sosirea în Moscova, examenele și testele începeau efectiv din pragul ușii. Pune-ți geamantanul în colț și răspunde, răspunde, răspunde. Întrebările erau multe, foarte multe. Le puneau niște unchiași cărunți în civil. Puneau întrebările privindu-te în ochi. Sau din spate. Sau de undeva din întuneric. Sau mai mulți în același timp – voci diferite, întrebări diferite, puse în șoaptă sau țipate.

Toți cei care au trecut prin așa ceva se așteptau să fie trimiși curând la detectorul de minciuni și să fie întrebați: Ai avut cumva contacte cu spionajul străin? Ești în legătură cu vreo bandă? Citești literatură interzisă? Asculți noaptea voci radiofonice ostile? Nu cumva ești atras de distracții pe care codul moral al constructorului comunismului nu le recomandă?

Examenele erau istovitoare. Se simțea intenția de a-l împinge pe cel examinat la limita capacităților sale morale și fizice și chiar de a-l determina să depășească această limită, până la pierderea cunoștinței, până la leșin.

Un om normal nu își poate imagina acele examene. Era un interogatoriu extenuant care dura ore în șir, câteva zile la rând, cu repetarea acelorași întrebări de câte cinci, zece și mai multe ori. Era un test al rezistenței, al calmului, al capacității de gândire logică și de analiză, de asimilare a unui material nou, fără a-l uita pe cel vechi.

În timp ce se desfășoară examenul, te uiți cu coada ochiului în toate părțile: Unde o fi detectorul de minciuni? Și oare cum arată aparatul acesta al nostru, neaoș, sovietic? Și când îl vor folosi pentru a-mi verifica răspunsurile?

În final te lămurești: *niciodată*!

Vai, dar de ce?

Pentru că în Uniunea Sovietică nu existau asemenea detectoare.

Cum, chiar nu puteau să creeze unul? Nici măcar să-l copieze de la alții?

Ba puteau. Dar nu au vrut. Nu au copiat nimic. Nici măcar n-au încercat. Iată și de ce.

Luați o busolă și mergeți spre polul nord magnetic. Busola vă va indica direcția cu precizie. Iată că ați ajuns la pol. Aici busola nu vă mai este de folos. Nu mai indică nicio direcție.

În Uniunea Sovietică mințeau toți. De la înalta tribună a congresului Partidului Comunist mințea secretarul general; la școală mințea profa de istorie; mințea tanti de la televizor, mințea și nenea de la radio, mințea lectorul CC al PCUS, mințea locțiitorul politic al comandantului de batalion, mințea ziarul *Pravda* – nu numai pe prima pagină, ci și pe ultima, unde era prognoza meteo pentru a doua zi.

Să ne imaginăm acum că preaînțelepții noștri academicieni au inventat un detector de minciuni și au încercat să găsească

în toată țara pe cineva care nu minte. Au găsit un flăcăiaș care susținea examenul de admitere la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, l-au instalat la aparat și i-au pus prima și cea mai importantă întrebare: „Crezi în comunism?”.

Acesta răspunde: „Îhî!”.

Detectorul confirmă: „Nu minte! Crede!”.

Ce le rămâne de făcut examinatorilor, când aud acest răspuns? Un singur lucru: să ridice din umeri și să întrebe în șoaptă cum a nimerit idiotul ăsta aici. Pentru că un om normal nu poate să creadă în comunism. Principiul fundamental al comunismului este: de la fiecare după posibilități, fiecăruia după necesități. Adică fiecare muncește cât poate, dar primește cât vrea. Așa ceva este imposibil. Dacă numai soției mele Taniușka i s-ar permite să-și acopere nevoile materiale după necesități, va ruina economia oricărui stat, vă garantez.

Ce s-ar fi întâmplat dacă fiecărei femei din Uniunea Sovietică i s-ar fi permis să-și acopere nevoile materiale după necesități, fără niciun fel de limite?

Însă nici bărbații nu ar fi rămas în urma femeilor în cursa pentru satisfacerea nevoilor materiale. Unde este limita acestor necesități? Nu există. Este asemenea liniei orizontului, departe și de neatins.

Să luăm de exemplu un apartament cu o cameră. În Uniunea Sovietică, pentru multe persoane această nevoie materială a fost, o lungă perioadă de timp, un vis irealizabil. Imediat ce această nevoie este satisfăcută, apare alta, nouă: aș vrea ca apartamentul respectiv să nu fie la parter. Și să aibă balcon. Iar ferestrele să nu dea spre strada gălăgioasă cu linie

de tramvai. Să fie îndreptate spre partea mai însorită. N-ar fi rău ca apartamentul să aibă două camere, nu doar una.

Primind un apartament cu două camere, s-ar părea că ți-ai satisfăcut pe deplin necesitatea materială, dar de fapt ea, necesitatea, tot nesatisfăcută rămâne. Ca muierea arțăgoasă. Spuneți-mi, care dintre noi nu ar vrea să locuiască pe țărmul unei mări calde? Cine nu ar vrea să aibă sub palmieri o căsuță confortabilă cu verandă care dă spre plaja cu nisip auriu unde susură valurile mării?

Dar nu există destule căsuțe sub palmieri pentru toți. Nici plaje suficiente pentru toți. De aceea, cel care crede în comunism, în faptul că într-o bună zi toți vom primi după necesități, este un prost.

Prin urmare, tânărul care susținea examenul de admitere la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, care credea cu adevărat în comunism, nu putea fi întreg la minte. Să ni-l imaginăm acum răspunzând că el crede cu sfințenie în comunism, în viitorul luminos al întregii omeniri, iar detectorul indică: „Minte, licheaua!”.

Cum ar trebui să procedeze cu el? Să-l admită? Să-i permită accesul la secrete de categoria întâi? Dacă el minte de la prima întrebare?

Așa că repet pentru a suta oară: Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și toate partidele comuniste din lume erau formate exclusiv din tâmpiți și infractori. Tâmpiți erau cei care credeau că într-o bună zi toată populația planetei va primi după necesitățile ei materiale. Infractori erau cei care nu credeau așa ceva, dar intrau în partidul comunist, îi împărtășeau idealurile, executau ordinele și dispozițiile acestuia, care nu puteau fi decât stupide sau criminale.

Iată de ce Uniunea Sovietică se descurca și fără detectoare de minciuni: în oceanul nemărginit al minciunilor, detectorul era o chestie inutilă, la fel ca busola la polul nord.

În Uniunea Sovietică nu existau detectoare de minciuni și din cauză că cei din conducere au înțeles că aceste teribile instrumente se pot întoarce împotriva lor. Istoria menționează astfel de cazuri. Cetățeanul Robespierre a decis să-i scurteze de cap pe cei nemulțumiți. N-a trecut mult timp și însuși cetățeanului Robespierre i-a fost retezat căpșorul rebel.

Încearcă să folosești detectorul de minciuni pentru depistarea șovăielnicilor dintre comuniștii de rând – nu va trece mult timp și tovarășii superiori sau chiar subalternii îți vor pune și ție aceleași întrebări. Și te vor prinde cu minciuna. Deși nici ei nu-s mai breji.

În felul acesta, una dintre cele mai grele sarcini în procesul selecției candidaților la admiterea în academie consta în găsirea persoanelor care să înțeleagă corect situația politică mondială, să vadă limpede căile posibile ale dezvoltării acesteia și să evalueze realist toate evenimentele, fără a fi un liber-cugetător în adâncul sufletului. Orice canditat instabil din punct de vedere politic era categoric nepotrivit pentru a lucra la GRU, dar simpla triere a candidaților nu era de ajuns. Problema consta în faptul că orice persoană suficient de inteligentă avea din când în când gânduri rebele și îndoieli tainice; întâlnind la fiecare pas aspecte ale realității jalnice din societatea socialistă, putea să-și revizuiască în mod critic convingerile și linia ideologică. De aceea, când era găsit personajul rar, cu gândire realistă, fără nicio umbră de atitudine liber-cugetătoare, îl scuteau imediat de mușțruluiala

ideologică și-i arătau respectul cuvenit unei persoane care are sentimentul propriei demnități.

3

Ce încercau să clarifice psihologii cu experiență, punând mii de întrebări din cele mai diverse sfere ale cunoașterii umane?

Veți râde, probabil, dar, înainte de orice, ei încercau să stabilească prezența sau absența simțului umorului. Experiența multiseculară a omenirii a demonstrat că omul fără simțul umorului, chiar dacă la prima vedere pare foarte inteligent, este în realitate un prostănac. Și invers, unul care la prima vedere pare un prostănac incapabil, care a picat toate examenele, dar este înzestrat cu simțul umorului, se dovedește a fi o persoană inteligentă.

Noi, candidații, nu aveam nici cea mai vagă idee despre ce și cum adulmecă ăștia. Nici prin cap nu ne trecea că printre noi erau amestecați psihologi începători care lucrau deja la GRU, dar se dădeau drept candidați ca și noi. Psihologii ceva mai în vârstă, neputând să se dea drept candidați, se învârteau și ei pe acolo, dându-se drept… dar drept cine nu se dădeau! Cei de la GRU știu să se prefacă.

Seara (sau noaptea), după o zi de examene istovitoare, ne adunam în grupuri nu prea mari ca să ne destindem cumva, să scăpăm de tensiunea acumulată. Și brusc cineva începea să spună niște anecdote, de ne tăvăleam pe jos de râs. De unde să știm noi că anecdotele acelea nu erau spuse degeaba?

Sau altcineva începea o discuție despre literatura științifico-fantastică: „Vai, mai ții minte, în cartea lui Aleksandr Beliaev *Insula corăbiilor naufragiate*... Dar la Stanislav Lem... Băieți, eu cred că cea mai bună este cartea lui Wells *Când se va trezi Cel Care Doarme*...”.

De unde să știm că nici aceste discuții nu erau întâmplătoare?

Se pare că oamenii de știință au descoperit că persoanele care la vârsta școlară (și mai târziu) au citit literatură științifico-fantastică depășeau nivelul de inteligență al celor de aceeași vârstă. Desigur, aici este posibilă și conexiunea inversă: erau interesați de literatura științifico-fantastică cei care depășeau nivelul de inteligență al celor de aceeași vârstă. Diferențierea trebuia făcută între candidații care citiseră despre omul invizibil și cei care nu auziseră niciodată de acest personaj.

Apoi, firește, plastilina.

Ți se pune întrebarea: Pe ce tancuri ai slujit? Pe 55? Ia de aici o bucată de plastilină și înainte de culcare modelează un T-55, să fie gata când se dă deșteptarea – mâine deșteptarea se va da foarte devreme.

Experiențele au demonstrat că modelatul plastilinei impulsiona puternic dezvoltarea copiilor. Persoanele care în copilărie modelau avioane și vapoarașe au de obicei o gândire spațială mult mai precisă și de obicei îi întrec pe cei de vârsta lor în privința nivelului intelectului.

4

Extrem de importantă era capacitatea de a gândi logic și de a-și explica propriile raționamente. Această capacitate era evaluată pe baza rezolvării problemelor de imaginație. Astfel de probleme erau multe la examene, chiar foarte multe. Examenele începeau cu problemele cele mai simple. Erau practic probleme pentru copii. Vă reproduc una dintre ele ca exemplu. A născocit-o Lev Nikolaevici Tolstoi, care a folosit-o pentru dezvoltarea logicii copiilor de vârstă școlară mică.

Într-un magazin intră un cumpărător, vrea să-și cumpere o căciulă. Căciula costă 10 ruble. Cumpărătorul îi întinde stăpânului magazinului o bancnotă de 25 de ruble, dar acesta nu are să-i dea rest. Trimite un băiat la vecinul său ca să-i schimbe banii. Băiatul aduce trei bancnote de 10, 10 și 5 ruble. Stăpânul magazinului îi dă cumpărătorului căciula și rest 15 ruble. Acesta pleacă. La scurt timp apare vecinul în fugă: bancnota pe care a schimbat-o era falsă. Stăpânul magazinului îi dă vecinului său 25 de ruble. Întrebare: câți bani a pierdut stăpânul magazinului în această afacere?

Dați această problemă prietenilor dumneavoastră, și, după un timp de gândire, ascultați câte răspunsuri vă vor da; întrebați-i cum au ajuns la rezultat.

Iată încă o problemă, tot din secolul al XIX-lea și tot pentru copii. În anul 1895, Nikolai Petrovici Bogdanov-Belski a pictat tabloul *Calcul oral. La școala populară S.A. Racinski*. Tabloul reprezintă o școală de țară. Pedagogul Serghei Aleksandrovici Racinski ține lecția de matematică. Pe tablă este scris un exercițiu. În jurul tablei sunt băieții, îmbrăcați sărăcăcios, unii chiar foarte sărăcăcios. Sunt de vârste diferite, cam între 8 și

12 ani. Chipurile lor sunt de asemenea diferite. Toți calculează în gând. Se vede că unora exercițiul li se pare dificil. În prim-plan, un băiețel îmbrăcat extrem de sărăcăcios pare că este aproape să găsească răspunsul, pe care-l va da în câteva secunde. A calculat deja, se vede pe chipul lui că mai are doar o clipă până la bucuria găsirii rezultatului.

Exercițiul de pe tablă este următorul:

$$\frac{10^2+ 11^2+ 12^2+ 13^2 +14^2}{365}$$

Exercițiul trebuia rezolvat mental.

Așa erau instruiți copiii în Rusia în secolul al XIX-lea. Cu astfel de probleme pentru copii începeau examenele de admitere la Academia Militară Diplomatică a Armatei Sovietice.

Poate vă întrebați ce se întâmplă dacă ofițerul examinat a văzut înainte tabloul lui Bogdanov-Belski, dacă știe răspunsul și îl dă rapid? Nicio problemă. Acest lucru este în avantajul lui. Examinatorii pot presupune una din două: fie calculează cu rapiditatea unui computer, fie cunoaște foarte bine pictura rusă, ceea ce este la fel de lăudabil.

Însă acesta era doar începutul, înviorarea, încălzirea. Ne așteptau încă multe probleme. De la exercițiile și problemele pentru școala primară treceam vertiginos la probleme pentru elevii din clasele mari și pentru vârsta adultă.

Era extrem de important nu numai să înțelegi ceva anume, ci să și povestești și să explici. Această deprindere se verifica foarte simplu. Seara târziu, chipurile pentru destindere, ni se proiecta un film. Un film obișnuit. Nu eram preveniți că are legătură cu examenele. Dimineața următoare aveam alte examene, iar după vreo două zile, examinatorul aducea brusc

vorba despre film: ia povestește-ne care consideri că este ideea acestui film.

În lume există mii de filme prostești, dar există și capodopere uimitoare, construite pe o logică de fier. Această logică trebuia sesizată și analizată coerent...

Apoi cineva, undeva, aduna toate rezultatele examenelor și lua o decizie.

Capitolul 11
Pregătirea

1

Examenele se terminau brusc.

Nimic nu prevestea apropierea sfârșitului chinurilor noastre. Aveam senzația că urma să mai fim torturați încă minimum două săptămâni. Pe suflet parcă mă zgâriau niște lăbuțe moi de pisică cu gheare ascuțite: nu mai rezist. Încă? Două? Săptămâni? Limita – iat-o, e aici. Limita propriilor posibilități nu reprezintă ceea ce simți. O vezi foarte clar, ca pe un zid la capătul unui tunel de care te vei izbi în viteză chiar acum. Eram atât de nedormit, încât pierdusem orice interes pentru tot ce se întâmpla în jurul meu, aveam ochii roșii, nervii întinși la maximum, încât aș fi fost în stare să mușc pe cineva. Capul nu-mi funcționa deloc. Nu gândea. Am ajuns într-o stare în care nu puteam rezolva nici măcar cea mai simplă problemă pentru copii despre stăpânul care a vândut o căciulă. Fără să gândesc deloc, puteam bâigui prima prostie care mi-ar fi trecut prin cap – de exemplu, că a pierdut 50 de

ruble. Nu mai aveam putere să caut rezultatul corect. Și nici nu voiam. Voiam doar să fiu lăsat în pace.

Niciunuia dintre noi nu i se spunea acolo pe numele de familie. Fiecare avea un număr. Toți aveam legitimații pe care era înscris și orarul: Nr. 341 astăzi la ora 7.15 – camera 412; la 10.25 – camera 604. Întreaga zi era planificată, până noaptea târziu. Nu mai eram bucuros că am nimerit acolo. Ducă-se dracului tot! Trimiteți-mă la garnizoana cea mai îndepărtată! Undeva unde verificatorii ajung o dată la zece ani, călare pe reni.

Mergeam grăbit pe coridor, printre locotenenți-majori de aviație și căpitani-locotenenți din flote, la fel de dezorientați ca și mine. Toți își căutau camerele. Cineva drăcuia în șoaptă. Altul înjura de mamă. Ce-i drept, tot în șoaptă.

Pe lângă mine a trecut un bărbat în costum occidental. Ceva m-a făcut să mă opresc, să mă întorc și să mă uit după el. El la fel, a trecut grăbit, apoi s-a oprit ca și cum și-ar fi dat seama de ceva, s-a întors, și-a îndreptat ochelarii cu ramă de aur și s-a uitat pe o foaie:

— Nu cumva dumneata ești trei sute patruzeci și unu? Ține un pachet cu naftalină.

Credeam că am înnebunit de tot. Poftim de înțelege, la cât ești de obosit, de ce îți dau ăștia naftalină. Dacă dumneavoastră ați fi primit de la un necunoscut cu figură autoritară un pachet cu naftalină, cum ați fi reacționat?

Eu nu am reacționat în niciun fel. Mă uitam prostește la el: Binevoiți să glumiți, cetățene?

Și brusc se face lumină: nu cumva…

El îmi strânge mâna: Da, da, la Prima.

Naftalină le dădeau celor care erau admiși la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice. Facultatea pregătea ofițeri pentru spionajul strategic prin agenți. Încă din prima zi, toți cei înscriși la Prima Facultate, cea mai prestigioasă și cea mai închisă, erau îmbrăcați în costume civile și transportați în locuri secrete în vederea pregătirii.

Tunica de paradă cu epoleți aurii – la naftalină. Avea să fie necesară abia peste mulți ani, atunci când, după absolvirea facultății și după prima delegație, urma să fii chemat la un important cabinet să-ți primești medaliile militare.

2

La Prima Facultate pregătirea era extrem de scurtă – trei ani. După aceea urma un an de practică „înainte de zbor”.

Este oare posibil ca într-un termen atât de scurt…

Este posibil, dacă se comprimă o programă pentru zece ani la numai trei ani și în fiecare zi se testează rezistența viitorilor spioni la fracturi, întinderi, flexiuni, contracții și torsiuni. Cineva trebuia să le suporte, nu-i așa?

Cei care nu suportau erau exmatriculați.

Ce trebuia asimilat în trei ani?

În primul rând, GRU este a doua Direcție Generală a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale URSS. Absolventul Academiei Militare Diplomatice devine ofițer al Marelui Stat-Major. De aceea academia făurește ofițeri pentru MSM din ofițeri obișnuiți ai armatelor și flotelor.

Ce înseamnă lucrul ăsta?

Să vă explic.

Comandantul unui pluton al companiei de cercetare a unui regiment de infanterie motorizată sau de tancuri trebuie să gândească utilizând aceleași categorii ca și comandantul de regiment sau șeful statului-major, să le înțeleagă logica, să se străduiască să privească situația prin ochii acestora.

Comandantul unei grupe de cercetare în adâncime a batalionului de cercetare al diviziei este obligat să scruteze câmpul de luptă prin ochii comandantului diviziei și ai șefului de stat-major, să le înțeleagă intențiile, să-și imagineze ce anume este pentru ei lucrul cel mai impor tant în momentul respectiv.

Urcăm din ce în ce mai mult, trecând prin statele-majore ale armatelor de arme întrunite și ale armatelor de tancuri, ale regiunilor militare, flotelor și fronturilor și ajungem la nivelul cel mai înalt, nivelul strategic. Ne dăm seama cu uimire că, și la acest nivel, de la ofițerul de informații se așteaptă aceleași lucruri: trebuie să se deprindă să privească lumea de la înălțimea amețitoare de la care este privit el însuși de către comandantul suprem și de șeful Marelui Stat-Major. Ofițerul Marelui Stat-Major lucrează pentru ei! El personal reprezintă ochii și urechile comandantului suprem!

Pentru acest rol deosebit de important, ofițerul trebuia pregătit. El trebuia să asimileze un volum mare de cunoștințe din strategia militară, chiar mai mare decât cel care era predat la Academia Militară a Marelui Stat-Major. Iată de ce.

Imaginați-vă următoarea situație. Al Doilea Război Mondial este în desfășurare. La Direcția Operativă a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii lucrează maiori, locotenenți-colonei, colonei,

generali. Ei planifică operațiunile strategice. Să presupunem că un maior tinerel, care a absolvit de curând Academia Marelui Stat-Major, a comis o greșeală oarecare: a reprezentat ceva greșit pe o hartă. Era grav, dar nu letal. Colonelul, care este superiorul direct al maiorului, putea observa eroarea și o putea corecta. Superiorul colonelului este generalul-maior. Mai sus este generalul-locotenent. Și mai sus – șeful Direcției Operative a Marelui Stat-Major, generalul-colonel Serghei Matveevici Ștemenko.

Greșeala în planificare, comisă la nivelul cel mai de jos, va fi neapărat observată și remediată la unul din nivelurile superioare ale ierarhiei statului-major. La urma urmelor, comandantului suprem nu-i va raporta acel maior, nici colonelul, nici măcar generalii, superiori ai colonelului, ci șeful Direcției Operative a Marelui Stat-Major, generalul-colonel Ștemenko, sau însuși șeful Marelui Stat-Major, mareșalul Uniunii Sovietice, Aleksandr Mihailovici Vasilievski.

În spionaj nu e așa. Dacă un ofițer a obținut niște informații, superiorii lui nu pot nici să amelioreze, nici să deterioreze rezultatul muncii sale. Numai ofițerul respectiv s-a dus la întâlnirea secretă, numai el a vorbit cu agentul, privindu-l în ochi, și a primit documentele de la acesta. Iar dacă materialul obținut merită atenția celor din conducerea superioară, atunci acest ofițer și nu altul este chemat la cabinetul de la Kremlin; nu sunt chemați nici șefii săi, nici șeful GRU.

De aceea, un absolvent al Primei Facultăți a Academiei Militare Diplomatice trebuia să aibă o pregătire în domeniul strategiei militare care să-i permită ca, în caz de necesitate, să

discute orice probleme legate de acest domeniu, nu numai cu șeful Marelui Stat-Major, ci și cu însuși comandantul suprem.

Așa s-a instituit și la nivelurile situate mai jos ale spionajului militar. De exemplu, dacă în Regimentul-școală 145 Infanterie Motorizată de Gardă un locotenent cercetaș a observat ceva demn de remarcat în timpul simulării unei lupte și a raportat pe cale ierarhică, la comandantul regimentului, locotenent-colonelul Bajerin, era chemat locotenentul respectiv, nicidecum șeful cercetării regimentului, maiorul Șurșitbaev. Comandantul regimentului întreba cu asprime: „Tu singur ai văzut asta, ticălosule? Ai să răspunzi pentru vorbele tale! Păi tu știi ce pățești de la mine dacă te-ai înșelat?”.

3

Așadar, mai întâi strategia.

Sincer vorbind, în realitate, pe primul loc era filosofia marxist-leninistă. Dacă la examenul de absolvire primești calificativul „bine” la această materie, șefii vor scrâșni din dinți, dar te vor ierta. Pentru „satisfăcător” nu te vor ierta. Cu un asemenea calificativ la marxism-leninism nu ai cum să ajungi ofițer în obținerea de informații.

Pentru Prima Facultate (sau Fac, cum îi spuneam între noi) erau aleși tineri bine pregătiți, care se descurcau perfect cu filosofia marxist-leninistă. Iar dacă nu o luăm în calcul, atunci obiectul cel mai important era strategia militară.

Pe locul imediat următor erau limbile străine. Puteai fi oricât de genial în obținerea de informații, dar dacă nu vorbeai decât o limbă, iar aceea era limba rusă, nu aveai ce căuta în vizuina dușmanului. Care potențial agent sau informator va dori să discute cu tine în limba ta maternă? De aceea, în trei ani de studii la academie trebuia să ne însușim două limbi străine la un nivel care să ne permită să vorbim liber și fluent.

Trebuie făcută precizarea că, în prezent, cetățenilor fostei Uniuni Sovietice le sunt deschise toate granițele, pot pleca oriunde vor, chiar și în Turcia! (Omul simplu sovietic nu putea nici măcar să viseze să ajungă într-o țară membră NATO!) Acum toată lumea are acces la internet, la orice canal de televiziune, la orice posturi de radio. De aceea, poporul este familiarizat cu limbile străine. Însăși limba rusă este îngrozitor de îmbâcsită de cuvinte străine, astfel încât însușirea unei limbi străine, în special a limbii engleze, este facilă. În Uniunea Sovietică era altfel, de aceea studiul limbilor străine trebuia început de la zero.

Una dintre cele două limbi străine era obligatoriu limba engleză. De asemenea, una dintre limbile străine era studiată ca limbă principală. De exemplu, limba principală era franceza, limba secundară – engleza. Sau: principală – engleza, secundară – limba urdu.

Zilnic, primele două sau patru ore erau de limbi străine. Abia apoi tot restul. Grupele erau formate din doi-trei cursanți. Profesorii erau de cea mai înaltă clasă și aveam multe mijloace tehnice auxiliare pentru a asimila toate cunoștințele.

În anul întâi se studia numai limba principală, iar începând cu anul al doilea și limba secundară, cu accent mai mare pe limba principală.

Un alt obiect de importanță excepțională era FASC – forțele armate ale statelor capitaliste. Îmi plăcea la nebunie. Învățam despre rachetele balistice franțuzești și despre tancurile japoneze, despre diviziile americane aeropurtate și mașinile germane de luptă pentru infanterie, despre tactica brigăzilor israeliene de tancuri și bazele americane de submarine nucleare din Spania și Scoția.

Un alt obiect interesant era istoria artei militare, cu accent pe războaiele secolului XX. Și, firește, armamentul Armatei Sovietice. Învățam despre submarinele și crucișătoarele noastre, despre tancuri și rachete antitanc, despre bombardiere și sateliți de spionaj. Foarte amănunțit.

Dar de ce?

Imaginați-vă că sunteți un proiectant sovietic de biciclete (se înțelege, cele mai bune din lume, nicăieri nu există ceva similar), iar eu – un ofițer de informații din spionajul militar, pe punctul de a pleca în delegație în străinătate. Dacă dumneavoastră îmi povestiți totul despre construcția strict secretă a acestor biciclete, dacă îmi veți împărtăși toate problemele tehnice și neajunsurile, atunci eu, ajungând dincolo de granițele măreței noastre patrii și reușind să pun mâna pe secretele dușmanului, voi ști, de pildă, că roata aceasta nu prezintă interes, avem și noi roți identice, avem și ghidon la fel. Dar soneria este ingenioasă, noi nu avem așa ceva! Trebuie să le șterpelim tehnologia!

Cu alte cuvinte, dacă sunt la curent cu nivelul nostru, cu realizările și problemele noastre, îmi va fi ușor să mă orientez

pe piața ofertelor spionajului. Pot să înțeleg și singur ce ar putea prezenta interes pentru noi și ce nu ne trebuie nici dacă ni s-ar oferi gratis.

4

La academie ni se predau încă multe alte materii, dintre cele mai diverse, de la psihologia agenților până la tehnica operativă. În orele de tehnică operativă învățam despre aparatele de fotografiat „MINOX”, despre microfilme și microfoane plasate în nasturi, despre urmărire și interceptare, despre criptografie și seringile pentru asasinatele medicale.

Aveam, de asemenea, o materie numită LA – legătura cu agenții (despre acest lucru vom mai vorbi), altă materie se numea CS – învățam despre contraspionajul mișelesc al inamicului, despre perfidia și apucăturile sale mârșave, despre provocatori și agenți plasați de inamic, despre urmărire, care îi împiedica foarte mult pe diplomații sovietici pașnici să împărtășească întregii omeniri adevărul despre primul stat socialist din lume. CS însemna puțină teorie și multă practică aspră: alege-ți un itinerar de verificare de vreo patru ore, străbate-l, apoi raportează dacă ai fost urmărit sau nu. Trebuie să te verifici în așa fel încât urmăritorii să nu observe că te verifici.

Nu am scăpat nici de studiul IRI – istoria relațiilor internaționale, al geografiei (țările unde urma să lucrăm); am

învățat inclusiv eticheta diplomatică, plus o mulțime de alte materii.

În anul 1970, ministrul Apărării Uniunii Sovietice a emis un ordin conform căruia în toate academiile militare examenul de stat se dădea numai la trei materii. Pentru Academia Militară Diplomatică s-a făcut o excepție. Aici examenul de stat se dădea la patru obiecte:

1. Filosofia marxist-leninistă. (Se putea fără ea?)
2. Limba străină principală. (Nici fără ea nu se putea.)
3. Forțele armate ale statelor capitaliste (FASC).
4. SMS era obiectul care ne învăța cum să smulgem secretele inamicului.

SMS este spionajul militar strategic. La cursurile de SMS ni se explica de ce este necesar spionajul strategic și cum funcționează acesta, cum să căutăm o sursă de informații, cum pot fi studiate și verificate persoanele care ne interesează, cum pot fi recrutate, cum să lucrăm cu persoanele respective, cum să evităm eșecul și cum să procedăm în cazul în care, totuși, eșecul s-a produs.

SMS nu însemna numai teorie, ci și practică. Multă practică.

Misiunea numărul unu: să te apropii pe stradă (sau la berărie, sau în orice alt loc public) de un om oarecare, la alegerea ta, să faci cunoștință, să discuți cu el, să-i câștigi încrederea.

Pentru a primi calificativul „bine” trebuia ca la această primă întâlnire să reușești să afli domiciliul persoanei respective. Pentru calificativul „excelent” trebuia, tot de la

prima întâlnire, să obții și să ții în mână unul din actele sale de identitate (buletinul, carnetul de conducere etc.).

Prima interdicție: sexul feminin este exclus. Când vei ajunge în tabăra dușmanului, vei putea recruta și femei, și bărbați. La Moscova este mult prea simplu să recrutezi femei: băieții noștri sunt toți tineri și îngrijiți, îmbrăcați decent. Pe lângă ei trec o mulțime de femei, singure și nefericite. Citești asta în ochii lor. Așa că deocamdată evită sexul frumos și câștigă încrederea bărbaților.

A doua interdicție se referea la timp: îndeplinește-ți misiunea numai în timpul liber, când nu ai cursuri, adică seara și duminica (sâmbătă aveam cursuri).

Limitări financiare nu existau: cheltuiește cât vrei, dar numai din banii tăi. Din banii statului vei cheltui când ai să pleci să lucrezi într-o țară ostilă. Însă în timpul studiilor plătești cu banii tăi.

Așa era regula – dar nu pentru a ne deprinde să fim economi, ci pentru a ne determina să ne folosim calitățile personale (capacitatea de a comunica, de a asculta, puterea de convingere, de influențare a interlocutorului), nu banii. Știi cum să câștigi încrederea cuiva – bravo ție. Nu știi – învață.

Era foarte bine dacă reușeai de prima dată. Erai notat astfel: și-a îndeplinit prima misiune. Dacă nu reușeai, trebuia să mai încerci o dată, cu altcineva. Nu reușeai nici cu al doilea, trebuia să repeți misiunea iar și iar – aveai toate serile și duminicile pentru asta.

Așa apărea tentația de a-i păcăli pe profesori, raportând că ai întâlnit, chipurile, un bărbat, ai vorbit cu el, ai ținut în mână buletinul acestuia, numai că nu i-ai reținut numele de familie (sau spuneai că-l cheamă Ivanov).

Era posibil?

Era. Veneai, raportai și scăpai foarte ușor. Dar puteai și să dai de necazuri.

Zici că ai ținut în mână buletinul? Bravo! Numai că ai fost urmărit toată ziua, iar urmăritorul nu a confirmat victoriile tale. Ia semnează tu declarația de nedivulgare a secretului de stat și ține biletul spre noul tău loc de muncă. Acolo e bine, acolo inspectorii ajung o dată la zece ani, călare pe reni.

5

Urmau apoi misiunile numărul doi, trei și așa mai departe. La sfârșitul anului întâi ni se dădea misiunea cu numărul șase. Timp pentru executarea acesteia – un an și jumătate. E mult? Nu, nu prea. Aveam în continuare cursuri: două limbi străine, SMS (spionajul militar strategic), FASC (forțele armate ale statelor capitaliste), IRI (istoria relațiilor internaționale), CS (contraspionajul), IAM (istoria artei militare), TO (tehnica operativă) și toate celelalte, dar misiunea cu numărul șase trebuia îndeplinită în timpul liber (pe care practic nu-l aveam), duminica și în zilele de sărbătoare. Mai aveam vacanțele de vară, a câte 30 de zile fiecare, după anii întâi și doi, și două vacanțe de iarnă, de 15 zile, la mijlocul anilor doi și trei. Bani pentru misiune puteam cheltui oricâți, dar, la fel, din banii proprii.

Pentru îndeplinirea misiunii cu numărul șase trebuia să facem, nici mai mult, nici mai puțin decât o recrutare adevărată.

În Moscova și în împrejurimi existau o mulțime de instituții secrete de diverse tipuri: ministere, direcții centrale și principale, birouri de proiectare, uzine etc. Toate aceste obiective aveau regim special și erau păzite de forțele KGB. În toate aceste obiective încercau să pătrundă (prin agenți, bineînțeles, nu sărind gardul) serviciile de spionaj ale Statelor Unite, Marii Britanii și ale altor țări ostile Uniunii Sovietice.

Și iată că un lup bătrân al spionajului îi cheamă pe cursanți unul câte unul și-i dă fiecăruia o misiune de luptă: tu – la uzina cutare, tu – la cutare birou de proiectare, tu – la ministerul cutare, la direcția principală cutare, găsește pe cineva din această organizație care să aibă acces la secrete și obține aceste secrete de la el. Celui recrutat poți să-i povestești despre tine tot ce vrei. În afară de adevăr. Poți să te dai drept oricine, numai să obții secretele!

De astfel de misiuni era interesat nu numai GRU, ci și KGB, care apăra secretele de stat. Interesul GRU consta în practica ofițerilor de informații începători în recrutarea reală a agenților. Interesul KGB consta în verificarea trăiniciei sistemului de securitate al celor mai importante obiective cu regim special din Moscova și din împrejurimi.

Era ca un joc de-a hoții și vardiștii.

Conducerea KGB către conducerea GRU: „Încercați numai!”.

Conducerea GRU către conducerea KGB: „Încercăm, nicio grijă!”.

Conducerea KGB știa că noi recrutam agenți din obiectivele cu regim special, dar nu știa unde, când și nici pe cine anume. Iar când un student de la Academia Militară Diplomatică îndeplinea misiunea cu succes, dosarul angajatului era predat

la KGB, care închidea canalul respectiv de scurgere a informațiilor răfuindu-se cu cel picat în undiță, îl dădea afară pe șeful secției întâi a acelei instituții, un gură-cască incapabil să observe recrutarea angajatului subaltern. În consecință, regimul de securitate se înăsprea, căile de pătrundere a agenților erau sistematic închise și se debarasau de persoanele îndoielnice, gata să divulge oricui secretele de stat.

În anul următor o luau de la capăt. Un nou val de viitori ofițeri de informații începea asediul bastioanelor inexpugnabile unde erau păstrate secretele de stat ale Uniunii Sovietice.

6

Seara târziu. Merg cu metroul. Sunt rău ca Genghis-Han. Mă antrenez să ascult discuțiile din jurul meu. După stația „Avtozavodskaia” metroul iese din tunel. Este lunca râului Moscova. Aici liniile de metrou ies la suprafață. Se aude mai bine aici. La piept am aparatura de ascultare. Sub cojocel. Urechile căciulii sunt lăsate în jos ca să-mi acopere căștile. Microfonul unidirecțional extrem de sensibil e ascuns într-un baston pentru mers – trebuie îndreptat în direcția sursei sunetului. Țin bastonul pe genunchi. Vagonul este aproape gol. La celălalt capăt, două cumetre sporovăiesc despre nu știu ce. Nu mă uit în direcția lor, dar îndrept ușurel bastonul spre ele, pentru a obține o mai bună claritate.

Am reușit: una dintre cumetre îi povestea celeilalte că omul ei se pregătește să se facă spion și că de cinci ani de zile

învață procedeele de luptă corp la corp – sambo, judo, karate.

Minte cumătrița. Nici pomeneală de sambo sau karate în pregătirea noastră. Nici măcar cu pistolul n-am tras în toată perioada cât am studiat la academie. Toate acestea sunt fleacuri. Îți dau iluzia că ești în siguranță. Noi nu aveam nevoie de iluzii. Ofițerul din spionajul militar strategic se bazează numai pe propria inteligență. Este singura și cea mai importantă armă a sa.

Dacă a comis o greșeală în calculele sale, niciun sambo nu-l va putea ajuta. Și niciun pistol.

7

În fiecare an avea loc o recepție la Kremlin în onoarea absolvenților academiilor militare. Anul în care am absolvit eu Academia Militară Diplomatică nu a fost o excepție. Într-o sală imensă s-au adunat tineri ofițeri, proaspeți absolvenți ai cursurilor – tanchiști și aviatori, transmisioniști și ingineri militari. Cânta muzica, mesele erau încărcate cu feluri sofisticate de mâncare de la bucătăria Kremlinului, șampania și vodca curgeau râuri. Membrii din conducerea Uniunii Sovietice au ținut în fața absolvenților discursuri de bun venit, inclusiv dragul nostru Leonid Ilici Brejnev.

Asolvenții Facultăților a Doua și a Treia ale academiei noastre, la patru ace, în uniforma de paradă, beau și se serveau cu eleganță din gustări împreună cu absolvenții altor instituții de învățământ militare. Toți erau bine-dispuși, dar tovarășii noștri simțeau în adâncul sufletelor o oarecare

superioritate față de ceilalți – oricum, ei erau spioni militari, diplomați militari, viță nobilă.

Noi, absolvenții Primei Facultăți a Academiei Militare Diplomatice, nu am fost invitați în această sală.

Noi am intrat în Kremlin prin poarta Borovițki, unul câte unul, fără să atragem atenția, în haine civile. Ne-am reunit într-o altă sală, mai modestă, din aceeași clădire. Pe un ecran mare, plasat pe un perete, vedeam transmisiunea directă din sala unde avea loc festivitatea, inclusiv cuvântările conducătorilor de partid și de guvern. Gustări și băuturi nu ni s-au oferit, și nici prea multă atenție. Când găseau un moment potrivit, fără a atrage atenția celor adunați în marea sală, conducătorii Uniunii Sovietice ieșeau câte unul de acolo și treceau personal să ne felicite călduros pe fiecare dintre noi, ne strângeau mâna și ne urau succes, inclusiv dragul nostru Leonid Ilici Brejnev în persoană.

Pe fiecare dintre noi l-au costat eforturi supraomenești pentru a ajunge la momentul absolvirii. Încă nu știam ce ne așteaptă în viitor, după trei ani de pregătire istovitoare. Dar în momentele acelea am realizat probabil pentru prima dată în ce sfere înalte ne-a ridicat GRU.

Capitolul 12
Acoperirea

1

Pe 28 mai 1954, Forțele Aeriene ale Uniunii Sovietice au fost dotate cu bombardiere strategice Tu-16. După două săptămâni, pe 11 iunie 1954, s-a semnat o hotărâre a Consiliului de Miniștri al URSS privind construcția primului avion cu reacție pentru pasageri, denumit ulterior Tu-104.

Pentru construirea avionului de pasageri Tu-104, Tupolev a apelat la soluțiile tehnice utilizate la crearea bombardierului Tu-16: aceleași aripi, același ampenaj, aceleași nacele ale motoarelor. Inclusiv ca formă era aproape la fel, numai că avea diametrul fuselajului mai mare. Vezi un asemenea aparat de zbor și nu-ți dai seama ce este: un avion pașnic plin cu turiști sau un amenințător purtător de armament nuclear.

La fel a procedat Tupolev și cu bombardierul strategic Tu-95, proiectând pe baza acestuia avionul de pasageri Tu-114. De la un kilometru distanță, bombardierul strategic deja nu mai putea fi deosebit de avionul de pasageri.

Acum imaginați-vă că pe un aerodrom îndepărtat, undeva dincolo de Cercul Polar de Nord, am ales un pilot de perspectivă, un navigator sau un inginer, l-am convocat la Moscova, l-am trecut prin examene și verificări, l-am admis la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, iar el a absolvit studiile cu succes.

Acum trebuie să-l trimitem în bârlogul dușmanului cu misiunea de a recruta surse de informații și de a pune mâna pe secretele inamicului. În acest scop, n-ar fi rău să-i născocim o acoperire și o asemenea legendă, încât să semene cât de cât cu un cetățean civil. În acest caz soluția vine de la sine: îl instalăm la Aeroflot!

Cine a lucrat pe un Tu-16 sau Tu-95 se va descurca și cu analoagele lor civile. Chiar dacă omul nostru a zburat cu avioane de vânătoare, MiG-21 sau Su-9, oricum știe mai multe decât noi despre avioane și aerodromuri, despre motoare, despre aeronautică și despre carburanții pentru avioane. Nu va fi deloc simplu pentru inamicul suspicios să-l prindă că nu cunoaște specificul aviației civile.

La Paris, pe Champs-Elysées, se află reprezentanța Aeroflot, unde îl vom trimite pe agentul nostru. Să stea acolo și să-i îmbie pe cetățenii francezi respectabili cu strigăte voioase: „Zburați cu avioanele Aeroflot!”.

În Londra, reprezentanța Aeroflot se află pe Piccadilly Street, în fața celui mai luxos hotel Ritz. La New York – pe Fifth Avenue. La Geneva – pe Rue du Mont Blanc, zona cea mai selectă a orașului, locul potrivit pentru spionii noștri!

2

Întrebare: Cine va permite angajarea ofițerul nostru de informații la Aeroflot?

Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Comitetul Central al PCUS hotăra: atâția diplomați curați pe atâtea funcții în Ministerul Afacerilor Externe, KGB – atâția, GRU – atâția. În timp ce viitorii spioni aprofundau cunoștințe din arta spionajului la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, șefii cei mari decideau cine și sub ce acoperire va fi trimis. De exemplu, un căpitan de rangul 3 de pe un submarin nuclear – la Ministerul Flotei Maritime, adică într-un port străin, să întâmpine și să dea plecarea vaselor civile care navigau sub drapelul cu secera și ciocanul. Un pilot de vânătoare, așa cum am văzut mai sus, la Aeroflot, un artilerist – la reprezentanța comercială a Ministerului Comerțului Exterior: este obișnuit cu recepția unor mari transporturi de muniții, așa că nu-i va fi greu să recepționeze transporturi mari de mărfuri de import, care îi sunt atât de necesare măreței noastre patrii.

Dar unde să angajăm un tanchist? Un locșor destul de bun ar fi la Organizația Națiunilor Unite. Tanchistul sovietic și diplomatul sovietic au profesii înrudite. Ambii apără cauza păcii planetei.

Conducătorii au nevoie de secretele străinilor. De aceea ordonă: „În cutare capitală a dușmanului, Aeroflot va renunța la cutare funcții. Le vom ocupa noi”.

Aeroflot salută milităreșteși se conformează.

Avem funcția, acum nu ne rămâne decât să-i țesem o legendă omului nostru. Cu cât mai aproape de adevăr, cu atât mai bine. Data și locul nașterii nu le vom modifica. Mai departe strecurăm câteva mici abateri de la realitate. A făcut armata? Cum să nu!

Militar în termen. Soldat. Pe un aerodrom al aviației strategice, dincolo de cercul polar. Poate chiar să spună care anume. Dar dacă nu-l trage nimeni de limbă, mai bine să tacă. După armată – Institutul de Aviație Civilă. După absolvirea institutului, soarta l-a purtat, chipurile, prin aerodromurile civile din nord. Ați auzit de Sîktîvkar? E din zona aceea. (Trebuie alese locuri unde nu a călcat picior de străin de la facerea lumii încoace.)

Pentru a evita un salt brusc și neobișnuit de la Sîktîvkar la Paris, introducem în biografia ofițerului nostru un an real de muncă la Moscova: a sosit, vezi Doamne, în capitală din taigaua îndepărtată, și a bătut la porțile Aeroflot, unde, se înțelege, l-au și primit. A stat un timp să se obișnuiască, apoi – în străinătate.

Celor care ocupau astfel un loc de muncă, prin repartiția CC la Aeroflot și la Ministerul Flotei Maritime, la TASS și la Ministerul Afacerilor Externe, la Ministerul Comerțului Exterior și GKNT[1]*, li se întocmeau actele imediat, fără alte discuții: „Vai, de când aveam nevoie de un om la Paris (sau Washington, sau Copenhaga), dar n-am putut găsi amatori să lucreze acolo o perioadă, n-am avut pe cine trimite în delegație în străinătate!”.

3

Nu există acoperire necorespunzătoare, ci doar spioni necorespunzători.

Orice acoperire are plusurile și minusurile ei.

Jurnalistul are o meserie bună: poate pune orice întrebare oricui. În plus, îi creează agentului recrutat din acest domeniu iluzia că nu se ocupă cu spionajul, ci participă la o anchetă jurnalistică secretă. Cauza e nobilă. Necazul este însă că ziaristul nu are pașaport diplomatic: poate fi prins și bătut sau chiar închis.

Unele instituții erau mai potrivite pentru camuflarea cekiștilor, altele erau adecvate ca acoperire pentru spionii militari. În acest scop putea fi utilizată practic orice funcție din orice instituție sovietică de peste hotare: cetățenii sovietici plecați din Uniunea Sovietică în străinătate puteau îndeplini misiuni de spionaj, iar mulți dintre ei chiar desfășurau astfel de activități. Ofițer GRU putea deveni ambasadorul și șoferul acestuia, consulul și paznicul ambasadei, o balerină aflată în turneu, un scriitor sau un pictor, turiștii și ghidul lor, însoțitorii de bord, conducătorii și membrii delegațiilor sovietice, funcționari ai ONU și chiar preoți.

Locurile din ambasadele sovietice erau în mod tradițional împărțite între cele două servicii speciale în proporție de doi la unu: Comitetul Central le dădea cekiștilor de două ori mai multe funcții decât spionilor militari pentru că cekiștii se ocupau cu spionajul și contraspionajul, iar ofițerii GRU – numai cu spionajul. Rezidenții GRU și KGB, precum și locțiitorii acestora aveau pașapoarte diplomatice și ocupau funcții diplomatice în cadrul ambasadei, întrucât dețineau

informații strict secrete foarte importante și ambele structuri erau obligate să reducă la minimum riscul arestării lor. Alți ofițeri ai acestor organizații puteau ocupa în cadrul ambasadei orice alte funcții – de exemplu, puteau să facă parte din personalul auxiliar și tehnic sau să se ocupe de colaborarea tehnico-științifică.

Orice consulat sovietic constituia prin tradiție fieful KGB-ului. Motivul este lesne de înțeles. Dacă un străin venea la consulat după viză, nu-și dădea seama că a nimerit la KGB. KGB îi dădea viza, el pleca în Uniunea Sovietică, la controlul pașapoartelor era întâmpinat de grăniceri KGB, apoi se caza la Hotelul Inturist (KGB în stare pură).

Astfel lua naștere un ciclu tehnologic unitar. Dragii noștri oaspeți din străinătate erau preluați de securiști încă din țara de origine, la depunerea actelor pentru viză, iar aceștia și-i treceau din mână în mână pe tot parcursul sejurului în URSS, până la plecare.

Jurnalismul intra și el în sfera de interese a KGB. Spionajul militar detesta această acoperire. Jurnalismul este strâns legat de ideologie, așa că de asta n-au decât să se ocupe jurnaliștii securiști. De fapt aici nici KGB nu avea voie să se întindă mai mult decât îi era plapuma: în URSS, mijloacele de informare în masă se aflau sub controlul foarte strict al Partidului Comunist și al Comitetului Central, de aceea ofițerilor KGB nu li se permitea să ocupe posturi-cheie în structurile respective.

Excepție făcea agenția de știri TASS. Aceasta era potrivită datorită faptului că jurnalistul care lucra în străinătate nu trebuia să publice articole în presa sovietică. Corespondentul extern al TASS aduna informațiile și le transmitea Moscovei. De ce natură erau ele, știau numai destinatarii. Așa încât

acoperirea TASS era foarte atractivă, atât pentru KGB, cât și pentru GRU.

Aeroflot era ideală ca acoperire pentru activitatea ofițerilor din spionajul militar, în timp ce KGB o utiliza foarte rar în acest scop, deoarece angajații Aeroflot trebuiau să cunoască foarte bine specificul aviatic. Această acoperire îi oferea ofițerului GRU oportunități fantastice de a accede la secretele tehnologice și de altă natură ale țărilor occidentale: expoziții internaționale, întâlniri cu reprezentanți ai unor mari corporații din domeniul construcției de avioane, contacte cu firme mai mici, producătoare de aparatură electronică de aviație, uleiuri, lubrifianți, carburanți, materiale speciale și ansamble ale sistemelor de pilotare, motoare de avioane. Companiile producătoare de avioane civile aveau deseori tangență cu producția de avioane militare sau de tehnică a rachetelor cosmice, ceea ce deschidea largi orizonturi pentru GRU.

4

După absolvirea Academiei Militare Diplomatice, circa 10% dintre absolvenți plecau imediat în misiuni de obținere de informații. Erau cei care nu aveau nevoie de o perfecționare suplimentară a deprinderilor. Și ce nevoie să ai de perfecționare suplimentară dacă ești trimis la ONU să aperi pacea? Nu e o treabă complicată, n-ai nevoie de prea multă minte.

Toți ceilalți, care nu erau trimiși imediat în misiuni de spionaj, mergeau să se angajeze în toate acele flote aeriene, flote maritime, ministere și comitete. Acolo, așa cum cred că vă dați seama, erau primiți imediat, fără să-i întrebe cineva de experiența în muncă. În toate aceste instituții, munca lor consta numai în acoperire și pregătire pentru plecarea în misiuni de spionaj. În realitate, toți acești absolvenți ai academiei aparțineau Serviciului I GRU, fiind ofițeri activi ai acestui serviciu.

Serviciul I GRU era imens. Era condus de un general-maior, iar organismele de cadre ale instituțiilor sovietice pe care GRU le utiliza ca acoperire (Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Comerțului Exterior, Aeroflot, TASS, Ministerul Flotei Maritime și altele) erau conduse de ofițeri din Serviciul I (colonei). Este de la sine înțeles că la locul de muncă aceștia nu își etalau epoleții de colonel, ci purtau costume cenușii. În organismele de cadre ale acestor instituții KGB avea de asemenea ofițerii săi în civil.

De regulă, la Serviciul I GRU ofițerul lucra un an. În acest interval, el se familiariza cu specificul activității instituției în care a fost trimis, făcea cunoștință și iniția relații utile, aprofunda obligațiile de serviciu privitoare la acoperire. După un an își lua rămas-bun de la Serviciul I, primea o numire într-una din direcțiile de spionaj ale GRU și pleca peste hotare. Stagiul în Serviciul I se putea prelungi dacă ofițerului nu i se găsea un post potrivit în străinătate.

Serviciul I GRU era ca un fel de clasă pregătitoare înainte de plecarea la muncă în străinătate. Și fiecare ofițer, dacă nu era un nătărău, începea încă de la Moscova să se antreneze pentru obținerea de informații. Să presupunem că în capitala

măreței noastre patrii sosește o delegație de oameni de știință străini, iar tovarășul Ivanov, angajat al Comitetului de Stat al URSS pentru știință și tehnică (în realitate, ofițer al Serviciului I GRU), întâmpină această delegație. Apar primele contacte. Iar Moscova este atât de frumoasă, atât de ospitalieră! Avem întotdeauna la îndemână și vodculița rece, iar păhărelele sunt pregătite pentru fiecare oaspete. Și suntem pe pământul natal, aici niciun contraspionaj n-o să ne încătușeze.

Pe scurt, Serviciul I GRU era un serviciu de spionaj. Spionaj de calitate. În plus, Serviciul I era și rezervă de cadre. Un ofițer GRU revenit dintr-o delegație în străinătate are două alternative: un post într-una din direcțiile de spionaj ale GRU, să-i coordoneze pe cei care acționează în bârlogul dușmanului, sau într-una din direcțiile Informațiilor care prelucrează „materia primă" capturată.

Dar se putea întâmpla ca direcțiile să nu aibă locuri vacante. Atunci ofițerul, talentat și cu experiență, continua pur și simplu să lucreze conform acoperirii pe care o avea, adică rămânea la MAE, GKNT, TASS, Aeroflot – adică nimerea din nou în Serviciul I GRU. Acest lucru îi oferea oportunitatea excepțională ca, neriscând nimic, să cutreiere precum lupul cel sur prin minunatul nostru oraș pentru a găsi străinii potriviți și pentru a-i atrage spre nobila cauză de consolidare a puterii patriei noastre.

Se mai întâmpla ca, în vreo capitală dușmană, trimișii statului nostru pașnic să fie prinși și, fără niciun temei, să fie dați pe ușă afară; aproape că-i acuzau de spionaj. În locul angajaților „arși" trebuiau trimiși urgent alții. De unde să-i iei? Iată-i, stau uitați în Serviciul I. Erau imediat trimiși în misiune peste hotare: „Aveți grijă, burjuilor, de data asta vă trimitem

oameni curăței, nepătați, neimplicați în spionaj, direct din taiga”.

De la Sîktîvkar.

1* Gosudarstvennîi Komitet po Nauke i Tehnike (Comitetul de Stat pentru Știință și Tehnică) (n.tr.).

Capitolul 13
Acoperirea transparentă

1

Acoperirea este pur și simplu acoperire. Fără epitete. Despre acest tip de acoperire am vorbit adineauri.

În afară de aceasta există și acoperirea transparentă. Și acoperirea adâncă.

Vorbim acum despre cea transparentă.

Să ne amintim „Povestea țarului Saltan” a lui Aleksandr Sergheevici Pușkin: „…iar pe fruntea-i o stea arde”. Unii spioni militari aveau o soartă grea: plecau în tabăra dușmanului, dar acolo se știa dinainte că vor veni spioni. Nici nu stăteau mult pe gânduri; le aruncau doar o privire – vai, are o stea pe frunte!

O stea roșie. Pe chipiu.

Era atașatul militar.

În afară de atașații militari (ATM) existau și atașați militari aero (ATMA) și atașați militari navali (ATMN).

Toți atașații militari, militari aero și militari navali aveau în comun faptul că absolviseră Facultatea a Doua a Academiei

Militare Diplomatice a Armatei Sovietice. Toți erau selectați după aceleași criterii ca și la Prima Facultate, iar programele lor de pregătire erau aproape identice, pentru că executau aceleași misiuni.

Însă din cauză că „aveau stele în frunte”, din cauză că acoperirea lor era transparentă, pretențiile privind calitatea și cantitatea informațiilor obținute de ei nu erau atât de mari, cum erau pretențiile față de absolvenții Primei Facultăți.

În timpul examenelor de admitere, când se făcea selecția, cei care obținuseră cele mai bune rezultate mergeau la Prima Facultate, cei cu rezultate medii – la a Doua, iar ceilalți erau admiși la a Treia Facultate.

Totuși mai exista o modalitate de a rata Prima Facultate. De exemplu, prietenul meu, locotenentul-major Vasili Alekseevici Krasnikov, comandantul grupei de cercetare în adâncime a Batalionului 30 Cercetare de Gardă separat al Diviziei 6 Infanterie Motorizată de Gardă a Armatei a XX-a de Gardă din Gruparea de Trupe Sovietice din Germania, a fost avansat și transferat la secția de informații a statului-major al Regiunii Militare Privoljie. Lucram împreună. El a fost chemat la Moscova. Era vădit mai bine pregătit decât mine. Și-a dat examenele, a trecut toate testele și comisiile. În final a fost admis la Facultatea a Doua, iar eu, mai slab pregătit, am reușit la Prima Facultate.

De ce?

Pentru că s-a dat de gol. Nu din vina lui.

La vremea ei, Divizia 6 Infanterie Motorizată de Gardă făcea demonstrații în fața reprezentanților potențialilor inamici – delegații militare din SUA, Marea Britanie și Franța. Le arătau ce știau ei mai bine să facă. Ai noștri se pricep la așa

ceva. Locotenentul Vasea Krasnikov spărgea scânduri cu muchia palmei, în timp ce era fotografiat de oaspeții de peste hotare.

De unde să știe comandanții Diviziei 6 Infanterie Motorizată de Gardă, distinsă cu ordinele Lenin, Steagul Roșu și Suvorov, că GRU a pus demult ochii pe Vasea? De unde să știe ei că Vasea nu trebuia arătat inamicului? De unde să știe că GRU îl urmărea de multă vreme pe Vasea?

De aceea, deși la examenul de admitere Vasea s-a clasat printre cei cu rezultatele cele mai bune, după absolvirea Academiei Militare Diplomatice nu ar fi putut trece drept reprezentant comercial al Ministerului Comerțului Exterior. În schimb, la Paris sau la Londra, ca adjunct al atașatului militar, asta da, cu dragă inimă. Din această cauză, cel care se dădea de gol era trimis de la început la Facultatea a Doua.

Problema consta în faptul că GRU îi alegea pe cei mai buni, iar Direcția Generală Politică a Armatei Sovietice avea sarcina de a-i lăuda în presa militară pe cei mai buni. Cel care nimerea în paginile publicațiilor *Krasnaia zvezda* (*Steaua roșie*), *Sovetski voin* (*Ostașul sovietic*), *Voennîi vestnik* (*Buletinul informativ militar*), adică în presa militară sovietică centrală, automat zbura pe lângă Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice. Cel care apărea o singură dată pe o pagină a ziarului Regiunii Militare Subcarpatice *Slava Rodinî* (*Glorie Patriei*) scăpa.

2

Aparatele atașaților militari erau constituite în proporție de sută la sută din ofițeri GRU pentru simplul fapt că, în afară de Academia Militară Diplomatică și GRU, nu există o altă cale de a se ajunge în structurile diplomației militare. Dar și *alma mater* era o instituție de spionaj, deși se numea Academia Militară Diplomatică.

Trebuie să știți că funcția de atașat militar nu este activitatea principală, ci o acoperire. La fel ca TASS, MAE și Comitetul de Stat pentru Știință și Tehnică. Deosebirea constă în faptul că, dacă unii diplomați civili puteau fi diplomați autentici, iar alții doar acoperiți de statutul diplomatic, în aparatele atașaților militari erau acoperiți *toți*. Toți absolviseră Academia Militară Diplomatică, toți aveau misiuni de spionaj foarte serioase. Fiecărui tânăr admis la Facultatea a Doua a academiei i se spunea verde în față: „Diplomația este doar o acoperire, iar tu nu vei ajunge diplomat militar, ci spion al Marelui Stat-Major și nu trebuie să-ți mai faci iluzii în această privință. Aici vei fi pregătit pentru spionaj, nu pentru diplomație”.

Cei cărora nu le convenea această situație erau exmatriculați.

Orice acoperire, așa cum am mai spus, are plusurile și minusurile ei. Străinii care cunoșteau cât de cât realitatea din țara noastră știau probabil că dacă un tânăr face parte din aparatul atașatului militar înseamnă că este spion. Nici nu se mai întrebau dacă e de la KGB sau GRU. Era limpede că de la GRU.

Activitatea sub acoperire militar-diplomatică este foarte dificilă. Lucrul acesta este evident. Există și ceva pozitiv în această acoperire? În primul rând, ai pașaport verde, diplomatic. La o adică, te pot expulza din țară, dar nu pot să te aresteze și să te închidă. Și încă ceva: dacă un diplomat civil îi adresează unei cunoștințe foarte bune, un american, o întrebare inofensivă privind echivalentul de trotil al muniției nucleare activ-reactive M753 de calibru 203 milimetri, atunci cunoștința sa, americanul, se va feri de el ca de un lepros. Dar dacă aceeași întrebare va fi pusă de adjunctul atașatului militar, nimeni nu se va feri de el. Nu contează că probabil nu i se va răspunde la întrebare, dar conținutul întrebării nu va mira pe nimeni: specificul activității atașatului militar îi permite acestuia să pună întrebări despre munițiile nucleare. În țările occidentale cetățenii erau, în marea lor majoritate, atât de creduli și de naivi, încât îi considerau pe atașații militari sovietici diplomați militari, nu spioni. GRU profita din plin de această gravă confuzie. În realitate, discutând cu un atașat militar sovietic, omul avea de-a face cel puțin cu un ofițer de informații sub acoperire dintr-o rețea GRU, a cărui principală activitate era recrutarea străinilor și care știa foarte bine că, dacă nu va reuși să recruteze un număr suficient de străini, va fi considerat ineficient și toate speranțele lui de a avea o carieră strălucită se vor nărui. Dacă îl veți privi insistent în ochi și-l veți întreba cât timp va mai lucra în această țară ospitalieră, răspunsul său va clarifica multe lucruri. Dacă în răspunsul lui se simte neîncrederea, trebuie să fiți cu ochii în patru: este evident că rezultatele muncii sale nu convin conducerii, iar el va încerca să recruteze pe oricine se nimerește. Dacă pare mulțumit de

viață, iar ochii săi radiază bucurie, înseamnă că recent a reușit să recruteze pe cineva.

Aflându-se în fața unui atașat militar sovietic, omul putea avea de-a face cu locțiitorul rezidentului sau chiar cu rezidentul GRU. De acest om trebuia să te ferești și chiar să te temi. Era foarte periculos. Avea experiență și era viclean ca un vulpoi bătrân. Nu era la prima deplasare peste hotare, ceea ce însemna că omul avea în palmares multe recrutări reușite.

3

Activitatea atașatului militar este o trudă infernală. În primul rând pentru că toți oamenii inteligenți știu sau cel puțin bănuiesc cu ce te ocupi tu acolo. De aceea, orice rezident se străduia să nu-i expună în mod inutil pe atașații militari și pe locțiitorii acestora și să nu-i implice în asigurarea operațiunilor agenturilor – sau mai puțin decât pe ceilalți. Unii dintre locțiitorii atașaților militari profitau de acest lucru, încercând să-și ducă la bun sfârșit mandatul fără să se spetească în activitatea de spionaj, pentru a nu-și distruge reputația din neatenție, printr-un scandal oarecare. Așa ceva se întâmpla totuși destul de rar.

Printre spionii militari care lucrau sub acoperire diplomatică în calitate de atașați militari erau și personalități cu adevărat remarcabile.

De pildă, adjunctul atașatului militar naval al Ambasadei URSS la Londra avea contacte (nu știu de ce natură) cu o *call girl*, Christine Keeler. Aceasta era amanta ministrului de

Război al Marii Britanii, secretarul de stat pe probleme de război[1]* John Profumo – dar sir Profumo candida pentru posturi mult mai înalte.

Numele de familie al spionului sovietic era Ivanov. Cum altfel?

Vă amintiți cântecul:

> Salutări Rusiei,
> Multă sănătate.
> Eu sunt spionul Ivanov.

Așadar, Evgheni Mihailovici Ivanov. Ivanov și Keeler, ce drăguț! Funcția spionului sovietic era de adjunct al atașatului militar naval, gradul – căpitan de rangul 2. Căpitanul de rangul 2 Ivanov a pătruns în cercuri în care niciun Bond n-a visat să intre vreodată. Căpitanul de rangul 2 Ivanov îl strângea de beregată (sau de alte organe, cine știe) pe ministrul de Război al celei de-a treia puteri nucleare a lumii.

Această excepțională operațiune de spionaj a fost descoperită, dar nu din vina lui Ivanov. Într-o zi, unul din numeroșii clienți ai fetei, cuprins de gelozie, a tras câteva focuri de armă înspre casa acesteia. Au apărut imediat polițiștii în mașini cu sirene, s-a declanșat o amplă anchetă, s-a amestecat și presa liberă. Când a ieșit la iveală faptul că adjunctul atașatului militar sovietic era la curent cu obiceiul ministrului de Război de a trece din când în când prin patul persoanei cu pricina, când a devenit cunoscut faptul că spionul sovietic sub acoperire atât de transparentă utiliza cu dibăcie ceea ce știa, verticalitatea puterii britanice s-a cutremurat. Premierul, invocând rațiuni de sănătate, s-a

pensionat, iar Partidul Conservator a suferit un eșec umilitor în alegerile următoare.

Acum să ne gândim: cum poate fi găsită o fată frumoasă care întreține relații sexuale cu ministrul de Război al Marii Britanii?

Cine ar încerca s-o găsească pe fata asta?

Și să intre în contact cu ea, în orice fel de contact.

Să încerce s-o determine să lucreze pentru spionajul militar sovietic!

De câte ori îmi amintesc povestea aceasta, sunt cuprins de extaz în fața înaltului profesionalism al spionilor militari sovietici.

4

Încă un exemplu. Colonelul Vladimir Vasilievieci Strelbițki era atașat militar în Elveția. Aceasta era acoperirea. În realitate, era rezident GRU la Berna. (Nu divulg secrete, mă bazez numai pe ceea ce s-a publicat în presa deschisă.) Un oarecare Jean-Louis Jeanmaire, comandantul Apărării Antiaeriene a Elveției, a făcut cunoștință cu atașatul militar sovietic (de fapt cu rezidentul GRU), colonelul Strelbițki, căruia a început să-i furnizeze informații.

„Păi ce informații puteau fi obținute din Elveția aceea micuță? Vă rog!”

Nu vă grăbiți cu concluziile. Micuța Elveție este țara cea mai bogată din lume. Tocmai de aceea micuța Elveție poate să-și pemită ceea ce nicio altă țară nu-și poate permite.

Așadar, micuța Elveție a decis să desfășoare cel mai bun sistem de Apărare Antiaeriană din lume. De unde să-l ia? Să-l cumpere din America. L-a cumpărat.

Elveția nu are nevoie de foarte mult. A cumpărat o bucățică mică, dar esențială, a cărei cunoaștere îi permitea să aibă o imagine completă a sistemului de Apărare Antiaeriană din SUA.

Prin intermediul contactelor sale, colonelul Strelbițki a pus mâna pe secretele Apărării Antiaeriene a Elveției, pătrunzând astfel în sistemul Apărării Antiaeriene a SUA.

Pe Vladimir Vasilievici Strelbițki l-am întâlnit personal: de la Geneva la Berna e o aruncătură de băț.

Prin intermediul ziarului *Krasnaia zvezda* – organul central al Armatei Sovietice –, Vladimir Vasilievici Strelbițki a negat categoric că l-ar fi recrutat pe comandantul Apărării Antiaeriene a Elveției.

Comandantul Apărării Antiaeriene a Elveției a fost condamnat la 18 ani de închisoare.

În schimb, colonelul Strelbițki a fost curând avansat la gradul de general-maior.

5

Vă mai dau un exemplu. Atașatul militar naval al Ambasadei URSS la Washington, viceamiralul Leonid Konstantinovici Bekrenev, a fost, „prin cumul de funcții”, rezident GRU la Washington.

Înainte de al Doilea Război Mondial, spionul tinerel Lionea Bekrenev a luptat în Spania. Pe fronturi secrete. În timpul războiului cu Germania a fost șeful informațiilor din cadrul Flotei Nordice, apoi al Flotei Baltice. După război a condus întreg spionajul militar maritim. În timpul crizei din Caraibe din 1962, când lumea s-a aflat în pragul unui război nuclear, viceamiralul Bekrenev era la Washington. Rolul său în salvarea lumii de la o catastrofă nucleară rămâne totuși incert: această temă încă își mai așteaptă cercetătorii.

A fost un spion de cea mai înaltă marcă, singurul care, lucrând în spionaj, a fost distins cu a treia stea de amiral.

Când în aprilie 1971, pe coridorul Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice, un necunoscut în costum civil mi-a înmânat un pachet cu naftalină, m-a trimis direct în cabinetul șefului academiei, viceamiralul Bekrenev. Așa am fost admis la Prima Facultate.

1* Ulterior acest post a fost desființat, fiind înlocuit cu funcția de ministru al Apărării (n. red. ruse).

Capitolul 14
Acoperirea adâncă

1

Sălile de curs și amfiteatrele Primei Facultăți erau atât de bine ascunse, încât nici noi nu știam unde se afla punctul nostru de studiu. În fiecare dimineață, împreună cu mulțimea de muncitori și funcționari, intram pe poarta de control în incinta unei uzine militare, ne adunam într-o secție secretă, iar de acolo eram urcați într-o mașină fără geamuri și duși într-o direcție necunoscută.

Prima Facultate avea trei puncte de studiu, câte unul pentru fiecare an. Studenții din anul întâi nu puteau niciodată, nici măcar teoretic, să întâlnească studenți din alt an. Nu aveam voie să știm unde se află celelalte două locuri de adunare.

Existau totuși și locuri de pregătire mult mai secrete pentru spionii militari. Acolo erau pregătiți spionii clandestini (ilegali), adică cei care plecau în misiune sub acoperire adâncă.

Pentru acest tip de activitate erau antrenate numai cupluri căsătorite. Vă amintiți filmul sovietic despre un spion care în timpul celui de-al Doilea Război Mondial acționa în Berlin sub numele de Stierlitz? Această figură tipică de spion clandestin are un defect esențial în privința acoperirii. Stierlitz, așa cum reiese din dosarul său, „nu a fost implicat în relații imorale". Fiind un bărbat atrăgător, în floarea vârstei și aparținând elitei societății, el ducea cu toate acestea o viață de „lup singuratic" și nu avea în Germania nici soție, nici vreo prietenă apropiată. Astfel de lucruri sar în ochi imediat. În viața reală, un bărbat ca el ar fi dat de bănuit. Dacă era spion, nu putea și nu trebuia să rămână celibatar – cu el trebuia să fie neapărat o soție, o nemțoaică. Fără o femeie alături este imposibil să te descurci în această misiune.

Punctul de studiu pentru pregătirea clandestinilor era pentru două persoane. Cel mai simplu era să fie amenajat în zona vilelor guvernamentale sau undeva la Barviha sau Rubliovka: se construia o căsuță cochetă, se împrejmuia cu un gard înalt și tinerii puteau locui liniștiți acolo. Nu oricine avea acces în zonă. Era liniște, huliganii bețivi nu urlau cântece trezindu-i din somn pe locatari, miliția era vigilentă, aerul proaspăt.

Pentru fiecare cuplu de viitori spioni clandestini era concepută o programă individuală de pregătire, care ținea cont de cunoștințele lor, de caracterul activității și misiunilor pe care urmau să le execute. O atenție specială se acorda studiului limbii vorbite în țara unde urmau să lucreze, metodelor de spionaj și tuturor aspectelor legate de legenda creată pentru cuplul respectiv. Punctul de studiu era utilat astfel încât din prima zi pregătirea să se desfășoare într-o

ambianță identică celei în care spionii clandestini urmau să locuiască timp de câteva decenii. Îmbrăcămintea și încălțămintea, produsele alimentare și băuturile, ziarele și revistele erau aduse din țara în care urmau să lucreze. Aici se transmiteau fără întrerupere știri și emisiuni radiofonice, filme și programe de televiziune. Pentru pregătirea spionilor clandestini erau acceptați numai profesorii și instructorii cei mai verificați, iar unii dintre ei aveau voie să discute cu studenții numai printr-un perete despărțitor, fără a se vedea unii pe alții. După câțiva ani de pregătire, spionul clandestin știa practic aproape totul despre o țară în care nu fusese niciodată – adresele restaurantelor la modă și ale celor mai populare cluburi de noapte, particularitățile climatice, evenimentele curente, ultimele intrigi mondene și noutățile din sport.

Selecția candidaților pentru spionajul clandestin era mult mai strictă decât admiterea la Academia Militară Diplomatică sau decât alegerea ofițerilor de informații pentru deplasări în străinătate. Această selecție era organizată de fiecare din cele patru direcții de informații care se ocupau cu spionajul prin agenturi pe teritoriul unor țări străine, dincolo de blocul răsăritean. Exigențele față de candidați erau foarte diferite și depindeau în mare măsură de specificul misiunilor și al regiunii unde era planificată trimiterea lor ca spioni clandestini. De regulă, candidații erau selectați din rândul ofițerilor Armatei Sovietice și ai Flotei Militare Maritime, care se presupunea că nu știu nimic despre existența GRU, precum și dintre ofițerii cu experiență, absolvenți ai Academiei Militare Diplomatice, care lucrau în direcțiile GRU de obținere de informații sau de analiză a acestora. Uneori, pentru munca

sub acoperire adâncă erau aleși tineri absolvenți ai unor instituții civile de învățământ superior, cu o bună pregătire în domeniul limbilor străine. Studiile superioare erau o condiție obligatorie, de aceea vârsta minimă a candidatului era de 21-23 de ani.

Era preferabil ca viitorii spioni clandestini să fie sovietici, dar să nu semene prea mult cu niște ruși tipici. Era necesar să aibă rădăcini puternice (rude apropiate, persoane dragi), pentru a nu pierde legătura cu patria.

În Uniunea Sovietică trăiau sute de mii de greci și sute de mii de nemți. Dacă e să căutăm, putem găsi și finlandezi, suedezi, spanioli.

Dar spaniolii de unde au apărut la noi?

Este o poveste foarte interesantă. La sfârșitul anilor 1930, în Spania a izbucnit un război civil. Comuniștii erau susținuți de URSS, care le trimitea puști și mitraliere, tancuri, tunuri, avioane, bombe, proiectile. Plecau acolo piloți sovietici, tanchiști, artileriști, marinari, spioni (amintiți-vă de Lionea Bekrenev). La ordinul lui Stalin, navele sovietice aduceau în URSS aur spaniol și pe copiii comuniștilor.

Nici copiii, nici aurul nu au mai fost trimiși înapoi.

Acești copii au fost educați corect în Uniunea Sovietică. La fel și copiii copiilor lor. Deschid odată *Krasnaia zvezda* și văd fotografia unui locotenent-major din trupele de desant ale Regiunii Militare Ural. Nimic neobișnuit, în afară de nume și prenume, care nu prea aveau nimic în comun cu Siberia: Roberto Rueda-Maestro.

Trupele de desant aerian erau alcătuite din divizii, dar în Regiunea Militară Ural nu exista nicio divizie TDA. Atunci de unde a apărut locotenentul-major? Explicație: doar uniforma

era a trupelor de desant, posesorul ei era luptător din trupele DSp.

Îmi imaginez cum a plătit cenzorul ziarului pentru această scăpare. Este încă un exemplu care ilustrează modul în care presa centrală, fără să vrea, „dădea de gol” cadre valoroase ale GRU.

Acest exemplu nu este totuși caracteristic. Este caracteristic faptul că în a doua jumătate a secolului XX Uniunea Sovietică provoca războaie civile în America Centrală și de Sud, încercând să aducă stânga la putere. Cuba, Chile, Nicaragua – dar unde oare nu și-au vârât coada tovarășii noștri? În aceste țări acționa și spionajul militar strategic. Urmașii copiilor aduși cândva din Spania în Uniunea Sovietică erau tocmai buni pentru astfel de misiuni.

Inclusiv în calitate de spioni clandestini.

În unele cazuri, soția viitorului spion clandestin avea deja grad militar. Când se lua decizia acceptării unui cuplu pentru pregătire în vederea acoperirii adânci, soția era urgent avansată în grad. De obicei ea era pregătită pentru a fi radiotelegrafistă. Dacă perechea avea deja copii, erau trimiși la bunici (care erau plătiți bine pentru creșterea lor) sau la internat. Când părinții plecau în străinătate, copiii rămâneau în Uniunea Sovietică în calitate de ostatici. Dacă în cuplu apăreau copii după ce soții începeau să lucreze ca spioni clandestini în străinătate, copiii, evident, nu știau adevărata poveste a vieții părinților lor, iar revenirea în URSS era pentru ei un adevărat șoc.

Dacă se ia în calcul timpul afectat pregătirii, devine clar că vârsta minimă la care puteau fi trimiși peste hotare spionii clandestini era de 27-29 de ani, deși de obicei cuplurile plecau

mult mai târziu, în jurul vârstei de 40 de ani, iar acest lucru le convenea celor din GRU din mai multe motive. În primul rând, bărbații de 40 de ani sunt mai echilibrați, iar către această vârstă devin mai conservatori: pasiunile furtunoase ale tinereții rămân în trecut, sunt mai puțin înclinați spre fapte necugetate (mai ales când au de ales între a merge la poliție pentru a se autodemasca sau a-și continua munca), copiii au propria lor viață, dar nu sunt încă suficient de asigurați material pentru a fi cu adevărat independenți, motiv pentru care sunt ostaticii ideali.

În majoritatea cazurilor, soția din cuplul spionilor clandestini își „urmărea" soțul. Ea îi monitoriza comportamentul și prevenea GRU în legătură cu interesul exagerat al soțului pentru femei sau pentru alcool, dacă se întâmplau astfel de situații. GRU considera pe bună dreptate că sentimentele materne pe care le nutrește față de copii (mai ales dacă ei au rămas în URSS) nu-i vor permite soției (și, datorită ei, nici soțului) să comită fapte necugetate. La întoarcerea în URSS, soțul și soția treceau (separat) printr-o serie de interogatorii amănunțite despre toate aspectele vieții lor în străinătate. Dacă cei doi luaseră decizia să ascundă unele lucruri de GRU, interogatoriile scoteau totul la iveală.

Diferența dintre noi, spionii militari „obișnuiți", și spionii clandestini consta în faptul că noi acționam în calitate de cetățeni ai Uniunii Sovietice, în timp ce clandestinii se dădeau drept orice, numai cetățeni sovietici nu, deși erau ofițeri ai spionajului sovietic. Spionii clandestini sunt deseori confundați cu agenții, dar este vorba de noțiuni total diferite: agentul este cetățean al unei țări străine care acționează în interesul spionajului sovietic. Uneori, unii dintre cei mai

valoroși și merituoși agenți primeau cetățenie sovietică, li se acordau grade militare, dar chiar și în aceste cazuri, agentul rămânea agent. Străinul recrutat de spionajul rus putea fi numit agent clandestin dacă acesta, dintr-un motiv oarecare, și-a schimbat numele și prenumele și a continuat să lucreze având acte de identitate false.

Noi, ofițerii GRU, plecam în misiuni de obținere de informații în străinătate pentru o perioadă de trei ani. Ca excepție, unii dintre noi mai puteau rămâne un an sau doi în plus. Clandestinii plecau pentru tot restul vieții sau puteau reveni abia după ce ieșeau la pensie (dacă, bineînțeles, dintr-un motiv oarecare, nu erau rechemați înainte de termen).

Momentul-cheie în pregătirea unui spion clandestin era legenda acestuia – falsa poveste a vieții sale, creată în concordanță cu acoperirea aleasă. Ea era elaborată foarte minuțios. La baza legendei stăteau întotdeauna evenimente și fapte reale din biografia clandestinului, modificându-se doar detaliile. Data nașterii rămânea cea reală, dar locul nașterii era, bineînțeles, modificat. Datele de naștere ale părinților și rudelor apropiate erau și ele transferate în legendă fără modificări, la fel și profesia părinților, data căsătoriei și alte detalii. De aceea, spionul clandestin, în linii mari, nu trebuia niciodată să mintă – el spunea întotdeauna jumătăți de adevăr. Dacă spionul clandestin spunea că tatăl său a slujit toată viața în armată, asta nu însemna că mințea cu nerușinare – pur și simplu omitea să spună în care armată.

Pe lângă legenda principală era creată și o legendă de rezervă, pentru cazuri extreme, care pentru agentul clandestin era un fel de ultim aliniament al apărării unde se putea retrage dacă era arestat de polițiști. Această legendă era

utilizată în caz de forță majoră, când spionul își dădea seama că poliția nu crede legenda principală. Legenda de rezervă era creată exclusiv pentru cazurile când spionul clandestin era prins de polițiști și era ticluită astfel încât detaliile să fie imposibil de verificat. Cândva, poliția dintr-o țară vest-europeană a reținut un clandestin al GRU pe când acesta încerca să-și schimbe permisul de conducere, pentru că a descoperit că vechiul permis era fals. Spionul a fost anchetat și a ieșit la iveală că unele detalii ale legendei sale nu erau adevărate. Toate declarațiile sale au fost puse imediat sub semnul întrebării. Atunci spionul a recurs la legenda de rezervă și le-a spus polițiștilor că el este de fapt polonez, fugit dintr-o închisoare poloneză, a trecut granița și și-a cumpărat acte false de pe piața neagră. Între timp GRU, văzând că spionul clandestin a încetat să mai ia legătura cu ei, a informat autoritățile poloneze despre „infractor”. Pentru a confirma legenda de rezervă a spionului, polonezii au anunțat despre evadarea care, chipurile, ar fi avut loc, au publicat fotografia infractorului și s-au adresat mai multor țări cu cererea de a-l căuta, de a-l prinde și extrăda. Oricât ar părea de ciudat, poliția a crezut această poveste și l-a predat pe spion consulului polonez. În cazul acesta, legenda de rezervă putea fi ușor demontată, dacă polițiștilor le-ar fi trecut prin cap să invite la interogatoriul spionului un emigrant polonez sau măcar pe cineva care să știe limba poloneză. În doar două minute și-ar fi dat seama că „infractorul polonez” nu vorbea limba poloneză și nu știa mai mult de zece cuvinte poloneze.

2

După trei-patru ani de studiu intensiv, cuplul era examinat de o comisie de stat a GRU și a Comitetului Central al Partidului Comunist, care lua decizia de trimitere a celor doi în străinătate, la început pentru un *stagiu clandestin* care preceda misiunile de obținere de informații. De regulă, spionii clandestini nu se dădeau drept locuitori ai țării unde urmau să lucreze. În Suedia puteau fi australieni sau urmași ai emigranților ucraineni, în Argentina – armeni din Siria. Scopul principal al acestui stagiu consta în vizitarea țării care, conform legendei, era țara lor de domiciliu până la plecarea în țara unde urmau să lucreze, cu scopul de consolidare a legendei. Un alt scop era să le dea spionilor clandestini posibilitatea de a acumula o anumită experiență dincolo de frontierele Uniunii Sovietice, în cadrul unei culturi străine.

De obicei, deplasarea spionilor clandestini în țara unde se efectua stagiul se făcea individual, în câteva etape, printr-o serie de țări de tranzit. De exemplu, drumul din Uniunea Sovietică spre SUA putea trece prin Ungaria, Iugoslavia, Cipru, Kuwait, Hong Kong și Hawaii. În toate etapele (sau în majoritatea lor), fiecare clandestin distrugea actele cu care ajungea în următoarea țară și pleca mai departe cu acte noi, pe care le pregăteau pentru el alți spioni ilegali sau rețelele GRU. Spionul putea găsi actele în camera de hotel sau în cabina motonavei, le putea primi prin poștă sau lua dintr-o ascunzătoare. În fiecare etapă el modifica povestea acoperirii, devenind alt om. În unele țări de tranzit, clandestinul rămânea câteva luni, studia țara pentru a utiliza cunoștințele

despre ea în viitoarea poveste a acoperirii, în alte țări era doar în trecere, pentru a încurca urmele.

După câteva luni sosea în țara care, conform legendei, era țara lui natală sau de domiciliu până în momentul plecării în țara unde urma să lucreze. Aici, spionul vizita orașul unde, chipurile, s-a născut și a mers la școală, mergea în locurile unde și-a petrecut tinerețea (conform legendei), căuta să pătrundă în acea cultură străină care trebuia să-i fie familiară. Își găsea temporar un loc de muncă, apoi revenea în Uniunea Sovietică.

„Țara de tranzit" era introdusă în legenda spionilor pentru ca în țara principală să nu pară picați din lună, ci veniți dintr-un loc anume, unde le-au rămas prietenii și cunoștințele, unde au avut un loc de muncă, de unde li se eliberau adeverințe și acte medicale, unde au crescut cu tot felul de lucruri mărunte, obiceiuri, cunoștințe, priceperi, care confirmă că ei chiar sunt cei care spun că sunt. Alegerea ca țară „de tranzit" a unei țări foarte diferite de țara de destinație are o explicație foarte simplă. Dacă, de exemplu, un spion sovietic clandestin se va da drept spaniol în Portugalia, activitatea sa ca spion se va sfârși curând printr-un eșec umilitor. În Portugalia, cel mai bine era să te dai, de exempu, polonez sosit din Chicago sau armean care a locuit un timp la Damasc.

După stagiatura care putea să dureze un an sau doi, cei doi spioni clandestini reveneau la Moscova împreună sau separat, analizau împreună cu profesorii lor experiența acumulată și dificultățile pe care le-au întâmpinat. Pe baza acestora se elabora programa de pregătire suplimentară, care mai dura încă un an sau doi. Apoi cuplul mai susținea o dată examenul de stat, la care asista șeful GRU sau prim-locțiitorul acestuia,

după care era pus la dispoziția șefului uneia din direcțiile de obținere a informațiilor. Apoi începea o pregătire de mai multe luni în vederea unei noi operațiuni de trimitere a clandestinilor într-o țară străină, de această dată în țara unde urmau să-și desfășoare activitatea. Această deplasare putea să aibă o durată mult mai mare. Spionii clandestini se puteau opri pentru câțiva ani într-una din țările intermediare. Această etapă se numea *legalizare intermediară*. De exemplu, un spion clandestin, a cărui destinație finală era Washington, conform legendei, putea pretinde că este transfug bulgar; în acest scop, începea prin a locui o perioadă în Bulgaria, apoi se muta în Austria, de acolo în Germania, și abia după aceea pleca în SUA. Spionul clandestin a cărui țară de destinație era Franța putea ajunge acolo, să zicem, din Columbia, prin Liban. În timpul tuturor acestor peregrinări, în fiecare etapă ei trebuiau să-și consolideze legenda și să o susțină cu noi fapte și documente. În timpul legalizării intermediare, clandestinii se străduiau să-și facă mulți prieteni, contacte și relații, să-și găsească un loc de muncă, să-și facă rost de acte autentice în locul celor false, să-și scoată tot felul de adeverințe, caracterizări și alte hârtii. După încheierea perioadei de legalizare intermediară, clandestinii plecau, în sfârșit, în țara de destinație, unde începea o nouă etapă a infiltrării lor – *legalizarea principală*.

Mutarea dintr-o țară în alta simplifica legalizarea. Spionii clandestini aveau la dispoziție numeroase metode pentru a face rost de documente autentice în locul celor false. La început, de exemplu, cuplul avea pașapoarte false, pe nume diferite (erau foarte bine falsificate, făcute de cei mai buni specialiști din GRU, pe pașapoarte autentice în alb). Aceștia,

chipurile, nu se cunoșteau, s-au întâlnit și, după un timp, au decis să se căsătorească. Se căsătoreau civil, soția își lua numele de familie al soțului, i se elibera un nou act de identitate, de data aceasta adevărat, plus certificatul de căsătorie, adevărat și el. După câtva timp, soțul își „pierdea” actul de identitate. Pe baza actului soției (adevărat) și a certificatului de căsătorie (adevărat), i se elibera un nou act de identitate, ceea ce înseamnă că acum avea și el setul complet de documente autentice, legale. Obținerea permisului de conducere, a cărților de credit, a legitimațiilor de membru al unor cluburi, societăți și asociații, era de asemenea un element de importanță vitală în procesul intrării în legalitate a clandestinilor în țara respectivă.

În perioada aceea încă nu existau computere. Dar exista corupție. Astfel de scenarii aveau loc frecvent. Acum au apărut computerele, vechile metode nu mai merg, dar corupția a rămas. În afară de aceasta, mii de oameni, profesioniști și amatori, au declanșat un adevărat război împotriva computerelor. Cunoscătorii spun că, odată cu apariția computerelor, procesul intrării în legalitate a devenit chiar mai simplu. Cu ajutorul computerelor se fură astăzi cantități uriașe de informații și sume astronomice, deci nu e mare lucru să introduci într-o bază de date un oarecare Rodrigo și pe tânăra lui soție, Isabella.

La sfârșitul secolului XX, după căderea regimurilor comuniste, lumea a devenit mai liberă. A început o nouă migrație a popoarelor, iar amploarea acestui proces va crește continuu. Orice clandestin se poate pierde ușor în aceste fluxuri de emigranți.

3

Nu mai puțin importantă decât legenda acoperirii este alegerea locului și tipului activității principale pe care spionii clandestini urmau să o desfășoare peste hotare. În imaginația unora, spionul clandestin este un spion sovietic care, de regulă, se dă drept ofițer inamic. Aceasta era imaginea pe care o zugrăvea de obicei propaganda sovietică.

În anul 1947, pe ecranele cinematografelor sovietice a rulat filmul *Podvig razvedcika*[1]*. În rolul principal – inegalabilul Pavel Petrovici Kadocinikov. Toate femeile din Uniunea Sovietică erau îndrăgostite de el. Kadocinikov interpreta rolul unui spion care a pătruns în cele mai înalte cercuri ale ierarhiei militare germane, dându-se drept ofițer german.

Unul dintre momentele-cheie ale filmului era următorul: mai mulți generali nemți stau la o masă într-o ambianță luxoasă. Spionul sovietic se ridică și, cu paharul în mână, toastează: „Pentru victorie!”. Toți ceilalți se ridică și ei, beau, se așază din nou. Spionul sovietic rămâne în picioare. Când toți și-au ocupat locurile, a adăugat calm: „Pentru victoria *noastră*!” – accentuând cuvântul „noastră”. Abia după aceea a băut și el.

Toți băiețandrii din Uniunea Sovietică, jucându-se de-a războiul, ridicau un pahar imaginar, strigând cât îi ținea gura: „Pentru victorie!”, adăugând apoi: „Pentru victoria *noastră*!”.

În anul următor, în SUA apare filmul *The Big Clock* (*Ceasul cel mare*), despre un ofițer american bănuit de spionaj. Ofițerul trece printr-o serie de încercări, reușind să demonstreze prin fapte că este bănuit pe nedrept. Filmul are un final fericit, dar din ultimele scene ale filmului reiese că el

este totuși spion sovietic și că pe viitor va putea să acționeze liniștit, pentru că nimeni nu-l va mai bănui.

După un sfert de secol, Viaceslav Vasilievici Tihonov, în serialul *Șaptesprezece clipe ale unei primăveri*, l-a întruchipat pe standartenführerul Stierlitz. Și din nou toate femeile sovietice s-au îndrăgostit de spion.

În 1987 apare în SUA un remake al filmului *The Big Clock*, sub numele *No Way Out* (*Fără scăpare*), în care rolul chipeșului ofițer american a fost interpretat de Kevin Costner. Personajul lui Kevin Costner este bănuit de spionaj. Trecând printr-o serie de încercări, el demonstrează că nu este spion, dar în ultima scenă a filmului se întâlnește cu instructorul său și analizează împreună, în limba rusă, planurile pentru viitoarele operațiuni.

În literatură este prezent același prototip. Exemplul cel mai grăitor: *Singur printre dușmani*. Un spion sovietic, în persoana unui ofițer inamic, obține informații extraordinar de importante.

Au existat și în realitate cazuri de spioni sovietici în roluri de ofițeri inamici?

Da, au existat. Spionul NKGB Nikolai Ivanovici Kuznețov vorbea șase dialecte ale limbii germane. În afară de germană și rusă, vorbea fluent încă patru limbi. El acționa sub numele de Paul Siebert, ofițer german. Chiar semăna cu un neamț. Totuși, în timpul războiului, Kuznețov (sau Puf, Colonistul, Schmidt, Graciov) nu se ocupa cu obținerea de informații, ci lucra pe linia T – de la terorism. În păduri acționa un detașament de partizani, care era baza de sprijin a teroriștilor lichidatori. Kuznețov nu lucra permanent în vreun stat-major

german și nu slujea în vreo divizie. Pleca cu partenerii săi „în turnee” și revenea acolo unde era în siguranță.

Teoretic, spionul clandestin poate, desigur, să joace rolul unui ofițer, dar această acoperire nu i se potrivește din mai multe motive. În primul rând, spionul clandestin trebuie să aibă libertate de mișcare, posibilitatea să se întâlnească oricând cu oricine. Un ofițer al armatei regulate sau al serviciilor speciale este o persoană subordonată: astăzi slujește în Alaska, mâine va fi trimis în Vietnam. Și cum va căra după el toată aparatura de legătură? Unde va amenaja ascunzătorile pentru semnalele grafice? Să presupunem că a stabilit un contact și trebuie să pună niște materiale în ascunzătoare, dar s-a dat alarma și a primit ordin să plece undeva departe pentru o perioadă nedeterminată.

În al doilea rând, ofițerul are acces la secrete și de aceea se află sub control special. Organele vigilente sunt interesate de tot ceea ce face: unde merge, cu cine se întâlnește, unde își face concediul, cu cine bea, cu cine dansează, cu cine își petrece nopțile.

În al treilea rând, infiltrarea unui spion clandestin era un proces foarte complicat și de lungă durată. Cariera oricărui militar era foarte transparentă pentru superiorii săi – de la situația la învățătură în școala militară și academie, până la locul de muncă și relațiile din mediul ofițeresc.

În al patrulea rând, și acesta este motivul cel mai important, cerințele GRU se modificau rapid: într-o zi avea nevoie de date dintr-o secție a statului-major, a doua zi – din altă secție, iar spionul clandestin lucra, de exemplu, în secția întâi și toate încercările sale de a stabili contacte cu ofițeri ai altor secții puteau trezi suspiciuni.

De aceea, cea mai bună acoperire pentru spionii clandestini au fost dintotdeauna profesiile libere: de exemplu, jurnalist independent sau pictor. Dacă avea chef, pleca în Guatemala, să picteze papagali, sau la munte, să-i vină inspirația. Azi aici, mâine colea. Nu îl leagă nimic nicăieri, nu are șefi, nu-i programează nimeni ziua de muncă. Dacă se întâmpla să cheltuiască mult, sursa banilor putea fi oricând explicată: am întins pe pânză trei linii, am trântit și niște pete într-un colț, după care i-am vârât tabloul pe gât unui cunoscător anonim într-ale artelor pentru vreo două milioane. Asemenea persoane pot să discute la fel de nonșalant cu miniștri și cu prostituate, cu tehnicieni de întreținere a reactoarelor atomice, cu asasini profesioniști.

Altă acoperire destul de bună este o afacere mică și neriscantă, de exemplu un salon auto care comercializează sau închiriază automobile diplomatice scumpe. Pentru munca de zi cu zi este angajat personalul necesar, astfel că spionului clandestin îi rămâne destul timp liber să comunice cu oameni din înalta societate, printre care pot fi balerine și pictori, senatori și oameni de știință. Unora le transmite instrucțiuni cifrate și bani, de la alții primește informații.

Misiunea principală a spionului ilegal este să recruteze agenți pentru a avea acces la secretele inamicului, nu să încerce el însuși să ajungă la ele. Și artistul liber-profesionist (sau fotograful, detectivul particular sau patronul unui anticariat) își recrutează propria agentură printre ofițerii din state-majore importante care au acces la secrete extrem de ispititoare.

Unii dintre cei mai mari spioni ai secolului XX au fost spioni clandestini ai GRU. Richard Sorge a fost unul dintre ei.

Să nu uităm că spionajul nu este numai cea mai captivantă activitate, ci și cea mai ingrată. Devin renumiți în acest domeniu numai ratații. Devine cunoscut lumii întregi numai cel care a fost descoperit.

În afară de spionii clandestini ratați, în GRU existau și cei care obțineau informații foarte prețioase, fără să eșueze. Nu au fost prinși, nici judecați, nici nu au fost spânzurați.

De aceea nu sunt nici renumiți.

4

GRU și KGB aveau opinii divergente în ceea ce privește pregătirea, repartizarea și utilizarea clandestinilor, precum și principii diferite în activitatea cu aceștia. Am văzut deja că în cadrul GRU conducerea spionilor clandestini era descentralizată, în timp ce KGB avea o direcție specială pentru activitatea cu aceștia. Spionii clandestini ajungeau la GRU după terminarea studiilor, la dispoziția șefilor celor patru direcții care se ocupau cu spionajul strategic prin agenți în anumite grupuri de țări și lucrau cu aceștia. În activitatea cu spionii clandestini, șeful fiecărei direcții era ajutat de un grup mic de consilieri, alcătuit în principal din foști clandestini (care nu au fost descoperiți și nici nu s-au dat de gol în fața contraspionajului inamic), gata în orice moment să plece cu acte de identitate false în țara unde era nevoie de ei, pentru a le acorda ajutor clandestinilor care lucrau acolo. De multe ori, șefii direcțiilor mergeau ei înșiși peste hotare în același scop.

Spionii clandestini mai importanți lucrau cu prim-locțiitorul șefului GRU, iar cei mai valoroși și mai de succes se aflau sub patronajul direct al șefului GRU. Atât șeful GRU, cât și prim-locțiitorul său aveau la dispoziție grupe mici alcătuite din cei mai talentați și experimentați spioni clandestini. Aceștia lucrau în străinătate, coordonând activitatea ilegalilor care acționau acolo. Dacă un clandestin trimis de curând în misiune începea să furnizeze informații importante, era transferat prim-locțiitorului GRU sau, în cazuri excepționale, însuși șefului GRU. Aceasta era o mare onoare și erau demni de ea doar cei care puneau mâna pe informații de cea mai mare importanță – materiale unice sau strict secrete, datorită cărora se producea un adevărat salt în activitatea spionajului militar și în reprezentările acestuia despre inamic.

Dacă spionul clandestin înceta să mai furnizeze informații interesante, statutul său avea de suferit. În unele cazuri cobora atât de mult, încât spionul era transferat șefului direcției. Poziția clandestinului devenea critică, deși el nu avea nici cea mai vagă bănuială în acest sens, și este de la sine înțeles că nici nu era informat în legătură cu acest lucru. Următorul pas putea fi rechemarea în Uniunea Sovietică, ceea ce constituia cea mai groaznică pedeapsă pentru orice spion sovietic.

Rechemarea în Uniunea Sovietică era cea mai eficientă amenințare pentru oricare cetățean sovietic ce lucra peste hotare, indiferent de locul în care se afla – la Paris sau la Phnom Penh.

Posibilitatea de a locui un timp în afara granițelor URSS era ea însăși o mare realizare, iar revenirea bruscă în Uniunea

Sovietică, chiar și în vederea unei promovări pe linie de serviciu, era percepută ca o adevărată tragedie.

1* În cinematografele din România a rulat sub titlul *Agent secret* (n.tr.).

Capitolul 15
Cârtița

1

Cârtița este un gen de acoperire destul de rar întâlnit, care ocupă un loc intermediar între acoperirea simplă și acoperirea adâncă.

Cârtița sau agentul adormit era ofițer GRU, un ofițer foarte talentat. A vrut să se înscrie la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice. În timpul examenului de admitere, examinatorii și-au dat seama că îi depășea cu mult pe toți ceilalți candidați ca nivel de cunoștințe, însă, din anumite motive, nu era potrivit pentru a fi spion clandestin. Și atunci conducerea lua decizia: acesta este potrivit pentru rolul de cârtiță.

Și *nu era admis* în academie.

I se pregătea o legendă („Siberian sunt eu, din codrii-ndepărtați…”) și era trimis la studii în altă parte. Se înscria la Institutul de Stat din Moscova pentru Relații Internaționale (ISMRI), la Academia Unională de Comerț Exterior (AUCE) sau la altă instituție de învățământ superior la fel de prestigioasă,

parcurgând un stagiu complet de instruire, iar în timpul liber, individual, sub conducerea celor mai experimentați instructori, pătrundea în tainele meseriei de spion. Apoi își termina studiile, la ISMRI sau la AUCE, primea o diplomă, după care era angajat fie la Ministerul Afacerilor Externe, fie la Ministerul Comerțului Exterior, fie la alte instituții care aveau contacte cu străinătatea. Între timp, pregătirea sa pe linia spionajului militar continua. Când îndrumătorii săi decideau că a sosit momentul oportun, acest ofițer susținea individual un examen de absolvire a cursurilor complete ale Academiei Militare Diplomatice.

În cazul lui nu era necesară susținerea tuturor examenelor. Cunoștea deja două limbi străine, cu examene susținute la altă instituție de învățământ. Nici la filosofia marxist-leninistă, drept internațional, istoria relațiilor internaționale și încă la o serie de alte materii nu trebuia să mai dea examen. Îi rămâneau doar examenele la materii foarte specifice, precum SMS (spionaj militar strategic), FASC (forțele armate ale statelor capitaliste), TO (tehnică operativă), CS (contraspionaj) și altele, pe care ofițerul le promova cu ușurință: acesta asimila cunoștințele mai repede și mai bine decât ceilalți – nu degeaba a fost ales pentru a fi cârtiță.

2

Agenții adormiți (cârtițele) erau foarte puțini la număr. Lucrau în orașe foarte importante: Paris, Londra, Geneva, New York, Washington, Roma, Bruxelles, precum și în alte

orașe, diferite ca importanță, unde reprezentanțele sovietice oficiale aveau state uriașe de angajați. O rețea putea avea o singură cârtiță, uneori mai multe.

Cârtița nu era niciodată la ordinele locțiitorului rezidentului. Se subordona direct rezidentului. Uneori nici locțiitorii rezidentului nu știau că este cârtiță, considerându-l diplomat „curat”.

Cârtița se întâlnea rareori cu rezidentul. În fiecare duminică seara, la ambasada sovietică avea loc proiecția unui film, neapărat sovietic – despre Lenin, despre revoluție sau despre război. Prezența la vizionare a tuturor angajaților ambasadei nu era obligatorie, ci, mai degrabă, dezirabilă. În timp ce toți se uitau la film, rezidentul discuta afaceri cu spionul-cârtiță. Acest lucru îl știa numai cifratorul-șef.

Cârtița nu pierdea vremea cu plevușca. El recruta conform recomandărilor primite. De exemplu, unul dintre ofițerii de informații agăța o plătică grasă. Rezidentul, analizând toate variantele cu șefii de la Moscova, îi dădea dispoziție ofițerului să elibereze peștele cel mare, să uite de el și să nu și-l mai amintească niciodată.

După un interval de timp oarecare, rezidentul punea cârtița pe urmele acestei ținte. Dacă îi reușea recrutarea, era trecută în contul ofițerului care a descoperit primul personajul respectiv (adică pe lista recrutărilor efectuate de el). Este adevărat că nu i se spunea nimic până la sfârșitul delegației.

Așa se întâmpla uneori: un ofițer găsea un străin de perspectivă, dar i se ordona să se dea la o parte și să nu se apropie de acesta la o distanță mai mică de un kilometru. Și să uite de el. Motivul nu i-l explicau. Era frustrant, dar nu putea

schimba nimic. Și, ca un făcut, niciodată soarta nu avea să-i mai scoată în cale un pește mare, doar mărunțiș. Delegația lua sfârșit, el se întorcea abătut la Moscova și abia acolo i se spunea că nu are de ce să fie supărat – recrutarea aceea i-a fost luată în calcul.

3

La întoarcerea din delegație, orice ofițer GRU ajungea într-una din direcțiile de obținere sau de analiză a informațiilor, iar dacă nu aveau locuri în momentul respectiv, doar atunci ofițerul era pus la dispoziția Serviciului I. După revenirea la Moscova, cârtița, indiferent de situație, continua să lucreze conform acoperirii sale, adică nimerea întotdeauna la Serviciul I.

Cariera cârtiței se dezvolta într-o altă direcție. Un ofițer de informații obișnuit putea face carieră trecând prin trei etape: ofițer în obținerea de informații, locțiitor al rezidentului, rezident. Dacă acțiunile sale erau încununate de succes, cârtița rămânea pentru totdeauna ofițer în obținerea de informații, deși acoperirea îi permitea să atingă înălțimi amețitoare, inclusiv până la adjunct de ministru.

În pofida faptului că nu a lucrat niciodată ca rezident, nici măcar ca locțiitor al rezidentului, orice spion-cârtiță avea o mare influență asupra conducătorilor GRU, la fel ca oricare dintre cel mai bine cotați spioni clandestini.

Capitolul 16

Du-te nu știu unde și adu-mi nu știu ce!

Cum erau formulate misiunile de obținere a secretelor despre existența cărora nu știa nimeni nimic

1

În filmele despre spioni totul se rezolvă foarte simplu: a apărut o problemă, șeful cel mare (în ultimul timp – șefa cea mare) îl cheamă pe cel mai bun dintre luptătorii pe frontul invizibil, pe nume James Bond, și îi dă următorul ordin: răufăcătorii amenință civilizația umană, îți ordon să-i nimicești și să salvezi omenirea!

Bond, înțelegând în ce constă misiunea, trece victorios prin tot felul de peripeții, îi distruge pe dușmani, salvează lumea, iar între timp mai seduce și câteva femei frumoase.

Orice problemă este soluționată cu succes (mai ales în filme), dacă este clar în ce constă ea. Din păcate, realitatea este puțin diferită față de ceea ce vedem pe ecrane.

Imaginați-vă în noiembrie 1940, în locul șefului Direcției de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii. Aveți în subordine cea mai puternică organizație de spionaj din lume, capabilă să facă minuni. Convocați în cabinetul dumneavoastră generalii subalterni și le stabiliți misiuni de obținere a secretelor dușmanului: să fure planurile de apărare a strâmtorii Bosfor, să descopere compoziția și tehnologia de producere a oțelului blindajului utilizat la construcția crucișătoarelor ușoare britanice de tipul „Belfast”, să verifice informațiile privind producția de tancuri germane, să facă rost de schițele tunului de 460 mm pentru cele mai noi cuirasate japoneze de tipul „Yamato” etc. Generalii duc mâna la cozoroc și transmit ordinul subordonaților lor.

Se pune întrebarea: cum putea șeful celei mai importante organizații de spionaj, la sfârșitul anului 1940, să formuleze o misiune de luptă cum era obținerea tehnologiei de producție a bombei atomice americane, dacă în acel moment încă nu exista o astfel de tehnologie, iar despre experiențele în acest domeniu încă nu știa nimeni în Uniunea Sovietică? Dacă despre această bombă șeful informațiilor nu știa nimic? Dacă niciun lider din lume, nici Hitler, nici Churchill, nici Stalin nu se lămuriseră încă despre ce este vorba? Dacă nici însuși președintele Statelor Unite, nici generalii săi nu înțeleseseră încă importanța epocală a unor experimente bizare pentru a căror desfășurare niște ochelariști încăpățânați în halate albe au făcut praf sume mari de bani proveniți de la contribuabilii americani conștiincioși și cu respect față de lege?

Iată diferența dintre viața reală și film: fiecare șef important din spionaj trebuie să le traseze subordonaților misiuni de obținere *a unor secrete despre a căror existență nu știe nimic nici măcar el.*

2

Poate fi oare clar formulată o misiune de luptă pentru spionii din subordine, dacă nici șeful nu știe ce anume caută?

Poate!

Cu toții am auzit în copilărie povestea cu țarul cel rău care i-a poruncit ostașului Fedot cel îndărătnic: „Du-te nu știu unde și adu-mi nu știu ce!”.

Cam la fel erau formulate misiunile de luptă la Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice. Formularea nu suna atât de sincer ca în poveste, dar sensul era același.

Și nu e nimic de râs, vă asigur.

Iată un exemplu din viața reală. Stătea cândva la Casa Albă președintele american Bill Clinton. În aceeași Casă Albă lucra o tânără pe nume Monica Lewinsky, poreclită ulterior „târfa Washingtonului”. Între președintele Statelor Unite și tânăra sus-menționată s-au înfiripat relații tandre impardonabile, despre care știa numai prietena Monicăi.

În acest timp, redactorul-șef al unui ziar american foarte influent avea nevoie urgent să-i crească tirajul. El, la fel ca și șeful GRU, avea nevoie de secretele altora. Cum ați fi procedat dumneavoastră în locul acestui redactor-șef, cum ați fi

formulat misiunea de obținere a celui mai ascuns secret din viața personală a președintelui american, dacă absolut nimeni, în afară de Lewinsky, de prietena ei și de președintele Statelor Unite, nu știa nimic despre această relație?

Planul de acțiune este foarte simplu. Îi convocați pe cei mai buni jurnaliști lipsiți de scrupule și-i anunțați: „Băieți, avem nevoie de ceva senzațional!”.

Sau, și mai bine: „Unde-i senzaționalul?” (aici trebuie să utilizați diferite expresii care nu pot fi reproduse). „V-ați făcut plinul, ai? Ați uitat să mai și munciți? Vă dau pe toți afară, la mama dracului!” (și mai adăugați niște expresii imposibil de redat în scris).

Cu alte cuvinte, redactorul-șef nu-și pune gazetărașii descurcăreți pe urmele vreunui obiectiv concret, ci îi orientează numai spre caracterul exploziv al informațiilor pe care trebuie să le obțină: „Primește bomboane de la mine cel care va face rost de ceva extrem de interesant! Nu contează ce anume!”.

Orice jurnalist știe și fără să-i amintească redactorul-șef că ziarul are nevoie de materiale interesante, preferabil din sfera senzaționalului.

La fel, fiecare spion știe că șefii lui au nevoie de secretele inamicului. Indiferent de natura lor. Numai să fie ceva ieșit din comun, ceva ce nu știe încă nimeni. Numai să fie el primul care le descoperă.

Întrucât în căutarea secretelor inamicului nu scotocește numai un singur spion, ci mii, întrucât fiecare vrea să fie primul care face rost de cele mai interesante și mai importante informații, mai devreme sau mai târziu va fi

descoperită cheia (sau șperaclul) de la majoritatea secretelor dușmanului.

Este nevoie doar ca activitatea spionajului militar să fie concepută de așa manieră încât fiecare structură de informații, fiecare ofițer să fie interesat să facă rost de ceva nou, inclusiv de ceva ce nu a fost prevăzut în misiunea care i-a fost trasată.

Aici apare o problemă. Să presupunem că niște ofițeri de informații au primit ordinul: „Duceți-vă nu știu unde!”. Vor reveni după un an, doi și vor raporta: „N-am reușit să găsim nimic interesant”.

Există vreo rețetă împotriva acestui rezultat?

Există.

3

Conducerea unui pluton, a unei companii, a unui batalion, birou de proiectare, a găștilor de șarlatani din stațiunile de odihnă, a unui grup numeros de căutători de aur, a unei edituri, a unei rețele de spioni, a Ministerului Propagandei, a unui stat mare sau chiar a unui grup de state se reduce la identificarea obiectivelor, formularea sarcinilor pentru subalterni și la îndeplinirea sarcinilor trasate.

Obiectivele fiecărui stat sunt trasate de conducerea statului respectiv. Conducerea poate fi individuală, cum era pe timpul tovarășului Stalin, sau colectivă, ca în perioadele ce au urmat.

După identificarea obiectivelor, conducerea superioară stabilește sarcini de ordin general – de exemplu, în trei ani să

ajungă din urmă și să depășească America la producția de carne, lapte și unt pe cap de locuitor. Stabilind sarcinile, conducerea precizează *ce* trebuie făcut, însă *cum* anume trebuie făcut n-au decât să-și bată capul subalternii. Aceștia vor transforma obiectivele generale în planuri detaliate pe care le vor transmite spre îndeplinire la nivelurile inferioare.

Și iată, în sfârșit, obiectivele noastre sunt clare, sarcinile sunt stabilite – inclusiv pentru Ministerul Apărării. Ministrul Apărării și șeful Marelui Stat-Major, primind sarcini de la conducerea superioară, le transmit subalternilor lor, incusiv șefului Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major.

Șeful GRU împarte frățește sarcinile venite de la Ministerul Apărării, între direcțiile de obținere a informațiilor; șefii direcțiilor împart mulțimea de sarcini în bucăți mari pe care le dau cu generozitate șefilor de servicii. În final, un tânăr ofițeraș GRU care pășește pentru prima dată pe calea spionajului este chemat în cabinetul șefului, să zicem, Serviciului 3 al Direcției I GRU și i se pune în față o foaie de hârtie: „Citește, ia la cunoștință și semnează”. În colțul din dreapta-sus al foii este numărul documentului și parafa „Strict secret”. Ofițerașul citește documentul cu răsuflarea tăiată și este copleșit de proporțiile misiunii trasate – face ochii mari, inima îi bate cu putere, iar rațiunea își pierde claritatea pentru câteva clipe.

Pentru că GRU formula sarcini serioase.

Exemplu. În februarie 1971, în Franța s-a format Divizia 1 Rachete; în luna noiembrie a aceluiași an, o escadrilă a acestei divizii a plecat pentru prima dată în misiune de luptă. Divizia era desfășurată pe platoul Albion, avea în dotare rachete balistice cu rază medie de acțiune în instalații de lansare

subterană. Conform datelor oficiale, raza de acțiune a acestor rachete era de trei mii de kilometri. În realitate era ceva mai mare. Însă dacă plecăm de la datele oficiale, care diminuează în mod evident caracteristicile acestor rachete, reiese că Moscova, Leningrad, Kirov, Gorki și Kuibîșev se aflau în raza de acțiune a acestor rachete.

Trebuie făcută precizarea că în perioada respectivă numai trei state din lume aveau rachete balistice în instalații de lansare subterană – SUA, Uniunea Sovietică și Franța. Statul-major al Diviziei 1 Rachete se afla în orașul Apt, departamentul Vaucluse. Orașul Apt înseamnă zece mii de locuitori și două mii de ani de istorie.

Și iată că ofițerașului de informații – pe care îl trimit, de exemplu, la Geneva – i se pune în față o foaie de hârtie care conține o misiune de luptă formulată concis și clar pe o jumătate de pagină. El trebuie doar să afle ce se va întâmpla după ce președintele Franței va apăsa butonul roșu. Adică trebuie să descopere procesul trecerii semnalului de la punctul de comandă subteran al președintelui Franței până la punctul de comandă al Diviziei 1 Rachete. Trebuie să stabilească cum anume trece semnalul: prin cablu, prin canale troposferice sau de radiorelee, direct la statul-major al diviziei sau prin statul-major al Comandamentului Aviatic Strategic, care canale sunt principale, care sunt de rezervă, care sunt centrele de legătură activate. Este de dorit, de asemenea, să stabilească cercul persoanelor implicate direct în procesul transmiterii semnalului: transmisioniști, cifratori, depanatori și reglatori ai aparaturii, paznici, servicii de securitate, colectivul de conducere, schimburile de serviciu la punctele de comandă. Pe scurt, avea nevoie de o recrutare foarte

serioasă, întrucât niciun fel de surse deschise nu conțin asemenea informații.

Misiunea era formulată concis și extrem de clar. Ai aici Elveția, dincoace Geneva. Aproape pe întreg perimetrul, Geneva este mărginită de frontiera franceză, care nu este păzită. Jandarmii francezi efectuează controale numai pe autostrada care intră în oraș dinspre sud. Dacă te deplasezi pe oricare din celelalte șosele sau treci frontiera pe jos, nu te oprește nimeni. Platoul Albion este chiar acolo, la o aruncătură de băț, iar recrutarea agenților necesari din platoul Albion va fi mai simplă din Geneva decât din Paris.

Ofițerașul a citit misiunea de luptă, a oftat. Este tânăr și în putere. Nu-și dă seama că i s-a dat în mod intenționat o misiune imposibilă. De ce au făcut șefii acest lucru? Pentru că știau din experiență că uneori o misiune imposibilă era dusă la îndeplinire numai datorită faptului că executanții nu știau că misiunea lor este imposibil de îndeplinit.

În plus – și acesta este lucrul cel mai important –, misiunile de neîndeplinit servesc drept înlocuitor potrivit pentru formula „du-te nu știu unde”. Ca să nu spună: „Fă ce știi”, formulează o misiune extrem de dificilă, teoretic imposibil de dus la îndeplinire.

Așadar, ofițerașul abătut sosește în respectiva Genevă, se zbate încercând să rezolve problema, apoi vine la înțeleptul locțiitor al rezidentului și recunoaște: nu-mi reușește nimic.

Agentul, lup bătrân, îi dă următorul sfat bun: Caută piste pentru *orice* secrete care ne-ar putea interesa. Dacă găsești, nimeni nu-și va mai aminti de platoul ăsta blestemat. Dacă nu găsești, nu vei reuși să scapi de răspundere, nu vei putea spune că nu ți s-a trasat o misiune. Pentru că ți-a fost trasată,

ai semnat pentru ea. O să-ți vâre sub nas hârtia cu semnătura ta.

Și ai să iei și un pumn în bot.

Ofițerașul cel tânăr și în putere conștientizează, în sfârșit, că a primit misiunea imposibilă pentru ca, atunci când va reveni în capitală și când va fi luat la bani mărunți, să nu aibă posibilitatea să conteste sancțiunile care i se vor aplica.

Imediat ce a înțeles acest lucru, începe să caute piste care să ducă la secrete – la orice secrete, inclusiv la cele care nu erau menționate în nicio misiune. În felul acesta descoperea taine despre existența cărora șefii lui nici nu bănuiau, depista amenințări despre care nu știa nimeni la Moscova.

Capitolul 17
Rețeaua

1

Spionajul militar sovietic avea peste hotare trei tipuri de structuri de luptă:

1. Rețeaua. Aceasta putea fi rețea sub acoperire (RSA), rețea de agenți sau rețea clandestină.
2. Grupul de agenți.
3. Agenți care acționau individual, fără legătură cu rețeaua sau cu grupul de agenți.

Rețeaua sub acoperire se afla întotdeauna dincolo de zidurile înalte ale ambasadei, iar ambasada era apărată nu numai de ziduri și de paza înarmată, ci și de imunitatea diplomatică. De aceea, rețeaua sub acoperire se mai numea și rețea diplomatică. Este o denumire mai exactă, deși neoficială.

Teritoriul ambasadei aparține țării al cărei steag flutură pe clădirea ambasadei. Adică, dacă vă aflați în Ambasada SUA la Moscova, vă aflați în Statele Unite ale Americii. Dacă sunteți în Ambasada URSS la Washington, sunteți în Uniunea Sovietică.

Atacarea unei ambasade, la fel ca și a oricărui diplomat, chiar și de rangul cel mai mic, echivalează cu atacarea țării respective. Cu toate consecințele care decurg de aici.

Să presupunem că am stabilit relații diplomatice cu un stat oarecare, nou-apărut, am cumpărat în capitala acestuia o bucată de teren, am împrejmuit-o și am înălțat pe catarg steagul de stat. O ambasadă trebuie să aibă cel puțin o reședință a ambasadorului, o subunitate de pază, o rețea KGB, o rețea GRU și o secție secretă de cifrare.

Secția secretă de cifrare este o parte a ambasadei protejată în mod deosebit, cu ușă blindată și pază înarmată în interior 24 de ore din 24. Secția are trei încăperi de cifrare: a ambasadorului, a KGB și a GRU. Fiecare dintre ele are cifratori proprii, propriile coduri și propriile mijloace de legătură cu Moscova.

Efectivul minim teoretic al rețelei diplomatice GRU este de două persoane – rezidentul și cifratorul. Efectivul maxim este format din rezident, locțiitorul rezidentului cu problemele spionilor clandestini, locțiitorul cu informațiile, unul sau doi locțiitori cu obținerea de informații, ofițeri de informații, o grupă de cifratori, un economist, o grupă de interceptare radio (serviciul tehnic), personalul tehnic, șoferii și alt personal auxiliar.

Colonia sovietică de peste hotare era împărțită în trei: angajații „curați” ai instituțiilor sovietice din străinătate (diplomații MAE în frunte cu ambasadorul, corespondenți mass-media, reprezentanți din străinătate ai diferitelor organizații sovietice – Ministerul Comerțului Exterior, TASS, Aeroflot, Inturist, flota comercială și altele, care nu erau ofițeri GRU sau KGB) și rețelele GRU și KGB sub acoperire. Efectivul

minim al reprezentanților KGB și ai MAE era identic cu efectivul minim al rețelei sub acoperire a GRU; adică, teoretic, ambasada sovietică dintr-o țară mică putea fi alcătuită din șase persoane – trei diplomați (ambasadorul și doi rezidenți) și trei cifratori. Fiecare din cele trei „compartimente" ale coloniei sovietice avea propriul sistem de cifrare, propriul canal autonom de legătură cu Moscova și proprii șefi la Moscova – la MAE, KGB și GRU.

Toate conflictele dintre aceste compartimente erau puse la cale numai de Comitetul Central al partidului, care acționa după principiul „dezbină și stăpânește" și avea tot interesul ca relațiile dintre aceste trei organizații să rămână încordate. Comitetul Central putea rechema orice ambasador sau rezident, fiind un fel de arbitru în soluționarea oricăror divergențe de opinie, și tot el decidea ce număr de angajați poate avea o anumită ambasadă în fiecare din cele trei organizații. Această decizie nu era deloc simplă, întrucât, pe de o parte, nu trebuia să jignească KGB, care asigura securitatea ambasadei, iar pe de altă parte trebuia să le convină și celor din GRU, fără de care Armata Sovietică ar fi intrat în declin, iar industria sovietică nu ar mai fi avut acces la cele mai noi tehnologii. În al treilea rând, decizia trebuia să fie acceptabilă și pentru „diplomații curați", al căror număr trebuia să fie suficient de mare pentru a servi drept paravan activității ofițerilor din primele două organizații.

Această situație explică de ce ambasadele sovietice, consulatele, reprezentanțele comerciale și alte instituții de peste hotare creșteau și se înmulțeau atât de rapid. Pe măsură ce se dezvolta rețeaua, rezidentul avea mai mulți locțiitori în loc de unul. Creștea și numărul cifratorilor. Se creau grupuri

separate – grupul de telegrafiști, grupul operativ-tehnic, grupul de interceptare radio. Creștea numărul ofițerilor care se ocupau direct cu recrutarea de agenți și activitatea lor. În rețelele foarte mari ale GRU (de exemplu, la New York) puteau lucra între 70 și 80 de ofițeri. În rețelele medii (de exemplu, la Roma) erau între 30 și 40 de ofițeri. Toți ofițerii erau împărțiți în trei categorii: ofițeri de informații, personal operativ-tehnic și personal tehnic. Primii se ocupau direct de racolarea agenților și de activitatea acestora; din rândul lor făceau parte însuși rezidentul, locțiitorii acestuia și ofițeri simpli de informații. Personalul operativ-tehnic era constituit din ofițeri care participau la procesul obținerii informațiilor, dar nu aveau contacte personale nici cu agenții, nici cu străinii în general – cifratorii, ofițerii grupului operativ-tehnic, operatorii grupului de telegrafie și ai grupului de interceptare radio. Din personalul tehnic făceau parte șoferii, paza și economiștii.

În fiecare rețea a spionajului militar sovietic, la fel ca și în mafie, gradele, funcțiile, recompensele nu jucau niciun rol. Numai activitatea efectivă a ofițerului în cadrul rețelei și rezultatele ei aveau importanță. Oficial, o persoană putea fi atașat militar sau adjunct al atașatului militar, dar, dincolo de ușa blindată a rețelei, indiferent de funcția oficială și de gradul militar, această persoană era un simplu ofițer de informații, locțiitor al rezidentului sau chiar rezident. În plus, ofițerii de informații erau împărțiți neoficial în „varegi” și „ogari”. Primii obțineau informații prețioase, ceilalți îi „asigurau”, adică preluau materialele.

În viața cotidiană, omul neinițiat în tainele spionajului militar sovietic vedea numai ceea ce voia GRU să-i arate. Rezidentul putea să aibă un rang diplomatic foarte mic sau să

ocupe în cadrul ambasadei unul din cele mai neînsemnate posturi, însă acest lucru nu-l împiedica să-l ia la rost pe atașatul militar la fiecare consfătuire, chiar dacă în văzul lumii îi căra servieta sau îi era șofer. Locțiitorul rezidentului, al doilea om din rețea, putea să aibă gradul de locotenent-colonel și să fie șeful unor ofițeri cu grade de colonei; era cel mai bun și de aceea GRU i-a dat toate prerogativele de a da dispoziții celor mai mari în grad.

Personalul „curat” al ambasadei nu făcea de obicei diferența între ofițerii KGB și GRU, numindu-i cu dispreț, și pe unii, și pe ceilalți, „sălbatici”, „barbari”, „varegi” sau „vecini”. Unii angajați mai instruiți ai ambasadei, de exemplu ambasadorul însuși, diplomații „curați” de rang înalt sau pur și simplu oamenii cu spirit de observație înțelegeau diferența dintre aceste două organizații, numindu-i pe ofițerii KGB „vecini apropiați” (pentru că își băgau nasul peste tot și îi interesa viața de zi cu zi a fiecărui membru al coloniei), iar pe ofițerii GRU, care nu manifestau absolut niciun interes pentru ceilalți locuitori ai coloniei, îi numeau „vecini îndepărtați”.

Rețeaua GRU sub acoperire avea propria viață și funcționa într-o izolare completă. Aici lucra cea mai mică parte a coloniei sovietice. De obicei, în coloniile sovietice, până la 40% dintre membri aparțineau categoriei „curaților” (evident, mulți dintre ei colaborau cu KGB sau GRU într-o formă sau alta, fără a fi ofițeri de informații). Până la 40-45% din personalul coloniei erau ofițeri KGB și numai 20-25% (în rare cazuri până la 25%) erau ofițeri GRU. Acest lucru nu însemna că rețeaua GRU avea mai puține mijloace de spionaj decât rețeaua KGB. Cea mai mare parte a ofițerilor din rețeaua KGB se ocupa de contraspionaj și asigurarea securității, care consta

în primul rând în adunarea de materiale compromițătoare despre angajații „curați” ai ambasadei, inclusiv despre ambasador, precum și despre propriii colegi din KGB, și doar o mică parte (în cel mai bun caz jumătate) lucra împotriva străinilor. GRU, în schimb, utiliza pentru activitatea contra străinilor toate forțele rețelei sale.

2

Rețelele sub acoperire erau de două categorii.

Rețeaua de categoria întâi era o structură foarte mare. Funcția de rezident era ocupată de un general-maior sau contraamiral. (În această funcție putea fi numit și un colonel de perspectivă care, în caz de succes în activitate, era avansat la gradul de general.) L-am amintit anterior pe viceamiralul Bekrenev, care avea funcția de rezident GRU la Washington.

Rețeaua de categoria a doua era o structură mai mică; rezidentul care o conducea avea gradul de colonel sau de căpitan de rangul 1.

De regulă, în fiecare țară exista o rețea GRU sub acoperire. În cazuri rare existau două astfel de rețele: de exemplu, la Paris era o rețea de categoria întâi, iar la Marsilia – o rețea de categoria a doua. Ambele rețele erau absolut independente una de cealaltă; activitatea lor era coordonată numai de la Moscova.

Doar în două țări din lume existau simultan două rețele GRU sub acoperire de categoria întâi – în SUA (Washington și New York) și Elveția (Geneva și Berna).

În țările mici ale Africii putea exista o singură RSA a Direcției Generale de Informații de categoria a doua pentru două-trei țări.

În unele cazuri, o parte a rețelei sub acoperire putea lucra permanent în alt oraș sub conducerea unuia dintre locțiitorii rezidentului. Așa era, de exemplu, în Olanda, unde un grup de ofițeri din rețeaua din Haga acționau permanent în Amsterdam. Această împărțire complica munca, dar orice eșec al uneia dintre cele două părți nu afecta activitatea celeilalte. Peste tot unde era posibil, GRU înființa noi rețele de sine stătătoare. Pentru înființarea unei rețele noi sunt necesare două elemente: o reprezentanță diplomatică sovietică activă (ambasadă, consulat, atașat militar, o misiune diplomatică sau militară, o misiune permanentă la ONU) și existența în cadrul acesteia a unei stații radio pentru legătura directă cu Moscova. Pretutindeni unde aceste două elemente erau prezente, GRU putea înființa în cel mai scurt timp o nouă rețea formată din două persoane, rețea care creștea ulterior.

3

Fiecare rețea diplomatică a Direcției Generale de Informații era un fel de GRU în miniatură și fiecare în parte acționa împotriva întregii lumi.

Misiunile de luptă nu erau niciodată împărțite între ele (de exemplu, un rezident să fure planurile apărării strâmtorilor Mării Negre, altul să descopere secretul blindajului crucișătoarelor britanice ușoare, un al treilea rezident să

verifice informațiile privind producția de tancuri germane, al patrulea să pună mâna pe schițele tunului de 460 mm pentru cele mai noi cuirasate japoneze de tipul „Yamato”); fiecare rețea diplomatică GRU din Anglia, din SUA, din Japonia sau din Honduras primea lista completă a *tuturor* misiunilor de luptă: și strâmtorile, și tancurile, și tunurile, și blindajul, și crucișătoarele, și cuirasatele.

Dar nici asta nu e tot. Fiecare ofițer care căuta informații independent de toți ceilalți acționa și el împotriva întregii lumi. Dacă lucrezi în Australia și ți s-a ivit posibilitatea să faci rost de secrete la Luxemburg – nu sta pe gânduri! Vei primi mulțumiri. Apropo, la Luxemburg se rulează mulți bani, iar asta înseamnă că acolo sunt și multe secrete.

Dacă rețeaua se află în Brazilia, ofițerii care fac parte din ea pot recruta americani, nemți, elvețieni, japonezi și mulți alții. Numai de localnici, de brazileni, e mai bine să nu te atingi. Nu e cazul să deranjezi degeaba contraspionajul local. Însă dacă în Brazilia te-ai întâlnit cu un canadian și ai stat cu el de vorbă despre una, despre alta, poliției locale acest lucru îi este profund indiferent.

Dacă rețeaua este în Argentina, recrutează sănătos pe cine vrei: aceiași americani, nemți, elvețieni plus brazilieni, dar nu insista cu propuneri de recrutare pe lângă seniorii și senioritele din partea locului.

4

Exista un sens profund în faptul că fiecare rețea acționa independent de celelalte împotriva întregii lumi.

În primul rând, acest lucru conferea o incredibilă stabilitate întregului sistem. Pe 24 septembrie 1971, Marea Britanie a expulzat simultan 105 (o sută cinci!) diplomați sovietici și alți reprezentanți oficiali; se spune că alcătuiau rețele KGB și GRU în toată regula. Lovitura a fost groaznică, dar nu mortală. Împotriva Marii Britanii (ca și împotriva tuturor celorlalți potențiali inamici) acționau nu numai sau nu atât băieții care se aflau la Londra, cât mai cu seamă toți ceilalți care acționau în întreaga lume, de la Ottawa la Katmandu. Au fost expulzați cei care se aflau la Londra, dar noi primeam informații despre Anglia prin Malaysia, Noua Zeelandă, Japonia și multe alte țări.

În al doilea rând, acest sistem de stabilire a misiunilor – când nu numai fiecare rețea, dar și fiecare ofițer acționa independent de toți ceilalți împotriva lumii întregi – permitea obținerea mult mai rapidă a informațiilor care interesau GRU.

Funcționa factorul pieței: misiunea era dată tuturor simultan – ia să vedem, care este mai rapid?

Băieți, care dintre voi vrea funcții, grade și medalii?

În al treilea rând, acest lucru permitea controlul calității informațiilor furnizate și depistarea fără efort a dezinformărilor. Același material putea veni din surse diferite.

O sursă comunică ceva, altă sursă, dintr-un alt capăt al lumii, comunică ceva contrar pe același subiect. Prin urmare, una dintre ele se înșală sau minte cu bună știință. Este posibil să mintă amândouă, dar diferit.

GRU formula și sarcini concrete, însă destul de rar. Exemplu: mai sus amintita bombă atomică americană. Trebuia obținută cu orice preț tehnologia de fabricare a acesteia, iar toate celelalte țeluri păleau în comparație cu acesta. De aceea, ofițerii de informații cei mai inteligenți, rezidenții cei mai experimentați primeau o misiune directă, concretă, extrem de explicită: „Adu schițele, adu documentele! Ia de-aici bani câți vrei, uite-i colo pe tovarășii noștri savanți de cea mai înaltă clasă, care o să te instruiască și o să-ți enumere pe degete ceea ce le trebuie”.

5

Prin rețele treceau mii de ofițeri de informații, iar cei mai mulți dintre ei rămâneau la acest statut pentru totdeauna. Doar cei mai de succes puteau deveni locțiitori ai rezidentului. Și numai cei mai capabili dintre locțiitorii rezidentului puteau deveni rezidenți. Acest lucru se putea întâmpla doar în a treia sau chiar în a patra delegație în străinătate.

O carieră de succes a unui ofițer de informații GRU putea arăta în felul următor: prima delegație peste hotare pentru obținere de informații cu rezultate excepționale, revenirea la Moscova și activitatea în cadrul uneia dintre direcții; a doua delegație în străinătate, deja în funcția de locțiitor al rezidentului, cu rezultate remarcabile, din nou revenirea la Moscova și câțiva ani de muncă în posturi de conducere; apoi a treia delegație peste hotare, unde ofițerul pleca pentru a ocupa funcția de rezident.

Fiind subordonat formal șefului serviciului GRU de obținere a informațiilor, care se ocupa cu spionajul prin agenți în țara unde se afla rețeaua, rezidentul, în virtutea importanței excepționale a poziției sale, avea dreptul și posibilitatea tehnică, trecând peste șeful direct, să se adreseze oricărui superior, inclusiv șefului GRU și chiar secției organelor administrative din CC al PCUS în baza drepturilor membrilor de partid (statutul PCUS garanta fiecărui membru de partid dreptul de a se adresa, în cazuri excepționale, oricăror instanțe ale partidului).

Rezidentul avea practic putere nelimitată asupra subalternilor săi. Pe oricare dintre ei, inclusiv pe locțiitorii săi, îi putea trimite la Moscova fără să le explice motivele deciziei sale.

Mai mult decât atât, în filmele cu spioni, James Bond este prezentat ca un agent autorizat să ucidă – adică are dreptul să ucidă pe oricine consideră de cuviință. Acest drept a fost acordat tuturor rezidenților GRU. Dacă rețeaua, ofițerii ei, agenții sau operațiunile erau amenințate, iar asasinatul în situația creată era soluția cea mai potrivită, rezidentul era obligat să ia această decizie. Nu era nimic neobișnuit sau senzațional în asta. Gândiți-vă că orice santinelă în post are dreptul să facă uz de armă, deși nu este decât un simplu soldat care păzește doar o magazie de alimente sau de efecte.

Rezidentul se afla de obicei în interiorul ambasadei și rareori ieșea în afara ei. Era practic imposibil să-i reproșezi ceva. De regulă, ca acoperire, el avea un rang diplomatic foarte înalt – de exemplu, era consilier de gradul 1 sau 2, iar într-o serie de cazuri putea primi chiar rangul de trimis extraordinar și plenipotențiar, adică rangul care-l precede pe

cel de ambasador extraordinar și plenipotențiar. Rezidentul mai putea fi acoperit și cu funcția de diplomat militar.

Uneori rezidentul se ocupa și el cu obținerea de informații, nu numai cu îndrumarea și conducerea subordonaților săi. Exemple am dat deja mai sus.

6

Locțiitorul rezidentului pentru spionii ilegali (clandestini) era a doua persoană în rețea, asemenea căpitanului secund pe o navă de război. Rețelele clandestine acționau absolut independent de rețelele diplomatice, totuși fiecare rețea ilegală trebuia asigurată prin: preluarea materialelor sau semnalelor, transmiterea de bani, documente, aparatură, acordarea de ajutor în situații critice, organizarea evacuării și altele.

Locțiitorul cu problemele spionilor clandestini nu știa și nu avea dreptul să știe nimic despre cei aflați sub tutela sa în rețeaua ilegală – personalitatea, reședința, caracterul activității și misiunile erau ținute în cel mai strict secret; aceste informații nu erau încredințate niciodată celor care lucrau sub acoperire legală. Locțiitorul cu problemele clandestinilor executa ordinele venite de la Moscova: să aleagă semnalul într-o anumită zonă, să adune date despre situația operativă la granițele Paraguayului, să pună materialul în ascunzătoare etc.

Securitatea activității clandestinilor era sarcina cea mai importantă a oricărei rețele diplomatice. La ordinul

locțiitorului cu problemele clandestinilor, oricare ofițer de informații putea fi înlăturat de la operațiunile sale și trimis să asigure activitatea celor care lucrau sub acoperire adâncă.

7

Locțiitorul rezidentului cu problemele informațiilor lucra el însuși în obținerea de informații și coordona simultan fluxul telegramelor cifrate informative spre Moscova. El era un fel de filtru: în obligațiile sale intra identificarea informațiilor esențiale, importante, dintr-o grămadă de tot felul de prostii. Orice text cifrat era semnat numai de rezident, dar, pentru a-l degreva de treburile mărunte, locțiitorul cu informațiile verifica conținutul textelor cifrate în privința valorii acestora și înlătura fără milă „grămada de steril”.

Dacă un ofițer de informații dovedea prin fapte că nu furnizează „vorbe goale”, că textele lui cifrate nu numai că sunt raportate, dar sunt raportate la un nivel înalt, atunci i se acorda privilegiul de a-i raporta personal rezidentului, trecând peste locțiitorul cu informațiile. Acest fapt era considerat o mare onoare. În perspectivă (în următoarea delegație), ofițerul respectiv putea deveni locțiitorul rezidentului cu probleme de informații.

Textele cifrate erau alcătuite pe baza unor date strict secrete primite din rețea. Totuși uneori, extrem de rar, apăreau situații când informații prețioase erau primite prin surse deschise, deși sursele secrete nu conțineau aceste informații.

Iată un exemplu din istorie.

În timpul Primului Război Mondial, nemții au construit un tun care arunca proiectile la 130 de kilometri, direct la Paris. Am amintit deja această minunăție. Toate bune și frumoase, un singur necaz: cum putea fi corectat focul acestui tun?

Soluția a fost găsită. Nemții trăgeau cu tunul o dată, iar în dimineața următoare toate ziarele pariziene anunțau că blestemații de barbari nemți au bombardat iar Parisul, proiectilul a căzut în cutare zonă, a distrus casa de la nr. 13, de pe cutare stradă și a ucis o bătrână. Elveția neutră se învecina atât cu Germania, cât și cu Franța, vorbea și germana, și franceza, în chioșcurile de acolo se vindeau și ziare germane, și ziare franțuzești. În aceeași dimineață, adjunctul atașatului militar german a intrat într-o cafenea, a băut o ceașcă de cafea, apoi s-a întâlnit pe stradă cu omologul său francez, l-a salutat, după care a cumpărat ziarele franțuzești din ziua aceea, a sunat la Berlin și a raportat: rue Darius nr. 13. Cei de la Berlin au desfășurat o hartă turistică, au marcat locul cu o cruciuliță roșie, apoi l-au sunat pe comandantul tunului: „Hei, puțin mai la stânga!”.

8

Cifratorul rețelei avea un statut absolut special. Într-o rețea mare existau mai mulți cifratori, iar cel care lucra cu rezidentul se numea *cifrator-șef* și ocupa o poziție mult mai înaltă decât ofițerii de informații obișnuiți. Prin natura activității sale, el avea acces la toate secretele rețelei și era

primul care afla toate noutățile, întrucât descifra comunicatele expediate de Moscova.

Niciun angajat al ambasadei, nici măcar ambasadorul sau rezidentul KGB, nu avea dreptul să intre – sub niciun pretext – în camera cifratorului GRU. Cifratorul-șef era subordonat numai rezidentului, deși cifratorul era singura persoană din rețea care avea dreptul să ia legătura cu Moscova fără permisiunea rezidentului. În obligația cifratorului-șef intra urmărirea secretă a conduitei rezidentului; el trebuia să raporteze Moscovei orice abatere sau suspiciune, fără ca rezidentul să știe de aceste rapoarte.

Cifratorii locuiau și munceau în condițiile celui mai strict și mai necruțător control. Locuiau pe teritoriul ambasadei, numai în încăperi speciale bine păzite. Nici cifratorul, nici soția lui sau copiii nu aveau voie să contacteze străini, nici măcar să se afle alături de ei sau în aceeași încăpere, chiar dacă era vorba de diplomați ai unei țări socialiste prietene (de exemplu, Bulgaria sau Mongolia) care vizitau ambasada sovietică.

Cifratorul și membrii familiei sale puteau părăsi teritoriul ambasadei numai în situații excepționale de strictă necesitate, iar în acest caz trebuia să-i însoțească un ofițer GRU cu rang diplomatic și imunitate corespunzătoare. Chiar și în Uniunea Sovietică puteau reveni numai însoțiți de un ofițer. În timpul delegației în străinătate ei nu plecau în concedii, de aceea cifratorii erau trimiși peste hotare pentru cel mult doi ani. Cu toate acestea, oricare cifrator sovietic care a lucrat toată viața pe teritoriul Uniunii Sovietice îi invidia crunt pe colegii săi care au avut norocul să lucreze în străinătate; cei care fuseseră deja peste hotare ar fi dat orice pentru a pleca din

nou în delegație – oriunde, chiar și la Calcutta, Shanghai sau Beirut.

Grupa ST (serviciul tehnic) se ocupa cu spionajul radioelectronic pe teritoriul ambasadei sovietice sau al consulatului. Principalele ei obiective erau canalele de legătură guvernamentală, diplomatică și militară.

Grupul de interceptare radio se ocupa de controlul canalelor de legătură radio ale poliției locale, ale contraspionajului și ale altor servicii de securitate. Spre deosebire de grupul ST, care aduna date ce constituiau secrete de stat sau militare ale inamicului și care lucra în interesele GRU în ansamblu, grupul de interceptare radio lucra numai în interesele rețelei, identificând zonele cu cea mai intensă activitate a poliției, care trebuiau evitate în timpul desfășurării operațiunilor.

Grupul de studiere a situației operative era format din cei mai tineri ofițeri, care încă nu lucrau individual cu agenți în obținerea de informații. Acest grup studia situația operativă din orașul și țara unde se afla rețeaua: acțiunile poliției și contraspionajului, noutățile criminalistice și comunicatele din mass-media, numerele de înmatriculare ale mașinilor poliției, apărute în fotografiile din ziare sau în reportajele de televiziune, datele personale ale funcționarilor poliției, ale angajaților operativi și ale anchetatorilor, metodele de lucru ale grupurilor de urmărire externă etc. Studiind toate acestea, ofițerii nou-veniți se familiarizau cu situația, condițiile locale, se puneau la curent cu mersul lucrurilor. Uneori, această activitate migăloasă dădea roade neașteptate. Într-o țară occidentală, unul dintre ziarele din capitală a anunțat populația despre planurile poliției de a amplasa camere de

supraveghere ascunse în cele mai frecventate zone ale capitalei. Rețeaua GRU a fost interesată de acest anunț, a luat măsuri de obținere a informațiilor corespunzătoare și, după numai o lună, rezidentul avea o hartă detaliată a orașului pe care erau marcate amplasamentele camerelor de supraveghere. Datorită acestor măsuri, timp de câțiva ani, rețeaua a evitat cu succes camerele poliției.

Grupul operativ-tehnic se ocupa cu repararea și întreținerea tehnică a aparaturii foto, a copiatoarelor, a diferitelor containere pentru ascunzători, a stațiilor radio, a utilajelor pentru criptografie, microfotografie și alte mijloace tehnice. Ofițerii acestui grup îi consiliau pe ofițerii de informații în toate problemele legate de utilizarea mijloacelor tehnice și acționau, de asemenea, pentru asigurarea acestora, efectuau contraurmăriri, plasau și scoteau semnalele, puneau și înlăturau ascunzători.

Cele mai mari rețele aveau la dispoziție *personal tehnic*. Fiecare rezident cu gradul de general avea dreptul să aibă șofer, deși mulți rezidenți cu grad de general se descurcau și fără serviciile acestuia, pentru a nu ieși în evidență față de ceilalți diplomați. Deseori pe post de șoferi lucrau ofițeri de informații, iar această metodă de camuflaj funcționa perfect, pentru că nimeni nu dădea atenție unui simplu șofer. Unele rețele (în special din țările unde erau posibile atacuri împotriva ambasadei sovietice) aveau propria pază în interior, pe lângă paza KGB, care răspundea de perimetrul exterior al teritoriului și clădirii ambasadei. Paza interioară a rețelelor era alcătuită din ofițeri DSp care nu luau parte la operațiunile rețelelor, putând fi pusă la dispoziția rezidentului în cazurile

când ofițerii rețelei KGB erau suspectați de intenția de a pătrunde în rețeaua GRU.

Fiecare ofițer GRU venit în rețea nimerea sub controlul unuia dintre locțiitorii rezidentului. Cel care avea succes în activitate trecea sub controlul personal al rezidentului, ulterior (în a doua delegație) devenind el însuși locțiitor și primind un grup în subordine.

9

Obținerea informațiilor era imposibilă fără bani, așa cum nici spărgătorul de gheață nu se poate deplasa fără combustibil. Dacă rezidentul avea un singur locțiitor pentru obținerea de informații, acesta răspundea și de problemele financiare. Dacă erau mai mulți locțiitori, în structura rețelei era introdus și un economist.

Orice ofițer GRU care lucra peste hotare primea un salariu în valuta țării respective; în plus, al doilea salariu al său, cel „de acasă”, în ruble, era depus în întregime în contul său la Moscova. Însă aceștia erau banii săi personali. Pentru cheltuielile de serviciu erau alocate alte mijloace, în cu totul alte sume.

Se proceda în felul următor: veneai la economist sau la rezident (dacă rețeaua nu avea economist), luai o sumă oarecare. Dacă nu-ți ajungea, mai luai. După fiecare întâlnire cu agentul sau cu viitorul agent scriai un raport despre întâlnire, iar în final, după ce dădeai toate detaliile, precizai cât ai cheltuit cu întâlnirea respectivă. Raportul îl semna cel

sub al cărui control lucrai – unul dintre locțiitorii rezidentului sau rezidentul însuși.

La sfârșitul fiecărei luni se întocmea situația financiară.

Primul articol al cheltuielilor – cheltuielile cu agenții: au avut loc atâtea întâlniri, s-au cheltuit atâția bani.

Al doilea articol al cheltuielilor – cheltuielile cu persoanele în curs de recrutare: atâtea întâlniri, atâția bani cheltuiți.

În plus, erau cheltuielile pentru deplasările prin țară, pentru mașină – reparații, întreținere, benzină etc., pentru ziare, cărți, rechizite și tot restul.

Bani erau destui. Mijloacele bănești în valută necesare obținerii secretelor dușmanului erau nelimitate.

Existau cumva posibilități de sustragere și de însușire a unei părți din acești bani?

Câte poftiți!

Imaginați-vă situația unui simplu ofițer de informații. Face cunoștință cu străini (cu cât mai mulți, cu atât mai bine) și-și petrece timpul cu ei prin baruri, restaurante și alte locuri de felul ăsta. Stau, discută, ofițerul plătește băutura și gustarea (uneori și distracțiile), dar nu poate să ia nota de plată și s-o strecoare în buzunar. Nu are voie. Pentru că străinul ar putea să întrebe (dacă nu întreabă, măcar gândește): „Îți trebuie hârtiuța asta pentru decontare? Raportezi cuiva despre întâlnirile noastre?”.

Și astfel iau sfârșit relațiile amiabile. Străinul nu se va mai întâlni niciodată cu acest ofițer. De aceea, nota de plată pentru tratație rămânea întotdeauna pe masă, împreună cu bacșișul pentru chelner.

A doua zi, ofițerul nota în raportul despre întâlnire: Am cheltuit cutare sumă. Cât scria, atâta era. Dacă într-o lună avea

cinci-șase, chiar zece întâlniri cu diferite persoane, numai din acestea putea ciupi o sumă frumușică.

Să nu uităm că valuta străină convertită în bani sovietici avea un preț absolut fantastic. După cum foarte bine știe toată lumea, rubla sovietică era mai puternică decât dolarul. La sfârșitul anului 1990, chiar în ajunul prăbușirii Uniunii Sovietice, un dolar american valora 56 de copeici – 100 de dolari puteau fi cumpărați cu 56 de ruble.

Poporul sovietic se mândrea cu acest lucru.

E drept că dolarii aceia nu erau schimbați și nu erau vânduți nicăieri. Îngrijindu-se de binele poporului, guvernul Uniunii Sovietice, având sarcină de la partidul nostru drag, tipărea atâtea ruble cât să ajungă pentru toți. Cu toate acestea, rubla, nu se știe de ce, nu se devaloriza în raport cu dolarul. Magazinele erau goale, cozile kilometrice, guvernul tipărea bani, dar rubla, cu care nu puteai cumpăra nimic, nu slăbea defel. Dimpotrivă, se întărea! În anul 1979, 10 dolari se puteau cumpăra cu 7 ruble, iar după 10 ani prețul a 10 dolari a scăzut sub 6 ruble.

De ce se întâmplau asemenea minuni? Se întâmplau pentru că în Codul Penal al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse exista articolul 88 care susținea rubla. Valoarea rublei era menținută de acest articol. Dacă ziarul *Izvestia* (*Buletin informativ*) anunța pentru dolar un curs de schimb de 57 de copeici, însemna că așa trebuia să fie. Iar dacă vreun șmecher se apuca să cumpere de la străini franci, lire sterline și dolari la un preț mai mare (mai convenabil pentru străini), era prins imediat și trimis pentru opt ani în lagărele siberiene. Ca să nu mai destabilizeze cursul de schimb al rublei! Ca să nu mai submineze economia Uniunii Sovietice!

Cei mai lacomi nu puteau fi opriți cu acest termen. Prea era mare tentația de a cumpăra dolari cu ruble fără nicio valoare. Și atunci, după o anumită perioadă, articolul 88 a fost modificat, pedeapsa fiind mărită la 15 ani. Dar s-a dovedit că și aceasta era prea mică, motiv pentru care s-a introdus pedeapsa cu moartea.

Potrivit unor informații, numai în ultimii trei ani de guvernare hrușciovistă, pe baza articolului 88 din Codul Penal al RSFSR și a articolelor analoage din codurile penale ale altor republici frățești din Uniunea Sovietică, au fost împușcate între trei mii și cinci mii de persoane. Asta înseamnă, oricum ai învârti-o, câteva condamnări la moarte pe zi, fără zile libere și sărbători.

Împușcările nu au eradicat pornirile de subminare a economiei socialiste, dar le-au diminuat întru câtva.

Cum se spune, nimic nu e perfect.

Dincolo de hotarele măreței noastre patrii lucrau mii de diplomați, funcționari consulari, consilieri militari și alți reprezentanți oficiali, precum și mii de spioni sub diferite măști. Toți erau plătiți în valută străină și se străduiau să cheltuiască tot peste hotare, pentru că nu avea sens să se întoarcă la Moscova cu dolari pe care să-i schimbe pe copeici.

Guvernanții au căzut pe gânduri: ce s-ar putea face pentru ca sovieticii să cheltuiască mai puțin în străinătate și să pună câte ceva deoparte, pentru a înapoia patriei o parte din valuta câștigată?

Soluția a fost găsită. La Moscova au fost înființate magazine care vindeau numai pe valută. Înainte de revenirea în patrie, schimbau valuta la secția financiară a ambasadei, dar nu pe ruble sovietice, ci pe hârtii speciale, care inițial se numeau

certificate, apoi cecuri. La Moscova, cu aceste hârtii îți puteai achiziționa (fără să stai la coadă!) o mașină, dar nu ca acelea care li se băgau pe gât sovieticilor, ci varianta de export, puteai cumpăra un apartament elegant, confort îmbunătățit, dacă nu-ți plăcea apartamentul pe care l-ai primit de la serviciu, din când în când puteai vizita magazinul „Beriozka", de unde, fără îmbulzeală, înjurături și cozi interminabile, puteai să-ți cumperi îmbrăcăminte și încălțăminte, băutură și gustărică de o calitate net superioară față de ceea ce era prevăzut pentru sovieticii de rând.

Apropo, sovieticii de rând nu aveau acces în magazinele care vindeau pe valută. Ca să nu-i indispună. Ca să nu le stârnească ura de clasă.

Așadar, chiar și niște sume mici în valută furate de la stat în perioada de lucru în străinătate erau transformate la Moscova într-un capital destul de însemnat. Ofițerii KGB și GRU aveau posibilitatea de a vârî în buzunarele proprii o parte din banii alocați pentru cheltuieli.

Făceau lucrul ăsta?

Despre KGB nu știu, dar GRU nu făcea așa ceva.

În primul rând, cei meschini și mercantili erau depistați din perioada selecției. Aceștia nu numai că nu ajungeau în GRU, dar nu erau nici măcar admiși la Academia Militară Diplomatică. Inclusiv în timpul studiilor la academie avea loc trierea permanentă, dar mai ales din motive medicale. Așa credeam eu. Abia după mulți ani, primind misiunea să verific tinerii nou-veniți, mi-am dat seama că situația era alta. Toți cei care studiau la academie erau confruntați premeditat cu tot felul de tentații posibile: sexuale, financiare și, evident, ideologice. Ici un cuibușor cald, de colo poți rupe și tu o halcă,

dincolo poți asculta postul de radio al inamicului, n-are cum să afle nimeni. Și brusc, ca o pură coincidență, medicii descopereau la tovarășii insuficient de rezistenți la ispite hipertensiune arterială, iar spionul imperfect era discret exmatriculat din motive medicale, astfel încât să nu-i sperie pe ceilalți potențiali amatori de relații cu soțiile altora, de bani nemunciți și de propaganda dușmanului, la care verificarea nu ajunsese încă.

Erau verificați toți în permanență – de aceea, a ciupi ceva mărunțiș te costa mai scump. Dacă te lăcomeai la sume mari, se interesau de tine mai îndeaproape și nu scăpai numai cu hipertensiunea arterială. Încearcă să dovedești, dacă poți, că ai furat banii și nu i-ai primit de la contraspionajul inamicului.

Mai mult decât atât, sovieticilor care lucrau peste hotare (mai ales în țările în care erau la putere blestemații de capitaliști) li se interzicea categoric să aibă câștiguri suplimentare. Această interdicție se referea în primul rând la jocurile de noroc, fiind ulterior extinsă și la cumpărarea biletelor de loterie.

Motivele erau numeroase.

Imaginați-vă că un diplomat sovietic, având, de exemplu, rangul de atașat sau de secretar 3, a cumpărat un bilet de loterie și a câștigat două milioane de dolari. În prezent, pe mulți nu-i mai impresionează această sumă, dar în vremurile acelea puterea de cumpărare a dolarului era mai mare, iar suma respectivă părea de-a dreptul astronomică.

Un diplomat sovietic, chiar și de rangul cel mai mic, putea, fără eforturi deosebite, să economisească bani din salariul pe care-l primea în perioada delegației peste hotare, pentru a-și

cumpăra un apartament proprietate personală, o mașină, un garaj sau o vilă. În schimb, în Uniunea Sovietică nu aveai pur și simplu pe ce să cheltuiești un milion de dolari. De aceea, oricare dintre cei cărora le-a zâmbit astfel destinul putea să aibă uneori acest gând nebunesc: „Ce-ar fi să-mi iau tălpășița și să mă stabilesc în California? Iar patria noastră socialistă dragă n-are decât s-o ardă focul cu lipsurile și cozile ei. Acolo, în blestematul de capitalism, măcar ai pe ce cheltui niște milioane”.

Dar nici măcar acesta nu era lucrul cel mai important. Evenimentele se puteau derula și după un alt scenariu. Un diplomat sovietic și-a cumpărat un bilet de loterie, iar după un timp se apropie de el un străin binevoitor și-i întinde o carte de vizită cu un număr de telefon: „Dacă nu câștigi nimic, sună-mă, căci știu cum poți să câștigi”. Dacă diplomatul sovietic îl sună pe acest domn, i se va propune ca în schimbul unei sume mari de bani să furnizeze informații; pentru justificarea banilor va primi un bilet de loterie câștigător la extragerea din ajun, bilet pe care-l va putea prezenta șefilor.

Străinul binevoitor putea să-i facă această propunere și să-i arate calea cea mai scurtă și mai sigură spre succes oricărui cetățean sovietic aflat în delegație peste hotare, care a luat în mână pachetul de cărți, s-a așezat la masa de joc, a pariat la cursele de cai sau și-a cumpărat un bilet de loterie.

Iar tovarășii din KGB au dureri de cap: „Chiar a câștigat diplomatul sau reprezentantul Aeroflot o sumă atât de mare? El zice că la cărți, dar cum să verificăm dacă e adevărat? Cum să ne convingem că nu sunt arginții lui Iuda? Chiar dacă ne arată biletul de loterie câștigător, de unde știm că l-a cumpărat el și nu l-a primit din mâinile inamicului?”.

De aceea, pentru a nu apărea tentațiile, s-a introdus o regulă de fier pentru toată lumea: cine va fi prins cu bilet de loterie, va primi un bilet spre Siberia, numai dus. Regula se refera și la cei care erau surprinși cu alte jocuri de noroc – în general, cu orice încercare de obținere a unui câștig suplimentar.

10

Iată cum putea să arate o rețea mare GRU dintr-o țară mare occidentală. (Exemplul pe care îl dau mai jos este fictiv, orice asemănare cu rețele reale este pur întâmplătoare.)

Un rezident cu gradul de general-maior lucra sub acoperire diplomatică, având rangul de consilier sau chiar de trimis extraordinar și plenipotențiar[1*]. Avea în subordine o grupă de cinci cifratori, trei ofițeri de informații cu multă experiență, din care unul lucra cu un grup de agenți, iar ceilalți doi coordonau activitatea unor agenți deosebit de valoroși, și patru locțiitori ai rezidentului – coloneii A și C și locotenenții-colonei B și D.

Colonelul A lucra sub acoperire în funcția de locțiitor al reprezentantului comercial sovietic. El avea în subordine 12 ofițeri GRU cu diferite funcții în reprezentanța comercială sovietică și, în plus, coordona activitatea unui agent. Unul dintre ofițerii săi conducea un grup de trei agenți, altul se afla în contact cu doi agenți, un al treilea avea un singur agent. Ceilalți ofițeri nu aveau încă agenți recrutați.

Locotenent-colonelul B lucra sub acoperire diplomatică în funcția de adjunct al atașatului militar naval. Avea în subordine câțiva ofițeri de informații, dintre care doi lucrau sub acoperire ca angajați ai flotei comerciale la reprezentanța comercială sovietică, trei – la reprezentanța Aeroflot, cinci – la ambasadă, iar zece – în aparatele atașaților militari aero și naval. Acest locțiitor al rezidentului avea un agent; cei doisprezece ofițeri de informații subordonați aveau fiecare câte un agent. Majoritatea celorlalți ofițeri aveau contacte cu persoane de perspectivă, a căror recrutare era posibilă într-un an sau doi. Pe lângă activitatea cu subordonații și agenții, acest locțiitor al rezidentului răspundea în cadrul rețelei și de analiza informațiilor.

Colonelul C lucra sub acoperire diplomatică în funcția de secretar doi al ambasadei și era locțiitor al rezidentului cu problemele spionilor clandestini. Nu avea niciun agent și nici nu se ocupa cu recrutarea acestora. Nu avea ofițeri subordonați direct, însă atunci când desfășura acțiuni în interesul spionilor clandestini putea coopta orice ofițeri din prima și a doua grupă.

Locotenent-colonelul D lucra sub acoperire diplomatică în funcția de secretar trei al ambasadei. Avea un agent. Subordonatul său direct era un ofițer de informații care lucra sub acoperire ca șofer al atașatului militar și coordona un grup de agenți. Acest locțiitor al rezidentului mai avea în subordine o grupă ST (șase ofițeri), o grupă de studiere a situației operative (patru ofițeri), o grupă operativ-tehnică (doi ofițeri), o grupă de interceptare radio (trei ofițeri), cinci ofițeri pentru paza internă a rețelei și un economist.

În total, în rețea activau 67 de ofițeri, dintre care:

• ofițeri de informații – 41 de persoane,
• personal operativ-tehnic – 20,
• personal tehnic – 6.

Rețeaua avea 36 de agenți, dintre care 25 lucrau independent unii de ceilalți.

11

Rețelele clandestine erau de dimensiuni mici, pentru ca, în caz de prăbușire, consecințele să nu fie dezastruoase. Erau alcătuite din minimum doi clandestini (rezidentul și un transmisionist-cifrator) și un număr mic de agenți de legătură (cel puțin unul). Pe cont propriu, fără ajutorul agenților, spionii clandestini nu ar fi putut obține informații și materiale, iar orice rețea ilegală care lucra eficient creștea treptat pe baza recrutării de noi agenți; în consecință, acolo puteau fi trimiși încă doi-trei clandestini, din care unul devenea adjunctul rezidentului.

De remarcat terminologia utilizată: în rețeaua clandestină rezidentul nu avea locțiitor, ci adjunct. De ce? Pentru că rezidentul diplomatic pleca o dată pe an în concediu. În lipsa rezidentului, toată „gospodăria” rămânea pe umerii unuia dintre locțiitorii săi. Rezidentul ilegal nu pleca în concediu, așa încât nu avea nevoie de cineva care să-i țină locul. Nu avea decât un singur adjunct, pentru că, atunci când rețeaua se extindea, era împărțită în două și separată astfel încât prăbușirea uneia să nu antreneze cumva și prăbușirea celei

de-a doua. Într-o rețea ilegală puteau activa cel mult cinci spioni ilegali și 8-10 agenți, dar în majoritatea rețelelor ilegale lucrau mult mai puține persoane.

Grupul de agenți era o structură de informații a GRU în care lucrau numai străini recrutați. Specificul acestei structuri consta în faptul că numai șeful grupului („conducătorul de grup”) avea contacte cu ofițerii GRU, ceilalți agenți îi erau subordonați, dar nu aveau contacte directe cu ofițerii GRU. Grupul de agenți putea lua legătura direct cu Moscova sau cu rețeaua diplomatică.

Conducătorul grupului de agenți nu avea dreptul să recruteze alți agenți. Dacă ar fi primit acest drept, ar fi devenit *rezident*, iar grupul s-ar fi transformat în *rețea de agenți*. Contactele rețelei de agenți cu rețeaua-„mamă” sub acoperire încetau, iar prima trecea în legătură directă cu Moscova.

Agenții care acționau separat, fără legătură cu rețelele și grupurile de agenți, erau în legătură numai cu Moscova.

1* În URSS existau următoarele ranguri diplomatice (în ordinea descrescătoare a importanței): ambasador extraordinar și plenipotențiar, trimis extraordinar și plenipotențiar clasa I, trimis extraordinar și plenipotențiar clasa a II-a, consilier clasa I, consilier clasa a II-a, prim-secretar clasa I, prim-secretar clasa a II-a, secretar doi clasa I, secretar doi clasa a II-a, secretar trei, atașat. Rangul diplomatic nu trebuia să coincidă neapărat cu funcția diplomatului. Nu trebuie confundat cel mai mic rang diplomatic – atașat – cu funcția atașatului militar și a adjunctului atașatului militar, care erau niște poziții foarte înalte în orice reprezentanță diplomatică sovietică (n. red. ruse).

Capitolul 18
Soția – o comoară pentru spion

1

La Prima Facultate și a Doua din cadrul Academiei Militare Diplomatice erau admiși numai cei căsătoriți. La Facultatea a Treia această condiție nu era obligatorie, pentru că absolvenții urmau să lucreze în interiorul Uniunii Sovietice sau pe teritoriul țărilor ocupate.

Uneori conducerea GRU stătea în expectativă: „Avem un candidat pentru nivelul strategic, necazul e că-i burlac. Bine, mai așteptăm. Dacă într-un an, doi nu se însoară, îl înscriem la Facultatea a Treia”.

Între timp, flăcăul cu pricina își vedea de treabă, convins fiind că familia este o povară, că tinerețea ofițerului trebuie închinată slujbei, că însurătoarea poate aștepta până când ofițerul se realizează profesional, deci cam până pe la 30 de ani, în niciun caz mai devreme. De unde să știe că cineva îl urmărește cu mare atenție și că așteaptă ceva de la el!

Dar într-o bună zi, înainte de a împlini 25 de ani, își întâlnea jumătatea. Evident, acest lucru era anunțat unde

trebuie. Și tânăra pereche era convocată la Moscova. Trebuie neapărat subliniat un lucru: în GRU nu era admis numai el. Erau admiși amândoi, deci cuplul. Dacă totul mergea excelent cu soțul, dar ceva nu era în regulă cu soția, cuplul era transferat la unul dintre nivelurile inferioare sau era chiar exclus din spionaj. De exemplu, dacă în timpul studiilor soția începea să aibă probleme cu sănătatea (hipertensiune arterială și alte afecțiuni), soțul era transferat la Facultatea a Treia, iar din momentul acela starea sănătății soției nu-i mai influența cariera.

Este de la sine înțeles că apartamentele studenților de la Prima și a Doua Facultate erau ascultate. Nu a afirmat nimeni acest lucru, dar nici nu l-a negat cineva. Pentru cine trebuia, secretele noastre de familie nu erau deloc secrete. Ne dădeam seama din discuțiile cu locțiitorul politic, cu șeful de an, cu decanul facultății și cu alți tovarăși de răspundere: ei știau detalii din viața noastră privată pe care nu le puteam ști decât noi și soțiile noastre.

Oricât de armonioase ar fi fost relațiile în cuplu, nimeni nu a reușit să evite conflictele familiale, așa e viața. Aici interveneau psihologii. Există certuri și certuri. Cei care se iubesc se tachinează, cum spune proverbul. Ascultarea atentă și analiza minuțioasă dădeau răspunsul la întrebarea: este o ceartă serioasă sau se distrează? Dacă conflictele erau serioase, cuplul „lua distanță”.

Într-un cuplu căsătorit nu există și nici nu poate exista egalitate. Întotdeauna domină cineva. Dacă se dovedea că șeful familiei era soția – și se dovedea foarte repede –, cuplul respectiv era considerat nepotrivit pentru activitatea la acest nivel al spionajului. E drept că astfel de situații erau rare,

pentru că această problemă era studiată încă din etapa selecției preliminare. Dacă reieșea că în familie dicta soția, GRU își pierdea într-o clipă interesul față de acel cuplu.

Rolul biologic principal al femeii în această viață constă în aducerea pe lume a urmașilor. Dacă, dintr-un motiv sau altul, în momentul în care soțul termina Academia Militară Diplomatică perechea nu avea copii, atunci perechea respectivă nu putea pleca mai departe de Germania Democrată.

Este interesant că în Direcția I Principală a KGB problemei alegerii soțiilor i se acorda mult mai puțină atenție. Se ajungea până acolo încât oameni căsătoriți de 10, 15 sau 20 de ani ajungeau să divorțeze. Această dinamică a evoluției relațiilor influența, fără îndoială, calitatea muncii și era prin ea însăși un simptom alarmant al unei tulburări psihologice a fiecărui membru al cuplului. Greu de spus ce păzeau psihologii KGB. Oare chiar nu au văzut inițial că acest cuplu este instabil? Oare nu i-au putut depista pe acești oameni în cursul selecției și pregătirii?

La etajele inferioare ale spionajului militar sovietic se întâmplau divorțuri, la fel ca peste tot. În afară de nivelul cel mai de sus. Aici cuplurile instabile erau depistate și se descotoroseau de ele fără cruțare. Dacă perechea ajungea până la absolvirea Primei Facultăți a Academiei Militare Diplomatice, acest lucru era un fel de garantare a calității relațiilor: se putea afirma cu o mare probabilitate că menajul lor nu se va încheia printr-un divorț.

2

Se făcea o temeinică pregătire a soțiilor de ofițeri. În primul rând, tovarășelor noastre de luptă – acelora dintre ele care încă nu reușiseră să aducă pe lume copii, iar în virtutea vârstei și a specificului activității, cele mai multe erau în această situație – li se amintea că patria așteaptă de la ele urmași. Copiii întăresc familia, iar familia unui spion are nevoie de o rezervă mai mare de stabilitate. De aceea, Valea (Mașa, Tania etc.), uită de toate celelalte și ocupă-te serios de această problemă importantă.

Când apărea pe lume urmașul și împlinea patru luni, tânăra mamă era sfătuită cu blândețe să dea copilul bunicii, iar ea să se apuce serios de învățătură.

Obiectul principal care li se preda soțiilor ofițerilor GRU (după filozofia marxist-leninistă, evident), era SMS – spionajul militar strategic. Fetelor, în special celor care nu au venit de la etajele inferioare ale spionajului, trebuia să li se explice unde au nimerit și în ce va consta activitatea lor în slujba patriei. Li se povestea de ce sunt necesari agenții și cum pot fi ei recrutați. Erau învățate să descopere dacă sunt urmărite, să ajungă la ascunzători, să pună și să ia din ele materiale, să pună și să verifice semnalele grafice. Pentru ele se organizau activități practice – să hoinărească prin Moscova sub urmărire demonstrativă și sub urmărire secretă sau chiar sub urmărire mixtă. Li se explica ce trebuie să facă în caz de provocare sau arest.

Pregătirea avea loc direct în apartamente. Tinerei familii i se repartiza un apartament cu trei camere. În concepția sovieticilor, apartamentul cu trei camere pentru o familie de

două persoane (copilul petrecea la bunici cea mai mare parte a timpului) este un lux nemaivăzut.

Li se explica: a treia cameră nu este a voastră. Puteți să o folosiți, dar în anumite zile vom ține cursurile aici. Într-un astfel de apartament se adunau cinci-șapte prietene aflate în aceeași situație, gazda punea pe masă ceai și dulceață, venea instructorul Vladimir Ivanovici sau Piotr Nicolaevici și le istorisea povești moralizatoare.

După teorie urma practica undeva în zona gării Recinîi sau în Serebrianîi Bor. Niciun fel de examene, numai discuții amicale, din care reieșea cine și-a însușit materialul și cine are nevoie de pregătire suplimentară.

Printre celelalte materii se numărau și geografia țării în care urmau să lucreze, psihologia agenților, tehnica operativă, eticheta diplomatică. Totul se desfășura cumva neformal, fără note și fără eliberarea de diplome la terminarea studiilor, deși studiile erau foarte serioase. Scopul acestei pregătiri consta și în studierea temeinică a tovarășelor noastre de luptă pentru a alcătui un portret psihologic exhaustiv al fiecăreia dintre ele.

Soțiile studiau o serie de materii individual, inclusiv limba străină, stenografia, conducerea automobilului. Pentru acestea se alocau bani: du-te și înscrie-te la cursuri, patria va plăti totul.

La acest nivel al spionajului soțiile nu aveau grade militare. Dacă la nivelurile inferioare ale spionajului militar soția avea gradul de sergent sau de ofițer, la înscrierea soțului la Prima sau la a Doua Facultate din cadrul Academiei Militare Diplomatice, soția era trecută în rezervă.

3

Înaintea plecării cuplului în delegație peste hotare, tovarășa de luptă era convocată în clădirea de sticlă de pe strada Horoșiovka. Avea loc o discuție, după care se lua o decizie.

Și iată că tânăra pereche cu o fetiță de doi ani în brațe (fetița nu își recunoaște mama, vrea la bunica) sosește într-o țară capitalistă ostilă. Soțul-spion începe serviciul, iar rezidentul o cheamă pe soție, are cu ea o discuție serioasă și decide ce loc de muncă îi poate încredința acestei tovarășe de luptă.

De muncă este foarte mult. Mai ales la ST și la postul de interceptare radio. Poliția locală și contraspionajul stau de vorbă în eter despre una, despre alta, iar soțiile noastre îi ascultă fără să-i întrerupă. Ascultă zi și noapte.

Numărul funcțiilor din fiecare ambasadă este limitat. Nimeni nu va permite o grupă întreagă de ofițeri la ST. De aceea, soțiile ai căror copii au mai crescut lucrau în ascultare. Tehnicienii de dincolo de ușa blindată a rețelei erau numeroși și de lucru era suficient pentru toți.

Așadar, rezidentul cel înțelept a chemat-o pe tânăra mamă și a stabilit cum să procedeze.

De dragul adevărului trebuie să recunosc că nu toți rezidenții erau niște oameni duri. Deseori rezidentul nu o angaja cu program întreg pe soția ofițerului sosit, ci îi spunea: „Ocupă-te de familie, de educația fiicei, n-ar fi rău să faceți și al doilea copil. Obligația ta în momentul de față este următoarea: în fiecare dimineață, soțul tău trebuie să fie gata să execute orice misiune trasată de partid și de guvern,

trebuie să-i gătești, să-i speli, să-i calci, să-l trimiți la muncă cu un sărut și o vorbă bună. Munca lui este grea, nu eu trebuie să-ți explic asta, draga mea. Iar noaptea târziu, când se întoarce acasă puțin băut, cu capsa pusă, nu-l cicăli, nu-l supăra cu prea multe întrebări, nu-i scoate sufletul și nu-i întinde nervii la maximum, că deja este la limita răbdării. Și chiar dacă a băut pe undeva, a făcut-o pentru gloria patriei și pentru că a primit sarcină de la Partidul Comunist. Nu-ți face griji, este sub supraveghere și nu-l voi lăsa să calce pe alături".

4

Trecea un timp și tânăra mamă se obișnuia cu munca. Plecau la munte la odihnă. Soțul conducea mașina, mai admira peisajul cu coada ochiului. Se uita și ea în oglindă, chipurile să se rujeze. Pe genunchi avea un blocnotes cu hârtie specială care arde repede. Ea urmărește numerele unor mașini și le notează.

El: Se pare că nu ne-a urmărit nimeni.

Ea: Și eu cred că nu ne-a urmărit nimeni.

Au ajuns la munte, au găsit o poiană frumoasă, și-au scos lucrurile din portbagaj, au făcut focul, ea s-a depărtat puțin, a scăpat pătura pe jos și a ridicat-o imediat. Apoi a așternut-o lângă foc, a așezat gustările, au râs, au cântat la chitară, au cântat atâtea cântece câte erau în plan. Apoi au plecat spre casă.

Pătura nu a scăpat-o degeaba. A scăpat-o, apoi a ridicat-o împreună cu o pietricică aflată acolo dintr-un motiv anume.

Pe drumul spre casă au trecut pe la ambasadă să afle ce film rulează în seara aceea și totodată să facă și niște cumpărături. Magazinele din ambasade erau luxoase. Deoarece Convenția de la Viena din anul 1815 îi scutește pe diplomații țărilor străine de plata oricăror impozite și accize. Dacă vodculița, sălămiorul și icrișoarele nu sunt impozitate, sunt atât de ieftine! Iar calitatea este excepțională. Între timp, spre Moscova se îndreaptă o telegramă cifrată: materialul din ascunzătoarea ȘJ-163-76 a fost recepționat.

Iar tovarășei de luptă i se mai trece un plus în dosarul personal.

5

După o anumită perioadă, în familie apare al doilea copil. Soția naște, iar serviciul merge înainte.

Telegramă cifrată de la Moscova: „Alegeți un semnal grafic care va trebui verificat o perioadă îndelungată în fiecare zi de la ora 19.00 până la 19.40”.

Cine va pune acest semnal și ce semnifică el nu era treaba noastră să știm. Misiunea pare un fleac. Până te prinzi.

Așadar, un ofițer de informații, care în fiecare zi, până noaptea târziu, era la vânat pe undeva, brusc trebuia să se cumințească, să se potolească și pur și simplu să iasă la plimbare în fiecare seară. Contraspionajul marchează traseele sale pe o hartă.

El are două variante, niciuna bună. Dacă hoinărește în fiecare zi pe un singur traseu, precum motanul cel înțelept[1]*, lucrul ăsta dă de bănuit. Dacă în fiecare zi va umbla pe trase diferite și toate acestea se intersectează într-un anumit punct, acest punct va fi supravegheat.

Puncte de intersecție ale traseelor pot fi câteva: unul este principal, celelalte pentru a-i deruta pe urmăritori. Dar nici aceasta nu este soluția. Dacă contraspionajul inamic bănuiește ceva, va pune sub observație nu numai aceste puncte, ci întreaga zonă. O problemă care-i dădea bătăi de cap ofițerului: cum să aleagă un asemenea semnal și cum să-l controleze ulterior?

S-a gândit, apoi i-a raportat locțiitorului rezidentului cu problemele clandestinilor: zona – parcul din fața casei mele, locul – un mic monument alb, semnalul – o linie orizontală de cinci-zece centimetri cu ruj de buze roșu la nivelul taliei. Locțiitorul confirmă descrierea semnalului care pleacă spre Moscova. După un timp sosește o telegramă cifrată: treceți la verificarea semnalului începând cu data cutare.

Începem. Operațiunea o desfășoară tovarășa de luptă care împinge un cărucior cu doi copii, o fetiță de patru ani și un băiețel de două luni. În fiecare zi pe același traseu, cu unele mici modificări. Ea se plimba pe acolo și înainte. Și va continua să se plimbe pe aleile acelui parc minunat. Nu va putea fi acuzată de nimic. Este imposibil să o bănuiești de ceva!

Trece o zi, trec două, zece. Ea se plimbă cu copiii și pe ploaie, și pe vânt. Vecinii sunt uimiți: ce mamă disciplinată! Dar ea este într-adevăr așa. A învățat disciplina în armata sovietică.

Într-o zi, întorcându-se de la plimbare, ridică receptorul și sună la ambasadă: „Dați-mi-o pe Mașa!”. Și-i spune Mașei că nu a mai venit de mult cu soțul pe la ei. Mașa se scuză, răspunde că vor veni neapărat. Și foarte curând.

Iar spre Moscova zboară telegrama cifrată: semnalul ȘJ-205-76 a fost recepționat.

Timpul trece, iar ea plimbă în continuare căruciorul pe același traseu. Clădirea în care locuiește este mare și luxoasă. Locuiesc în ea diplomați din diferite țări. Au și ei neveste și tot cu cărucioare. Vai, ce aveți, băiețel sau fetiță? Ce dolofănică! De unde sunteți? Vai, ce interesant!

Și mămica sovietică leagă prietenie cu mămica inamică, zâmbindu-i amabil. Iar pentru a camufla contactul, se împrietenește cu încă vreo zece mămici care plimbă cărucioare identice.

Apoi îl prezintă pe soțul ei mămicii dușmane și soțului ei diplomat, îi invită în vizită.

Acolo – discuții despre viață, ca de la om la om.

Și băutură cu gustări.

Și poți întotdeauna să înțelegi omenește problemele vecinilor.

Și să te oferi să-i ajuți.

După un timp, rețeaua primește o telegramă cifrată: locotenentul cutare va fi numit în cadrele Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice și va fi avansat la gradul de locotenent-major.

1* Aluzie la Prologul poemului „Ruslan și Liudmila” de A.S. Pușkin: motanul cel înțelept se plimba zi și noapte pe un lanț de aur agățat pe un stejar care creștea pe malul mării (n.tr.).

Capitolul 19
Agentura

1

În spionajul militar strategic sovietic agentul era un străin recrutat. Cetățeanul rus care lucra pentru spionajul militar strategic sovietic nu era considerat agent – era fie ofițer-spion (inclusiv ilegal, adică lucra sub acoperire adâncă), fie angajat.

De exemplu, un diplomat curat oarecare lucrează în cadrul ambasadei sovietice, are posibilități pentru recrutarea unei agenturi, contacte interesante cu străini sau acces la informații interesante. Ofițerii de informații GRU lucrau cu el: discutau, îi propuneau să colaboreze cu ei – în secret, bineînțeles. Nimeni nu era tras cu sila: spionajul este o afacere benevolă. Diplomatul curat primea asigurări că în general nu riscă nimic, însă poate ajuta spionajul militar și pentru asta îl așteaptă recompense foarte mari. Avantajul celui angajat consta în faptul că, în cazul unei colaborări fructuoase, el putea conta pe sprijin în avansarea pe linie de serviciu. „La sfârșitul delegației, îi spuneau ei, te vei întoarce la Moscova, iar noi putem pune o vorbă bună pentru tine la Ministerul

Afacerilor Externe ca să-ți mărească rangul diplomatic de la secretar trei la secretar doi. Iar când se va pune problema unei noi delegații peste hotare, putem pune o vorbă bună în Comitetul Central.”

Dacă angajatul era de acord, rețeaua anunța acest lucru la GRU. GRU anunța CC al PCUS: tovarășul respectiv a fost „îngrădit”. După aceea, GRU nu mai avea dreptul să-l utilizeze nici măcar în calitate de turnător. În unele ambasade, securiștii încercau să-i angajeze pe toți diplomații curați, doar ca să nu-i lase sub controlul GRU și să le „îngrădească” posibilitatea de a folosi în viitor pe vreunul dintre ei. Pentru asta primeau o săpunеală zdravănă. Din CC venea o interpelare: „Ați angajat o sută de diplomați – binevoiți să ne raportați realizările lor. Nu au realizări? O luați pe cocoașă!”. Și un ordin nou: „Angajați-i numai pe cei care vor lucra într-adevăr pentru voi și nu-i mai împiedicați pe ceilalți diplomați să lucreze pentru GRU!”.

Totuși, în linii mari, KGB, care prefera să scoată castanele din foc cu mâinile altora, utiliza mai activ serviciile colaboratorilor angajați. Cei din GRU, în schimb, se conduceau după principiul conform căruia mașina, soția sau agentul nu e bine să le încredințezi nici măcar celui mai bun prieten (voi dezvolta acest subiect într-unul din capitolele următoare), și de aceea utilizarea angajaților constituia mai degrabă o excepție. De obicei, la ambasada sovietică, la consulat sau la reprezentanța comercială era foarte complicat să găsești o persoană care să nu aibă legături cu serviciile speciale: din zece salariați „curați”, șapte puteau fi colaboratori ai KGB, unul al GRU, astfel încât numai doi rămâneau cu adevărat „curați”. Aceștia doi erau fie complet idioți, fie copiii unor

importanți funcționari în partid, care nu puteau fi ademeniți să colaboreze cu serviciile secrete pentru nicio recompensă din lume.

Așadar, GRU atrăgea un diplomat, KGB era informat despre acest lucru și nu mai insista pe lângă tovarășul respectiv. Cel angajat începea să le facă diverse servicii ofițerilor GRU. Într-adevăr, nu risca nimic. De altfel, i se pretindea destul de puțin: „Ai cunoscut un străin interesant – povestește-ne și nouă despre el: cine este, ce bea, ce gustări îi plac, ce interese are, ce probleme. Îți dăm niște bănuți să-l duci la un restaurant. Apoi, după ceva timp, vom organiza o întâlnire cu acest străin, iar pe tine, diplomat curat, o să te rugăm să uiți toate astea”.

Diplomatul angajat nu era trimis niciodată la operațiunea cu ascunzătoarea: în mâinile sale nu trebuiau să ajungă materiale de spionaj. În schimb, să verifice semnalul grafic, asta da, cu plăcere: plimbă-te sănătos pe stradă, nu te lua de nimeni, trage cu ochiul peste tot.

2

Trecem acum de la cetățenii sovietici angajați la agentură, adică la străinii recrutați.

Întreaga agentură era împărțită în două: principală și de asigurare.

Agentura principală era împărțită în agentura de obținere a informațiilor (sursele) și agentura de luptă. Agentura de obținere a informațiilor era alcătuită din persoanele direct implicate în furtul documentelor și materialelor secrete. Aici

totul era simplu, exact ca în romanele de spionaj. Nu era necesară recrutarea, să zicem, a unui ofițer sus-pus din Ministerul Apărării al țării inamicului potențial, dacă putea fi recrutat secretarul acestuia. GRU se străduia să aibă întotdeauna ca surse de informații oameni care ocupau funcții relativ mici, „auxiliare” (dar care aveau acces la informațiile necesare), și nu pe șefii acestora. Pentru GRU prezentau un interes deosebit cei care se ocupau cu prelucrarea documentelor secrete – dactilografe, grefieri, zețari, cifratori, curieri diplomatici, operatori de tehnică de calcul, transmisioniști, desenatori și alt personal tehnic. Atragerea pentru colaborare a unui savant ocupat cu proiectarea celui mai nou tip de armă era mult mai complicată decât recrutarea secretarei acestuia, care făcea cópii după documentele sale.

Spre deosebire de agentura de obținere a informațiilor, de existența căreia știau toți și despre ale cărei succese s-au scris numeroase cărți și articole, agentura de luptă a GRU (adică agentura cu destinație specială – DSp) constituia unul dintre cele mai mari secrete ale GRU. Însăși existența acesteia era ținută secret. Citiți niște cărți despre DSp și vă veți convinge: nicăieri nu este menționată agentura de luptă a GRU. De ce oare?

Pentru că era formată din oameni numiți îndeobște teroriști.

În cadrul agenturii de luptă DSp, GRU pregătea luptători la Odessa, la școala superioară pentru comandanți de arme întrunite. În 1965, instituția de învățământ a fost despărțită în două: cursanții sovietici au fost transferați la Kiev, unde s-a înființat școala superioară de comandanți de arme întrunite,

iar luptătorii străini pentru fericirea popoarelor au rămas să studieze la Odessa.

Agentura de luptă DSp avea două niveluri – strategic și operativ.

Agentura strategică DSp se afla sub controlul direct al GRU. Băieții aceștia luptau în jungla africană și în America Centrală pentru independență națională, pentru pace și democrație, pentru socialism și alte asemenea himere. În caz de necesitate, puteau fi angajați pentru comiterea unor acte teroriste în afara „zonelor locuite”. Uneori acești agenți erau recrutați din mediul infracțional, inițial pentru acțiuni individuale (de exemplu, asasinate la comandă), apoi, cu timpul, erau instruiți să organizeze diversiuni și să desfășoare operațiuni teroriste. Spionajul militar strategic sovietic avea frecvent nevoie de acești specialiști. În cea mai mare parte ei erau recrutați de organele spionajului militar strategic.

Nivelul operativ al agenturii de luptă DSp era subordonat direcțiilor de informații ale grupărilor de trupe și acelor regiuni militare de la graniță care, în caz de război, urmau să se transforme în fronturi.

3

Din agentura de asigurare (sau auxiliară) a spionajului militar strategic sovietic făceau parte următoarele persoane:

- *Proprietarii de case conspirative* (KK în limbajul celor din GRU). Acești oameni erau agenți de încredere și se recrutau

de regulă din rândul proprietarilor de case pentru închiriat, portarilor, proprietarilor de hoteluri. „Casa conspirativă” putea fi un apartament, o pivniță, o mansardă, un garaj sau o magazie, situate într-o zonă liniștită, izolată. Acestea serveau drept ascunzători pe timp îndelungat (uneori și câteva luni), erau locuri pentru instructaje, întâlniri, pentru primirea rapoartelor, schimbarea hainelor și a înfățișării, pentru ascunderea materialelor capturate și fotografierea documentelor furate.

- *Posesorii de adrese conspirative* (KA în jargonul ofițerilor GRU). Adresele conspirative erau utilizate pentru corespondență și pentru reexpedierea corespondenței, care ulterior era retransmisă mai departe sau era depusă în ascunzători de către posesorul adresei conspirative; de regulă, posesorii de adrese conspirative erau recrutați din rândul persoanelor care întrețineau o vastă corespondență și care locuiau în țara respectivă, într-o țară neutră (de exemplu, Elveția sau Suedia) și în țări cu un regim de contraspionaj mai relaxat. Ca să nu piardă canalele de legătură pe timp de război, GRU prefera să recruteze în calitate de astfel de agenți persoane de vârstă mijlocie care, în caz de mobilizare, nu puteau fi convocați în armată.
- *Posesorii de telefoane conspirative* (ulterior, telefaxuri) erau recrutați în aceleași scopuri și după aceleași criterii.
- *Posesorii de puncte de transmitere* (PP în jargonul ofițerilor GRU) erau utilizați pentru transmiterea materialelor procurate într-un oraș sau raion. Aceștia puteau fi vânzători în magazine mici, chioșcuri, corturi sau gherete. Agentul se oprea la un chioșc de ziare, își cumpăra presa și

preda pe ascuns materialele vânzătorului, iar câteva ore mai târziu, uneori câteva zile, la același chioșc se oprea un ofițer GRU să ia materialul și să-i transmită agentului bani și instrucțiuni noi. Această schemă de transmitere a materialelor permitea evitarea contactului direct între ofițerul GRU și agent. Uneori, pentru a spori siguranța operațiunii, agentul punea materialul în ascunzătoare, iar posesorul punctului de transmitere îl lua de acolo fără să știe cine l-a pus, pentru că afla locul ascunzătorii numai după ce materialul era pus în ea. Pentru fiecare operațiune era utilizată o ascunzătoare nouă, de aceea chiar dacă poliția sau contraspionajul observau că un anumit diplomat sovietic manifesta un interes deosebit pentru un anumit chioșc și apoi descoperea că respectivul chioșc servea drept punct de transmitere, nu puteau să înceapă urmărirea agentului – organizarea supravegherii secrete a ascunzătorii ar fi fost lipsită de sens, întrucât posesorul punctului de transmitere afla despre ea abia după ce agentul punea acolo materialele.

- *Agenții legalizatori.* Acești agenți trebuiau să aibă posibilitatea de a face modificări în documentele personale și în diferite registre în care erau trecute nașterile și decesele, căsătoriile și divorțurile. Ei lucrau în primul rând în interesele clandestinilor și, de regulă, erau recrutați și acționau sub conducerea clandestinilor; erau supuși celor mai minuțioase verificări. Putea fi vorba de un polițist, de un angajat al secției de pașapoarte, de un funcționar al consulatului sau din cadrul organelor de imigrare; uneori, pentru GRU lucrau și preoți care falsificau înregistrările privind nașterile, botezurile sau decesele din registrele

bisericii, pentru ca spionii clandestini să poată obține documentele necesare pe baza unor date false.

- *Agenții pentru procurarea documentelor necesare legalizării.* De obicei, aceștia erau recrutați de către ofițerii de informații din rețeaua sub acoperire, în scopul procurării de formulare sau modele de pașapoarte, carnete de conducere și alte acte oficiale. Acești agenți nu aveau contacte directe cu spionii clandestini; ei puteau sustrage zeci, uneori sute, chiar mii de pașapoarte, dar nu știau cum și când le va folosi GRU. Deseori GRU utiliza pașapoartele primite de la acești agenți numai ca modele pentru a face alte documente false. Agenții pentru procurarea documentelor erau recrutați din rândul infractorilor care se ocupau cu falsificarea documentelor sau cu vânzarea acestora, precum și din rândul funcționarilor din domeniul evidenței, păstrării și întocmirii în formă legală a pașapoartelor. Activitatea tipică a acestor agenți era cumpărarea actelor de identitate de la săraci și de la studenți aflați în dificultate financiară, care erau de acord să-și „piardă" actele contra unei sume de bani.
- Agenți care aveau posibilitatea să desfășoare anumite activități la comanda GRU, la frontierele de stat, în vămi, puncte de trecere, la oficiile poștale, la instituții fiscale și financiare.
- *Curierii.* Se ocupau cu transportarea documentelor și modelelor procurate dincolo de frontierele de stat, în Uniunea Sovietică și în alte țări ale blocului răsăritean. De regulă, materialele care nu stârneau suspiciuni erau transferate inițial din țările cu un regim sever în privința contraspionajului în țări cu un regim mai relaxat. Pe baza

unei experiențe de mai mulți ani, GRU considera că cel mai sever regim al contraspionajului era în Marea Britanie, după care urmau Franța, SUA, RFG, Belgia și Olanda. Țări cu un regim indulgent al contraspionajului erau considerate, de exemplu, Finlanda, Irlanda și Austria. În acest scop erau frecvent utilizate țările Lumii a Treia, iar curierii făceau uneori călătorii foarte lungi înainte ca materialele să ajungă, în sfârșit, la GRU. De exemplu, un material procurat din SUA putea fi dus inițial în America Latină, apoi în Africa și abia din Africa ajungea în Uniunea Sovietică. Recrutând curieri, GRU acorda o atenție specială șoferilor de cursă lungă, însoțitorilor de vagon din trenurile pe distanțe mari, reprezentanților comerciali și marinarilor flotei comerciale. Când actele de terorism din transportul aerian și deturnările de avioane s-au îndesit, iar regulile privind controlul bagajelor și pasagerilor în aeroporturi au devenit mai stricte, GRU a încetat practic să-i utilizeze în calitate de curieri pe membrii echipajelor avioanelor, continuând să-i angajeze numai pentru transportul obiectelor nemetalice de dimensiuni mici.

Uneori din agentura de asigurare făceau parte cei care rataseră posibilitatea de a lucra în obținerea de informații. De exemplu, un agent a lucrat toată viața într-o instituție guvernamentală, a făcut pentru GRU cópii ale unor documente secrete, apoi a ieșit la pensie. I se propune să-și cumpere o casă frumoasă pe malul mării, i se oferă bani pentru cumpărarea ei, în plus primește un salariu lunar. Cu o singură condiție. Una simplă: „Dacă într-o noapte îți bate cineva la ușă, îți spune o parolă și cere să înnopteze la tine,

primește-l, hrănește-l și încălzește-l. Nu-ți cerem nimic altceva. Și ești curat: doar nu puteai să lași un om bun afară în stradă, în ploaie. Iar la poliție să nu te duci. Doar știi câte secrete ne-ai furnizat. Un pas alături se consideră evadare. Dacă va fi cazul, te vom arunca în închisoare în propria ta țară.

Pentru păcatele trecutului”.

4

Relatarea despre diverse tipuri de agenți ar fi incompletă dacă nu aș aminti încă o categorie – posibil, cel mai puțin atrăgătoare dintre toate. Ofițerilor GRU li se interzicea să-i numească pe acești oameni agenți; aceștia nici nu erau agenți în adevăratul înțeles al cuvântului, întrucât spionajul sovietic nu i-a recrutat niciodată. Mă refer la numeroșii membri ai asociațiilor de prietenie cu Uniunea Sovietică. În împrejurări oficiale, diplomații sovietici erau foarte cordiali cu acești paraziți, dar între ei îi numeau „coprofagi”. E greu de spus de ce le-au agățat o asemenea poreclă, dar acești oameni o meritau. Ea era folosită în discuțiile neoficiale dintre angajații reprezentanțelor diplomatice sovietice: „Astăzi organizăm o seară a prieteniei cu niște «coprofagi»”; „Astăzi luăm prânzul cu o delegație de «coprofagi». Pregătiți meniul corespunzător”.

Ofițerii GRU și KGB își respectau mult mai mult agenții decât pe „coprofagi”. Motivele comportamentului agenților erau foarte clare: o viață ușoară și bani mulți. Agentul trebuia să riște foarte mult pentru aceste lucruri, iar dacă nu-i dădea

spionajului sovietic ceea ce i se pretindea, nu avea parte nici de bani și nici de o viață ușoară. Odată ce începea să lucreze cu spionajul sovietic, agentul nu se putea smulge din această robie până la sfârșitul vieții, cum se întâmplă deseori în mediul infracțional. Însă motivele comportamentului numeroșilor prieteni ai Uniunii Sovietice rămâneau de neînțeles pentru ruși. Oricare sovietic, fără excepție, visa să ajungă peste hotare și era gata să plece oriunde, chiar și în Mongolia sau Cambodgia. Orice lucru provenit din străinătate era prețuit în URSS mult mai mult decât lucrurile autohtone, indiferent de țara de proveniență, de aspectul și calitatea acestuia, iar calificativul „de import" însemna „de primă categorie". Și iată, aflându-se într-o delegație în străinătate, un sovietic se întâlnește cu prietenii Uniunii Sovietice, care se bucură de toate roadele civilizației, de la lamele de ras Gillette până la automobile de marcă, au posibilitatea să cumpere din magazine tot ce le dorește inima, chiar și banane, și cu toate acestea laudă URSS. Nu, pentru spionajul sovietic acești oameni nu erau decât niște nulități. Disprețul față de ei nu împiedica GRU și KGB să-i utilizeze cu prima ocazie. Ei erau gata să lucreze fără bani și veneau cu plăcere la întruniri chiar și la ambasada sovietică.

Comitetul Central nu recomanda recrutarea acestor oameni, deși nimeni din GRU sau KGB nu se gândea să facă acest lucru: de ce să ne obosim cu recrutarea, dacă ei și așa lucrează pentru noi? De obicei, GRU utiliza pe ascuns „coprofagii", ținând secret scopul utilizării lor și câștigul obținut de pe urma serviciilor acestora. Prin acești oameni se obțineau de obicei informații despre vecinii lor, prieteni, cunoștințe, colegi etc. Uneori, unul dintre „coprofagi" era

solicitat să organizeze o serată și să invite, printre alții, o cunoștință concretă, de care era interesat GRU, după care i se mulțumea pentru ajutor și i se sugera să uite de această rugăminte. Și acești oameni minunați uitau totul, evident.

Capitolul 20
Recrutarea

1

Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice. Primul curs din prima zi a anului întâi.

A doua zi și în toate zilele următoare, pe parcursul celor trei ani de studii, primele două sau patru ore ni se va preda limba străină. Dar prima zi este deosebită.

Primul curs este despre spionajul strategic prin agenți și despre operațiunea-cheie a acestuia – recrutarea agentului. Fără recrutarea unui agent care să aibă acces la secretele inamicului nu poate exista spionaj prin agenturi.

Cursul este ținut de locțiitorul șefului Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale URSS, șeful Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice, amiralul Leonid Kostantinovici Bekrenev, singurul amiral din istoria sovietică ce a primit trei stele pe epoleți pentru activitatea desfășurată în cadrul agenturilor de obținere a informațiilor. Vorbește fără să se uite în conspect, fără măcar să-l deschidă. Vorbește cu înflăcărare și veselie. Vorbește

pentru toți, dar fiecăruia i se pare că i se adresează lui personal. Afirmă că fără recrutări nu se poate și pune o întrebare sălii: „Tovarăși ofițeri, care dintre voi a recrutat vreodată pe cineva?”.

Tăcere. Noi? De unde până unde? Nici măcar nu știm ce-i aia.

Și atunci ne ia altfel. Ne spune că a recruta înseamnă a determina (a convinge, a îndupleca) alt om să facă ceea ce îi ceri. De exemplu, să convingi o femeie să-ți dea ceea ce-ți dorești cel mai mult. Și din nou adresează o întrebare sălii: „Băieți, nici asta n-a încercat vreunul dintre voi măcar o dată?”.

Sala râde zgomotos.

Trebuie să spun că spionajul militar este o treabă riscantă și extrem de grea, dar și extrem de interesantă. Și amuzantă.

2

Dacă afirm că oricare locuitor din orice țară occidentală dezvoltată, fiind recrutat de spionajul militar sovietic, putea fi utilizat efectiv de acesta în scopul procurării informațiilor, nu exagerez cu nimic. Unul are acces la documente secrete; altul nu are, dar are un frate (prieten, vecin, o rudă a vecinului) care are acces și ne va ajuta să ajungem la el; altul va fi util pentru organizarea de diversiuni și asasinate; altul are acces la anumite resurse sau posedă niște calități care ne interesează – va lucra în asigurare sau se va ocupa cu transmiterea materialelor capturate… Niciun cetățean,

indiferent de vârstă sau sex, nimerind în labele GRU, nu va rămâne vreodată fără lucru. Profesorul meu Vladimir Ivanovici repeta cu tristețe: „Nu-i putem recruta pe toți”, adăugând apoi constructiv: „Dar trebuie să ne străduim!”.

Cu toate acestea, sarcina principală și cea mai importantă a agentului este obținerea de informații. O experiență de câteva decenii a convins GRU că în primul rând trebuie recrutată agentura de obținere a informațiilor, adică sursele de informații. Și abia după ce GRU primește toate informațiile posibile printr-o sursă concretă, el poate fi utilizat în alte scopuri – de exemplu, pentru recrutarea altor agenți, a conducătorului grupului de agenți sau a agentului de asigurare. Această regulă se bazează pe convingerea că un agent care a lucrat în obținerea de informații, iar ulterior a devenit, să zicem, posesor al unei case sau adrese conspirative nu se va preda niciodată din proprie inițiativă poliției, ceea ce nu se poate spune despre agenții care niciodată nu au făcut rost de secrete de stat pentru GRU și care din acest motiv nu aveau legături strânse cu spionajul militar sovietic.

Căutarea candidaților potriviți se făcea prin diferite procedee. Se adunau meticulos orice informații despre oamenii de care era interesat GRU – despre toți cei care lucrau în instituțiile și organizațiile statului, în orice obiective militare, în institutele științifice de cercetare și în birourile de proiectare și construcții, în uzine și așa mai departe, precum și despre oameni care aveau legătură cu aceste obiective. Erau studiați toți străinii (fără excepție) care aveau orice fel de contacte cu ofițeri ai GRU, iar ofițerii GRU își lărgeau treptat cercul cunoștințelor din rândul străinilor. Dacă un ofițer

cunoștea o sută de străini, unul dintre aceștia avea în mod sigur acces la informații care prezentau interes pentru GRU.

Viitorul agent trebuia să îndeplinească următoarele condiții:

1. Trebuia să aibă *potențial de agent* – posibilitatea reală (în virtutea funcției ocupate sau a poziției sociale) de a obține informații care să reprezinte o anumită valoare pentru GRU, prin următoarele procedee: furtul sau copierea unor materiale secrete, obținerea informațiilor secrete prin discuții orale sau prin recrutarea altor agenți care să facă ceva din cele enumerate mai sus.
2. Trebuie să aibă *motive* care să permită recrutarea sa – de exemplu, nemulțumirea legată de situația din țara sa sau alte motive politice, probleme financiare sau orice alte motive personale, chiar și dintre cele mai ascunse și mai neobișnuite (de exemplu, dorința de a se răzbuna pe cineva, dorința de a ascunde o crimă comisă etc.).
3. Era de preferat ca viitorul agent să privească cu simpatie ideologia comunistă, fără a fi el însuși comunist. Partidele comuniste din diferite țări ale lumii au fost compromise de contactele lor cu KGB și GRU, iar spionajul sovietic a insistat întotdeauna ca agenții care erau membri ai Partidului Comunist să renunțe la această calitate și să rupă orice legătură cu colegii de partid.

Dacă viitorul agent trecea de această selecție inițială începea etapa a doua – *studierea și verificarea.* În acest scop se strângeau orice informații despre candidat – de exemplu, se studiau articolele din presă și alte materiale informative, alți agenți primeau misiunea să găsească orice informație despre

candidat prin metoda angajării resurselor, surselor și relațiilor lor. GRU putea chiar să-l pună sub urmărire secretă pentru a aduna date suplimentare despre viața lui privată (ceea ce, uneori, dă rezultate foarte bune). Omul încă nu știa nimic despre GRU și nici măcar nu bănuia că există, încă nu a avut contacte cu ofițerii sau cu agenții spionajului militar sovietic, în schimb GRU știa deja despre el o mulțime de lucruri.

După aceea GRU trecea la etapa *analizei* viitorului agent, ce consta în alegerea motivelor concrete care vor fi utilizate pentru recrutarea lui și în dezvoltarea și cultivarea cu grijă a acestora. Dacă viitorul agent avea unele slăbiciuni, GRU se străduia să le intensifice; dacă omul avea probleme financiare, GRU făcea tot posibilul ca aceste probleme să se agraveze. Dacă potențialul agent era nemulțumit de regimul politic din țara sa, GRU transforma această nemulțumire în ură. Analiza candidatului putea începe imediat după cunoașterea lui. Tot procesul, de la începerea căutării candidaților potriviți și până la încheierea analizei, dura de obicei cam un an și numai după aceea se trecea la recrutare.

3

Joseph Rudyard Kipling le-a dat tuturor spionilor cheia spre succes în nemuritoarea sa *Carte a junglei*. Trebuie doar să-i spui celui pe care îl recrutezi: „*Suntem de un sânge, tu și eu*”.

Laburiștii îi urăsc pe conservatori. Trebuie să-i spui aceste cuvinte magice laburistului și vei deveni prietenul lui.

Aceleași cuvinte trebuie să i le spui și conservatorului.

Și fascistului.

Și antifascistului.

Trăim în junglă. Oamenii sunt niște fiare sălbatice. În această lume amenințătoare avem cu toții nevoie de sprijin. Și fiecare om caută un suflet înrudit. Arată-i așadar că a găsit acest suflet. Dorința de a găsi un suflet înrudit, secretă sau la vedere, este motivul universal în orice recrutare.

Orice om are probleme, dorințe neîmplinite. Acestea trebuie descoperite. În acest scop, omul trebuie determinat să vorbească despre sine. Este simplu. El este pregătit pentru asta. Problema nu e el, ci interlocutorul său. Toți sunt pregătiți să vorbească. Necazul este că nu are cine să asculte. Nimeni nu ascultă pe nimeni din cauză că toți ceilalți oameni de pe mica noastră planetă sunt ocupați să pălăvrăgească numai despre ei înșiși.

Arta recrutării se bazează în multe privințe pe priceperea de a aproba, clătinând compătimitor din cap. Un sfat util tuturor reprezentanților sexului masculin: *dacă vreți să cuceriți o femeie, ascultați-i necazurile.* Spionul utilizează același principiu. Diferența e mică: în relațiile dintre sexe seducția este sexuală, în spionaj – profesională.

Însă metoda este aceeași.

Orice om are ceva la care ține foarte mult, are o pasiune. Unul colecționează timbre, altul monede; unuia îi place să citească literatură științifico-fantastică, despre zboruri spre planete îndepărtate, altuia – memorii de război; unul construiește modele de avioane, altul – modele de cuirasate din timpul războiului ruso-japonez. Dacă îl recrutezi pe cel care colecționează timbre, începe să colecționezi și tu! Dacă

potențialul agent are în cap numai fotbal, fii și tu microbist. Sigur, el știe mai multe decât tine. Nicio problemă. Dacă știe mai multe, să povestească. Iar tu ascultă. Treaba ta este să faci ca gândurile, interesele și dorințele altora *să fie într-adevăr și ale tale*, nu numai să te prefaci că sunt ale tale.

Un hobby, o necesitate, un motiv ies la iveală destul de repede. Omul pasionat de ceva este cu gândul doar la pasiunea lui și vorbește numai despre ea. Misiunea spionului este să asculte, apoi să spună că suntem de un singur sânge.

Tu și eu.

4

Recrutarea se făcea prin două procedee: prin formularea directă a propunerii de recrutare sau prin implicare treptată.

La fel ca în viața de zi cu zi. Doar știți și singuri! Probabil că ați avut ocazia să folosiți și implicarea treptată, și propunerea directă. Nu ați reușit întotdeauna, dar ați încercat ambele procedee, nu-i așa?

Recrutarea prin procedeul formulării directe a propunerii de recrutare (în jargonul spionilor se numea „dragoste la prima vedere”) era activitatea de cea mai înaltă clasă a ofițerului de informații. GRU putea să-i permită rezidentului să facă recrutarea prin acest procedeu numai dacă acesta venea cu argumente foarte serioase, pentru că acest tip de recrutare presupunea o doză foarte mare de risc. Propunerea de recrutare se făcea, evident, numai după studierea și analiza secretă a viitorului agent, care dura mai multe luni.

Recrutarea prin procedeul formulării directe a propunerii avea câteva avantaje incontestabile. În primul rând, contactul cu viitorul agent avea loc în acest caz doar o singură dată, spre deosebire de numeroasele întâlniri pe parcursul mai multor luni care aveau loc în cazul recrutării prin procedeul implicării treptate. După acest prim contact, agentul recrutat își lua singur măsurile de securitate. Nu povestea niciodată despre acest contact soției sale, sau îi spunea doar în treacăt că printre prietenii săi colecționari este și un atașat militar sovietic care colecționează și el mărci poștale.

În cazul *recrutării prin procedeul implicării treptate*, viitorul agent avea voie să povestească despre contactele sale cu diplomații sovietici unui cerc larg de persoane. El încă nu simțea strânsoarea mortală a GRU, încă nu înțelegea ce vor de fapt de la el. Încă mai trăia cu iluzii, și, bineînțeles, nu ascundea prietenia sa cu oameni atât de interesanți și de fermecători. Totuși, în pofida neajunsurilor sale, metoda implicării treptate era foarte des folosită pentru recrutarea agenților. Cauza principală consta în faptul că, în majoritatea cazurilor, GRU nu putea aduna destule informații despre candidat fără să facă cunoștință cu el, neavând astfel posibilitatea să-l pregătească în mod corespunzător pentru recrutare. În cele mai multe cazuri era necesară stabilirea unui contact nemijlocit cu viitorul agent și utilizarea fiecărei întâlniri pentru analiza motivelor potențialului agent și studierea acestuia.

După stabilirea contactului cu viitorul agent, ofițerul de informații încerca prin toate metodele posibile să ascundă de ceilalți legăturile sale cu acesta – de poliție, de prietenii și cunoștințele acestei persoane și de compatrioții săi în general.

Singurii care știau de legătura cu potențialul agent erau rezidentul, locțiitorul rezidentului, cifratorul și conducerea GRU. Încă de la început, ofițerul de informații își dădea întâlnire cu viitorul agent în restaurante, cafenele sau baruri puțin cunoscute și puțin frecventate, situate departe de domiciliul și de locul de muncă al candidatului. El încerca să aranjeze lucrurile astfel încât candidatul să nu îl sune la ambasadă sau acasă și să nu frecventeze reprezentanțele diplomatice sovietice sau alte instituții oficiale, și nici locurile unde le plăcea să meargă diplomaților sovietici și angajaților acestor instituții; el refuza invitația de a-i cunoaște pe membrii familiei viitorului agent sau de a veni la el în vizită. În acest scop, ofițerul GRU putea motiva că poate fi găsit cu greu la telefonul de la serviciu sau că telefonul cu pricina era mai tot timpul ocupat, iar la telefonul de acasă era mai bine să nu sune, pentru că are copil mic și-l poate trezi din somn. (În același timp, pentru a crea impresia unui om serios, ofițerul trebuia să-i dea viitorului agent cartea sa de vizită cu numerele de telefon și să nu ascundă aceste numere.)

După consolidarea cunoștinței cu potențialul agent, ofițerul GRU trebuia să facă fiecare întâlnire ulterioară cât mai interesantă și mai utilă pentru acesta. (Evident, ca și mai înainte, ofițerul nu-și dezvăluia apartenența la spionajul militar sovietic. De exemplu, dacă potențialul agent colecționa mărci poștale, ofițerul putea face schimb de mărci cu el și, din ignoranță sau din prietenie, putea să-i cedeze un timbru foarte valoros din colecția sa. Ulterior, ofițerul putea să-l roage pe viitorul agent să-i facă lui, ofițerului sovietic, un mic serviciu oarecare, complet nevinovat și nestânjenitor pentru candidat, pentru care îl răsplătea cu generozitate. Foarte

important era ca, în această etapă, viitorul agent să fie deja obișnuit cu faptul că noua sa cunoștință îl roagă din când în când să-i facă unele mici servicii. Cu alte cuvinte, erau necesare formarea și consolidarea modelului de comportament al viitorului agent, indispensabil în relațiile sale cu ofițerul GRU după efectuarea recrutării. În acest caz, însuși conținutul rugăminții sau serviciului solicitat nu era atât de important. Ofițerul de informații îl putea ruga pe viitorul agent să primească pe adresa lui și apoi să-i predea ofițerului niște scrisori personale, chipurile de la amantă, sau să cumpere pentru acesta un set complet de cărți de telefon, ca și cum el n-ar fi știut de unde și cum să le procure.

Treptat, aceste mici servicii se complicau, iar răsplata pentru ele creștea.

De exemplu, ofițerul GRU îl ruga pe viitorul agent să se aboneze în locul lui la niște reviste de specialitate sau să-i cumpere niște cărți disponibile numai prin comandă, nu și prin vânzare liberă; sau îi propunea viitorului agent să-i povestească cu lux de amănunte despre colegii de serviciu. De multe ori, propunerea de recrutare nici nu mai trebuia formulată, întrucât candidatul devenea treptat agent GRU fără a conștientiza pe deplin acest lucru. Uneori agentul se gândea că are pur și simplu o mică afacere din care scoate un venit suplimentar, îndeplinind rugămințile unui prieten bun. Cu toate acestea, într-o bună zi își dădea uimit seama că nu se mai poate eschiva de la acordarea acestor favoruri, că nu mai există cale de întoarcere și că s-a împotmolit adânc în activitatea de spionaj.

După ce conștientiza acest lucru, agentul, singur sau cu ajutorul GRU, care îi explica regulile jocului, intra într-o nouă

etapă a relațiilor lor. Agentului i se trasau misiuni mai serioase, treptat se reducea plata pentru executarea acestora, sub pretextul securității sale (de exemplu, agentului i se spunea că niște câștiguri prea mari din surse incerte ar putea atrage atenția contraspionajului, că ar putea fi descoperit și închis pentru spionaj). Ce putea face agentul într-o asemenea situație? Să declare grevă? Nu avea de ales, trebuia să continue munca.

5

În cadrul GRU se utiliza încă o metodă tipică de recrutare a agenților care, probabil, era cea mai eficientă și mai lipsită de riscuri. A căpătat o largă răspândire în primul deceniu de după al Doilea Război Mondial și, după cât mi se pare, nu era utilizată în KGB. Domeniul în care era folosită era foarte limitat: doar la expozițiile internaționale și numai cu proprietarii unor firme mici care produceau piese, componente, subansamble, materiale și altele asemenea pentru industria militară a țărilor occidentale. În pofida numărului mare de interdicții, inclusiv imposibilitatea de a recruta prin acest procedeu militari cu funcții înalte, pe secretarii și aghiotanții acestora, precum și în pofida faptului că nu putea fi aplicată în cazul clandestinilor, această metodă dădea rezultate excelente. Semăna foarte mult cu metoda formulării directe a propunerii de recrutare, deosebindu-se de aceasta prin absența etapelor căutării îndelungate, a studiului

și analizei viitorului agent. Această metodă am descris-o în romanul *Acvariul*.

Înaintea deschiderii unei expoziții specializate – putea fi vorba de o expoziție de electronică militară, de armament sau de tehnologie militară, de o conferință pe problemele construcțiilor de nave sau de motoare, de un show aviatic și alte acțiuni de același fel, care aveau loc în fiecare an cu zecile și cu sutele –, în cea mai apropiată rețea GRU sosea o delegație sovietică de oameni de știință și ingineri cu o listă conținând tot ce putea prezenta interes pentru forțele armate și industria militară sovietică, în funcție de tematica expoziției. Membrii delegației știau, desigur, că vânzarea exponatelor cu destinație militară sau dublă (cum erau majoritatea) era categoric interzisă către Uniunea Sovietică și țările blocului răsăritean. Și cu toate acestea, membrii delegației veneau la expoziție cu geamantane ticsite de valută și cu dreptul de a cheltui această valută după bunul-plac – aceste cheltuieli fiind aprobate în prealabil de conducerea superioară de la Moscova.

Delegația sovietică vizita standurile marilor corporații doar pentru a-și ascunde adevăratele intenții. La fiecare dintre aceste standuri lucrau o mulțime de angajați, dar oricare dintre ei (dacă nu chiar toți) putea fi colaborator al serviciului de securitate al corporației sau agent al contraspionajului local, sau cel puțin instruit de aceștia. În realitate, pe membrii delegației sovietice îi interesau numai standurile firmelor mici, în care, în majoritatea cazurilor, lucrau patronii sau directorii respectivelor companii. Oamenii de știință și inginerii, dându-se drept persoane oficiale din delegația sovietică, discutau cu aceștia, iar ofițerii rețelei

locale GRU jucau rolul de translatori. Savanții și inginerii se erijau în experți: în timpul discuțiilor trebuiau să evalueze autenticitatea prototipurilor, pentru a se convinge că erau ceea ce le trebuie, și să-i comunice acest lucru ofițerului GRU care efectua apoi recrutarea.

— E adevărat că este interzisă vânzarea acestui dispozitiv în Uniunea Sovietică? O-o-o, ce păcat! Ce să-i faci... Dar spuneți-mi totuși, vă rog, cât costă? Numai douăzeci și cinci de mii de dolari? Ce ieftin! Pentru așa un dispozitiv am fi dat de douăzeci de ori mai mult! Mare păcat că nu ni-l puteți vinde.

Asemenea replici sunau degajat, cumva în treacăt, după care discuția trecea la o altă temă. După câteva minute, membrii delegației sovietice își luau rămas-bun politicos, îndreptându-se spre alt stand, iar translatorul mai zăbovea câteva secunde și, cu o expresie lipsită de griji și nevinovată, îi spunea interlocutorului său:

— Mă bucur foarte mult că v-am întâlnit! Ce-ar fi să continuăm discuția diseară la cină? Nu? Sunteți ocupat? Îmi pare foarte rău. Mulțumesc foarte mult. Mi-a părut bine să vă cunosc.

Și gata. Nimic ilegal, doar o scurtă discuție prietenească. Membrii delegației sovietice nu au făcut nimănui nicio propunere. Nu au rugat pe nimeni nimic și nici nu au pretins nimic. S-au interesat pur și simplu.

Între timp, membrii delegației continuau să viziteze standurile. Expoziția era uriașă: pavilioane enorme, sute de firme, o listă foarte lungă de exponate. Încă un stand, încă o firmă, același rezultat – dar nu are nicio importanță. Încă nu este totul pierdut. Mai sunt încă multe standuri.

— Cât costă acest agregat? Douăzeci și cinci de mii? Numai douăzeci și cinci de mii de dolari? Noi v-am fi dat jumătate de milion. Păcat că nu ni-l vindeți nouă.

Delegația pleacă. Translatorul mai zăbovește câteva secunde.

— Pot să vă invit diseară la cină la un restaurant?

— Nu cred că este o idee bună. Abia dacă ne cunoaștem...

Dar în ochii interlocutorului apare o scânteie ce-i trădează interesul.

Asta a fost tot. Recrutarea s-a produs. Membrii delegației sovietice continuă să viziteze expoziția. Au fost introduși noi translatori, care până atunci stătuseră la bar sorbind martini, așteptând să le vină rândul. Expoziția este uriașă. Sute de firme și mii de exponate încă nu au fost analizate. Pe lista exponatelor necesare au mai rămas multe elemente.

Cheltuielile se justificau întotdeauna. Patronul unei firme mici, dar de succes înțelege că piața este imprevizibilă și că el poate în orice moment să-și piardă clienții. De aceea, când i se propune să-și vândă producția la un preț de 15-20 de ori mai mare decât prețul la care o cumpără militarii din țara lui sau aliații ei, își spune că în cel mai rău caz este vorba de spionaj industrial, care în unele țări nici nu este considerat infracțiune. Înțelege din capul locului ce se dorește de la el și evaluează minuțios consecințele și riscurile faptei sale. Dacă vinde prototipul produselor sale în pofida interdicției, va putea ascunde cu ușurință de autorități încheierea acestei afaceri, la fel și banii obținuți. Singurul lucru pe care nu-l ia în calcul este lăcomia GRU și strânsoarea sa de clește. El crede că are întreaga situație sub control și că e liber să facă ce crede de cuviință cu producția sa, ceea ce este o mare greșeală.

Cumpărând prototipul sau documentația completă la un preț vădit umflat, GRU îl prinde de nas pe omul nostru, după care îi oferă prețuri mai mici, ajungând în final să-i dicteze prețurile. Ați putea obiecta că toate secretele tehnologice și militare serioase se află în mâinile marilor companii și organizații guvernamentale, însă în economia liberală diversificată a țărilor occidentale nu era așa. De multe ori, pe constructorii sovietici nu-i interesa toată racheta sau tot avionul, ci doar o componentă – motorul, sistemul de comandă sau un anumit agregat ori ansamblu (care putea să nu fie neapărat partea cea mai importantă, ci vreo garnitură oarecare, o supapă, un înveliș special sau ceva asemănător) –, iar aceste componente erau produse de antreprenori independenți, de mici companii specializate. Și bineînțeles, interesul pentru recrutarea unor agenți din firmele mici nu însemna că GRU nu putea pătrunde în marile corporații. Nici vorbă. Mai mult decât atât, după ce se convingeau că patronul firmei producătoare de componente nu mai avea absolut nimic să le ofere, îl obligau (ca pe un agent activ GRU) să se ocupe de căutarea și recrutarea de agenți în marile companii care lucrau pentru forțele armate străine al căror furnizor era.

6

Motivul ideologic era cel mai important dintre toate motivele recrutării. O mare reușită a spionajului militar strategic sovietic era găsirea unor luptători oarecare – niște indivizi care se luptau cu cine și cu ce se nimerea, arzând doar

de dorința să distrugă ceva, să arunce în aer ceva și să omoare pe cineva de dragul dreptății universale, respectării drepturilor insectelor, luptei pentru ecologie și pentru cine știe ce alt țel înalt. Acești luptători erau hrăniți, aprovizionați cu arme și bani și utilizați în scopuri proprii – de exemplu, în conflictele regionale. Parola era aceeași: „Suntem de un sânge, tu și eu”.

În 1968, în Germania Occidentală s-a înființat organizația teroristă radicală de stânga Rote Armee Fraktion (RAF) („Fracțiunea Armatei Roșii”).

Organizația a fost activă timp de 30 de ani, până pe 20 aprilie 1998, când s-a autodizolvat. Membrii ei considerau că lumea este nedreaptă. În numele dreptății, ei omorau, jefuiau bănci, aruncau în aer case și magazine, răpeau oameni. În numele dreptății erau gata să moară: oricare dintre ei putea fi ucis într-un schimb de focuri. Teroriștii RAF erau susținuți în secret de Ministerul pentru Securitatea Statului din RDG (Stasi), care îi ajuta cu bani, le acorda asistență în desfășurarea unor acțiuni de luptă, organiza trecerea unor membri RAF în RDG, unde aceștia trăiau sub nume false. Pentru orice spionaj, persoanele de acest gen reprezintă o mină de aur pentru recrutare.

Încă un exemplu. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în Germania acționau puternice structuri de spionaj, atât pe linia NKGB, cât și pe linia GRU. Nemții care lucrau pentru Uniunea Sovietică erau descoperiți și arestați de hitleriști. După torturi monstruoase, bărbații erau spânzurați, iar femeile erau ghilotinate. Agenții știau ce riscau, dar continuau să lucreze. Un asemenea sacrificiu nu putea fi cumpărat, oricât de mare ar fi fost recompensa.

Oamenii cu convingeri puternice reprezentau carcasa de oțel a spionajului militar. Misiunea spionului era să găsească oameni cu astfel de convingeri. Nu conta care erau convingerile lor. Important era să fie puternice. Important era ca oamenii să fie gata de orice pentru convingerile lor. Era ușor să recrutezi astfel de oameni – te puteai baza pe ei, îi puteai folosi ușor în scopuri proprii.

Un exemplu interesant care ilustrează caracteristicile recrutării acestor agenți și ale modului de lucru cu ei este următoarea poveste. În perioada dintre cele două războaie mondiale, recrutarea de agenți în folosul Uniunii Sovietice nu era un lucru complicat. Lumea era extrem de polarizată, comuniștii declaraseră război capitaliștilor. Datorită Cominternului, sute de comuniști din cele mai diferite țări ale lumii deveneau agenți secreți sovietici. GRU[1] pretindea de la acești agenți să declare public că sunt dezamăgiți de ideologia marxist-leninistă și să iasă din organizația locală a Partidului Comunist din care făceau parte. Majoritatea agenților se conformau acestui ordin fără crâcnire – la urma urmei, era doar un joc, o mascaradă, o viclenie de război pentru a învinge dușmanul de clasă. Cu toate acestea, GRU se confrunta uneori cu comuniști convinși, duri, care refuzau să facă acest lucru. Un grup de agenți din Germania a acceptat să lucreze cu GRU cu o singură condiție: întreg efectivul grupului să fie primit în Partidul Comunist Sovietic, care pe atunci se numea Partidul Comunist Unional (al bolșevicilor) – PCU (b).

Îndeplinirea acestei cerințe era simplă, iar grupul era atât de eficient, încât GRU nu voia să-l piardă, de aceea specialiștii în falsificarea documentelor au întocmit zeci de carnete de partid pentru membrii grupului și le-au expediat rețelei care

lucra cu acești agenți. La următoarea întâlnire cu liderul grupului, ofițerul din spionajul militar care lucra sub acoperire diplomatică la ambasada sovietică din Berlin i-a comunicat că cererea le-a fost satisfăcută și i-a arătat noile carnete de partid. L-a felicitat pe conducătorul grupului pentru intrarea în PCU (b) și i-a spus că s-a făcut o excepție pentru comuniștii germani, care au fost primiți în partid fără a mai trece prin etapa obligatorie a candidaturii. Mai mult decât atât, tovarășul Stalin personal, în calitate de secretar general al PCU (b), a semnat carnetele de partid. Carnetele de partid, se înțelege, vor fi păstrate deocamdată la Comitetul Central al partidului.

După această întâlnire, eficiența activității grupului s-a dublat. Fiecărui agent i-a fost acordată o recompensă bănească pentru activitatea în spionajul militar, bani pe care membrii grupului i-au refuzat – dimpotrivă, prin conducătorul grupului, au început să-i trimită ofițerului sovietic bani pentru plata cotizațiilor de partid și toate documentele din care reieșea corectitudinea calculului sumelor cotizațiilor, inclusiv adeverințe de venit și state de plată. Totul era făcut cu precizie nemțească, dar se pierdea mult timp la întruniri; însă membrii grupului lucrau foarte productiv și nimeni nu voia să le rănească sentimentele.

După un timp, Gestapoul a luat urma grupului și toți membrii au fost evacuați în Austria, apoi în Elveția și, în sfârșit, prin Franța, în Spania, unde atunci era război civil. Din Spania, agenții au fost trimiși la Moscova. Însă în capitala primului stat socialist din lume, al muncitorilor și țăranilor, îi aștepta o mare dezamăgire: activiștii de partid sovietici nu știau nimic despre carnetele de partid eliberate agenților și

nici de apartenența acestora la PCU (b): „primindu-i” pe agenți „în partid”, GRU nu s-a gândit că aceștia vor ajunge vreodată în Uniunea Sovietică, așa încât a recurs nonșalant la înșelătorie. Agenții au declarat greva foamei și au cerut o întrevedere cu membrii conducerii superioare a spionajului militar. Această întrevedere a avut loc, iar conducerea GRU, numind incidentul „o greșeală regretabilă”, a făcut tot posibilul ca cererile de intrare în partid ale nemților să fie acceptate, analizate, desigur, după parcurgerea etapei candidaturii.

Cazul fiind ieșit din comun, cererile foștilor agenți au fost analizate la vârf – în Comitetul Central. Acolo au fost întrebați, firește, dacă au mai fost vreodată membri ai Partidului Comunist, iar dacă da, de ce au renunțat la această calitate. Comuniștii germani convinși au povestit totul cu mâna pe inimă: da, au fost membri ai Partidului Comunist German, dar, urmând recomandările tovarășilor din spionajul militar, au rupt toate relațiile cu partidul, au ieșit cu scandal mare din rândurile lui și au dat foc carnetelor de partid.

În Uniunea Sovietică, distrugerea carnetului de partid era păcatul cel mai mare. Chiar și pierderea sau atitudinea neglijentă față de acesta putea ruina pentru totdeauna cariera cuiva, făcându-i viața un coșmar (amintiți-vă anecdota cu festivalul internațional al filmului de groază unde marele premiu a fost câștigat de pelicula sovietică *Pierderea carnetului de partid*). Furios, Comitetul Central a respins cererile foștilor agenți. Nemții au declarat din nou greva foamei, solicitând de această dată o întâlnire cu tovarășul Stalin. În acest moment KGB intervine la Comitetul Central, oferindu-și ajutorul în rezolvarea acestei situații delicate. Cum

GRU nu putea permite ca agenții lui să ajungă pe mâna cekiștilor, a fost nevoit să intervină. Așa încât foștii agenți au nimerit în beciurile GRU.

Între timp, situația politică din Europa s-a modificat drastic. Hitler a devenit cel mai bun prieten al tovarășului Stalin. În semn de recunoștință pentru ajutor și sprijin, Germania era gata să-i vândă Uniunii Sovietice prototipurile celor mai moderne avioane militare germane, inclusiv modele strict secrete ale avionului de vânătoare Messerschmitt Bf 109, bombardierelor Ju 87[2], Ju 88, Do 217, Ne 111, chiar și Messerschmitt Bf 110. În schimb, Hitler i-a cerut lui Stalin să-i predea comuniștii germani care primiseră azil politic în Uniunea Sovietică.

Socoteala lui Hitler era simplă. Războiul era inevitabil, dar Führerul era convins că rușii nu vor reuși să copieze modelele primite în intervalul scurt de timp pe care îl aveau până la izbucnirea războiului; în schimb, Germania va primi capetele dușmanilor săi politici. Stalin credea și el că a încheiat o afacere profitabilă. Acum, că Hitler a venit la putere, Stalin nu mai avea nevoie de comuniștii germani și era bucuros să-i predea în schimbul prototipurilor celor mai bune avioane germane. Printre cei care au fost de acord cu acest schimb nu s-au numărat numai simpli comuniști, ci și membri ai Comitetului Central și ai Biroului Politic al Partidului Comunist German, precum și redactori ai ziarelor partidului. Stalin nu i-a predat Germaniei pe comuniștii germani – i-a invitat pe angajații Gestapoului să vină în URSS să-i împuște pe unul dintre poligoanele de lângă Moscova.

Cu toate acestea, pe foștii agenți GRU nu i-au inclus în rândul celor pe care Stalin era gata să-i predea călăilor din

Gestapo: agenții știau prea multe. Ambasada Germaniei de la Moscova a fost informată că aceștia au murit toți în Spania și că niciunul nu a reușit să ajungă la Moscova. Nemții nu au contestat acest lucru, însă i-au promis lui Stalin că vor include suplimentar, în același preț, încă un avion, dacă, prin cine știe ce minune, sovieticii vor reuși totuși „să-i găsească" pe acești agenți. Din păcate, foștii agenți nu știau nimic despre aceste negocieri și au declarat din nou greva foamei, ceea ce le-a pecetluit soarta. Partea sovietică a recunoscut că foștii agenți se află la Moscova și a propus o soluție de compromis: angajații Gestapoului puteau să-i împuște în Uniunea Sovietică, fără să-i mai ancheteze. Execuția a avut loc lângă uriașele buncăre de cărbune ale centralei termoelectrice Kașirskaia. Ofițerii gestapoviști identificau fiecare agent, îl fotografiau, după care îl împușcau. Zgomotele împușcăturilor erau acoperite de șuieratul prelung și strident al locomotivelor. Cadavrele celor executați au fost arse în cuptoarele termocentralei.

În această poveste, agenții germani au comis trei greșeli tipice. Au crezut promisiunile GRU, au insistat prea mult ca aceste promisiuni să fie respectate și nu au luat în calcul faptul că GRU acționa întotdeauna extrem de pragmatic: oricât de bun ar fi fost agentul, GRU îl preda și îl vindea fără ezitare dacă avantajele acestei decizii erau mai mari decât pierderile și contracarau posibilele consecințe negative.

7

Cele mai bune posibilități de recrutare le aveau, evident, clandestinii. Pentru că spionul care acționa sub acoperire recruta în numele Uniunii Sovietice, în timp ce spionul clandestin avea posibilitatea să pretindă că era oricine voia el să fie și să recruteze în numele oricui voia.

Spionii GRU clandestini utilizau primele două procedee de recrutare. Le era mai simplu să caute candidații potriviți, să-i urmărească și să-i studieze. Întrucât agenții clandestini treceau deseori drept oameni de afaceri respectabili, intrau ușor în contact cu patronii și directorii unor companii străine profilate pe industria de apărare, propunându-le tranzacții profitabile, îi atrăgeau treptat în activități de spionaj, iar aceștia deveneau în final agenți GRU. Mai exista o circumstanță foarte importantă. Spionii clandestini nu racolau practic niciodată agenți în numele spionajului militar sovietic; întreaga lor activitate și chiar întreaga viață se reducea la a se da drept altcineva, iar recrutarea nu constituia o excepție. Recrutarea care nu se făcea în numele Uniunii Sovietice era numită recrutare la negru, iar clandestinii, spre deosebire de ofițerii de informații obișnuiți ai GRU, aveau posibilități nelimitate de a efectua recrutări la negru. În Japonia, de exemplu, un clandestin care recruta un agent se putea da drept american care se ocupă cu spionajul industrial, în Irlanda de Nord – reprezentant al unei organizații teroriste care lupta pentru independența față de Marea Britanie, în țările arabe putea trece drept reprezentant al vreunei organizații antisioniste. În țările cu regimuri autoritare, totalitare și dictatoriale, clandestinii recrutau oamenii în

numele unor organizații antiguvernamentale care luptau în ilegalitate împotriva tiraniei; în țările multinaționale se puteau da drept adepți ai vreunei mișcări separatiste. Tot ce trebuia să facă spionul clandestin pentru această „metamorfoză” era studierea concepțiilor politice de bază ale membrilor oricăreia dintre aceste organizații sau mișcări și să le adopte ca pe propriile sale convingeri, iar atunci recrutarea se făcea repede, ușor și fără probleme. „Suntem reprezentanți ai Armatei de Eliberare (sau ai Brigăzii Roșii, sau ai Uniunii Apărării Naționale, sau ai Mișcării pentru Independență). Nu ați putea să ne ajutați în lupta noastră? Dacă refuzați, vă rugăm insistent să nu divulgați nimănui faptul că ne-am întâlnit, nici măcar celor mai apropiate persoane.” În oricare dintre aceste cazuri, viitorul agent era recrutat în numele organizației al cărei simpatizant era; simplul fapt de a avea posibilitatea să acorde ajutor celor cu păreri identice cu ale lui era pentru el o recompensă și tot restul vieții acest om se considera în sinea lui un revoluționar ilegalist, care își apăra idealurile, fără măcar să bănuiască existența GRU și a agenților săi clandestini. Acest agent se considera un privilegiat: el se mândrea foarte mult cu faptul că tocmai lui i-a fost încredințată o misiune, atât de profund conspirativă, încât nu avea dreptul să vorbească despre ea nici măcar cu cei mai apropiați tovarăși ai săi.

Încă un exemplu. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în eșaloanele superioare ale corpului de comandă al armatei germane erau destui ofițeri care îl urau pe Hitler și regimul acestuia. S-a ajuns până la organizarea unui atentat împotriva lui, pe 20 iulie 1944. Atentatul, pus la cale de ofițeri și generali germani, a eșuat. În asemenea situații, totul

depinde de mărunțișuri. De obicei, consfătuirile aveau loc într-un buncăr subteran din beton. Explozia într-un spațiu închis i-ar fi omorât pe toți cei prezenți. Dar în iulie era arșiță. Consfătuirea a fost mutată într-o construcție ușoară din lemn cu ferestre largi, care semăna cu o baracă. Spre deosebire de pereții din beton și de planșeele buncărului, ferestrele barăcii nu au reținut energia undei exploziei, care a smuls ferestrele, a ucis și a rănit câteva persoane. Însă Hitler a rămas în viață.

Spionajul sovietic nu a avut nicio legătură cu acest atentat. Moartea lui Hitler ar fi fost extrem de dezavantajoasă pentru Stalin. Dacă Hitler ar fi fost ucis atunci, în Germania ar fi venit alții la putere, iar conducătorii Statelor Unite și ai Marii Britanii s-ar fi putut înțelege cu ei în privința încetării războiului. Războiul se putea încheia în punctul cel mai interesant.

Generalul-locotenent Siegfried Westphal relata:
„În vara și toamna anului 1944 armata germană a suferit cea mai mare înfrângere din istoria sa, mai mare decât cea de la Stalingrad. Pe 22 iunie rușii au trecut la ofensivă pe frontul Grupului de Armate Centru... Acest grup de armate a fost nimicit. Din cauza înfrângerii suferite de Grupul de Armate Centru, în Pribaltica a rămas izolat Grupul de Armate Nord” (*Decizii fatale*, trad. din germ., Voenizdat, Moscova, 1958, pp. 257-258).

Generalul-colonel Heinz Guderian nota:
„Dezastrul a început pe 22 iunie. În prima zi, 25 de divizii germane au dispărut pur și simplu... Nu numai Grupul de Armate Centru, ci și Grupul de Armate Nord a nimerit în această catastrofă” (H. Guderian, *Panzer Leader*, Futura, Londra, 1979, p. 352).

Generalul-maior Friedrich Wilhelm von Mellenthin declara:
„Pe 22 iunie rușii au marcat trei ani de la invazia noastră în Rusia printr-o ofensivă grandioasă cu patru fronturi compuse din 146 de divizii de infanterie și 43 de brigăzi de tancuri... Această operațiune a fost unul dintre cele mai grandioase evenimente ale războiului, mult mai important ca amploare și semnificație decât debarcarea Aliaților în Normandia. Între 1 iunie și 31 august 1944, pierderile de trupe germane pe Frontul de Vest au fost de 293.802 oameni,

iar pe Frontul de Est, în aceeași perioadă – 916.860” (F.W. von Mellenthin, *Panzer Battles*, Londra, 1955, p. 339).

În trei ani, Armata Roșie a pierdut milioane de luptători pentru acest moment. Și iată că acest moment a sosit. Nemții au fost alungați. Imaginați-vă ce trist ar fi fost Stalin dacă în acel moment istoric Hitler ar fi fost asasinat, iar liderii Occidentului ar fi început negocieri cu noua conducere a Germaniei pentru încetarea ostilităților pe Frontul de Vest.

Așadar, printre generalii germani erau destui nemulțumiți, în afară de cei care au participat direct la complotul împotriva lui Hitler. Misiunea spionajului consta în descoperirea acestor oameni. Și îi descopereau, însă era limpede că aristocrații germani nu ar fi consimțit niciodată să aibă contacte cu comuniștii. De aceea clandestinii din spionajul militar sovietic se dădeau drept britanici sau alți străini care acționau în interesele Marii Britanii. Și se făcea din nou auzită fraza magică: „Suntem de un sânge, tu și eu…”.

8

Trebuie să recunoaștem că recrutarea nu este o știință. Este o artă. Trebuie să știi și teorie, firește, însă talentul înnăscut nu poate fi înlocuit cu nicio pregătire suplimentară. Un om s-a născut să fie Bonaparte, altul – Mozart, altul – Byron, iar altul s-a născut să fie spion.

Am cunoscut un tânăr care s-a împrietenit cu un străin de care era interesat GRU. Tânărul adora sporturile extreme și tot

timpul lansa diferite provocări: hai să mergem cu pluta pe râul acesta vijelios, să sărim în apă de pe stânca aceea, să schiem pe un ger aprig două zile și două nopți prin taigaua scandinavă. Într-o zi, omul nostru l-a invitat pe străin să escaladeze împreună un vârf muntos cunoscut, dar greu accesibil. Ascensiunea era dificilă și riscantă, mai ales pentru un grup format numai din două persoane.

Au ajuns în vârf. În fața lor se deschidea o priveliște pe care miliardele de oameni rămași jos nu aveau să o vadă niciodată. Imaginați-vă ce simțea străinul acela privind lumea de la o înălțime de câteva mii de metri. Vîsoțki a descris minunat acest sentiment în „Cântec despre un prieten”:

> Dacă mergeam în urma ta ca la luptă,
> În vârf stăteam amețit…

Și acolo, în vârf, când amândoi erau cuprinși de extaz, brusc și cu simplitate, tânărul i-a propus acestui om să lucreze în spionajul militar strategic sovietic.

9

Decenii întregi cekiștii au inoculat în conștiința fiecărui cetățean sovietic ideea că, dacă ai săvârșit vreodată o greșeală mare, despre care află spionajul dușmanului, acesta va încerca să te șantajeze cu scopul de a te recruta. Urma concluzia: poartă-te cum trebuie, dar dacă totuși ai comis o greșeală, bate la ușa KGB și recunoaște-ți fapta.

În filmele cu spioni vedem cum este utilizat șantajul ca metodă de recrutare. Nu spun despre alții, dar în GRU șantajul nu era tocmai interzis, însă, delicat vorbind, nu era privit cu ochi buni.

Cândva demult m-a interesat această problemă. Într-o zi l-am întrebat pe profesorul meu, un lup bătrân din Informații.

Acesta mi-a răspuns la întrebare printr-o altă întrebare. Una grosolană și, în opinia mea, fără nicio legătură cu subiectul: câte femei ai violat în viața ta? I-am răspuns că m-am descurcat și fără viol, pe baza acordului reciproc. Mi-a replicat că gloriosul spionaj militar strategic nu este cu nimic mai prejos decât mine. Șantajul este sinonim cu violul. Violul este periculos și ineficient: victima poate să-ți zgârie mutra cu unghiile sau să te muște de undeva: mult zgomot pentru nimic. Pe scurt, dacă recrutezi utilizând șantajul, cel pe care îl recrutezi o să te urască din tot sufletul, iar cu prima ocazie se va răzbuna. Șantajul funcționează numai cu oamenii slabi, iar GRU nu are nevoie de oameni slabi.

Trebuie să amintesc separat și despre utilizarea alcoolului pentru recrutare. În KGB, această metodă se utiliza pe scară largă.

Nu și în GRU.

În capitolul 27 („Tovarășul Stalin – un mare spion militar”) abordez din nou acest subiect, povestind despre Conferința de la Ialta din 1945. La această conferință, Stalin a utilizat mult și cu dibăcie băutura, dar nu pentru recrutare. În 1945, la Ialta, Stalin urmărea un alt scop. El nu avea nevoie să recruteze clienți pentru o perioadă îndelungată. Voia doar să-i determine pe domnii Roosevelt și Churchill să-și pună

semnăturile pe un document. Iar pentru rezolvarea acestei probleme o băută veselă era foarte potrivită.

Însă băutura nu se potrivește deloc în situațiile când trebuie recrutat un om pentru o activitate de mai mulți ani.

Înțeleptul meu profesor făcea întotdeauna comparații între recrutarea agenților și relațiile dintre bărbați și femei.

Îi zic: În filme îi îmbată și-i recrutează.

Îmi răspunde: Filmele astea sunt comandate de cekiști. În filme sunt prezentate metodele lor de lucru, adică tot ceea ce le place. Doar nu vrei să fii asemenea cekiștilor! Metodele lor sunt murdare și extrem de ineficiente. Uite un exemplu: Ai îmbătat o fată și ai abuzat de ea. Despre ce fel de iubire poate fi vorba după aceea? Ea o să te urască toată viața. De ce este spionajul KGB mai puțin eficient decât spionajul GRU? Pentru că ei se folosesc de cele mai josnice patimi omenești. Nu te înhăma la propaganda securistă. Caută ceva ce îi este apropiat și drag viitorului tău agent. A îmbăta și a abuza nu sunt metodele noastre. Nu sunt cu nimic mai bune decât șantajul. Lasă securiștilor aceste metode.

A determina pe cineva să lucreze pentru GRU speriindu-l sau înșelându-l înseamnă a-l transforma în sclav. Nimic bun nu poate ieși de aici – și nu este vorba deloc de principii morale (nimeni din GRU nu se gândea la așa ceva), ci pur și simplu de pragmatism: amenințarea grosolană și înșelarea celor de care se interesa GRU nu funcționau sau funcționau prost. Dacă oamenii se resemnau cu situația de sclavi, productivitatea muncii lor era foarte scăzută. Dacă în adâncul sufletului nu se împăcau cu situația de sclavi, cu prima ocazie aveau să se elibereze din sclavie.

Tocmai pe acest principiu își construiau cekiștii relațiile nu numai cu anumite persoane, ci și cu țări întregi, pe care încercau să le transforme în sclavii lor. În primul rând, procedau astfel cu populația propriei țări. Cekiștii considerau că metodele lor de lucru cu populația Uniunii Sovietice dădeau roade – tocmai de aceea încercau în mod constant să utilizeze aceste metode și dincolo de hotarele țării. Cu prima ocazie, toate țările ocupate de Uniunea Sovietică s-au smuls de sub controlul ei și însăși Uniunea Sovietică s-a dezmembrat.

Transformarea oamenilor în sclavi cu ajutorul alcoolului s-a utilizat numai în URSS.

10

Majoritatea rușilor sunt nefericiți pentru că s-au dezvățat să zâmbească sau poate că nici n-au știut vreodată. Când vă plimbați pe una din străzile orașului vostru, numărați câți dintre cei pe care i-ați întâlnit zâmbeau. Vor fi foarte puțini.

A ști să zâmbești este extrem de important pentru oricine și-a propus ca scop să reușească în viață.

Dacă ai reușit să supui voinței tale un străin, zâmbește-i cu zâmbetul deschis și radios al lui Iuri Gagarin. Fii pentru el învățătorul lui.

După recrutarea agentului trebuie să-l înveți meseria de spion. Pentru asta, cel mai bine este să-l duci pe un teritoriu neutru: să călătorească în Argentina sau în Indonezia. Să locuiască într-un hotel bun, avem pentru el destui bani. În hotelul acela se va întâlni cu o altă persoană venită la odihnă,

care îl va învăța principiile măiestriei profesionale a spionului, îi va face un instructaj de tehnică a securității. Spionajul nu e o treabă complicată.

Un loc ideal pentru odihnă este un pachebot de cursă lungă. Ai aici biletul – relaxează-te. Iar în cabina de alături se mai odihnește cineva. În vreo două săptămâni te va învăța toate subtilitățile. Dacă nu e de ajuns, ne întâlnim la iarnă în Alpi, într-o stațiune de schi, și continuăm pregătirea.

S-a observat demult că cei jigniți caută să jignească, iar cei fericiți – să-i facă pe ceilalți fericiți.

În spionajul militar are succes numai cel care este fericit. Misiunea celui care recrutează și a instructorului este de a-i insufla viitorului agent senzația de fericire.

Fără asta nu se poate.

11

Acest capitol despre principiile și metodele recrutării ar fi incomplet dacă nu am aminti încă o situație tipică: cea în care un străin se adresează din proprie inițiativă unei reprezentanțe diplomatice sovietice, propunându-și serviciile în calitate de agent, adică, practic, cere să fie recrutat. Poate o să vă mire acest lucru, dar în anii 1960 și 1970 ambasadele sovietice din toată lumea primeau anual sute de astfel de propuneri. Toți primeau același răspuns: „Aici este o reprezentanță diplomatică, nu un centru de spionaj. Vă rugăm să părăsiți clădirea, în caz contrar chemăm poliția”. Angajații

ambasadei reușeau de obicei să dea afară astfel de solicitanți fără a recurge la ajutorul poliției.

Chiar dacă personalul GRU (sau KGB, în atribuțiile căruia intra paza ambasadei) ar fi fost absolut convins că vizitatorul nu este un tânăr ziarist în căutare de subiecte de senzație sau vreun șmecher dornic să le vândă diplomaților cine știe ce fals pretinzând că este un document secret și să câștige astfel niște bani, tot nu ar fi avut cum să se convingă că vizitatorul nu era agent al serviciilor speciale dușmane care voiau să afle cine anume din ambasada sovietică se interesează de secretele altora. De aceea toți primeau același răspuns: „Ați greșit adresa. Nu ne interesează astfel de propuneri". Asta nu însemna totuși că pe diplomații sovietici nu-i interesa ce anume voia să le comunice sau să le transmită vizitatorul, ci pur și simplu știau din experiența bogată a serviciilor speciale sovietice că o persoană care voia cu adevărat să devină agent și era gata să vândă ceva foarte costisitor, preda angajaților ambasadei materiale foarte valoroase împreună cu datele sale de contact și pleca. Uneori, pentru un efect sporit, adăuga un post-scriptum: „Aceasta este doar o mică parte din materialele aflate în posesia mea".

O analiză psihologică elementară demonstrează că această precizare este, probabil, singura modalitate de a convinge GRU că poate avea încredere în cel care solicită să devină agent. Într-adevăr, dacă cineva, oferindu-se să spioneze pentru URSS, face această propunere în fața unor persoane absolut necunoscute din ambasada sovietică, *încredințându-le* astfel propria soartă (pentru că în orice țară pedepsele pentru spionaj sunt foarte aspre), atunci de ce să nu le predea și niște documente? Cu acest gest, nu numai că va atrage în mod

garantat atenția asupra sa, dar le va da și posibilitatea să verifice materialele și să obțină aprobarea conducerii pentru acțiunile ulterioare. Dacă vizitatorul aduce la ambasadă niște documente și solicită să fie plătit imediat, acest gest va trezi suspiciuni și orice om normal ar gândi: „Dacă acest domn a luat decizia să facă un pas atât de serios fiind în deplinătatea facultăților mintale, dacă este într-adevăr pregătit să-și încredințeze viața spionajului sovietic, de ce crede că va fi înșelat și nu-i vor fi înapoiate documentele, dacă nu vom avea nevoie de ele? Și ce garanție avem că documentele nu sunt falsificate? E oare atât de prost încât să creadă că-i vom plăti documentele fără să le verificăm autenticitatea? Nu, noi nu intrăm în astfel de jocuri”.

Acești musafiri nepoftiți puteau fi absolut imprevizibili, iar afirmația poate fi ilustrată de două cazuri petrecute în urmă cu câteva decenii în aceeași rețea GRU din Germania Occidentală.

Într-o zi, la misiunea militară sovietică din Germania Occidentală, sub a cărei acoperire acționa o rețea GRU, a venit un sergent american și le-a predat angajaților misiunii blocul unei mașini de cifrare utilizate la una dintre bazele militare americane. Sergentul a anunțat că pentru o anumită sumă poate aduce și cealaltă parte a mașinii, adăugând că face acest lucru cu condiția ca spionajul militar sovietic să nu încerce ulterior să-l recruteze sau să-l constrângă în vreun fel să continue colaborarea. Rezidentul GRU a acceptat imediat ambele propuneri. Sergentul a obținut banii și promisiunea că GRU va uita de el imediat ce va intra în posesia celei de-a doua componente a mașinii de cifrare.

Mașina de cifrare astfel obținută (mai exact, două dintre blocurile de bază ale acesteia) le-a permis serviciilor tehnice ale GRU să decripteze mii de radiograme ale militarilor americani interceptate anterior și care rămăseseră nedescifrate. Blocurile mașinii de cifrare le-au permis, de asemenea, să studieze sistemul de cifrare utilizat de armata americană și de armatele aliaților Statelor Unite și să creeze pe baza acestui sistem un sistem nou de cifruri, mai perfecționat.

Și, bineînțeles, sergentul american a fost imediat recrutat.

Al doilea caz s-a petrecut după câțiva ani. La aceeași misiune militară sovietică a venit un maior din armata Statelor Unite care voia să le vândă un proiectil nuclear de artilerie american. Ca dovadă a seriozității intențiilor sale, el le-a dat angajaților misiunii planurile detaliate ale depozitelor de armament nuclear din Germania Occidentală, precum și instrucțiunile privind verificarea muniției nucleare de artilerie și regulamentul de utilizare a acesteia, fără să ceară niciun ban în schimbul lor. Aceste documente reprezentau prin ele însele o mare valoare, dar principala propunere a maiorului suscita mult mai mult interes. În schimbul proiectilului, maiorul pretindea o sumă importantă de bani, însă a formulat și o condiție: după studierea proiectilului, militarii sovietici trebuiau să-l înapoieze în două luni.

Câteva zile mai târziu, specialiștii GRU au confirmat autenticitatea și importanța uriașă a documentelor primite. Conducerea GRU a luat decizia de a cumpăra proiectilul nuclear și de a plăti suma de bani cerută de american. Câțiva dintre ofițerii cu cea mai mare experiență ai rețelei au fost convocați la Moscova, unde au studiat tot ce știa GRU despre

muniţiile nucleare americane, pentru a putea verifica autenticitatea produsului. După o săptămână, într-o noapte întunecoasă şi ploioasă, pe un drum îngust dintr-o pădure deasă, s-au oprit două automobile. În primul se afla maiorul american, în al doilea – trei ofiţeri GRU. În apropiere erau ascunse încă două automobile sovietice; şoferii şi pasagerii acestora erau gata în orice moment să le vină în ajutor colegilor lor.

În noaptea aceea pe mulţi nu i-a prins somnul. Consulul sovietic moţăia lângă telefon, pentru ca, la primul semnal, în numele Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, să se deplaseze în grabă în pădure şi să pareze orice uneltiri ale duşmanului, apărându-i pe diplomaţii militari sovietici. La ordinul Comitetului Central, se aflau în stare de alertă mulţi diplomaţi cu funcţii înalte în Ministerul Afacerilor Externe şi corespondenţi ai TASS. Evident, aceştia nu ştiau ce şi unde se întâmplă, dar erau gata să comunice lumii întregi că imperialiştii au pus din nou la cale o provocare josnică împotriva Uniunii Sovietice; comunicatul TASS şi declaraţia Ministerului Afacerilor Externe erau deja pregătite.

Însă totul a decurs în linişte şi conform planului. Ofiţerii sovietici au verificat minuţios proiectilul: ştiau ce nivel aproximativ de radioactivitate şi ce greutate trebuia să aibă acesta, cum trebuia să arate numărul de serie şi marcajul. Totul era în ordine. Ajutaţi de maiorul american, au transferat proiectilul în automobilul lor, i-au predat americanului valiza cu bani şi au stabilit data şi locul de întâlnire peste două luni, pentru a-i înapoia proiectilul. Din momentul în care proiectilul a ajuns în automobilul sovietic cu număr diplomatic, el se afla pe teritoriul Uniunii Sovietice. Poliţia

putea opri automobilul, dar nu avea dreptul să-l percheziționeze. Imunitatea diplomatică este o chestie serioasă. În acest caz nu i-a oprit nimeni pe ofițeri și, în zori, automobilul a intrat pe porțile misiunii militare sovietice.

În aceeași zi, într-un container al poștei diplomatice, sub pază înarmată, proiectilul a ajuns cu avionul la Moscova. Șeful GRU a sunat la Comitetul Central și a raportat bucuros unuia dintre membrii CC că misiunea a fost îndeplinită cu succes.

— Unde-i *bomba*? a răsunat în receptor o voce în care se simțea neliniștea.

— Aici, la noi, pe Horoșiovka.

— În Moscova?

— Da.

Membrul CC s-a dezlănțuit într-o lungă tiradă furibundă, compusă în principal din invective necenzurate, al căror sens era aproximativ acesta: „Și dacă proiectilul explodează chiar în capitala patriei noastre, transformând Moscova într-o Hiroshimă?”.

În pregătirea acestei operațiuni, GRU a studiat toate măsurile de securitate posibile, iar planul achiziționării muniției nucleare a fost aprobat de toate instanțele, de la Marele Stat-Major la Comitetul Central. Totuși nimeni nu s-a gândit la posibilitatea ca proiectilul să aibă focos cu explozie întârziată și nici la faptul că un astfel de dispozitiv ar putea distruge într-o clipă și Comitetul Central, și Biroul Politic, și aparatele centrale ale tuturor ministerelor și departamentelor sovietice, și Marele Stat-Major, și multe institute științifice de cercetare ale apărării, și comitetele de securitate – cu alte cuvinte, tot ceea ce constituia vârful puterii sovietice pe o suprafață echivalentă cu o șesime din suprafața totală a

uscatului. Explozia unui singur proiectil nuclear tactic în capitală ar fi provocat prăbușirea întregului sistem, pentru că toată țara era condusă de la Moscova.

Șeful GRU tăcea. Din păcate, nu putea exclude posibilitatea producerii unei catastrofe. La aceasta se gândise unul dintre membrii Comitetului Central, când proiectilul se afla deja la Moscova.

În locul recompensei așteptate, șeful GRU a primit un avertisment pentru neglijență în seviciu, o sancțiune foarte severă, care însemna că, pe viitor, cea mai mică greșeală poate atrage destituirea lui din funcție. Proiectilul a fost transferat imediat de la cartierul general al GRU la Aerodromul Central de la Hodînka, de unde a fost transportat cu un avion militar la poligonul nuclear sovietic de pe Novaia Zemlia. Din fericire, proiectilul nu a explodat, dar nici nu exista vreo garanție că nu va exploda în timp ce va fi studiat, de aceea cercetările s-au efectuat într-un hangar special, construit în grabă.

O primă analiză superficială a proiectilului i-a alertat imediat pe savanții sovietici: nivelul său de radioactivitate era mai mare decât trebuia. După îndelungi dispute, proiectilul a fost demontat cu mari precauții și abia atunci și-au dat seama că nu era proiectilul adevărat, ci o copie fidelă a acestuia.

Maiorul american de la depozitul de muniții nucleare știa foarte bine acest lucru. A luat un model al proiectilului identic cu acesta ca gabarit și greutate, l-a vopsit cum erau vopsite proiectilele adevărate, i-a aplicat marcajul și numărul de serie. În interiorul corpului machetei a introdus niște deșeuri radioactive – ce a găsit și el prin bază –, dar nu a avut cum să regleze nivelul radioactivității astfel încât să corespundă nivelului radioactivității unui proiectil adevărat. Nici nu a fost

necesar, pentru că la prima verificare ofițerii GRU au făcut o evaluare foarte aproximativă a radioactivității. Nici acești ofițeri nu au primit recompense, dar nici nu au fost sancționați. Specialiștii comisiei Marelui Stat-Major și ai Comitetului Central au stabilit că falsul a fost atât de bine făcut, încât era practic imposibil de observat, mai ales în condițiile în care s-a făcut livrarea.

Dar concluziile comisiei nu au reușit să-i consoleze pe cei din GRU, care au organizat căutarea maiorului american. Primele încercări au eșuat; au reușit doar să afle că, imediat după vânzarea falsului proiectil, maiorul a fost transferat în SUA, iar acolo era dificil de găsit. Se pare că maiorul știa că va fi transferat și a ales momentul optim pentru efectuarea tranzacției. GRU și-a continuat căutările în Statele Unite, solicitând în același timp Comitetului Central să aprobe asasinarea maiorului. Comitetul Central a refuzat cererea, remarcând, pe bună dreptate, că maiorul a fost atât de perspicace, încât i-a dus de nas o dată pe ofițerii GRU, ceea ce înseamnă că poate s-o mai facă o dată, cu niște consecințe greu de anticipat. GRU a primit ordin să uite de maior și să înceteze căutările.

De atunci, de fiecare dată când la ambasada sovietică apărea câte un vizitator încercând să vândă urgent, pentru o sumă exorbitantă, documente de o importanță excepțională, ofițerii GRU își aminteau de maiorul american.

Găsirea unui voluntar adevărat era foarte dificilă, cu mult mai dificilă decât recrutarea unui nou agent, a cărui căutare și verificare dura mai mult de un an. Însă adevărații ajutori voluntari ai spionajului sovietic, oricât de călduros ar fi fost primiți în ambasadele sovietice, nu țineau cont de

circumstanțe. Ofițerii sovietici de informații, cunoscând foarte bine realitatea respingătoare din spatele fațadei spoite a comunismului, simțeau deseori un dezgust profund față de cei care, de bunăvoie, din proprie inițiativă, se vindeau spionajului sovietic. Orice ofițer de informații făcea o diferențiere netă între agenții recrutați de el, utilizând un întreg arsenal de subterfugii și capcane ingenioase, și străinii puțini la număr care credeau sincer în comunism.

12

Recrutarea este piatra de temelie a spionajului prin agenturi. Relațiile reciproce dintre ofițerii de informații GRU se construiau aproximativ la fel ca relațiile pe timp de război dintre piloții de vânătoare. Ca într-o mare haită de lupi. Se întâlnesc doi lupi care nu se cunosc între ei. Se privesc. Se adulmecă. Se studiază. Se evaluează. Unul dintre lupi își ridică coada, celălalt, în același moment, și-o lasă în jos, ceea ce înseamnă că îi este inferior primului lup ca rang, forță și experiență și că îi recunoaște superioritatea.

În același fel se apreciau în timpul războiului luptătorii aerului:

— Pilot?

— Pilot!

— De vânătoare?

— De vânătoare!

— Câți ai doborât?

La fel stăteau lucrurile și la GRU. Cel căruia nu îi reușea nicio recrutare nu era considerat spion.

Când se întâlneau pe cărare doi lupi bătrâni ai spionajului, nu stăteau să studieze câte distincții pe piept și câte stele pe epoleți are fiecare. Întrebarea era pusă direct, fără ocolișuri:

— Ai recrutat?

— Am recrutat.

— Câți, dacă nu e secret?

Și atunci coada unuia se lăsa în jos, în timp ce a celuilalt se avânta mândră în sus.

1. În diverse perioade, organul central de conducere a spionajului militar sovietic, cunoscut astăzi sub numele de Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major, a avut diferite nume – Departamentul de Înregistrare (Registupr), Direcția de Informații a Statului-Major al Armatei Roșii (Razvedupr), Direcția a IV-a a Statului-Major al Armatei Roșii, Direcția a V-a a Comisariatului Poporului pentru Apărare al Uniunii Sovietice, Direcția de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii. Pentru simplificare, utilizez prescurtarea GRU în denumirea acestei organizații de spionaj chiar și pentru perioadele când avea alte nume.
2. Inițial, conducătorii militari și constructorii sovietici de avioane nu au apreciat Ju 87 și nu au vrut să cumpere modelul: acest avion silențios cu tren de aterizare nedetașabil (poreclit „opincarul” din cauza carenajelor aerodinamice) avea un aspect arhaic. Le-a venit mintea la cap în timpul războiului cu Germania: avioanele de acest tip au provocat multe nenorociri trupelor noastre.

Capitolul 21
Legătura cu agenții

1

În spionaj, din zece eșecuri, nouă aveau drept cauză legătura.

Dacă vreți să supraviețuiți în spionajul cu agenți, vă dau un sfat: reflectați zi și noapte la siguranța legăturii.

Cei care nu au nicio legătură cu aceste afaceri necurate își imaginează de obicei legătura cu agenții așa cum au văzut în filme: o radiotelegrafistă cu căști pe urechi bate ceva în alfabetul Morse. În realitate, legătura radio a jucat un rol colosal în spionaj din momentul în care a fost inventat telegraful fără fir. Totuși legătura cu agenții nu înseamnă numai legătura radio. Aceasta este doar una din variantele legăturii impersonale.

Legătura cu agenții poate fi *personală* sau *impersonală*.

Legătura personală poate avea loc în următoarele variante:

• întâlnirea obișnuită;
• întâlnirea extraordinară;
• întâlnirea instantanee;

• întâlnirea controlată;
• întâlnirea conspirativă.

Variantele *legăturii impersonale* erau următoarele modalități de comunicare[1]:
• legătura radio unilaterală pe unde lungi;
• legătura radio bilaterală pe unde scurte;
• semnalele (inclusiv prin mijloacele de informare în masă);
• ascunzătorile.

Stabilirea *sistemului de legătură* începea cu mult înainte de recrutare. Ofițerul de informații GRU întâlnea o persoană interesantă, discuta puțin cu ea, după care stabilea o nouă întâlnire. Acum erau introduse primele elemente ale viitorului sistem de legătură, indiferent dacă recrutarea persoanei respective reușea sau nu.

Primul element al oricărui sistem de legătură cu agenții era *întâlnirea personală*. Aceasta era cea mai vulnerabilă verigă a întregului sistem de legătură. Dar fără întâlniri personale nu a reușit încă nimeni să recruteze pe cineva; de aceea, în primele etape ale activității desfășurate în legătură cu viitorul agent – în timpul studierii, verificării, analizei și recrutării –, întâlnirile personale erau acel rău necesar cu care trebuia să te împaci. În cazul în care contactele personale nu puteau fi evitate, cel puțin acestea trebuiau să fie reduse la minimum ca număr și ca durată și să se desfășoare în locurile cele mai sigure cu putință.

Orice loc de întâlnire trebuia utilizat o singură dată. (Acest lucru era valabil și pentru semnalele grafice, ascunzători, locurile de verificare.)

De regulă, întâlnirile aveau loc în restaurante, berării, baruri, cafenele, hoteluri, cluburi de noapte, cinematografe, parcuri. Trebuia să se țină cont de faptul că holul fiecărui hotel era plin de camere de supraveghere: aici era imposibil, de exemplu, să-i plasezi unui agent o servietă cu bani ori să primești de la el machete sau documente. Locul întâlnirii trebuia să se afle la distanță de instituții guvernamentale, obiective militare, gări, porturi și aeroporturi, închisori, zonele cu „felinare roșii", locuri rău famate, zone cu infracționalitate ridicată, întrucât toate aceste locuri erau în atenția poliției și contraspionajului. Pe cât posibil, întâlnirile personale se realizau peste hotare: de exemplu, dacă un agent locuia în Germania Occidentală sau în Spania, întâlnirea personală cu acesta avea loc în Cipru sau în Turcia. Locul de întâlnire trebuia să ofere securitate maximă atât ofițerului de informații, cât și agentului, excluzând posibilitatea unor întâlniri neprevăzute. („Vasea, amice! Salut! De când nu ne-am văzut! Cum ai ajuns aici? Și cine-i individul ăsta dubios de lângă tine?")

Ofițerilor GRU li se făcea un instructaj minuțios: „Refuzați sub orice pretext propunerile agentului activ sau potențial în legătură cu locul viitoarei întâlniri. Voi lucrați cu el, voi primiți informații de la el, voi răspundeți de securitatea lui, voi vă prăbușiți împreună cu el în caz de eșec, deci voi stabiliți regulile jocului". Un spion profesionist alegea întotdeauna locuri noi de întâlnire. Avea permanent în buzunar câteva cărți de vizită de la hoteluri și restaurante. Ca să nu-i explice pe degete unde se află locul potrivit, îi dădea agentului o carte de vizită. În niciun caz nu scria pe ea cu mâna lui data și ora viitoarei întâlniri. Îi dădea agentului cartea de vizită, fixa data

și ora întâlnirii, iar acesta nu avea decât să le memoreze sau, dacă voia, să le noteze cu mâna lui. Evident, totul trebuia să decurgă firesc, civilizat, prietenește. Existau și situații când spionul trebuia să accepte să se întâlnească în locul propus de agent. De exemplu, dacă acesta, dintr-un motiv plauzibil (o problemă la serviciu, de exemplu), pleca în alt oraș, se caza la un hotel și îl invita în camera lui, spionul putea fi de acord. Dacă agentul nu a raportat la poliție discuțiile anterioare, camera de hotel este, desigur, mai potrivită decât restaurantul sau holul aceluiași hotel. Aici nu-i vedea nimeni, iar posibilitatea de a da nas în nas cu o veche cunoștință era practic exclusă – deci puteau discuta în liniște.

Cu toate acestea, dacă în discuțiile anterioare spionul i-a provocat agentului anumite îndoieli, pe care acesta le-a împărtășit organelor competente, atunci camera de hotel era locul cel mai bun pentru a fi strâns de beregată sau de altceva. Probabil ați văzut de multe ori la știri imagini de acest gen filmate cu o cameră ascunsă: o discuție de afaceri într-o cameră de hotel, niște băieți vânjoși scot ușa din balamale și îl încătușează pe spionul ghinionist (sau pe bandit, sau cel mai adesea pe traficantul de droguri).

De aceea nu trebuia acceptată imediat invitația în locul ales de agent; spionul trebuia să-și impună propria voință – cu blândețe, politicos, dar ferm.

Iată cea mai simplă modalitate de a refuza o propunere de întâlnire. Să presupunem că agentul dumneavoastră începe să vă explice unde se află locul de întâlnire, iar dumneavoastră vă prefaceți că nu înțelegeți unde vă invită, că nu cunoașteți zona și n-ați auzit niciodată de hotelul respectiv; încercați să repetați numele lui și vă încurcați tot timpul, nu reușiți deloc

să-l memorați, după care găsiți imediat soluția: „Întâmplător am în buzunar o carte de vizită – de ce nu ne-am întâlni aici?”. E clar că nu-i vorba de o greșeală.

Înainte de orice operațiune cu agenții, inclusiv înainte de întâlnirea obișnuită, trebuie verificată prezența sau absența unui urmăritor. GRU solicita ca fiecare verificare să dureze minimum patru ore (o expunere mai detaliată despre aceste verificări găsiți în capitolul 26, „Contraspionajul”).

Sosirea la locul de întâlnire trebuia să se facă cu mult înainte de ora fixată. Înțelepciunea GRU suna astfel: *dacă apari la locul de întâlnire cu agentul fix la ora stabilită, înseamnă că ai întârziat*.

Fără a te apropia de locul respectiv, aruncă o privire de șoim prin împrejurimi. Cine știe, poate observi o agitație neobișnuită. Se poate întâmpla ca exact în acel moment să fie prins un hoț de buzunare sau ca televiziunea locală să filmeze o scenă cu un șofer beat care s-a izbit de un stâlp. Spionul nu are ce căuta în mijlocul agitației. Numai dacă totul este în ordine, intră într-un mic restaurant și comandă-ți o halbă de bere.

2

Concomitent se introducea al doilea element al viitorului sistem de legătură – *întâlnirea de rezervă* pentru fiecare întâlnire obișnuită sau extraordinară. Întâlnirea de rezervă era o „copie” exactă a respectivei întâlniri obișnuite sau extraordinare și era fixată odată cu ea. Ofițerul îi spunea

agentului că nu vrea să rateze posibilitatea de a vedea încă o dată o persoană minunată ca el. Însă viața este atât de imprevizibilă. De aceea, dacă dintr-un motiv oarecare unul dintre ei nu poate veni la întâlnire, să se întâlnească în același loc peste atâtea zile.

Pentru fiecare întâlnire, începând de la prima și la toate cele care urmau, se introducea varianta de rezervă. Inițial se stabilea că întâlnirea de rezervă se va desfășura în același loc unde fusese fixată întâlnirea principală. După recrutarea agentului potențial, fiecare întâlnire de rezervă trebuia fixată în alt loc. Pentru agenții cu experiență se stabilea un sistem complicat de întâlniri de rezervă care prevedea pentru fiecare întâlnire obișnuită și extraordinară câte două, trei sau chiar patru întâlniri de rezervă, iar pentru fiecare dintre ele se fixa un alt loc și o altă oră.

Ofițerii GRU îl familiarizau pe fiecare agent potențial cu sistemul întâlnirilor de rezervă cu mult timp *înainte* de recrutare. Omul care încă nu făcuse nimic pentru spionajul militar sovietic și nici măcar nu bănuia existența acestuia era obișnuit din timp cu regulile sistemului de legătură cu agenții. De obicei, acest lucru se întâmpla sub diverse pretexte absolut inofensive. De exemplu, ofițerul GRU putea să-i spună viitorului agent: „Știți, mi-ar plăcea foarte mult să mă întâlnesc din nou cu dumneavoastră, dar nu cred că voi reuși să ajung la timp. Viața unui diplomat este plină de neprevăzut și în fiecare zi la serviciu apar tot felul de situații neașteptate. Dacă nu voi ajunge la timp, nu mă așteptați mai mult de zece minute. În acest caz propun să ne întâlnim din nou, la aceeași oră și în același loc, peste trei zile”.

Dacă un cetățean al unei țări occidentale avea un prieten bun la ambasada sovietică și auzea de la el ceva de genul acesta, iar prietenul sovietic avea suficiente motive să nu folosească telefonul într-o situație de viață atât de simplă, cetățeanul putea fi absolut convins că GRU i-a făcut deja un mic dosar personal și, mai devreme sau mai târziu, i se va propune să devină agent; va observa uimit că nu are altă soluție decât să accepte.

3

Întâlnirea obișnuită era fixată din timp. De exemplu, întâlnirea principală – în prima vineri din fiecare lună pară, iar întâlnirea de rezervă – în a doua sâmbătă a fiecărei luni impare. Agenții cu experiență primeau orarul întâlnirilor pentru următoarele șase luni, uneori pentru un an, iar în anumite cazuri chiar pe cinci sau mai mulți ani.

La începutul fiecărei întrevederi, agentul trebuia prevenit: dacă vom fi întrerupți, ne întâlnim în cutare loc, la ora cutare.

Agentul recrutat trebuia obișnuit cu regulile elementare ale conspirației. Trebuia stabilit din timp că, dacă, din anumite motive, întâlnirea va fi stabilită în scris sau prin telefon, din cifra datei trebuia să scadă un anumit număr – de exemplu, doi. Adică, dacă s-a stabilit telefonic o întâlnire pe 15 aprilie, în realitate întâlnirea va avea loc pe 13 aprilie. În același mod se proceda și cu ora: se convenea, de exemplu, să se scadă cifra trei și atunci apelul telefonic cu invitația pentru o întâlnire la ora cinci însemna de fapt întâlnire la ora două.

Ziua și ora întâlnirii puteau fi modificate numai prin scădere, nicidecum prin adunare.

Întâlnirea extraordinară – este o întâlnire neplanificată, urgentă, la cerere, pentru care locul, ziua și ora au fost stabilite dinainte. Întâlnirea extraordinară era fixată, de exemplu, în cazurile când agentul obținea o informație de o importanță deosebită, a cărei transmitere nu trebuia amânată. Cererea pentru o astfel de întâlnire putea fi făcută de agent apelând un număr special, telegrafiind sau folosind un semnal. În același mod, agentul trebuia să-l prevină pe ofițerul GRU în legătură cu un pericol. De exemplu, dacă agentul suna la numărul special și spunea: „Vreau cu John", ofițerul GRU trebuia să se ducă imediat la întâlnire în locul stabilit. Dacă agentul întreba: „Pot să vorbesc cu John?", el îi dădea de înțeles ofițerului GRU că se află sub control și că este arestat de poliție, care încearcă să ajungă prin el la ofițerii spioni; în acest caz i se răspundea că a greșit numărul.

Propunerea unei întâlniri extraordinare putea veni și din partea ofițerului de informații. De exemplu, acesta stabilește din timp cu agentul ca întâlnirea extraordinară să aibă loc duminica următoare, la ora 20.00, într-un anumit loc, dacă agentul va primi un apel telefonic la 17.30. Cel care sună va spune că a greșit numărul și se va scuza, dar scuzele lui vor conține parola care înseamnă că agentul este chemat la întâlnire.

Întâlnirea extraordinară trebuia analizată minuțios împreună cu agentul. Ofițerul trebuia să se convingă că acesta a înțeles cum trebuie și a memorat totul. Ca de obicei, întâlnirea extraordinară trebuia să aibă o variantă de rezervă

și o altă variantă pentru cazul în care, din anumite motive, ar fi întreruptă.

Întâlnirea instantanee necesita o pregătire mult mai serioasă. În KGB, acest tip de contact cu agenții se numea întâlnire de moment; în limba engleză, pentru aceasta există expresia *brush contact* (unul dintre sensurile substantivului *brush* este „atingere ușoară”). Pentru această întâlnire se alegeau locuri foarte aglomerate – de exemplu, stații de metrou sau autobuz, în orele de vârf, când nu puteai să răzbești prin mulțime. La locul întâlnirii, undeva pe un zid trebuia să fie un ceas mare, vizibil. Spionul și agentul recrutat se îndreaptă către acest loc din direcții diferite, la ora stabilită anterior. Pentru sincronizarea acțiunilor, ambii se orientează după ceasul de pe perete, nu după ceasul propriu. La ora stabilită, ambii se deplasează prin mulțime, se apropie și, când ajung unul în dreptul celuilalt, are loc predarea materialului, instrucțiunilor sau banilor. Contactul durează câteva secunde; el necesită o mare exactitate, altfel mulțimea îi poate despărți pe cei doi.

Din punctul de vedere al agentului, *întâlnirea controlată* nu se deosebea cu nimic de întâlnirea obișnuită. Mai mult, agentul considera că merge la o întâlnire obișnuită, nebănuind că, de fapt, este verificat. Scopul întâlnirii controlate era întărirea convingerii că agentul e viu și nevătămat (de pildă, dacă întâlnirile personale cu acesta aveau loc foarte rar), că nu este urmărit și că nu este sub control. Înaintea unei astfel de întâlniri, ofițerii GRU se instalau în niște zone comode pentru a ține sub observație locul de întâlnire și sectoarele adiacente. Unii dintre ei, de exemplu, puteau sta pe platforme de observație, unde

turiștilor li se puneau la dispoziție binocluri puternice sau telescoape, urmărind de la distanță sosirea agentului la locul întâlnirii. Ofițerii verificau punctualitatea agentului, îi observau comportamentul și dacă nu este urmărit, erau atenți la ceea ce se petrecea în zonă înainte de întâlnire, la orice putea trezi suspiciuni. Când agentul își dădea seama că de data aceasta nu va veni nimeni la întâlnire, ofițerii GRU puteau să-i urmărească mișcările ulterioare: încotro se va îndrepta după întâlnirea ratată și ce va întreprinde.

Întâlnirea conspirativă, ca variantă a legăturii personale, nu trebuie confundată cu întâlnirea într-o casă conspirativă, care poate fi una dintre variantele întâlnirii conspirative sau a întâlnirii personale obișnuite sau extraordinare. În spionajul militar strategic sovietic, întâlnirea conspirativă însemna întâlnirea a două persoane necunoscute.

După ce ofițerul de informații recruta un agent și lucra eficient cu acesta o anumită perioadă, introducea în mod obligatoriu întâlnirea conspirativă în sistemul de legătură cu acesta. Alegea locul potrivit pentru întâlnire și îi explica agentului: „Dacă va trebui să plec din țară sau dacă din alt motiv nu voi putea să mă întâlnesc cu tine, în locul meu va veni altcineva. Semnalul pentru chemarea la întâlnirea conspirativă este acesta (grafic, telefonic, semnal radio, muzical etc.). Data și ora întâlnirii conspirative este în următoarea zi de luni după primirea semnalului, ora 20.00, ora locală. Ca să nu stai pe loc în așteptarea celuilalt, trebuie să te deplasezi în sensul acelor de ceasornic în jurul acestui cartier. Noul tău prieten se va deplasa în sens invers acelor de ceasornic. Vei vedea de departe semnul său distinctiv – fular roșu iarna, cravată roșie vara. Încă un semn distinctiv vizibil

de aproape – un inel cu piatră verde pe inelarul mâinii stângi. Semnul tău distinctiv, vizibil de departe, va fi obiectul cutare. Semnul vizibil de aproape – obiectul cutare. Parola cutare. Răspunsul cutare”.

Necesitatea introducerii întâlnirii conspirative în sistemul de legătură cu agenții consta în primul rând în restabilirea legăturii cu agenții în împrejurări extraordinare – de exemplu, dacă un ofițer GRU sau chiar toți ofițerii rețelei GRU erau expulzați din țară sau dacă, din anumite motive, ambasada sovietică din țara respectivă a fost închisă. În unele cazuri, întâlnirea conspirativă putea avea loc și fără o cerere specială: de pildă, un agent care a pierdut contactul cu ofițerul GRU era obligat să vină într-un anumit loc în ultima zi a fiecărei luni (adică de 12 ori pe an), având semnele distinctive convenite anterior. Întâlnind acolo un necunoscut cu semnele distinctive corecte, auzind de la acesta parola și dându-i răspunsul corect, agentul se prezenta astfel noului său îndrumător și recunoștea puterea acestuia asupra sa. Dacă la întâlnirea conspirativă nu venea nimeni, agentul trebuia să continue să vină, până când apărea cineva să restabilească legătura cu el.

4

Dacă tot am vorbit de întâlnirea conspirativă, să ne lămurim și ce este o casă conspirativă.

Casa conspirativă nu este întotdeauna o casă, deși poartă acest nume. Să presupunem că am recrutat un agent care ne-a

furnizat ani la rând informații prețioase, dar apoi, dintr-un anumit motiv, să zicem, ieșirea la pensie, pierde accesul la secrete. Fără a insista (vă reamintesc că spionajul este o treabă benevolă), îi propunem o nouă activitate. Acesta acceptă. Îi cumpărăm un mic hotel cu trei-cinci camere. Poate chiar zece. Cel mai bine ar fi într-o țară neutră, cu un regim relaxat al contraspionajului. Într-o cameră a hotelului, care va fi menținută întotdeauna liberă, se pot întâlni oricând doi necunoscuți. În cazul unor complicații, patronul hotelului se poate dezvinovăți ușor: „Aici trag foarte mulți oameni! Pentru mine este o afacere, iar singura mea grijă este să fiu plătit!”.

Această variantă era cea mai simplă. Se utiliza pe scară largă în prima jumătate a secolului XX. În a doua jumătate, în special în ultimul sfert, s-au deschis cele mai mari oportunități pentru extinderea noțiunii de casă conspirativă. Dacă privim fotografii ale planetei noastre făcute noaptea din satelit, ce vedem? Vedem conturul clar al țărmurilor continentelor și insulelor. Țărmurile sunt luminate pentru că jumătate din omenire locuiește pe țărmurile mărilor și oceanelor, iluminând noaptea cu generozitate acele zone.

Începând cu a doua jumătate a anilor 1970, locuitorii înstăriți ai Europei și ai Americii de Nord au investit sume colosale în construcția de locuințe pe țărmurile Mediteranei și ale Mării Caraibelor. S-au construit acolo nenumărate hoteluri, vile, pensiuni și cartiere de locuințe. Să presupunem că un agent care a lucrat cinstit toată viața pentru GRU se retrage la binemeritata odihnă. Drept premiu îi cumpărăm un apartament bun pe insula Mallorca: un living, două dormitoare, două băi, o bucătărie, un mic balcon care dă spre curtea interioară și o logie mare de vreo 30 de metri pătrați,

cu vedere la mare. Și îi spunem: „Odihnește-te aici sănătos toată vara – vara îți aparține. Poți să locuiești singur, poți să-ți inviți rudele, poți să-l închiriezi turiștilor. Dar ce se întâmplă aici în restul timpului, nu știi: ai încuiat ușa și ai decolat pe 31 august. În caz de ceva, tu nu ai nicio vină. E bine așa? Bine! Bate palma. Plătim noi întreținerea apartamentului, curentul electric și toate celelalte. Iar ție îți plătim ca unui agent al nostru, proprietar de casă conspirativă. În tine avem încredere, știm că nu vei da fuga să raportezi unde nu trebuie. Pentru că s-au găsit unii, mă-nțelegi, care au trăncănit în plus. A trebuit să-i înecăm în mare – uite chiar acolo, lângă promontoriul ăla”.

Casa conspirativă lângă mare avea avantajul că puteai ajunge acolo fără prea mari dificultăți. Noaptea acosta la țărm un iaht din care cobora un bărbat numai în slip cu cheile de la apartament, ajungea la mal cu o bărcuță pneumatică (se putea și fără bărcuță – apa era caldă, malul aproape), traversa plaja și intra în apartament. Acolo avea și haine pregătite, și bani, și acte, și o băutură și o gustare de bun venit. Și chiar dacă se întâlnea cu cineva pe drum, aici toată lumea era la odihnă (sezonul durează practic tot anul), toți se salutau dând din cap, deși nimeni nu cunoștea pe nimeni și nici nu voia să cunoască.

Casa conspirativă poate fi și pe roți. De automobile. Agentul nostru își agață de mașină o rulotă și pleacă la munte, în pădure, la mare. Rulota poate fi amplasată și într-o zonă pustie, nelocuită. Poate fi parcată într-un camping, pe o platformă specială pentru mai multe rulote. Aici toți sunt turiști. Nimeni nu cunoaște pe nimeni. Aici toți sunt străini. Ai venit aici să te detașezi de toate pentru câteva ore (sau chiar

zile), să admiri împrejurimile. Iar GRU are nevoie de rulota aceasta exact în acest loc și în acest timp! Doar pentru câteva ore. Sau zile.

Casa conspirativă poate fi plutitoare. În Germania, în Franța, în Anglia, ca să nu mai vorbim de Olanda, sunt mii de case plutitoare, șlepuri de locuit pe fluvii și pe mări. Cel mai bine este dacă șlepul este autopropulsat, putând naviga de la un debarcader la altul. Pentru cei care nu știu, toată Anglia este brăzdată de canale navigabile cu o lungime totală de 3.000 de kilometri. Canalele au fost construite pe vremea când locomotiva și calea ferată încă nu fuseseră inventate. Pe toate canalele plutesc șlepuri lungi și înguste pentru o singură familie. *Narrowboat* în engleză. Lățimea acestui șlep nu trebuie să fie mai mare de 2 metri și 13 centimetri, lungimea nu trebuie să depășească 21 de metri și 39 centimetri. Pe acest șlep există și bucătărie, și toaletă, și cabine de dormit. Unii locuiesc în ele, alții doar călătoresc. Unii sunt proprietari, alții îl închiriază pentru o perioadă de timp. Mergi pe canalele înguste, ai luat pe cineva, apoi pe altcineva. Poți chiar să cobori tu însuți pe mal, ca să nu-i deranjezi pe ceilalți.

Casa conspirativă pe un iaht cu motor sau cu pânze este deosebit de potrivită. Iahturile stau în cea mai mare parte a timpului în porturi – poftim, intră, simte-te ca acasă. La nevoie, iahtul poate duce pe cine trebuie dintr-un colț al planetei în celălalt. Între timp vor putea discuta deschis, ca de la om la om.

5

În spionajul militar sovietic exista o regulă importantă, generală, de fier, care nu putea fi încălcată: *legătura personală trebuie înlocuită insistent și ferm cu legătura impersonală.* În GRU au existat exemple de agenți eficienți care nu au ieșit mulți ani la întâlniri personale. Unul dintre recordurile de activitate fără legătură personală pe care le cunosc este de 27 de ani.

Legătura radio unilaterală pe unde lungi funcționa de la GRU la agent. El își cumpăra de la magazin aparatul radio recomandat și asculta valsuri de Strauss. La o anumită oră și pe o frecvență stabilită în prealabil, GRU îi transmitea un comunicat. Această legătură era foarte comodă deoarece se putea transmite orice, chiar și prin text deschis. În cazul în care contraspionajul își dădea seama cumva că textul comunicatului îi este adresat unui agent, și nu echipajului unei nave de pescuit, nu avea cum să stabilească, oricât de mult ar fi vrut, cui îi era adresat comunicatul și în ce țară se afla destinatarul. Evident, nimeni nu transmitea nimic prin text deschis. Comunicatele erau mascate, de exemplu, de convorbirile dintre două vase de pescuit: vorbesc doi bărbați despre ale lor, iar la ora stabilită și cunoscută de agent este rostit comunicatul adresat acestuia, cifrat sau prin text deschis. Urmează apoi fraza-cheie care marchează sfârșitul comunicatului.

Legătura unilaterală prin radio avea avantajul că agentul nu putea fi acuzat de nimic. El nu avea niciun fel de aparatură specială. Nu făcea decât să asculte radioul. Dezavantajul legăturii unilaterale prin radio consta în faptul că funcționa

într-o singură direcție. Se puteau ține și cursuri pentru un ascultător anonim, însă acesta nu putea transmite nici măcar un singur sunet.

De aceea, pentru schimbul de informații se utiliza *legătura radio bilaterală pe unde scurte*; aceasta nu înlocuia, ci completa legătura radio unilaterală pe unde lungi. În acest scop se folosea o stație de radio portabilă, capabilă să recepționeze și să transmită comunicate. Încă din ultima treime a secolului XX, radiotelegrafista cu manipulator Morse era deja o imagine exotică. Încă de pe atunci se luau măsuri deosebite pentru a-l elibera pe agent de necesitatea de a avea o aparatură specială. În acest scop, i se recomanda, de pildă, să-și cumpere dintr-un magazin de electrocasnice un aparat radio cu tranzistori japonez, de un anumit model, să-l conecteze la o telecomandă pentru dirijarea aeromodelelor și navomodelelor, la o stație radio pe unde scurte pentru amatori sau la o stație radio portabilă (cum folosesc pompierii, constructorii, medicii și polițiștii). Din dispozitive și componente care se găseau în comerț, agentul își construia un aparat complex ce-i permitea să ia legătura cu cea mai apropiată ambasadă sovietică, cu un pachebot turistic sovietic acostat într-un port din zonă sau cu un tren accelerat sovietic pe distanțe lungi, al cărui traseu includea câteva țări străine.

Ofițerii rețelei GRU studiau cu atenție frecvențele radio din oraș și puteau utiliza oricare dintre aceste frecvențe pentru comunicarea bilaterală cu agenții.

Începând cu anii 1960, comunicatul era înregistrat pe un suport oarecare, după care se transmitea rapid în eter, aproape „împușcat”, transformându-se într-un țiuit scurt, ceea ce făcea foarte dificilă radiogoniometrarea stației de emisie.

Încă de atunci se foloseau antene care permiteau expedierea comunicatului strict într-o anumită direcție – cel mai frecvent, spre un satelit de comunicații.

Legătura radio alternativă pe unde scurte era legătura pe canale speciale. Întrucât cu fiecare an controlul radioeterului era din ce în ce mai puternic, GRU transmitea frecvent semnalele în mediul subacvatic: doi oameni, aflați la o distanță de câțiva kilometri unul de celălalt, cufundau în apă receptoare și transmițătoare speciale (camuflate, de exemplu, în undițe) și luau legătura unul cu celălalt prin intermediul unui dispozitiv special.

Ascunzătorile erau de două feluri: pentru păstrare și pentru legătură. Pentru amplasarea ascunzătorilor, fiecare rețea sub acoperire avea la dispoziție un set de containere de diferite dimensiuni pentru întrebuințări diverse. La Moscova se ținea o evidență strictă a tot ceea ce se afla în ascunzătorile răspândite în toată lumea, iar în caz de necesitate se comunica spionului clandestin sau agentului: „Du-te în cutare țară, iar acolo, după anumite semnalmente, ai să găsești ceea ce trebuie”.

Fiecare loc pentru ascunzătoare trebuia utilizat o singură dată. Alegerea ascunzătorilor era o treabă foarte dificilă și de foarte mare răspundere. Sub nicio formă o persoană străină nu trebuia să descopere ascunzătoarea. Ascunzătorile erau amenințate de multe pericole: puteau fi descoperite de copiii curioși, care își vâră nasul peste tot, de poliție, de constructori sau de arheologi; în zona amplasării ascunzătorii se puteau produce inundații sau puteau demara lucrări de construcție. Toate aceste posibilități trebuiau luate în calcul.

O persoană din sistem, primind ordin, trebuia să găsească ascunzătoarea fără nicio dificultate chiar și după zece sau douăzeci de ani, să o deschidă fără probleme, să ia conținutul și să șteargă toate urmele. Locul amplasării ascunzătorii trebuia ales în așa fel încât să poată fi ușor explicat unei alte persoane, inclusiv uneia care nu cunoaște deloc regiunea respectivă. Ofițerul GRU sau agentul trebuie să aibă posibilitatea de a ajunge oricând în locul respectiv, sub un pretext plauzibil care să țină cont de acoperirea lor. Cel mai simplu amplasament era legarea ascunzătorii de o linie electrică de înaltă tensiune. Lângă piloni și sub cabluri nimeni nu va construi nimic, niciodată. Fiecare pilon este numerotat. Dansul începe de la pilonul cu un anumit număr.

Ascunzătoarea pentru păstrare putea sta în pământ mulți ani. La ordinul Moscovei, ascunzătorile pentru păstrare erau amplasate pentru agenții rețelei respective, pentru rețelele clandestine și ca rezervă comună pentru cazuri extraordinare. În viața unui spion pot apărea numeroase astfel de cazuri: prăbușirea rețelei, agravarea situației internaționale, războiul – dar câte nu se pot întâmpla în aceste vremuri agitate! Ascunzătoarea de lungă durată era un container ermetic din plastic rezistent, pentru a nu rugini și pentru a nu fi găsit cu detectorul de metale.

În ascunzătorile de lungă durată se păstrau: aparatură de legătură, arme, muniții, explozibili, otrăvuri și alte mărunțișuri atât de necesare luptătorilor pe frontul invizibil. Pentru cazul unui eșec, în ascunzători erau depuși bani, obiecte de valoare, duplicate legalizate ale unor documente.

Am să vă povestesc un caz real. Cândva, într-o țară oarecare, undeva în munți, la o altitudine destul de mare, a

fost amenajată o groapă de gunoi semilegală destinată deșeurilor rezultate în urma unor lucrări de construcții efectuate în apropiere. Au trecut anii și în țara respectivă au fost adoptate legi dure pentru protejarea mediului înconjurător. În conformitate cu prevederile acestor legi, pe terenurile amplasate mai sus de o anumită cotă nu numai că se interzicea orice construcție, dar era interzis accesul utilajelor grele, inclusiv al buldozerelor, excavatoarelor și basculantelor. Natura și-a intrat rapid în drepturi. Grămezile de bucăți de beton spart și bârne au fost acoperite de ierburi înalte și de arbuști. Un loc mai bun nici că se putea găsi. De jur împrejur erau o mulțime de locuri pentru ascunzători, munții erau împăduriți. Exista însă o problemă: containerul era îngropat, dar unde urma să-l caute cel care peste zece ani avea să vină să-l dezgroape? Cum trebuia însemnat locul unde se afla containerul, dacă în jur erau numai brazi cât vedeai cu ochii? Era necesar ca ascunzătoarea să fie asociată unui reper. Acest reper trebuia să rămână neschimbat chiar și după zece ani. Groapa de gunoi năpădită de buruieni era foarte potrivită în acest sens. Acolo nimeni nu va construi nimic niciodată pentru că este interzis prin lege, deci posibilitatea ca o cupă de excavator să agațe din întâmplare containerul era exclusă. Fie că trebuie să pui ceva în ascunzătoare, fie să iei ceva de acolo – va fi o plăcere să hoinărești pe munți prefăcându-te turist. Nimeni nu-ți va da atenție. Nici urmăritor nu vei avea. Îl snopim noi, doar nu suntem la plimbare prin oraș.

Locul din apropierea gropii de gunoi a fost mai demult ales de cineva, descris, aprobat de conducere. Totuși încărcătura încă nu a fost depusă.

Și iată că această încărcătură sosește la rețea prin poșta diplomatică. Ofițerii rețelei nu știau despre ce încărcătură era vorba; aceasta era ambalată cu grijă și încăpea exact într-un container de tip R-6. Locțiitorul rezidentului cu problemele clandestinilor a chemat doi „ogari” și le-a dat misiunea: pregătiți o operațiune de ascundere cu abandonare pe traseu.

„Ogarii” au pregătit traseul, l-au marcat pe o hartă, au stabilit ora trecerii prin fiecare loc de verificare, au stabilit ora trecerii punctelor cu fetele din grupa ST care vor ciuli urechea la fiecare foșnet din eter. Alți „ogari”, de la interceptări, au pregătit contraurmărirea (adică urmărirea pentru depistarea eventualilor urmăritori ai celor care desfășoară operațiunea), au elaborat semnalele scoaterii de pe traseu, evacuarea și acoperirea.

Locțiitorul cu problemele clandestinilor avea toate acestea sub controlul personal și-i îmbărbăta din când în când pe toți participanții la viitoarea operațiune, înjurând ca la ușa cortului.

Și iată că totul este pus la punct, aprobat, iar la ora stabilită unul dintre „ogari” iese pe poarta ambasadei. Drumul său trece prin centrul comercial, apoi brusc îi vine chef să se plimbe în afara orașului. Trece prin punctele de contraurmărire, unde alți „ogari” cercetează cu atenție de la distanță dacă nu este urmărit.

El se verifică și singur, dar este supravegheat și de la distanță. Apoi se rătăcește. Pe o străduță întunecoasă, aleasă din timp, se oprește în așa fel încât mașina să nu fie văzută. În acel moment, din mașină alunecă precum o umbră o altă persoană care stătuse ascunsă pe podea, lângă bancheta din spate.

Chiar dacă ar fi avut urmăritori, aceștia vor urmări în continuare mașina, nu pe cel care a ieșit neobservat din ea și, strecurându-se prin pasajele subterane, a ajuns la gară, de unde a luat un tren local.

Și iată că cel care a fost abandonat pe traseu, coborând din tren într-o stație mică și înjurând în șoaptă, merge în direcția opusă zonei locuite. Înjură pentru că iarna zilele sunt scurte, iar nopțile lungi. Și noaptea se apropie. Măcar de-ar reuși!

Reușește.

Din păcate, groapa aceea de gunoi pe care crescuseră buruienile a fost aleasă vara. Reperul era un morman de cărămizi sparte de culoare roșie. Totul în jur era cenușiu, din beton, numai mormanul de cărămizi era roșu. De la acest morman trebuia să măsoare zece metri spre sud.

Însă acum totul este sub zăpadă. Acolo jos, în vale, ninge rareori și zăpada nu rezistă mult. Dar dacă urci pe munte este zăpadă destulă, mai ales iarna.

Sărmanul „ogar” este nevoit să ia o hotărâre. Singur, de capul lui. Și aceasta se conturează într-o clipă: „Cel care a ales locul ascunzătorii a greșit. L-a ales vara. Nu s-a gândit că iarna, dacă ninge, va trebui să dezgrop toate grămezile, să văd ce-i acolo, beton sau cărămidă roșie. Pentru asta îmi trebuie timp și va trebui să bătătoresc totul de jur împrejur”. Concluzia: în alegerea locului s-a comis o greșeală care poate duce la eșec. Decizia: întreruperea operațiunii, materialul nu va fi pus în această ascunzătoare, ci va fi aleasă o alta.

I-au asigurat o acoperire compactă. A fost transportat de la locul ascunzătorii de către cei care l-au asigurat. S-a întors la ambasadă în zori, murdar, ud, nedormit, nervos.

La Moscova a fost expediată o telegramă cifrată: operațiunea de depunere a fost întreruptă din cauza greșelii în alegerea ascunzătorii.

Rezidentul înjura în șoaptă.

Locțiitorul rezidentului pentru clandestini înjura în gura mare.

Ofițerașul de informații, „ogarul”, tăcea, cu coada între picioare.

A trecut o zi, au trecut două, trei.

Și iată că tânărul ofițer care a ratat operațiunea este chemat de rezident, care îi anunță decizia Moscovei: ofițerul a procedat corect. În alegerea locului ascunzătorii s-a comis o greșeală, iar la Moscova, în confirmarea locului ascunzătorii, s-a strecurat de asemenea o greșeală.

6

Ascunzătoarea pentru legătură este o ascunzătoare în care materialele sunt depuse pentru scurt timp. Cu cât mai scurt, cu atât mai bine.

Exemplu. Un agent recrutat lucrează într-o instituție guvernamentală. Are acces la documente secrete. Dimineața le primește, iar la sfârșitul zilei de muncă le predă. Nu are posibilitatea să copieze documentele la locul de muncă, în schimb le poate scoate din instituție în timpul pauzei de prânz. Operațiunea a fost pregătită ținându-se cont de această circumstanță. În timpul prânzului, agentul scoate documentele și le depune în ascunzătoare. După zece minute,

un diplomat sovietic, care s-a verificat din timp, convingându-se că nu este urmărit, se duce la ascunzătoare, ia documentele, în 20 de minute le fotocopiază în automobilul său parcat în apropiere, după care le pune din nou în ascunzătoare. Revenind de la masă, agentul ia materialele și se întoarce la serviciu.

Pregătirea și desfășurarea unei asemenea operațiuni necesită o precizie incredibilă, de ceasornicar.

O operațiune de acest gen a avut loc în realitate; ea este legată de o poveste pe care aș putea s-o numesc amuzantă, dacă operațiunea nu ar fi ajuns pe muchie de cuțit din cauza unei întâmplări stupide. Pentru această operațiune îndrăzneață a fost aleasă drept ascunzătoare scorbura unui copac din parcul situat chiar în centrul capitalei unei țări occidentale. După un interval de timp oarecare, conducerea GRU a făcut o excepție și a aprobat încă o dată utilizarea ascunzătorii pentru a primi alte documente de la același agent. Când ofițerul GRU, care lucra în acest oraș sub acoperire diplomatică, s-a apropiat de ascunzătoare pentru a lua noul set de documente, atenția i-a fost atrasă de o foaie de hârtie albă care era pe jos, printre frunzele galbene și ruginii căzute din copac. Într-un colț al foii se distingea clar ștampila „Strict secret” în limba țării respective. Ofițerul a înmărmurit de groază. S-a uitat în jur și a văzut că pe jos erau mai multe foi de acest fel. Atunci a înțeles că veverițele, pe care vizitatorii parcului adorau să le hrănească, și-au făcut culcuș în scorbura destinată ascunzătorii și au scos afară foile de hârtie puse de agent. A început imediat să strângă documentele împrăștiate, multe dintre ele murdare sau deteriorate de ghearele și dinții ascuțiți ai veverițelor. În acel

moment a apărut un polițist, care, luându-l pe diplomatul sovietic drept un funcționar local căruia vântul i-a smuls hârtiile din mâini, fără vorbă multă, s-a apucat să-l ajute să-și strângă hârtiile împrăștiate. Când a terminat, polițistul i-a întins documentele ofițerului tulburat, l-a salutat milităreşte și a plecat. Ofițerul a zâmbit derutat, uitând să-i mulțumească pentru ajutor.

Cu toate acestea, situația rămânea critică. Timp nu avea: agentul venea deja pe alee, îndreptându-se spre ascunzătoare. Ofițerul GRU s-a grăbit să-i iasă în întâmpinare, deși contactarea agentului era strict interzisă. Expunându-i pe scurt situația, ofițerul i-a propus două soluții posibile: la serviciu agentul trebuia să spună că din greșeală a rupt și a aruncat la coș documentele crezând că sunt ciorne, dar și-a dat seama la timp și le-a luat de acolo; sau putea să ascundă dispariția documentelor și să aștepte patru zile, până când GRU avea să facă alte documente în locul celor deteriorate. Agentul a ales varianta a doua. Ofițerul GRU a decolat imediat spre Varșovia, cu două transbordări în două aeroporturi europene. În Varșovia, pe aerodromul militar, îl aștepta deja un avion supersonic de vânătoare-interceptare cu două locuri, care l-a dus pe ofițerul cu documentele la Moscova (acesta a călătorit în cabina din spate, pe locul navigatorului). În doar câteva ore la GRU au fost refăcute toate documentele, până la ultima filă, iar în ziua următoare i-au fost înapoiate agentului. În tot acest timp, agentul a fost la limita prăbușirii, dar a fost salvat datorită activității coordonate a diferitelor subunități GRU.

Unde mai poate fi amenajată o ascunzătoare? Locuri sunt multe. Panourile pentru reclame sunt suspendate deseori la

nivelul pieptului sau al umerilor. Între un astfel de panou și zidul clădirii este un anumit spațiu. Toaleta publică este locul ideal pentru o ascunzătoare. În cabină există un rezervor de colectare a apei. Cabina poate avea un orificiu de ventilație, acoperit cu un grilaj. Pe peretele cabinei poate fi un suport pentru hârtia igienică. Foarte potrivit era și mânerul lanțului de tras apa. Agentul intră în cabină și încuie ușa, ia mânerul lanțului, îl pune în buzunar, pune altul în loc, pregătit din timp, adus de la Moscova.

Ca ascunzători pentru legătură se utilizau frecvent pivoți din plastic cu capac înfiletat: înfigi în pământ unul și pleci. Dacă trebuie să-i transmiți agentului bani, poți rula multe bancnote de o sută de dolari și să le pui într-o cutie din aluminiu, asemănătoare cu o cutie pentru trabuc ascuțită la unul din capete. Înfiletezi capacul și o înfigi în pământ lângă piciorul din dreapta din spatele băncii a șaptea de la intrarea sudică a parcului.

Pentru legătura cu agenții sunt foarte potriviți șobolanii. Institutul de camuflaj al GRU vă va face la comandă o copie foarte naturală a unui animăluț mort. Această ascunzătoare necesită și un mic flacon cu lichid urât mirositor. Dimineața nu e bine să plasați această ascunzătoare – riscați să o mănture gunoierii. După-amiază – nicio problemă. Vă așezați pe o bancă, citiți ziarul și, pe neobservate aruncați „cadavrul” șobolanului în iarbă. Nimeni nu se va atinge de mortăciunea urât mirositoare, în afară de cel pentru care a fost pusă acolo.

Funcționau foarte bine și crenguțele. Treci seara prin parc, rupi o rămurică uscată și o trimiți unde trebuie. După câtva timp primești o ascunzătoare în formă de rămurică. Te duci din nou în parc seara, te apropii de copacul secret, înfigi

crenguța în trunchi în locul care trebuie și nimeni nu va bănui că acolo este un container.

Pe un pod feroviar puteți fotografia capătul unui șurub cu o piuliță înșurubată pe el și să răzuiți puțină vopsea. După un timp, de la Institutul de tehnică operativă al GRU vă vor trimite o piuliță cu un șurub. În interiorul șurubului este un spațiu gol. Și un magnet puternic. Treci pe lângă pod, pui piulița pe metal și rămâne fixată acolo. Cine are nevoie, o ia de acolo. Descrierea acestei ascunzători trebuie să fie foarte exactă: de care piuliță din margine trebuie să tragi.

Orice serviciu de spionaj știe o mulțime de astfel de trucuri, dar folosirea vechilor metode nu era recomandată – era nevoie de fantezie pentru a inventa altele noi.

7

Am ajuns, în sfârșit, și la *semnale*. Timp de milenii, oamenii au folosit semnalele pentru schimbul de informații. Nevasta necredincioasă îi spunea ibovnicului: „Dacă vezi la fereastră o ulcică, nu intra, înseamnă că bărbatul meu este acasă”. Semnalele, ca mod de legătură impersonală, sunt utile și în mileniul al treilea: „Dacă treci pe lângă casa mea la orice oră din intervalul 21.00-23.00 și vezi lumină la fereastra din capătul din dreapta înseamnă că materialul a fost pus în ascunzătoare. Dacă pe pervazul ferestrei din stânga este o păpușă înseamnă că am primit mesajul tău. Dacă perdeaua este dată la o parte, următoarea noastră întâlnire se amână”.

Semnalele cele mai răspândite erau cele grafice: un omuleț cu picioarele în sus pe pereții unui tunel pietonal însemna încetarea oricăror contacte până la următorul apel. O linie albă orizontală însemna că spionul clandestin a trecut cu bine granița și a ajuns în țară. Putea constitui un semnal și o banală piuneză sau un ac cu gămălie înfipt într-un loc anume; un punct, o linie, o cruciuliță sau orice alt semn făcut cu creta, creionul, vopsea sau ruj; un automobil parcat într-un loc convenit anterior, la o anumită oră. Semnalele erau utilizate pentru avertizare în caz de pericol, chemare la întâlnire, confirmarea primirii instrucțiunilor și pentru transmiterea multor altor mesaje.

Principala calitate a semnalelor trebuia să fie simplitatea amplasării și verificării.

8

Transmițând semnalele pe diverse suporturi, ambele părți (agentul și GRU) utilizau diferite modalități și sisteme de cifrare, de la cele mai simple (texte cifrate și blocnotesuri cifrate) până la cele mai perfecționate (micrografică, micropuncte). Descrierea lor depășește cadrul acestei cărți; aici ne ocupăm doar de criptografie și de steganografie, iar cititorului interesat îi recomand să consulte literatura de specialitate. Tehnologia cifrării informațiilor (criptografia) și cifrarea cu ascunderea transferului de informații (steganografia[2*]) s-au dezvoltat intens în cursul secolului XX,

dar orice spion le-a considerat întotdeauna niște instrumente, fără a face din ele un cult. Un fotograf priceput nu se concentrează niciodată pe procurarea celei mai „tari” camere, ultimul model: el înțelege că frumusețea unei fotografii depinde în primul rând de munca omului, și nu de aparatura folosită; de alegerea corectă a locului, timpului, compoziției cadrului, perspectivei; de lumină, de parametrii expunerii, cu alte cuvinte, depinde de buna organizare a *procesului* fotografierii. La fel, și un ofițer GRU cu experiență este preocupat în primul rând de organizarea corectă a procesului de *îndrumare a agentului* (o parte componentă a procesului fiind sistemul de legătură) și abia după aceea, pentru rezolvarea unor probleme concrete, de alegerea instrumentelor tehnice potrivite din cele pe care le are la dispoziție.

1. Vreau să-i reamintesc cititorului că vorbim despre formele legăturii impersonale utilizate în secolul XX. De atunci, la începutul secolului XXI, datorită dezvoltării și miniaturizării tehnicii electronice, apariției internetului, comunicării mobile și prin satelit și a multor altor tehnologii avansate care au făcut lumea noastră de nerecunoscut, au apărut numeroase alte variante ale legăturii impersonale. În același timp, formele legăturii personale au rămas aceleași.

2* Steganografia (în gr. „scriere ascunsă”) este un procedeu de transmitere a informațiilor care ascunde nu numai informațiile (ca în cazul criptografiei), ci și faptul transmiterii acestora; de aceea, în comparație cu criptografia, steganografia se află pe o treaptă superioară în privința protejării informațiilor. Mesajul ascuns cu ajutorul steganografiei nu atrage atenția și nu trezește suspiciuni. Poate avea orice formă – de exemplu, un fișier cu fotografia unui pisoi drăgălaș (în care, cu ajutorul unui algoritm special, se introduce un alt fișier, iar destinatarul, având cheia, îl extrage de acolo cu un program special), o carte în care, la anumite pagini, sunt introduse micropuncte, o scrisoare sau o listă de cumpărături. Steganografia este utilizată de regulă împreună cu metode criptografice: inițial mesajul se cifrează (criptografie), apoi este ascuns astfel încât să fie imposibil de observat fără mijloace speciale (steganografie). Cea mai veche metodă a steganografiei era utilizarea cernelii simpatice (invizibile), care

devenea vizibilă în anumite condiții (de pildă, la căldură sau prin tratarea cu substanțe revelatoare speciale) (n. red. ruse).

Capitolul 22

Coordonarea agenților și practica obținerii informațiilor

1

Așadar, să presupunem că agentul a fost recrutat, a fost instruit în cadrul întâlnirilor obișnuite prelungite (de exemplu, într-o cameră a unui mic hotel situat departe de locuri de odihnă cunoscute și de trasee turistice), pentru el a fost conceput un sistem complex de legătură cuprinzând diferite forme ale legăturii personale și impersonale, precum și acțiunile care trebuiau întreprinse în cazul pierderii bruște a tuturor canalelor de legătură.

Legătura impersonală a înlocuit treptat toate contactele personale. Agentul transmitea fotocopiile documentelor secrete și primea în schimb sume mici de bani. Materialele primite de la el erau verificate și comparate cu materiale similare primite din alte surse. Toate obiecțiile și contestațiile agentului privind cuantumul retribuției sale erau respinse cu tact, dar hotărât, iar tentativele de a protesta și de a refuza să mai lucreze în continuare erau înăbușite.

Această ultimă afirmație necesită unele lămuriri. Cititorul atent poate obiecta că astfel de acțiuni seamănă a șantaj, iar ofițerilor GRU li se recomanda categoric să se abțină de la astfel de practici, din cauza eficienței scăzute a acestei metode în activitatea cu „clientela” lor. Într-adevăr, este un moment delicat. Mâna de fier a spionajului militar sovietic (a cărui personificare era ofițerul de informații care lucra cu agentul, pe care îl „storcea” complet) se afla întotdeauna într-o mănușă de catifea. De fiecare dată când unul dintre agenți încerca să „scape din lesă”, ofițerul încerca blând să-l determine să continue colaborarea. Metoda cea mai bună era discuția sinceră, de la om la om, pe care o iniția ofițerul GRU cu agentul rebel. „Ai nevoie de ceva? Te nemulțumește ceva?” – ofițerul trebuia să-i adreseze agentului întrebări de genul ăsta. Trebuia descoperită adevărata cauză a dorinței agentului de a înceta colaborarea, pentru a remedia situația.

Nu primea destui bani? În afară de argumentul expus mai sus, că niște câștiguri prea mari din surse necunoscute (și cheltuielile care urmau) puteau să atragă atenția contraspionajului asupra agentului și să ducă la descoperirea sa, ofițerul putea să-i dea speranțe agentului, promițându-i o mărire a retribuției în viitor. Agentul se temea pentru el și soția sa? Ofițerul putea să-i promită că lui și soției sale li se vor pregăti acte de identitate false pentru o țară neutră, pe care le vor putea folosi în caz că va fi descoperit, pentru a pleca urgent din țară. Ofițerul de informații putea chema de la Moscova un psiholog cu înaltă calificare, care să vină cu primul avion și, pe baza înregistrării audio sau video a discuției cu agentul, să elaboreze tactica următoarelor convorbiri, la care să asiste și el.

Ideal ar fi ca ofițerul de informații să-și construiască relațiile cu agentul astfel încât acesta să perceapă colaborarea cu GRU sub forma unor mici servicii făcute unor prieteni, sau ca o mică afacere suplimentară de consulting, și nu ca spionaj. În realitate, mulți agenți nu voiau să recunoască în sinea lor că sunt agenți secreți, pentru ca în subconștient să nu-și piardă stima de sine sau sentimentul securității, iar ofițerii GRU încurajau acest lucru prin toate mijloacele.

Dacă totuși agentul încerca într-adevăr din răsputeri să scape din laț, era lăsat să plece, evident, după luarea unui complex întreg de măsuri de siguranță, care includeau și o serioasă „discuție profilactică". În cadrul acestei discuții, agentul era rugat în mod foarte convingător să păstreze secrete toate detaliile colaborării și i se aduceau la cunoștință urmările posibile ale unui comportament inadecvat. Însă ruptura aceasta însemna în primul rând că în etapa studierii și analizei agentului nu fuseseră alese corect motivele pentru recrutarea sa, ceea ce a făcut ca ulterior GRU să nu reușească să găsească cheia potrivită pentru acest om.

Dacă totul mergea bine, urma o etapă nouă în dezvoltarea relațiilor cu agentul, constând în încetarea completă a oricăror contacte și legături (personale și impersonale) ale agentului cu persoane oficiale și instituții sovietice, inclusiv cu diplomații sovietici și cu reprezentanțele diplomatice. Această măsură se numea *izolarea agentului* (despre acest subiect voi vorbi mai în detaliu în cele ce urmează).

Înainte de al Doilea Război Mondial, la ambasadele sovietice se închideau nu numai cercul legăturilor agenților din rețelele de spionaj militar sub acoperire, ci și legăturile spionilor clandestini cu agenții care lucrau sub îndrumarea

lor, „fixați” de ambasadă și de rețelele de spionaj militar care acționau pe teritoriul acesteia. Odată cu începerea războiului, ambasadele de pe teritoriul inamicului și-au încetat activitatea, întrerupându-se totodată și contactele cu puternica rețea de agenți din Europa. Fluxul de informații dinspre agenți a încetat tocmai în momentul în care spionajul militar avea cea mai mare nevoie de informații. Locțiitorul șefului Direcției de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii, având împuterniciri nelimitate, a fost parașutat în Europa ocupată împreună cu câțiva transmisioniști. Într-un interval scurt de timp, el a organizat o mică rețea ilegală de agenți pe teritoriile Belgiei și Olandei, după care, utilizând sistemul antebelic al întâlnirilor conspirative, a reușit să restabilească legătura cu toate rețelele ilegale.

Cu toate acestea, restabilirea canalului principal de legătură radio cu Uniunea Sovietică (pentru organizarea căruia s-au folosit stații de radio pe unde scurte „Sever” portabile) a fost imposibilă. Nimeni nu a prevăzut că atacul trupelor germane va fi atât de impetuos și că acestea vor înainta atât de mult în adâncimea teritoriului sovietic, motiv pentru care raza de acțiune a stațiilor de tip „Sever” (până la 400 de kilometri, iar în condiții favorabile ceva mai mare) era pur și simplu insuficientă. Navele Flotei Baltice erau blocate în baze și nu puteau fi utilizate pentru a recepționa mesajele radio ale agenților din Europa. Atunci Direcția de Informații a Armatei Roșii a organizat un centru de primire a informațiilor pe teritoriul ambasadei sovietice din Suedia neutră, unde se scurgeau mesaje din toate rețelele clandestine și de la agenți, iar de aici erau transmise în Uniunea Sovietică.

Probabil a fost singura soluție posibilă în situația dată, o soluție care, bineînțeles, a avut și multe neajunsuri. În primul rând, toți agenții, ofițerii de informații și clandestinii erau cuprinși într-o singură rețea uriașă, această schemă a activității cu agenții punând în pericol viața a sute de oameni. Prăbușirea acestei structuri era doar o chestiune de timp, iar ea s-a declanșat în punctul cel mai vulnerabil, situat profund într-unul din centrii nervoși ai acestei organizații ilegale incredibil de puternice. Unul dintre radiotelegrafiștii clandestini, vrând să-și impresioneze iubita, s-a lăudat că el este primul care află cele mai noi știri despre tot ce se întâmplă în lume, pentru că ascultă radioul cu regularitate (pe teritoriile ocupate acest lucru era interzis). La rândul ei, fata, care căuta protecția unui ofițer german, i-a povestit acestuia totul. Așa a fost descoperită „Orchestra roșie", cea mai puternică organizație ilegală de spionaj din istorie, ai cărei agenți au pătruns în multe din cele mai bine păzite secrete ale celui de-al Treilea Reich. Ca urmare a acestei prăbușiri, activitatea „Orchestrei roșii" a fost într-o mare măsură dezorganizată, zeci de agenți și spioni clandestini fiind arestați și executați.

Direcția de Informații a Armatei Roșii a formulat imediat niște concluzii pe baza celor întâmplate. După doar câteva luni, rețelele clandestine care funcționau pe teritoriile statelor aliate – SUA, Marea Britanie și Canada – au fost îndepărtate în totalitate din ambasadele sovietice, iar toate legăturile dintre ele au fost întrerupte. De atunci, această regulă de fier a fost respectată de GRU întotdeauna și pretutindeni. Fiecare rețea GRU sub acoperire asigura activitatea clandestinilor, dar numai pe calea respectării instrucțiunilor primite de la

Moscova și fără să aibă vreo idee despre cei pe care îi asigura. Toate operațiunile de asigurare a ilegalilor erau concepute astfel încât ofițerii care activau în rețele sub acoperire să nu primească nicio informație pentru desfășurarea operațiunii, în afară de strictul necesar, iar ilegalii să nu depindă în niciun fel de succesul sau eșecul acțiunilor rețelei sub acoperire.

O altă lecție învățată după distrugerea „Orchestrei roșii” a fost împărțirea rețelelor mari în mai multe rețele mici, care să acționeze independent, ceea ce sporea siguranța operațiunilor de asigurare a ilegalilor. A treia și cea mai importantă măsură a fost *izolarea agenților* de ambasadele sovietice în care lucrau ofițeri care coordonau agenți, pentru că legătura dintre agent și reprezentantul diplomatic sovietic mărea considerabil riscul descoperirii agentului.

Așadar, agentul recrutat, verificat și instruit era obligat să lucreze izolat de instituțiile sovietice oficiale din străinătate și să nu aibă niciun fel de legături cu acestea. Izolarea agentului avea loc numai după ce acesta îi preda ofițerului GRU un număr suficient de materiale secrete, barându-și în felul acesta orice cale de întoarcere și lipsindu-se de posibilitatea de a se preda autorităților, pentru că nici măcar recunoașterea vinovăției nu-l scăpa de o lungă detenție. Agentul izolat putea acționa independent, în cadrul unui grup de agenți sau al unei rețele de agenți.

2

Agenții cei mai valoroși, care procurau materiale secrete de importanță deosebită, erau în scurt timp izolați de rețea. Imediat ce aparatul central al GRU observa că un anumit agent transmite unul după altul materiale de importanță extraordinară, rețeaua care lucra cu agentul respectiv primea ordin de la Moscova să înceteze a mai primi de la el orice fel de material. Acum prioritatea principală în activitatea cu agentul respectiv nu mai era obținerea informațiilor, ci instruirea lui și asigurarea securității. GRU se străduia să-l trimită pe agent, cât mai curând posibil, într-o țară sigură, cu un regim relaxat al contraspionajului, pentru instruire – de exemplu, în zilele de sărbătoare sau în concediu. Dacă împrejurările erau favorabile, agentul putea fi transferat în Uniunea Sovietică, iar de aici se întorcea în țara sa (desigur, pe aceeași rută ocolitoare) deja ca agent independent. Din acel moment lucra exclusiv sub conducerea șefilor de la Moscova, și anume sub conducerea șefului unui serviciu, în cazuri deosebite sub conducerea șefului unei direcții, iar în cazuri excepționale sub conducerea locțiitorului șefului GRU sau chiar a șefului GRU. Cu astfel de agenți se lucra exact ca și cu ilegalii.

Pentru un agent care acționa independent trebuia creat un sistem complicat de contacte și legături impersonale. De regulă, acești agenți transmiteau materialele prin intermediul ascunzătorilor. Rețeaua care a recrutat cândva un agent, ulterior izolat de ea, putea primi ordinul de a lua niște casete cu microfilme din ascunzătoarea cu un anumit număr. În rețea nu se știa cine a pus casetele în ascunzătoare – un

clandestin local, un clandestin aflat în trecere prin țară (în jargonul GRU era numit „actor ambulant”) sau un agent recrutat mai demult de rețea. Filmele erau developate numai la Moscova. Fiecare dintre ele avea două straturi: un strat pentru distragerea atenției și stratul principal. La Moscova, pe primul strat se făceau fotografii ale unor documente nesecrete, apoi filmul era transmis agentului, care, cu ajutorul unei camere speciale, fotografia documentele secrete ce se fixau pe al doilea strat al peliculei. Orice încercare de a developa filmul în afara laboratorului special al GRU ducea la distrugerea completă a stratului principal conținând copiile documentelor secrete, iar pe film rămânea doar stratul pentru distragerea atenției, care nu conținea fotocopii care să-l compromită pe agent. Aceste pelicule fotografice, care se numeau „Scut”, au fost create într-un laborator de cercetări științifice al GRU. Institutul a creat sute, dacă nu chiar mii de formule chimice pentru emulsiile fotosensibile ale acestor pelicule. Pentru fiecare operațiune importantă și pentru fiecare agent valoros era creată de fiecare dată o emulsie având o compoziție chimică și o structură unice și irepetabile.

GRU încerca din răsputeri să limiteze numărul contactelor personale cu agenții care acționau independent – tocmai de aceea erau izolați de rețele. Dacă întâlnirile personale erau într-adevăr necesare, ele aveau loc numai în țările cu un regim relaxat al contraspionajului sau, în secret, în Uniunea Sovietică. În orice caz, astfel de întâlniri erau extrem de rare. Ceilalți agenți recrutați de rețele se constituiau treptat în grupuri de câte trei-cinci. De obicei, în grupuri se reuneau agenți care furnizau informații dintr-o anumită regiune;

uneori grupul era format din agenți care, din diverse motive, se cunoșteau între ei.

Să presupunem că un agent a reușit să recruteze alți doi – în acest caz, automat se forma un grup. GRU considera pe bună dreptate că grupurile familiale de agenți formate din capul familiei, soția acestuia și copii vor fi mai stabile și mai protejate. Membrii unui asemenea grup se puteau ocupa cu spionajul în domenii total diferite. Șeful unui grup de agenți era numit în GRU „conducător de grup”; numai el avea contacte cu ofițerii GRU. În felul acesta, membrii grupului de agenți erau oarecum izolați de reprezentanța diplomatică sovietică.

Asemenea agenților care acționau independent, grupul de agenți se afla o perioadă în legătură cu rețeaua GRU sub acoperire, apoi contactele cu rețeaua încetau treptat, grupul începea să primească ordine direct de la Moscova și tot acolo, pe diverse canale, expedia materialele procurate. În final, contactele cu Moscova deveneau permanente, iar grupul de agenți se despărțea complet de rețea. Structura rețelei se modifica treptat; rezidentul, cifratorii și ofițerii de informații care erau în legătură cu agenții grupului plecau acasă mai devreme sau mai târziu, iar după un timp nimeni din afara perimetrului cartierului general al GRU nu mai știa de existența acestui grup concret de agenți. Dacă situația din țara unde acționa grupul se complica, dacă ambasada sovietică se închidea sau activitatea acesteia era îngreunată, grupul își continua activitatea.

GRU permitea legătura personală cu șefii grupurilor de agenți numai în împrejurări excepționale și cu respectarea tuturor măsurilor de precauție. Agenții care făceau parte din

grup nu trebuiau să se cunoască între ei – evident, exceptând cazurile când acest lucru era necesar sau era una dintre condițiile formării grupului. Fiecare agent al grupului trebuia să-l cunoască numai pe liderul acestuia și să nu bănuiască nimic despre existența celorlalți agenți.

Dacă șeful grupului primea aprobare pentru recrutarea unor agenți, grupul lui, chiar dacă era format numai din două persoane, primea statutul de *rețea de agenți*, iar conducătorul ei devenea *rezident.* La jumătatea secolului XX a primit acest statut unul dintre fizicienii americani din domeniul nuclear căruia GRU i-a permis să-și recruteze colegii după cum voia. Este interesant faptul că acest rezident nu a greșit niciodată în alegerea candidaților pentru recrutare.

3

Uneori, GRU trimitea în rețeaua de agenți pe unul dintre cei câțiva spioni clandestini. Prezența a cel puțin un spion clandestin sovietic într-o rețea de agenți, indiferent de dimensiunea ei, o transforma automat în rețea clandestină, iar clandestinul devenea șeful acesteia – rezidentul clandestin.

Creșterea treptată a numărului de structuri de luptă ale GRU în țările străine putea continua la nesfârșit. Acest proces autosusținut semăna cu răspândirea celulelor canceroase în organismul uman.

Dacă GRU considera că această rețea formată din agenți independenți și din grupuri de agenți, încă neizolați de rețeaua sub acoperire, era la limita prăbușirii, iar situația

operativă se putea înrăutăți considerabil în orice moment, se luau măsuri pentru a nu pierde agenți. În acest scop, unii dintre ofițerii rețelei cu cea mai mare experiență erau gata în orice moment ca la ordinul Moscovei să treacă în ilegalitate și să coordoneze activitatea agenților în calitate de clandestini. Ei aveau documentele și aparatura necesară, iar în ascunzători aveau depus aur și alte valori care le puteau fi necesare în activitatea desfășurată.

În cazul unui război erau concepute planuri similare. Imediat înainte de începerea acțiunilor militare sau imediat după aceea, unii ofițeri GRU trebuiau să dispară pe neobservate din ambasade. De ochii lumii, guvernul sovietic trebuia să formuleze un protest în legătură cu dispariția lor și să refuze o perioadă de timp schimbul de diplomați cu țara inamică, însă ulterior trebuia să accepte și să efectueze schimbul. În acest moment, spionii clandestini nou-creați trebuiau să se afle deja în casele conspirative. Apoi treptat, folosind sistemul întâlnirilor conspirative, începeau să stabilească contacte cu agenții și cu grupurile de agenți pe care le conducea rețeaua. Toți aceștia formau o nouă rețea clandestină. Noii spioni clandestini sovietici nu se amestecau niciodată cu ilegalii care acționau de mai mult timp în țară și nu intrau niciodată în contact cu ei; datorită acestor măsuri, viața tuturor era mai în siguranță. Înființarea unor noi rețele clandestine în țările în care acționau deja alte rețele de același fel este încă un exemplu care ilustrează procesul creșterii permanente a structurilor de luptă ale GRU în străinătate.

4

E treaba fiecăruia dacă își încredințează soția sau mașina celui mai bun prieten, însă mă simt obligat să vă spun de ce un agent nu se poate încrede în niciun caz în cel mai bun prieten.

Uitați-vă la oligarhii noștri: niciunuia dintre ei nu îi este de ajuns să aibă un iaht luxos – trebuie să aibă unul care să fie mai mare și mai frumos decât al celorlalți. La fel era și în GRU: nu trebuia doar să facă rost de secrete, ci să facă rost de niște secrete cum nu a mai obținut nimeni altcineva. Concurența era pur și simplu feroce, animalică. Lupta pentru sursele de informații era asemenea luptei dintre crocodilii dintr-un fluviu african, când răpitoarele cu dinți mari și ascuțiți rup în bucăți o antilopă, când fiecare încearcă să smulgă o halcă mare din botul tovarășului și fratelui său.

Imaginați-vă următoarea situație: din cine știe ce motiv, un ofițer de informații a ratat întâlnirea principală cu agentul și nu se putea duce nici la întâlnirea de rezervă. Era o situație când legătura putea fi pierdută. Atunci ofițerul s-a adresat locțiitorului rezidentului (dacă era în subordinea lui) sau direct rezidentului cu propunerea de a trimite la întâlnire, în locul lui, pe cel mai bun prieten al său. Rezidentul a fost de acord, cel mai bun prieten a fost pus la curent cu afacerea, i s-a spus cine este agentul și ce anume i se cere.

Celui mai bun prieten, s-o spunem pe șleau, această întâlnire nu-i era de niciun folos: de ce să se expună o dată în plus? Însă ordinele nu se discută. El și-a pregătit traseul, a raportat planul, a primit aprobarea și a plecat la întâlnire. Și brusc, întâlnindu-l pe agent, și-a dat seama că de aici poate să

tragă niște foloase. Întors de la întâlnire, i-a raportat rezidentului: potențialul agentului nu a fost utilizat în totalitate, aici trebuie săpat mai adânc, păcat că nu lucrează cu acest agent cel mai bun ofițer de informații.

Rezidentul trebuia să aibă rezultate. Dacă se ivea posibilitatea creșterii productivității, rezidentul se folosea de această posibilitate. Ofițerul care lucrase înainte cu agentul a fost puțin câte puțin îndepărtat de acesta, fără a-l jigni. Îi explicau acest lucru prin apariția unor suspiciuni că agentul lucrează pentru contraspionaj și i-au ordonat să întrerupă legătura cu acesta. Ofițerul a încetat să lucreze cu agentul, fără să-și dea seama că legătura cu acesta continua, numai că lucra cu el cel mai bun prieten al său.

Care primea pentru acest lucru medalii și avansări în grad înainte de termen.

5

Evident, nu doar distincțiile și gradele puteau constitui cauza concurenței feroce, animalice dintre ofițerii GRU. Miza era mult mai mare.

Toți cetățenii sovietici care erau cât de cât educați din punct de vedere ideologic știau foarte bine că în țările capitaliste, unde domnea inegalitatea socială, unde fiecare voia sângele aproapelui său, oamenii rătăceau haotic, iar această mult lăudată libertate de mișcare crea uriașe probleme sociale. În Uniunea Sovietică, unde toți erau egali, unde oamenii erau prieteni, tovarăși și frați, aceste probleme

au fost rezolvate cu succes datorită introducerii vizei în buletinul de identitate. Cei care locuiau la țară nu puteau să se mute la oraș fără aprobare specială (mai ales dacă acest oraș era Moscova), nici copiii, nepoții sau strănepoții lor. Desigur, această regulă a fost introdusă pentru binele lor. Dacă omul devenea ofițer în spionajul militar strategic sovietic, el ajungea imediat la Moscova, cu viză permanentă și apartament de serviciu, iar copiii, nepoții și strănepoții săi aveau asigurat buletinul de Moscova și posibilitatea de a locui legal în capitală în vecii vecilor.

Militarul devenit ofițer GRU ajungea în sfere înalte. Devenea un fel de semizeu, iar apartamentul de serviciu cu viza permanentă în buletin era doar unul dintre nenumăratele sale privilegii. Mai erau, evident, și altele. De exemplu, un simplu ofițer din Marele Stat-Major nu reușea în toată viața lui să strângă bani de mașină dacă nu fura sau nu lucra în străinătate. Un ofițer GRU reușea în doar câțiva ani să strângă bani nu numai pentru mașină, ci și pentru un apartament proprietate personală sau pentru o vilă.

Dacă ofițerul GRU trecea să lucreze în obținerea de informații și pleca în delegație peste hotare, mai urca o treaptă. Retribuția lui peste hotare era imposibil de comparat cu retribuția unui ofițer GRU care lucra la Moscova. La Moscova, ofițerul primea salariul în ruble, cu care putea cumpăra numai alimente, în general de proastă calitate, și haine, de aceeași calitate. Ofițerul care lucra în străinătate era plătit în valută și putea să-și cumpere tot ce voia, nu numai din străinătate, ci și din Uniunea Sovietică. Având valută, ofițerul GRU devenea o persoană de cu totul altă specie; viața lui se deosebea izbitor de viața celor 240 sau 270 de milioane

de locuitori ai Uniunii Sovietice care nu aveau valută. Pentru el au fost deschise magazine și restaurante speciale, de unde putea să-și cumpere tot ce-i poftea inima fără a sta la coadă, în timp ce alți cetățeni sovietici, inclusiv simplii ofițeri ai Marelui Stat-Major și ai GRU care nu lucrau peste hotare, nu aveau dreptul nici măcar să intre în aceste magazine. Tocmai de aceea se poate afirma că în societatea sovietică inegalitatea rasială era în floare – numai că apartenența la rasa dominantă nu era dată de culoarea pielii, ci de posibilitatea de a pleca peste hotare.

Imediat ce ofițerul GRU devenea reprezentant al înaltei societăți, începea să-și apere cu îndârjire noile drepturi și privilegii, dar cel mai tare se temea să nu piardă posibilitatea de a pleca în străinătate. Iată de ce nu se destăinuia niciodată vreunuia dintre colegi, încerca să ascundă de șefi orice detalii ale vieții private, orice defecte și slăbiciuni, oricât de neînsemnate ar fi fost. Iată de ce încerca să evite cu obstinație paranoică orice contacte cu poliția. Iată de ce țesea intrigi și uneltea împotriva tuturor și a fiecăruia în parte, inclusiv împotriva colegilor de serviciu, iată de ce era gata în orice moment să le facă rău. De fiecare dată miza era posibilitatea de a mai rămâne încă un an la muncă într-o țară străină – chiar dacă era riscant pentru viața lui din cauza climei toride și uscate sau toride și umede – sau perspectiva revenirii la Moscova înainte de termen și de a nu mai pleca niciodată în afara granițelor Uniunii Sovietice.

6

Oricât de importantă ar fi fost misiunea de recrutare a agenților, instruirea acestora și organizarea activității rețelelor de agenți, GRU nu a încetat niciodată să se concentreze pe scopul cel mai important, dominant – obținerea secretelor dușmanului sau ale unui inamic probabil. Orice materiale capturate se încadrau în una din următoarele trei categorii: *informații* (mesaje conținând de fapt opinia subiectivă a agentului sau a ofițerului de informații despre ceva), *documente* (sau cópii ale acestora) și *prototipuri* (articole concrete, arme sau tehnică militară, subansamble și piese, instrumente și utilaje tehnologice etc.).

Fotografierea documentelor secrete și interceptarea convorbirilor confidențiale erau în viața reală la fel ca în filmele cu spioni. Dar cum ajungeau agenții să fure tehnică secretă, fără a fi descoperiți? Existau numeroase metode diferite; am expus deja una dintre ele când am vorbit despre recrutarea proprietarilor unor mici companii private care furnizau componente marilor producători de armament și tehnică militară. Proprietarul sau directorul unei asemenea companii va produce fără eforturi deosebite un exemplar în plus dintr-un ansamblu sau dispozitiv pentru a-l vinde convenabil celor de la GRU. Dar cum se organiza furtul prototipurilor cu gabarit mare – de exemplu, furtul unui tanc, avion sau reactor nuclear? Un astfel de prototip nu numai că trebuia luat de sub nasul inamicului vigilent, dar trebuia luat în așa fel încât dispariția lui să nu fie remarcată, iar apoi transportat în secret în Uniunea Sovietică.

Aceste sarcini erau rezolvate în diverse moduri. Modelele de articole de unică folosință – rachete, torpile, proiectile, cartușe – erau furate de obicei în timpul aplicațiilor militare, instrucției de tragere, testelor sau lansărilor demonstrative. De pildă, în raportul privind testele unei noi rachete antitanc se putea menționa că au fost produse o sută de bucăți, când de fapt erau doar nouăzeci și nouă, a suta rachetă urmând să fie vândută în secret celor de la GRU. De multe ori reușeau să cumpere modele de utilaje sau tehnică date la casare, care în documente erau trecute ca fiind distruse. Un agent a propus GRU să facă rost de cea mai nouă stație de radiolocație cu câmp de observare lateral, care permitea efectuarea cercetării în raioanele de graniță ale teritoriului inamicului fără a intra în spațiul aerian al acestuia. Firește, GRU a fost de acord, deși agentul a menționat că nu știe când anume va avea posibilitatea să facă rost de stația respectivă. Se putea întâmpla peste câteva zile sau peste câțiva ani. GRU era gata să aștepte. După câteva luni agentul a procurat stația, iar peste un an un radar de construcție similară a intrat în dotarea Forțelor Militare Aeriene ale Uniunii Sovietice. Agentul lucra într-un centru de cercetări aviatice, iar, când modelul experimental al noului avion utilat cu stația de radiolocație cu câmp de observare lateral a suferit un accident în timpul unui zbor de încercare, agentul, în pofida controalelor extrem de severe, a reușit să fure radarul avariat. Ca urmare a acestui fapt, Uniunea Sovietică a ajuns din urmă Statele Unite în acest domeniu concret.

Deseori agenții deteriorau intenționat modelele secrete ale unei arme noi sau ale tehnicii militare, pentru ca acestea să poată fi date la casare, trimise la reciclarea deșeurilor și apoi

să poată fi vândute spionajului militar sovietic. Acest procedeu era utilizat pe scară largă în țările Lumii a Treia, care primeau tehnică militară din țările occidentale; un exemplu a fost tentativa eșuată a GRU de a procura în felul acesta un avion de vânătoare francez Mirage III din Liban. Orice conflict armat sau schimbare a puterii în țară era însoțită de obicei de intensificarea activității GRU – aceste perioade erau optime pentru furtul unor modele de arme sau de tehnologie militară.

Pentru transportarea în Uniunea Sovietică a prototipurilor capturate, cel mai des se utiliza poșta diplomatică. Misiunea principală era aducerea prototipului la ambasada sovietică; după aceea, el traversa liber orice frontiere în container sigilat și însoțit de curieri diplomatici înarmați. Uneori transportul devenea o mare problemă – greutatea unor prototipuri era de ordinul tonelor, iar expedierea cu poșta diplomatică era imposibilă. Cândva, într-o anumită țară care achiziționase din RFG un lot de tancuri Leopard, GRU a reușit să facă rost de motorul dat la casare al unui astfel de tanc, care prezenta un uriaș interes pentru industria militară sovietică. Operațiunea s-a desfășurat cu succes, dispariția motorului nu a fost remarcată, însă cântărea peste o tonă și nu încăpea nicicum într-un container al poștei diplomatice. Atunci consulatul sovietic a cumpărat un vechi iaht de croazieră destinat navigației oceanice pe distanțe lungi. Iahtul a fost imediat trimis la reparații și, pentru o sumă frumușică, un mic atelier de reparații a amplasat în sala mașinilor motorul greu al tancului. După aceea, iahtul a făcut câteva curse pe mări și oceane, iar în timpul uneia dintre ele, printr-o întâmplare fericită, a întâlnit un trauler sovietic. În câteva

minute, o echipă de lăcătuși și de specialiști în tachelaj au smuls efectiv motorul tancului din sala mașinilor. Ulterior, pentru acoperire, iahtul a mai ieșit în larg de câteva ori, după care a fost vândut.

A mai existat o metodă de transport al prototipurilor cu gabarit mare, mai sigură și mai puțin exotică. După ce modelul ajungea în mâinile spionajului militar sovietic, ofițerii GRU, dându-se drept angajați ai reprezentanței comerciale sovietice, achiziționau de la o firmă locală un utilaj oarecare cu destinație civilă. Singura cerință pe care trebuia să o îndeplinească această achiziție era legată de numărul containerelor de transport și tonajul acestora, pentru că trebuiau să se potrivească pentru transportul prototipului sau al părților sale componente. De exemplu, modelele de o importanță excepțională puteau trece de formalitățile vamale și să plece în Uniunea Sovietică sub forma unui utilaj pentru o fabrică de conserve. Uneori, modelele erau expediate pe adrese conspirative din țări ale Lumii a Treia, unde erau încărcate pe nave comerciale sovietice.

În linii mari, conducerea GRU era absolut convinsă că poate face rost de orice secret tehnologic din Occident, numai să aibă la dispoziție o sumă suficientă de bani. Exista o singură tehnologie-cheie ale cărei secrete nu încerca să le obțină nici GRU, nici KGB. Însă, chiar dacă spionajul militar sovietic ar fi obținut într-adevăr toate secretele acestei tehnologii, Uniunea Sovietică nu ar fi reușit să o copieze și să se folosească de ea, întrucât ar fi trebuit să modifice întregul sistem sovietic. Și totuși acest secret tehnologic era de o importanță vitală pentru URSS; era călcâiul lui Ahile al socialismului. Acest secret tehnologic era producerea

cerealelor. Se poate afirma că incapacitatea de a reproduce această tehnologie simplă, cea mai veche dintre toate tehnologiile cunoscute de om, a dus la prăbușirea Uniunii Sovietice. În pofida tuturor resurselor sale gigantice, țara nu reușea să-și hrănească propria populație. Era suficientă o întrerupere de doar câteva luni a livrărilor de cereale către URSS și tot sistemul socialist s-ar fi prăbușit, sfărâmat în bucăți.

Capitolul 23
GRU și complexul militar-industrial

1

Când vorbim despre forțele armate sovietice, trebuie să avem în vedere nu numai Ministerul Apărării, ci și celelalte douăsprezece ministere care, sudate într-o enormă „corporație”, sub conducerea Comisiei Militar-Industriale (CMI) (numele complet era Comisia Prezidiului Consiliului de Miniștri al URSS pe probleme militare și industriale), îndeplineau o funcție unică: produceau armament. Complexul militar-industrial sovietic nu poate fi analizat separat de armată[1] sau în opoziție cu aceasta; dimpotrivă, armata conviețuia în deplină armonie cu acest complex militar-industrial, fiind de fapt o parte componentă a sa. În repetate rânduri le-am atras atenția cititorilor asupra faptului că în Uniunea Sovietică se luptau pentru putere trei forțe: armata, partidul și KGB. În această luptă, complexul militar-industrial era întotdeauna de partea armatei.

În Uniunea Sovietică nu știa nimeni cu exactitate câți bani erau canalizați anual spre complexul militar-industrial, dar, în

orice caz, era o sumă astronomică. Puterea economică și financiară a complexului militar-industrial sovietic era comparabilă cu puterea întregii Uniuni Sovietice. URSS aloca un buget anual Ministerului Apărării, dar acesta nu era decât vârful aisbergului, pentru că bugetele celorlalte douăsprezece ministere care produceau armament rămâneau secrete. Economia sovietică planificată era structurată în așa fel încât Ministerul Apărării nu cumpăra, ci *primea* armamentul necesar. Dacă în Uniunea Sovietică se construia un submarin, Ministerul Apărării nu se interesa de costuri, deoarece cheltuielile de construcție erau suportate de Ministerul Industriei Constructoare de Nave, iar în buget aceste cheltuieli erau trecute drept cheltuieli pentru construcția de nave. (Apropo, acest minister și toate instituțiile sale, institute de cercetări științifice și birouri de construcții, nu se ocupau practic de proiectarea și construcția de nave civile. Majoritatea proiectelor pentru nave civile sau chiar navele erau cumpărate din Polonia, Germania Democrată, Iugoslavia, Bulgaria, Italia, Franța, Norvegia, Suedia, Danemarca și din alte țări.)

Fundamentul oricărui cincinal sovietic nu era planul propagandistic pentru cinci ani, despre care se scria în presă, ci un alt plan, secret, bazat pe planurile complexului militar-industrial. Indicatorii tuturor ramurilor economiei sovietice erau indisolubil legați de planurile complexului militar-industrial și depindeau de ele. Știința sovietică lucra și ea pentru complexul militar-industrial. Bugetul ei oficial era de trei ori mai mare decât bugetul Ministerului Apărării, ceea ce ar trebui să ne pună pe gânduri: cu ce se ocupau oamenii de știință sovietici, dacă Uniunea Sovietică, prima care a lansat

un satelit artificial al Pământului, nu putea pune la punct de una singură producția de automobile cu capacitate cilindrică mică, fiind nevoită să cumpere tehnologia respectivă din Italia? Ce fel de știință este aceea care a creat unicele radare trans-orizont, dar URSS a fost nevoită să cumpere din Franța tehnologia de fabricare a banalelor televizoare casnice? Cheltuielile pentru știință erau încă un articol din buget în care liderii Uniunii Sovietice ascundeau o parte din cheltuielile militare.

Pentru serviciile speciale sovietice, finanțele și bugetele erau de asemenea un joc, o acoperire ruptă de realitate, și nu un puternic instrument de conducere, ca în țările civilizate. Deși, în comparație cu GRU, KGB era o organizație mult mai mare, cu un aparat uriaș în interiorul țării și o influență politică la fel de mare, GRU opera cu resurse financiare care le depășeau cu mult pe cele ale KGB (după estimările specialiștilor, erau de zece ori mai mari). Explicația era foarte simplă. Bugetul KGB era imens. Față de el, bugetul GRU putea fi considerat modest, iar această afirmație nu contrazice deloc comparația de mai sus. Problema era că bugetele ambelor organizații erau părți componente ale cheltuielilor de stat, pe care orice țară se străduia să le reducă sau măcar să le înghețe; însă GRU, spre deosebire de KGB, în afară de mijloacele primite de la stat în cadrul bugetului pentru întreținere, primea sume imense de bani pentru onorarea comenzilor întreprinderilor și organizațiilor complexului militar-industrial, care măreau considerabil bugetul GRU.

De exemplu, la cererea uneia din întreprinderile CMI, Comisia cu problemele militare și industriale aloca pentru GRU o anumită sumă de bani în vederea plății serviciilor

agentului care ajuta GRU să obțină prototipul celui mai nou motor al unui tanc american ori vest-german sau documentația completă a motorului respectiv. În bugetul de stat, acești bani erau trecuți la cheltuieli pentru știință sau pentru industria constructoare de mașini. GRU oferea acești bani pentru recrutarea unui nou agent, capabil să onoreze această „comandă" a CMI, primea prototipul sau documentația (sau și una, și alta) și le transmitea beneficiarului. La final toți erau mulțumiți: industria sovietică economisea mijloace uriașe, care altfel ar fi fost alocate pentru elaborarea unui motor autohton similar; constructorii sovietici și directorii uzinelor primeau distincții și premii pentru copierea cu succes a prototipului străin, ca și cum ei, cu mâinile lor, ar fi conceput acest prototip. Comisia cu problemele militare și industriale economisea timp și obținea produsul necesar mult mai repede, iar GRU, fără să cheltuiască o copeică din propriile mijloace pentru recrutare, se alegea cu un agent nou, care continua să lucreze pentru spionajul militar sovietic până la sfârșitul vieții. În același mod, toate celelalte douăsprezece ministere care lucrau, așa cum se spunea pe atunci, „pentru apărare" erau bucuroase să cedeze în favoarea GRU o parte din bugetele lor, dacă spionajul militar strategic le ajuta să obțină prototipurile celor mai noi arme și tehnici militare, precum și tehnologiile avansate pentru fabricarea acestora.

Tocmai de aceea KGB se baza exclusiv pe bugetul care-i era alocat, ca pe rația de pâine de la închisoare, iar GRU se hrănea cu întregul buget al științei și industriei militare sovietice, „absorbind" mijloacele colosale ale CMI și utilizându-le ca pe o puternică pârghie în activitatea sa de spionaj. Incredibil, dar

adevărat: pentru operațiuni de spionaj grandioase, ca furtul documentației tehnice a submarinului nuclear strategic american „George Washington” (pe baza căreia în Uniunea Sovietică a fost elaborat proiectul submarinului 667A „Navaga”; marinarii militari sovietici l-au poreclit „Vania Washington”) sau furtul sistemului portabil de rachete antiaeriene FIM-43 Redeye (pe baza căruia a fost elaborat sistemul sovietic „Strela-2”), GRU nu a cheltuit nicio copeică din propriul buget.

2

De la rețelele diplomatice și clandestine, de la direcțiile și secțiile de informații ale grupărilor de trupe, flotelor și regiunilor militare, la GRU ajungea o cantitate uriașă de informații. Cei care furnizau „gunoaie”, adică informații fără valoare, o pățeau adesea foarte rău. Și pe bună dreptate.

Cel care era de mai multe ori depistat ca furnizor de „gunoaie” sau dezinformări putea să pună cruce carierei de spion. Aceștia nu aveau nicio ieșire. De ei se descotoroseau transferându-i de la Copenhaga sau Stockholm în cele mai îndepărtate colțuri ale întinsei noastre patrii, undeva în tundra de dincolo de cercul polar sau în taiga, la granița cu China.

Pentru spionul militar, orice informație aparținea uneia din următoarele patru categorii:

1. militară,

2. militar-politică,
3. militar-economică,
4. militar-tehnică.

Când era vorba de primele trei categorii de informații, orice spion cu pregătirea necesară putea aprecia cu ușurință dacă o informație merita sau nu atenția Moscovei, dacă este sau nu „gunoi”. O informație valoroasă trebuia să îndeplinească două condiții.

Prima: trebuia să fie de ultimă oră (de exemplu, dacă era vorba despre un eveniment, acesta trebuia să fi avut loc foarte recent).

A doua: presa străină nu relata evenimentul sau îl expunea unilateral, incomplet sau denaturat cu bună știință.

Dacă reușeai să obții o informație care nu apărea în presă sau era expusă denaturat, însemna că informația respectivă era demnă de atenția superiorilor. De exemplu, ai mirosit întâmplător că la depozitul de muniții radioactive din orașul vest-german Pirmasens au fost aduse suplimentar zece componente de luptă de tipul W50 pentru rachetele „Pershing-1A”. Acest eveniment:

1. a avut loc recent,
2. despre el, evident, nu relatează niciun ziar.

În acest caz, compune și expediază fără teamă o telegramă cifrată și așteaptă-te la mulțumiri.

Problemele apăreau în cazul informațiilor din a patra categorie, militar-tehnică. Vă dau un exemplu. Pentru asamblarea încărcăturii nucleare monobloc W50 avem nevoie de șurubelniță? Avem. Dar de o cheie fixă pentru piulițe? Avem nevoie și de ea. Dacă am aflat din ce se compun

șurubelnița și cheia fixă, trebuie să raportăm acest lucru șefului GRU? Sau să ne abținem? (Apropo, în ziare nu există referiri la structura șurubelnițelor și a cheilor fixe pentru piulițe, și nici buletinele de știri nu trâmbițează nimic în acest sens.)

Să lăsăm gluma deoparte. Problema este foarte serioasă: ce trebuie comunicat și ce nu?

Dacă vom comunica totul, până la structura barosului și a cheii franceze, vom bloca toate canalele de transmitere a informațiilor cu „gunoaie” de care nu are nimeni nevoie.

Dacă vom comunica doar esențialul, nu riscăm să omitem ceva foarte important? De unde să știm noi, niște simpli spioni sovietici, ce este important și ce nu?

3

Problema aprecierii valorii informațiilor militar-tehnice a fost soluționată în felul următor. Unitatea militară 44388 edita broșuri cu realizările inamicilor în domeniul tehnologiei militare, broșuri purtând parafa „Strict secret”.

Unitatea militară 44388, după cum deja v-ați dat seama, era cunoscută în cercuri restrânse ca Direcția Generală de Informații a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice.

Pentru constructorii sovietici, broșurile respective erau mai interesante decât cel mai captivant roman polițist. În ele, Direcția a IX-a GRU expunea cu lux de amănunte tot ce reușise să afle în ultimul an cu privire la noile realizări din

străinătate, practic din toate domeniile. Pentru Antonov, Mil, Iakovlev, Kamov și alți constructori de avioane erau editate broșuri despre aviație. Pentru Duhov și Morozov – despre tancuri. Pentru Kalașnikov, Nikonov, Dragunov – despre automate și mitraliere. Unele broșuri se editau în tiraje de numai câteva zeci de exemplare.

Orice mare constructor sovietic de avioane, care lucra într-o ramură a industriei de apărare (sau, cum se spunea pe atunci, „pentru război") și conducea un birou de construcții sau un institut de cercetări științifice, primea de la stat un anumit buget pentru noi proiecte. Constructorii care lucrau în cele mai importante ramuri (armament nuclear, construcție de rachete, de avioane, de tancuri, sisteme de artilerie, construcție de nave și altele) aveau, pe lângă bugetul în ruble, și un buget în valută străină. Fiecare constructor cerea pentru proiectul său mai mulți bani: „Tovarăși conducători de la Kremlin, ați comandat un purtător de rachete strategic supersonic? Ați comandat. Binevoiți atunci să vă desfaceți băierile pungii!".

Miniștrii industriei medii constructoare de mașini, industriei constructoare de utilaje de uz general, industriei aeronautice, construcțiilor navale, de tehnică radio și conducătorii altor ministere cu același profil adunau cererile tuturor constructorilor și le transmiteau la cancelaria tovarășului Leonid Vasilievici Smirnov, de două ori Erou al Muncii Socialiste, cavaler a șase Ordine Lenin, laureat al Premiului Lenin.

Îndrăznesc să-i amintesc tinerei generații că, în treizeci și doi de ani, de la Hrușciov la Gorbaciov, Leonid Vasilievici a ocupat aceeași funcție de locțiitor al președintelui Consiliului

de Miniștri al Uniunii Sovietice, președinte al Comisiei Militar-Industriale a Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice.

Consultându-se cu adjuncții și consilierii, Leonid Vasilievici dădea verdictul: acest ministru va primi atâta valută forte, acesta – atâta. În cazuri excepționale, cum a fost crearea bombei atomice la sfârșitul anilor 1940, miniștrii implicați în proiect primeau mijloace bănești nelimitate. Însă în majoritatea cazurilor primeau mai puțin decât îi solicitaseră președintelui CMI.

După primirea banilor, ministrul trebuia să decidă: acestui constructor îi dau cât a cerut, de la ăsta mai tai puțin, iar acesta se va descurca numai cu ruble.

La sfârșitul anului, ministrului i se cereau rezultate. De aceea, fiecare ministru distribuia banii în așa fel încât sumele cele mai mari să fie canalizate spre proiectele cele mai avantajoase.

4

Să ne imaginăm în locul lui Vladimir Nikolaevici Peregudov. Vladimir Nikolaevici, dacă ați uitat cumva, a fost Erou al Muncii Socialiste, laureat al Premiului Lenin și al Premiului de Stat, constructor proiectant general de submarine, inclusiv al primelor submarine nucleare sovietice. Să presupunem că Vladimir Nikolaevici a primit mai puțini bani decât a solicitat pentru construirea unui submarin pe care trebuia să fie montat un reactor cu sistem de răcire cu metal lichid. Bineînțeles că bani în mână nu i-a dat nimeni.

Pur și simplu i s-a spus: pentru acest proiect poți cheltui cutare sumă.

Cei mai mulți dintre noi cred că Vladimir Nikolaevici putea cheltui toate mijloacele alocate proiectului în interiorul țării, dar nu este așa. În loc să soluționeze probleme tehnice capitale prin munca proprie și a colaboratorilor săi, constructorul proiectant general de submarine sovietice (ca și alți constructori și oameni de știință renumiți) putea să comande spionajului sovietic obținerea de modele și tehnologii străine corespunzătoare pe care să le utilizeze ulterior în proiectul său.

Fiecare constructor trebuia să soluționeze anumite probleme concrete. În acest scop, apelau din nou la broșurile despre realizările dușmanului în domeniul tehnologiilor militare, lingându-se pe mustăți precum pisoii după ce lipăie smântâna, apoi își risipeau rapid bugetele: pe schițele acestui reductor cu manevrabilitate silențioasă aș da atâția verzișori, pe acest compresor atâția, pentru documentație plătesc atâta, pentru macheta metalică încă pe atâta. Apoi se întocmeau cererile corespunzătoare, care le erau expediate miniștrilor.

După ce adunau cererile, miniștrii îi expediau o situație centralizată tovarășului Smirnov, care transmitea toate comenzile miniștrilor complexului militar-industrial unchiului Petea. Unchiul Petea, dacă nu știați, era generalul de armată Piotr Ivanovici Ivașutin, șeful GRU și locțiitorul șefului Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice cu problemele spionajului.

5

Din toate birourile de proiectare și construcții din țară se adunau materiale pentru o carte groasă, de dimensiunile unei cărți de telefon. Bineînțeles că această „carte de comenzi” avea parafa „Strict secret”. În ea se menționa tot ce aveau nevoie constructorii sovietici – Tupolev și Suhoi, Ianghel și Raspletin, Karțev și Hariton, Makeev, Morozov și toți ceilalți. În felul acesta, fiecărui ofițer de informații îi era foarte clar tot spectrul de interese al complexului militar-industrial sovietic. Sumele de bani pe care fiecare beneficiar era gata să le plătească pentru documentele și modelele obținute nu erau menționate în carte: scurgerea acestor informații ar fi dezvăluit cele mai vulnerabile puncte ale complexului nostru militar-industrial și ar fi arătat care era adevărata lui față. De aceea, aceste informații erau dezvăluite de către conducerea GRU unor anumiți ofițeri numai atunci când aceștia găseau un posibil furnizor de documente sau prototipuri pe o „temă” concretă și puteau începe negocierea prețului.

„Cartea de comenzi” a CMI era distribuită în toate rețelele diplomatice ale GRU. Cartea era păstrată de cifratorul-șef. Primul care făcea cunoștință cu conținutul acesteia era rezidentul, apoi locțiitorii săi, apoi ofițerii de informații, într-o ordine ierarhică secretă. Ulterior, cartea putea fi luată și răsfoită, în prezența unuia dintre cifratori, într-o încăpere specială utilată corespunzător și păzită.

Cartea avea cincizeci de capitole: sisteme de navigație, medicină militară, reactoare nucleare, mijloace de salvare a submarinelor, rachete antitanc dirijate și așa mai departe. Fiecare capitol avea sute de puncte. Ofițerii de informații

căutau în carte ceea ce ar fi putut să procure prin agenții lor sau prin cunoștințele pe care încă nu le-au recrutat, dar cu care făceau pregătire. Multe puncte și capitole întregi puteau fi trecute cu vederea întrucât nu existau și nu se întrevedeau căi de acces la sursele corespunzătoare; alte teme erau interesante pentru că exista posibilitatea de a găsi sursele necesare.

Conținutul cărții se modifica în permanență. Aproape în fiecare zi cifratorul-șef primea de la Moscova indicații de genul: capitolul 12, punctul 107 – suprimați. Aceasta însemna că problema respectivă a fost deja rezolvată undeva de către cineva, deci tema era închisă. În afară de ordinul de a șterge una sau alta, veneau dispoziții de a introduce în anumite capitole puncte noi: în timp ce erau onorate unele comenzi, apăreau altele noi. La sfârșitul fiecărui an toată cartea era plină de ștersături și mâzgăleli. Apărea o nouă ediție. În privința conținutului, noua carte de la 1 ianuarie nu se prea deosebea de cea veche – pur și simplu din cartea nouă lipsea tot ceea ce fusese șters sau introdus în anul precedent de către cifratorii fiecărei rețele.

Orice ofițer de informații care descoperea primul posibilitatea de a obține ceva care să prezinte interes pentru CMI, conform „cărții de comenzi”, anunța conducerea despre acest lucru și începea să studieze problema. Rețeaua expedia la Moscova o telegramă cifrată: „Putem cumpăra agregatul cutare, agentul cere suma cutare”. Moscova se consulta cu constructorul care comandase agregatul, se convingea că era vorba de ceea ce-i trebuia și expedia instrucțiuni privind pașii următori: plătiți imediat, sau negociați, propunând o sumă mai mică.

Dacă „tema” merita efortul, șeful serviciului, al direcției sau însuși nenea Petea putea suplimenta sumele pe care erau dispuși să le plătească Tupolev, Karțev sau Peregudov. De ce? Pentru că pe banii aceluiași Peregudov, adică pe banii CMI, recrutăm o sursă, obținem ceea ce a cerut Peregudov, iar agentul recrutat rămâne pentru totdeauna în rețelele noastre.

În domeniul obținerii tehnologiilor străine avansate, GRU concura în permanență cu alte două instituții sovietice. Se întâmpla, de exemplu, ca Uniunea Sovietică să reușească să-și procure tehnologia necesară sau prototipurile prin intermediul Ministerului Comerțului Exterior: un angajat oarecare, mai descurcăreț, al unei reprezentanțe comerciale sovietice găsea și cumpăra, mai mult sau mai puțin legal, exact ce-i trebuia tovarășului Peregudov pentru construcția submarinelor nucleare. În acest caz, conducerea superioară trăgea o săpunealã pe cinste conducerii GRU: „În timp ce nătărăii voștri se scobeau în nas, tovarășii de la comerțul exterior s-au mișcat rapid și au cumpărat deja același lucru, dar de două ori mai ieftin și legal”. Iar spre rețea era expediată o telegramă cifrată: nu plătiți niciun ban și încetați negocierile cu furnizorul.

În linii mari, „economia spionajului” arăta în felul următor: Uniunea Sovietică exporta petrol, gaze și alte resurse naturale, iar sumele încasate nu erau destinate cumpărării de iahturi pentru oligarhi, ci, în mare parte, industriei militare, adică tovarășului Smirnov, iar tovarășul Smirnov distribuia acești bani miniștrilor. Conform comenzilor acestora și pe dolarii lor, ofițerii GRU cumpărau din străinătate tehnologia necesară țării.

Adăugați la bugetul GRU (care nu era mic deloc) bugetul în valută al întregii CMI a Uniunii Sovietice și veți putea avea o imagine exactă a puterii financiare a unității militare 44388.

6

„Cartea de comenzi” a CMI oferea fiecărui rezident, fiecărui locțiitor al acestuia și fiecărui ofițer de informații o imagine despre necesitățile conducerii statului, forțelor armate și industriei militare. Însă ceea ce era mai important – schița orizonturile cunoștințelor noastre despre tehnologiile inamicului și ne invita să aruncăm o privire dincolo de aceste orizonturi: ai prins din zbor ceva neobișnuit, te-ai întors la rețea, ai deschis cartea, ai găsit capitolul respectiv, dar acesta nu conține nimic legat de tema descoperită de tine. Și atunci spre Moscova era expediată o telegramă cifrată: undeva, peste mări și țări, niște ochelariști cu halate albe pun ceva la cale.

Răspunsul vine imediat: Detaliați!

Dacă un ofițer, fără să vrea, depășea limitele comenzilor confirmate, dacă descoperea brusc ceva ce nu apărea în „cartea de comenzi”, putea să-și cumpere liniștit un briceag elvețian cu un ac subțire pentru ca la revenirea în Moscova să-și scoată de la naftalină vestonul de paradă și să-i facă un mic orificiu la nivelul pieptului pentru medalie: descoperirea unei direcții sau teme noi, necunoscută conducerii GRU și CMI, era considerată cea mai înaltă treaptă a activității spionului.

7

Rețeaua sub acoperire diplomatică era o fortăreață inexpugnabilă, apărată de zidurile rezistente și gardurile ambasadei sovietice și de imunitatea diplomatică, de paza care avea dreptul să facă uz de armă, utilată cu camere de supraveghere, sisteme de semnalizare, seifuri și dispozitive speciale pentru distrugerea rapidă a tuturor documentelor secrete în caz de pericol.

De aceea, fiecare rețea sub acoperire avea posibilități vaste de obținere a informațiilor și un câmp larg de acțiune.

Rețeaua ilegală nu avea o bază de sprijin atât de puternică. Nu avea unde să păstreze informațiile secrete. Din acest motiv, nu i se putea încredința cartea cu toate problemele nerezolvate ale științei, tehnicii și industriei militare sovietice.

De aceea, câmpul de acțiune al rețelei clandestine era extrem de îngust, în schimb adâncimea pătrunderii era mult mai mare.

Dacă rețeaua sub acoperire diplomatică descoperea ceva absolut incredibil, o nouă direcție de dezvoltare, rezidentul și ofițerii direct implicați în această descoperire erau recompensați cu distincții, grade mai mari și funcții. Și li se ordona să uite de descoperirea cu pricina.

Rețeaua ilegală primea misiunea să se ocupe îndeaproape de ochelariști, să nu piardă timpul cu fleacuri și să nu se abată de la cercetări.

1. Aici, ca și în alte câteva cazuri, folosesc cuvântul „armată” în sens larg, general, subînțelegând Armata Sovietică și Flota Militară Maritimă.

Capitolul 24
GRU și „frații de arme”

1

Încă din etapa inițială a celui de-al Doilea Război Mondial, tovarășul Stalin, înțeles cu Hitler, a pus mâna pe Estonia, Letonia și Lituania. Apoi, fără altă înțelegere, a luat Moldova și Bucovina de Nord. Pentru Germania, aceasta a fost o amenințare mortală: Stalin a ochit câmpurile petrolifere ale României. Lui Hitler nu i-a plăcut chestia asta. Așa încât n-a mai stat să aștepte momentul când tovarășul Stalin va ataca inima petroliferă a Europei. Hitler a atacat preventiv, ocupând nu numai ceea ce apucase Stalin, ci și multe altele în plus.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, tovarășul Stalin a trebuit să înapoieze tot ce ocupase Armata Roșie în 1940. În plus, Armata Roșie a eliberat de naziști Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria și Germania de Est.

După eliberarea acestor țări, Armata Roșie nu s-a grăbit să plece. Și curând, în toate aceste țări, pretutindeni unde erau tancuri sovietice, au venit la putere comuniștii. Aceștia au început construirea unei vieți după chipul și asemănarea celei

de la noi: cu un măreț și genial conducător în fruntea țării, cu un program de înnoiri nemaivăzute, cu învățătura unică adevărată, care arăta drumul spre un viitor luminos, cu granițe închise, poliție secretă și lagăre de concentrare pentru nemulțumiți.

În toate țările eliberate totul era aproape ca la noi, cu deosebirea că propriul popor nu era nimicit atât de activ.

În toate țările care au nimerit sub aripa caldă a Uniunii Sovietice, aparatul de stat era o copie la scară redusă a ceea ce era la noi, inclusiv spionajul militar.

Cadrele pentru spionajul militar din țările satelit ale Uniunii Sovietice erau pregătite la Moscova – nu toate, evident, ci pentru cele mai înalte niveluri. Ofițerii pentru spionajul militar strategic al fraților de arme erau pregătiți la Academia Militară Diplomatică. Cu aceasta se ocupa Facultatea a Patra (sau Specială).

Toți frații noștri de arme au fost distribuiți pe puncte de instruire și despărțiți strict: polonezii separat, ungurii separat. Bulgarii nu aveau de ce să știe unde sunt pregătiți germanii, iar vietnamezii – unde sunt pregătiți cehii. O anumită perioadă, la academie au fost pregătiți și tovarăși români, apoi ai noștri s-au certat cu România, iar pregătirea cadrelor pentru spionajul militar român a încetat.

Programa pregătirii la Facultatea a Patra era în linii mari asemănătoare cu programa Primei Facultăți. Frații noștri de arme își terminau studiile, primeau diplome, se întorceau acasă și se angajau la ambasade, la aparatele atașaților militari, la reprezentanțe comerciale și la alte instituții care serveau drept acoperire.

Lucrau eficient, atât pentru țările lor, cât și pentru Uniunea Sovietică.

Însă pentru Uniunea Sovietică nu lucrau direct, iar acest lucru necesită explicații deosebite.

2

Să citiți niște cărți despre spionajul militar în țările Tratatului de la Varșovia, editate în Occident în timpul Războiului Rece. În ele se arăta că micii aliați ai Armatei Sovietice nu prea erau de încredere. Polonezii aveau încă proaspete în memorie amintirile legate de „prietenia frățească” cu Uniunea Sovietică în trecutul nu prea îndepărtat. La fel și cehii. Și ungurii. Și est-germanii. Chiar și bulgarii. Cât despre români, aceștia s-au desprins de tot. Prin urmare, era puțin probabil ca spionajul din toate aceste țări să lucreze cu o râvnă deosebită pentru interesele Moscovei.

Logica era ireproșabilă.

Totuși și cei de la Moscova înțelegeau acest lucru. Și reflectau. Iar soluția au găsit-o încă de pe timpul tovarășului Stalin. De aceea contraspionajul occidental se confrunta permanent cu fenomene interesante.

Spionajul militar maghiar era interesat de problemele scăderii nivelului zgomotului submarinelor nucleare. De ce? Că doar flota maghiară nu a avut niciodată submarine nucleare.

Nu se știe din ce motive, spionajul militar din Cehoslovacia avea nevoie de schițele catapultelor pentru portavioane. Însă

Cehoslovacia nu a construit niciodată portavioane.

Spionajul militar din România scotocea în căutarea documentelor privind procedeele de penetrare a apărării antirachetă a Statelor Unite. Dacă România ar fi avut rachete balistice intercontinentale care trebuiau să penetreze apărarea antirachetă a Statelor Unite, ar fi fost de înțeles. Dar România nu avea rachete balistice intercontinentale. Și atunci de ce îi interesa pe tovarășii români această problemă? Tovarășul Ceaușescu o ținea una și bună – el s-a desprins de Moscova și a condus România pe un alt drum. Însă spionajul militar român, nu se știe de ce, se interesa de niște lucruri de care nu ar fi trebuit să se intereseze.

Toate aceste ciudățenii se întâmplau pentru că tovarășii de la Moscova (nu toți, doar unii) considerau că relațiile comerciale dau cele mai bune rezultate.

De aceea, unii tovarăși din GRU și-au dat seama ce trebuie făcut și i-au deschis ochii tovarășului Stalin.

Sistemul era simplu: „Luați de aici, fraților, grâne, petrol și gaze. Luați cherestea, tancuri, automate și avioane, luați și muniții, rachete antiaeriene și tot ce vreți.

Iar aici aveți nota de plată pentru tot ce ați primit. Puteți să achitați cu mărfurile *voastre* sau cu secretele *altora*”.

Fraților de arme li se dădeau fragmente din cartea pe care am descris-o în capitolul despre relațiile dintre GRU și CMI. Nu le puteau încredința toată cartea, pentru că era un catalog al problemelor nesoluționate ale științei și tehnicii sovietice. Le dădeau fragmente disparate, estimând cu aproximație potențialul fiecăruia dintre frații de arme. Și în acele fragmente, în dreptul fiecărui punct era prețul în dolari: „Dacă faceți rost de chestia asta, vă reducem datoria de stat cu suma

corespunzătoare. Nu vă recomandăm să vindeți lista aceasta în Occident. Nu este în interesul vostru. Dacă o vindeți, s-a terminat cu pomana. Știind ce secrete vânați, burjuii vor lua măsuri speciale pentru a le proteja. Atunci ne veți plăti datoriile nu cu secretele altora, ci cu mărfurile și banii voștri".

Să ne imaginăm acum în locul tovarășului Ceaușescu, care a rupt relațiile cu Fratele mai Mare și s-a îndepărtat foarte mult. Dar economia României era, ca și înainte, legată de Uniunea Sovietică. La fel și armamentul armatei era, în mare parte, de origine sovietică. Tovarășul Ceaușescu trebuia să-și plătească datoriile față de Moscova, dar sub înțeleapta sa conducere România s-a înglodat în datorii până peste cap.

Exista însă o cale de scăpare: să plătească nu cu banii lui, ci cu secretele altora! Și tovarășul Ceaușescu îi cheamă pe șefii spionajului militar, bate cu pumnul în masă, îi amenință că o să se răfuiască cu ei, îi retrogradează și-i aruncă în închisori. Știind că Marele Conducător al României nu glumește, șefii salută milităreste și se reped să execute ordinul. Ulterior, în România foarte nefrățească s-au pus în mișcare mecanismele de recompensare și pedepsire a spionilor militari cu scopul de a-i stimula să obțină secrete care României nu-i erau de niciun folos.

3

Țările din Occident aveau puternice structuri de luptă cu spionajul. Din ele făceau parte oameni capabili să gândească

logic. Iar aceștia s-au gândit: Ceaușescu era dușmanul Moscovei – ar fi putut el să lucreze în interesul GRU?

Răspunsul era unul singur.

Dacă s-ar fi gândit mai profund, și-ar fi dat seama că ar fi putut, și încă foarte bine.

Acest lucru nu era valabil numai pentru România. Nu ne iubeau deloc nici est-germanii, polonezii, ungurii, bulgarii, cehii. Aveau și de ce. Dar și aceștia făceau treabă bună, furând secrete la care mâna Moscovei nu putea ajunge întotdeauna.

„Fraților noștri mai mici" le era mai ușor, nu erau controlați atât de sever.

Acest sistem ne-a făcut și pe noi să ne agităm. De exemplu, un ofițer de informații a mirosit ceva foarte interesant în legătură cu tema de la punctul 106 din capitolul 12 al sus-menționatei „cărți de comenzi" a CMI, iar cifratorul-șef a primit recent o telegramă cifrată de la Moscova: ștergeți din cartea de comenzi puncul 106 de la capitolul 12. Asta însemna că cineva a șterpelit deja chestia respectivă și a expediat-o la Moscova – ori amicul Jenia, care stă alături la masă, ori vreun maior român necunoscut care lucrează sub acoperire ca secretar trei la Ambasada României din cine știe ce Honduras.

Capitolul 25

Cum evalua GRU calitatea activității spionilor

1

În filmele și romanele cu spioni, relația dintre spion și șefii lui este foarte simplă: eroul principal fură secretele dușmanului, compune o telegramă cifrată către Centru, radiotelegrafista o transmite, Centrul primește mesajul și își exprimă profunda recunoștință. În viața reală totul este mult mai complicat.

Orice materiale capturate aparțineau uneia din următoarele trei categorii:

1. *Informații*[1]: rapoarte și comunicate conținând de fapt opinia subiectivă a agentului sau a ofițerului de informații despre ceva anume sau observațiile acestuia.
2. *Documente:* acte oficiale secrete, cărți, hărți, scheme, schițe, instrucțiuni, descrieri tehnice, benzi magnetice sau cópii ale acestora (inclusiv pe microfilm).

3. *Prototipuri*: articole concrete, armament sau tehnică militară, agregate, ansamble și piese, orice obiecte create utilizând noile tehnologii, instrumentele și utilajele legate de aceste tehnologii și alte obiecte de acest fel, care erau studiate și copiate.

Expedierea și studierea materialelor din cele trei categorii se făcea în mod diferit.

Rețeaua expedia materialele capturate la cartierul general al GRU prin două procedee. Toate informațiile importante, „fierbinți", erau expediate cifrat la centrul de recepție al GRU. Unele mesaje și rapoarte ale ofițerilor de informații, documente și prototipuri erau expediate la Moscova cu poșta diplomatică.

Telegramele cifrate puteau fi informative sau operative.

Telegramele cifrate operative comunicau despre persoanele recrutate, despre cum decurgeau întâlnirile, ce s-a obținut de la sursa de informații, sumele plătite, misiunile trasate, cu alte cuvinte, latura tehnică a activității.

Telegramele cifrate informative reprezentau produsul rezultat din spionaj în stare pură, erau acele informații de care au nevoie conducerea unui stat și forțele armate ale acestuia pentru luarea deciziilor corespunzătoare situației create; erau asemenea granulelor de aur care rămâneau pe jgheabul căutătorilor de aur după spălarea rocilor.

Întors acasă după o întâlnire cu agentul, ofițerul de informații redacta o telegramă operativă: întâlnirea a avut loc, totul este în ordine, am primit materialul, momente încordate nu au existat. Rezidentul o citea, specifica ceva, ștergea altceva și i-o dădea cifratorului-șef. De la centrul de recepție al GRU, telegrama cifrată operativă era expediată simultan la două

adrese: în primul rând șefului serviciului căruia îi era subordonată rețeaua respectivă, iar în al doilea rând șefului direcției care controla serviciul respectiv.

În timpul întâlnirii, ofițerul putea primi documente (sau cópii ale acestora) sau prototipuri de arme, tehnică și aparatură. Toate acestea erau expediate la Moscova cu poșta diplomatică. Însă uneori ofițerul primea documente sau prototipuri care trebuiau transmise la Moscova urgent, fără a mai aștepta poșta diplomatică. El îi raporta acest lucru rezidentului, iar rezidentul se gândea ce să facă. Dacă materialul merita să deranjeze Moscova în afara graficului, rezidentul dădea ordinul: scrie! Ofițerul redacta mesajul informativ. Textul acestuia era verificat de locțiitorul rezidentului cu problemele informațiilor sau chiar de rezident, dacă textul era demn de acesta. Apoi rezidentul semna textul și îl dădea cifratorului-șef (fără semnătura rezidentului nu putea fi expediat din rețea niciun mesaj cifrat), iar telegrama cifrată informativă era expediată la Moscova, apoi, de la centrul de recepție, ajungea la punctul de comandă (PC) al Informațiilor[2].

Mai exact, la punctul de comandă ajungea numai conținutul telegramelor cifrate informative în stare pură, fără niciun fel de indicații despre sursele de informații: ofițerii punctului de comandă nu aveau dreptul să știe cine, unde și cum le-a obținut. Această regulă era necesară pentru menținerea obiectivității în analiza informațiilor obținute – ofițerul punctului de comandă evalua fără părtinire numai veridicitatea acestora, importanța, noutatea lor. Asemenea zeiței dreptății din Grecia antică, Themis (romanii o numeau Justitia), căreia îi era indiferent cine se afla în fața ei (și de

aceea era reprezentată având ochii legați), pentru punctul de comandă al GRU erau importante doar faptele.

Punctul de comandă era format din cei mai talentați ofițeri-analiști, care aveau cunoștințe vaste în domeniul militar, tehnic, economic, politic, în domeniul istoriei, aveau o inteligență ieșită din comun, îndrăzneala raționamentelor, o memorie fenomenală, capacitatea de a expune faptele simplu, clar și concis, de a le analiza și de a formula concluzii. Acești ofițeri alcătuiau elita subunităților de analiză ale GRU, așa cum „varegii" reprezentau elita subunităților de obținere a informațiilor.

Punctul de comandă lucra 24 de ore din 24, fără pauze, în zilele libere și de sărbătoare. Primea informații nu numai de la rețelele sub acoperire, ci și de la spionii clandestini, de la grupurile de agenți și de la agenții care acționau independent, de la spionajul cosmic și electronic, de la direcțiile de informații ale regiunilor militare, flotelor, grupărilor de trupe, precum și de la spionajul militar al țărilor satelit ale Uniunii Sovietice. El avea dreptul să-i ceară fiecărui rezident, agent sau spion clandestin – adică fiecărei surse de informații – să specifice detaliile informațiilor furnizate sau să le verifice din nou.

La punctul de comandă avea loc sortarea neîntreruptă și prelucrarea informațiilor. Acest proces semăna cu sortarea peștelui pe un vas de pescuit după ce captura era răsturnată din plase pe punte, sau cu extragerea diamantelor din mii de tone de rocă și sortarea lor după greutate, culoare și formă. Schimburile de serviciu aveau instrucțiuni extrem de stricte și clare: cui, când și ce informații să expedieze, ce noutăți puteau aștepta până dimineața și care trebuiau raportate neîntârziat,

care șefi și conducători trebuiau în acest caz treziți din somn, ignorând protestele pazei, medicilor și personalului de serviciu.

Prima sortare a telegramelor cifrate informative consta în înlăturarea acelora care nu urmau să fie folosite la întocmirea rapoartelor pentru comandamentul superior. Aceste telegrame nu erau considerate „rebuturi”, dar nici nu se numărau printre succesele în muncă. Cauza principală a înlăturării lor era faptul că informațiile pe care le conțineau, oricât de importante ar fi fost, fuseseră deja primite din altă sursă și fuseseră deja incluse într-unul din rapoarte.

Telegramele cifrate informative care treceau de primul filtru ajungeau în rubrica „Raportat conducerii”. Acesta era deja un material valoros.

Pe baza primirii telegramelor cifrate, ofițerii punctului de comandă întocmeau rapoarte foarte scurte, clasificate pe cinci niveluri:

- nivelul cinci: șefului GRU;
- nivelul patru: șefului GRU și șefului Marelui Stat-Major;
- nivelul trei: șefului GRU, șefului Marelui Stat-Major și ministrului Apărării;
- nivelul doi: tuturor celor enumerați mai sus și Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice;
- nivelul unu: tuturor celor enumerați mai sus și Biroului Politic al CC al PCUS[3].

Apoi fiecărei telegrame cifrate folosite în rapoarte i se atribuia unul din cele cinci niveluri, în conformitate cu nivelul la care era expediat raportul cu informațiile conținute în telegramă. De exemplu, cifra 2 pe telegramă însemna că

materialul conținut de aceasta a fost parțial sau în întregime utilizat în raportul pentru nivelul al doilea, adică pentru șeful GRU, șeful Marelui Stat-Major, ministrul Apărării și CC al PCUS. Dacă din telegrama cifrată era utilizată pentru raport măcar o frază sau o cifră, telegrama era considerată ca fiind trimisă la nivelul la care era expediat raportul respectiv.

Telegramele cifrate nu erau reținute prea mult timp la PC – două-trei ore, nu mai mult. După ce erau utilizate la întocmirea rapoartelor sau erau înlăturate, PC înapoia tot materialul primit centrului de recepție, iar acesta îl distribuia direcțiilor și serviciilor care controlau și îndrumau activitatea rețelelor: aceasta, tovarășe general-maior, au întocmit-o băieții dumneavoastră, iar aceasta, tovarășe contraamiral, ai dumneavoastră.

De ce trebuiau înapoiate telegramele cifrate de la PC la centrul de recepție? De ce nu erau trimise de la început direcțiilor și serviciilor? Pentru că ofițerii PC habar nu aveau de la ce rețele veneau telegramele cifrate și căror șefi de servicii trebuiau predate; în schimb, conducerea centrului de transmisiuni știa toate aceste lucruri.

2

Șeful fiecărui serviciu de obținere care primea o telegramă cifrată informativă știa cu precizie cine era autorul ei. În fața fiecărui șef de serviciu se deschidea zilnic un tablou foarte clar: pe parcursul unei zile, ofițerii rețelei au expediat o grămadă de mesaje, dar niciunul dintre ele nu era demn de

atenția șefului GRU, ca să nu mai vorbim de instanțe mai înalte. Despre rezultatele altor servicii și direcții șeful serviciului respectiv nu avea voie să știe, dar în asemenea cazuri experiența îi spunea că ziua aceea nu este tocmai cea mai norocoasă, că e timpul ca cineva să fie chemat la Moscova și scuturat zdravăn.

Sistemul rapoartelor pe cinci niveluri le oferea tuturor șefilor, de la rezidenți până la șeful GRU inclusiv, o imagine clară a rezultatelor muncii fiecărei rețele. „Iată, de pildă, această rețea ne-a trimis într-un singur an o grămadă de maculatură inutilă. Să înlocuim rezidentul? Poate. Dar trebuie să luăm în calcul următoarea situație: după scandalul de anul trecut din spionaj, contraspionajul este în alertă, acolo nu prea avem cum să ne desfășurăm. Să mai așteptăm un an. Iată însă că nimeni nu împiedică această rețea să lucreze, dar rezultate nu există. Să înlocuim rezidentul! Iar pe subalternii trântori să-i rechemăm, fără să mai așteptăm încheierea delegației.”

Sistemul permitea evaluarea cu precizie a activității fiecărui ofițer de informații, nu numai a rețelelor: a trimis atâtea materiale, din ele au fost raportate atâtea, din care la nivelul cinci atâtea, la nivelul patru atâtea și așa mai departe. Având aceste date, se putea întocmi un grafic al evidenței (strict secret, bineînțeles) care să reflecte ușor dinamica activității fiecăruia: „Iată un ofițer care a ajuns peste hotare pentru prima dată, nu îi reușește nimic, bine, să-l lăsăm în pace, pentru primul an îl iertăm. Dar în al doilea an treaba a început să meargă… Și încă cum! Ia uite cât a trimis! Nivelul cinci, patru, încă o dată patru, nivelul trei! Bravo!”.

Ofițerii de informații, la rândul lor, primeau informații de la agenții recrutați. Sistemul calificativelor pentru eficiența

activității permitea nu numai evaluarea calității informațiilor obținute, ci și evaluarea activității agenturii. Iată, de pildă, acest agent a furnizat date foarte valoroase, apoi ofițerul care l-a recrutat și a lucrat cu el s-a întors în patrie după încheierea celor trei ani de delegație, iar sursa a fost pusă în legătură cu un nou ofițer de informații. Acest transfer era vizibil foarte clar pe grafic: sursa lucrase foarte bine, însă cu noul ofițer treaba nu prea mergea. Ofițerul cel nou raportează că au fost stabilite relațiile cu sursa, că totul este în ordine, însă graficul realizărilor indică o scădere bruscă a calității informațiilor obținute. Acest lucru dădea de gândit și problema trebuia elucidată. Sau sursa dădea un material excelent, iar apoi brusc a început să dezinformeze. Ce se întâmpla de fapt? Conducerea nu împărtășea nimănui îndoielile și bănuielile sale, dar ținea situația sub control. De multe ori, având în mână rezultatele pe mai mulți ani, ofițerii serviciilor și direcțiilor din Moscova vedeau situația mai clar și mai exact decât cei care lucrau nemijlocit acolo.

O dată pe lună, rezidenților li se comunicau numerele telegramelor cifrate informative care au fost raportate conducerii, fără a se indica la ce nivel. Și atunci rezidentul îi chema la el, câte unul, pe ofițerii de informații, într-o ordine ierarhică secretă: cei mai de succes erau primii. Cu acești ofițeri rezidentul discuta îndelung cu ușile închise, în timp ce ghinioniștii trebuiau să-și aștepte rândul ore în șir, doar ca să încaseze o scurtă mustruluială „încurajatoare”, presărată cu o doză consistentă de expresii idiomatice imposibil de reprodus în scris. Din punct de vedere psihologic, acest lucru funcționa întotdeauna.

În felul acesta, ofițerilor de informații ai rețelei li se dădea clar de înțeles cât valorează fiecare.

Toți intrau la rezident cu jurnalul activităților. Jurnalul avea parafa „Strict secret” și un număr care începea cu două zerouri, era șnuruit, iar capetele șnurului erau fixate pe ultima pagină cu o parafă. Rezidentul numea numerele telegramelor cifrate: bifează-le, comunicatele tale au ajuns sus de tot și au fost raportate conducerii.

Uneori, în cazuri deosebite, șeful serviciului sau al direcției îi comunica rezidentului nivelul la care a fost expediat mesajul. Rezidentul îl chema pe ofițerul de informații, îl mustra pentru unele ratări și scăpări, apoi îl lăsa să plece și-i spunea la despărțire cu glas obosit: „Hai, du-te, muncește”. Apoi, strigându-i din urmă: „Vezi că cifrulița ta de ieri a făcut vâlvă pe acolo, a zburat la nivelul unu. Bine, bine, du-te, sărbătorim când ne întoarcem la Moscova”.

3

Cea mai spectaculoasă acrobație a activității spionului era considerată priceperea de a redacta o telegramă cifrată informativă fără a se sprijini pe informațiile agenturii.

Iată despre ce era vorba. Dacă de la un agent erau primite unele date foarte importante și urgente, li se punea imediat parafa „Strict secret”, erau cifrate într-o clipă și expediate la PC al GRU. Dacă datele furnizate de sursă nu erau foarte importante și nici foarte urgente, putea fi scrisă o informare pe o pagină, expediată cu poșta diplomatică. Dar cum să scrii

un mesaj important care nu se bazează pe datele agenturii? Dacă nu pe acestea, atunci pe care?

Răspunsul este unul singur: pe sursele deschise.

Dar dacă sursele sunt deschise (presa, radioul, televiziunea, flecăreala de la seratele diplomatice), cum se poate obține din ele un mesaj urgent și strict secret?

Aici totul depindea de măiestria cu care era redactat mesajul.

Întocmirea unui asemenea comunicat nu era deloc ușoară. Calea era alunecoasă, riscantă, ingrată. Un ofițer a adunat fragmente de informații deschise, le-a pus cap la cap și a alcătuit un tablou, a tras niște concluzii, rezidentul a semnat mesajul, care a fost cifrat și expediat la Moscova.

Moscova tace.

Ofițerul a mai adunat niște materiale, a alcătuit un mic tablou, l-au expediat, iar de la Moscova vine o săpunealăpentru rezident: „Închide-i gura clopotarului! Citim și noi ziarele, știm și singuri să aranjăm bucățile de informații în raționamente logice!”.

Și cu toate acestea, unor băieți le reușea așa ceva. Din bucăți de informații deschise și accesibile tuturor, ei construiau imagini și trăgeau concluzii care la Moscova erau imediat secretizate și raportate conducerii superioare a țării.

Un ofițer îi aduce rezidentului un comunicat.

Rezidentul: De unde ai balivernele astea?

Ofițerul: Le-am dedus.

Rezidentul își scarpină capul cărunt (și recent bătut), dar semnează.

De la Moscova vin imediat întrebările: De unde aveți asta? Din ce surse?

Răspuns: Pură analiză!

4

Era clar că GRU nu avea nevoie numai de comunicate, ci și de documente și machete care să le confirme.

De exemplu, este război și rezidentul vă anunță că pe un teritoriu neutru reprezentanții aliaților noștri se întâlnesc în secret, nu se știe de ce, cu reprezentanții dușmanului nostru comun și pun ceva la cale.

Interesant?

Foarte.

Lucrează bine rezidentul și ai lui?

Pur și simplu extraordinar! Dar ar fi fost și mai bine dacă ar fi anexat la raport și fotografiile corespunzătoare: „Ia uite-i, porumbeii, cum își strâng mâinile, uite-i cum șușotesc!”.

Și ar fi fost de-a dreptul fantastic dacă, odată cu raportul, ar fi prezentat și o bandă de magnetofon cu înregistrarea convorbirii.

Este la fel ca în cazul unei anchete penale: e bine când se propune o versiune convingătoare a crimei, dar e mult mai bine când sunt prezentate și probe materiale care să susțină această versiune – de exemplu, toporul murdar de sângele victimei și cizmele de cauciuc a căror amprentă a tălpilor a fost observată la locul crimei, iar ideal ar fi să se găsească înregistrarea de pe camera de supraveghere cu momentul comiterii crimei.

Iată de ce orice serviciu de spionaj care se respectă prețuiește foarte mult confirmările, preferabil documentare. Una este să primești o telegramă cifrată care anunță că dușmanii se pregătesc să ne atace, și cu totul altceva este când se anexează și o hartă capturată cu planurile invaziei dușmane.

La fel de mult prețuia spionajul militar sovietic prototipurile capturate. În unele cazuri acestea au jucat un rol decisiv, determinând succesul unui proiect important de copiere sau creare a celei mai noi arme sau tehnici militare, care altfel ar fi fost sortit eșecului.

Iată un exemplu. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, inginerii germani au descoperit câteva direcții absolut noi de dezvoltare a tehnicii militare – de la dispozitive cu infraroșii pentru vizibilitate pe timp de noapte până la rachetele balistice cu rază medie de acțiune sau intercontinentale. Pur și simplu nu au mai avut timp să introducă în procesul de producție o mulțime de proiecte incredibile. Un adevărat miracol era racheta antitanc X-7 Rotkäppchen (germ. „Scufița Roșie”); în perioada respectivă, nicăieri în lume nu exista ceva asemănător, însă când testarea rachetei s-a încheiat cu succes, industria germană a fost ștearsă de pe fața pământului de un covor de bombe ale aviației americane și britanice, iar tancurile sovietice se pregăteau deja pentru ultimul salt spre Berlin.

După război, spionajele țărilor învingătoare scotoceau prin ruinele celui de-al Treilea Reich în căutarea documentațiilor tehnice. Spionajul militar sovietic a furat rachetele balistice germane „V-2” în perfectă stare de funcționare. După modelul „V-2” și pe baza tehnologiei germane din domeniul rachetelor

a fost creată prima mare rachetă balistică sovietică 8A11 (R-1). Cu aceste rachete au fost înarmate primele brigăzi de rachete ale Armatei Sovietice.

Francezii au avut norocul să pună mâna pe documentația tehnică a proiectului Rotkäppchen. Datorită acestor materiale, în Franța a fost creată racheta antitanc Nord SS.10, care a devenit prima rachetă antitanc dirijată (RATD) din lume produsă în serie, care a intrat în dotarea trupelor.

În toamna anului 1956, în timpul războiului din Orientul Apropiat, francezii au folosit pentru prima dată RATD împotriva tancurilor egiptene. În cea mai mare parte a lor, tancurile erau sovietice. Au pățit-o rău de tot.

Experții militari din toată lumea au apreciat la justa lor valoare RATD SS.10. Acest sistem antitanc a intrat imediat în dotarea armatei Israelului. Americanii și-au călcat pe inimă și l-au cumpărat și ei: pe atunci SUA nu aveau nimic de genul acesta. Îmi imaginez cum scrâșneau din dinți vest-germanii, văzând triumful tehnologic al „broscarilor” care le șterpeliseră „Scufița Roșie”.

În octombrie 1957, exact după un an de la debutul plin de succes al RATD franceze, Uniunea Sovietică, în premieră mondială, a lansat pe orbită primul satelit artificial al Pământului. Este interesant de răsfoit literatura noastră despre război din anii 1950 și de la începutul anilor 1960. Autorii sovietici recunoșteau meritele sistemului antitanc al francezilor, dar cititorul perspicace este în stare să desprindă singur niște concluzii: dacă Uniunea Sovietică este capabilă să creeze cele mai puternice rachete din lume care brăzdează universul, dacă în domeniul creării rachetelor cosmice suntem înaintea tuturor, atunci nu are rost să vorbim despre

tot felul de fleacuri precum RATD. Acestor declarații pline de mândrie li se adăugau rapoartele victorioase despre desțelenirea de noi pământuri, bararea fluviului Enisei, evoluția triumfală a trupei sovietice de balet la Londra, victoriile atleților sovietici la jocurile olimpice de la Melbourne și Roma.

Cu toate acestea, în realitate, nu era totul chiar atât de roz. Când francezii, cu rachetele lor antitanc, zdrobeau tancurile egiptene, de fapt sovietice, Uniunea Sovietică nu avea rachete antitanc dirijate. Abia după ce hoarda tancurilor egiptene a fost distrusă, conducerea militară sovietică a realizat că și Armata Sovietică ar trebui să aibă în dotare ceva asemănător. Decizia de începere a lucrărilor de proiectare și construcție a primei RATD sovietice, „Bondarul", a fost adoptată pe 8 mai 1957. Concomitent, șeful GRU a primit ordin să obțină documentația tehnică a RATD franceze existente și studiile de perfecționare în perspectivă a sistemelor asemănătoare din SUA, Germania Occidentală și din alte țări.

Misiunea de a crea o RATD sovietică a fost trasată, dar constructorii s-au confruntat încă de la început cu o serie întreagă de dificultăți tehnice. „Bondarul" zbura cu 110 metri pe secundă pe o distanță de 2.000 de metri. Zborul era dirijat de un operator, comenzile de la pupitrul său erau transmise rachetei printr-un cablu subțire bifilar. În timpul testelor, „Bondarul" lua startul încrezător, zbura 200-300 de metri, după care cablul se rupea cu o perseverență demnă de invidiat; racheta nu mai putea fi dirijată și zbura încotro voia.

Spionajul militar sovietic a reușit să pună mâna pe documentația tehnică pentru RATD franceză. Pentru astfel de lucruri, GRU și CMI aveau o expresie specială: tehnologie fără

licență. Sistemul de dirijare al „Bondarului” sovietic a fost construit conform documentelor capturate, însă problema a rămas nerezolvată – cablul continua să se rupă de fiecare dată. Și atunci a răsunat comanda: faceți rost de model!

După doi ani de muncă susținută și cheltuieli uriașe, au reușit să facă rost de modele. Problema a fost elucidată – era vorba de un mic detaliu care nu se regăsea în documentația obținută anterior: în interiorul rachetei franceze, bobina cu cablul nu era fixată strâns, ci oscila puțin pe un ax longitudinal. Acesta era tot secretul.

Morala: documentația tehnică prezintă un interes excepțional, totuși nu întotdeauna oferă o imagine exhaustivă a produsului real, numai dacă nu este vorba despre un set complet de schițe detaliate de lucru și de montaj pentru toate ansamblele și piesele produsului. Orice constructor se confruntă cu dificultăți atunci când are de copiat un model (de pildă, câteva exemplare ale bombardierului strategic american B-29 după care a fost copiat în URSS bombardierul cu rază mare de acțiune Tu-4), dar nu are documentația tehnică necesară. Probleme apar și dacă există documentația tehnică, dar lipsește modelul.

De aceea, GRU ordona atât obținerea documentației pentru cele mai noi sisteme și cea mai nouă tehnică de luptă, cât și a modelelor acestora.

5

Sistemul de analiză și evaluare a documentelor și modelelor capturate, precum și a mesajelor și rapoartelor urgente ale ofițerilor de informații se deosebea de sistemul de evaluare a telegramelor cifrate. Să presupunem că un ofițer de informații a făcut rost de prototipul unei noi arme sau al unui utilaj militar străin, de un fragment al acestuia sau de documentația tehnică aferentă. Materialul obținut de el ajungea pe teritoriul ambasadei sovietice. Din acest moment era în deplină siguranță. Era ambalat în containere, sigilat cu sigilii cu stemă și expediat în capitală, escortat de curieri diplomatici înarmați. Aici poșta diplomatică era sortată și expediată destinatarilor: Ministerul Afacerilor Externe, KGB sau GRU.

Spre deosebire de documentele care trebuiau expediate în starea în care au fost primite de la agenți (chiar dacă era vorba de cópii), mesajele care nu erau urgente și rapoartele ofițerilor de informații erau copiate pe peliculă, iar bobinele cu filmele erau introduse într-un container special, al cărui conținut, în caz de ceva, putea fi distrus printr-o simplă apăsare a unei pârghii speciale. Prin apăsarea pârghiei se deschidea în interiorul containerului un compartiment cu acid care distrugea peliculele. Containerul era trimis la Moscova cu poșta diplomatică, ajungea la GRU, unde imaginile de pe filme erau transferate din nou pe suporturi de hârtie.

Rapoartele ofițerilor de obținere conțineau informații foarte delicate și secrete care nu trebuiau în niciun caz să ajungă în mâinile unor terțe persoane, de aceea erau transportate pe suporturi care, în caz de pericol, puteau fi

distruse într-o clipă. În schimb, era foarte important ca documentele secrete capturate să fie primite și studiate în starea în care au fost luate de la agent, fără niciun fel de modificări. Numai aspectul și forma întocmirii documentului original puteau furniza multe informații importante care permiteau stabilirea autenticității documentului, dacă era un fals sau o dezinformare executată cu multă dibăcie. Experții GRU erau atenți la cele mai mici detalii: hârtia pe care era tipărit documentul, caracterele și formatul, compoziția chimică a cernelii semnăturilor sau însemnărilor, prezența amprentelor digitale, gradul de uzură și multe altele. Informații similare puteau fi obținute și în procesul analizei cópiilor, de aceea copiile trebuiau de asemenea să ajungă la Moscova în stare neschimbată, așa cum au fost primite de la agent. Chiar dacă agentul fotocopia documentele, era preferabil să fie expediată nu numai pelicula, ci și camera foto pe care a utilizat-o: experții GRU puteau să afle dacă a folosit-o agentul sau altcineva. Fotografiile de o calitate ireproșabilă, „perfecte”, puteau crea suspiciuni că agentul lucra sub control și că dezinforma GRU. În același timp, dacă documentele capturate ajungeau în mâinile inamicului, faptul nu provoca prejudicii suplimentare spionajului militar sovietic (evident, în afară de paguba pricinuită de pierderea documentului), întrucât, în marea majoritate a cazurilor, documentele nu ofereau indicii pentru stabilirea cu exactitate a celui care le-a furat. Ajunse la GRU, prototipurile și comunicatele ofițerilor de informații care nu erau urgente nimereau mai întâi la direcția sau serviciul de obținere a informațiilor de care aparținea rețeaua, care, la rândul său, distribuia materialele direcțiilor de analiză. De analiza prototipurilor, documentelor

și comunicatelor care nu erau urgente se ocupau cinci direcții de analiză – a VII-a, a VIII-a, a IX-a, a X-a și a XI-a. În final, cu fiecare problemă se ocupa un ofițer-analist sau o grupă. Aceștia știau exact ce anume le trebuie beneficiarilor – constructorilor de tancuri, de nave și de rachete, miniștrilor și tovarășilor cu funcții de răspundere din Comisia Militar-Industrială, generalilor Direcției Generale Operative a Marelui Stat-Major și conducătorilor de stat din Comitetul Central al Partidului.

Tot materialul primit era evaluat de ofițerii direcțiilor de analiză. Existau trei calificative:

1. *PI* (se pronunța „pe-i”) – prezintă interes. În jargonul GRU i se spunea *piciujka* („păsărică”). Calificativul avea și alte câteva porecle ce nu pot fi redate în scris. Șeful grupei informaționale era cel care avea dreptul să pună acest calificativ; de asemenea, putea să pună un calificativ mai mare unui material deja evaluat.
2. *Ț – țenno* („valoros”). În jargonul GRU era numit *țenniak* (ceva scump și de bună calitate), *țink* („zinc”), *ținovka* („rogojină”), *țirkul* („compas”). Aveau dreptul să pună acest calificativ șeful serviciului și adjuncții săi. În plus, aceștia puteau să propună conducerii superioare mărirea calificativului unui material deja evaluat.
3. *OV – osoboi vajnosti* („de importanță deosebită”). În jargonul GRU era poreclit *oval* sau *ovecika* („oiță”). Acest calificativ putea fi pus de șeful GRU, de adjunctul său cu informațiile și de șefii direcțiilor de analiză.

Unul și același material putea primi simultan mai multe calificative diferite.

De exemplu, un ofițer de informații a aflat la Geneva că firma sud-africană ASPACO caută zăcăminte noi de uraniu în Namibia, iar pentru căutare utilizează aparatura WSD-87. Știrea nu este urgentă, de aceea nu este trimisă cifrat. În schimb, ofițerul scrie un mesaj care este expediat la Moscova cu poșta diplomatică, ajungând în final la organele de analiză a informațiilor din cadrul GRU, simultan la servicii și chiar la direcții diferite.

Într-o direcție un ofițer analist se ocupă de Africa de Sud în general și de Namibia în special. Acest mesaj ajunge pe masa lui. Pe el îl interesează cel mai mult lupta partizanilor comuniști din Organizația Popoarelor din Africa de Sud-Vest (SWAPO) pentru independența față de Republica Africa de Sud. Mesajul respectiv îi poate părea absolut neinteresant: toți știu demult că albii exploatează fără milă resursele naturale atât ale Africii de Sud, cât și ale Namibiei aflate sub controlul acesteia.

Un alt ofițer analist din altă direcție se ocupă de resursele minerale în general și de minereul de uraniu în special. Are pe birou același comunicat. Pentru el poate prezenta un oarecare interes. În Namibia minereul de uraniu este extras în cantități uriașe. De ce caută zăcăminte noi? Ce, nu le ajung cele existente? De ce?

Un al treilea ofițer analist urmărește tentativele imperialiștilor americani de a subjuga Africa cea iubitoare de libertate cu bogățiile ei naturale cu tot. În acest comunicat se întrezărește o intrigă. Se știe foarte bine că firma ASPACO este foarte strâns legată de industria nucleară americană.

Al patrulea ofițer analist este interesat de latura pur tehnică a afacerii. De aceea urmează cererea: confirmați că

este vorba despre aparatura WSD-87.

Unii dintre cei care primesc această informație iau act de primirea ei fără să o evalueze în vreun fel. În schimb alții pot să spună: e ceva în chestia asta. Și-i pun calificativul *PI*. Dacă încă un ofițer analist acordă acestui material același calificativ, ofițerul de informații va primi două calificative *PI* pentru același material.

Uneori, în „cartea de comenzi” a CMI, în dreptul anumitor puncte era trecut între paranteze *PI* sau *Ț* – fă rost de chestia asta sau de cutare document și calificativul menționat în carte îți este garantat. În cazul cu RATD SS.10 franceză, în dreptul comenzii legate de documentația tehnică era trecută litera *Ț*, iar în dreptul cererii legate de model – tot *Ț*. Când documentația a fost obținută, dar problema cablului care se rupea a rămas tot nerezolvată, tuturor rezidenților le-au fost expediate telegrame cifrate: în dreptul comenzii pentru modelul RATD franceze înlocuiți *Ț* cu *OV*.

6

O mare realizare era considerată primirea unui calificativ pentru un material capturat care nu se număra printre misiunile trasate.

Un mare eșec era considerată absența calificativelor: materialul a fost expediat, dar nu a interesat pe nimeni, nimeni nu are nevoie de el. Așa ceva se iartă de vreo două ori. Apoi atrage atenția. Și se trag niște concluzii.

Plecând să facă rost de informații, fiecare ofițer GRU se străduia să trimită note informative către toate cele cinci direcții de analiză, simțind ce era apreciat cel mai mult la momentul respectiv. Ofițerii care plecau să strângă informații aveau intrare liberă în toate aceste direcții. Interesul era reciproc: ofițerul avea nevoie să știe ce anume ar putea să-i aducă niște calificative, iar ofițerii analiști trebuiau să-i instruiască pe ofițerii de informații în legătură cu ceea ce trebuiau să caute în primul rând.

Exista o singură excepție. La punctul de comandă, unde erau analizate telegramele cifrate informative, ofițerul care pleca să obțină informații nu putea intra sub nicio formă. Erau admiși numai cei care lucrau acolo și conducerea superioară a GRU.

Să ne imaginăm acum că un oarecare Vania sau Petea, peste măsură de șmecher, înainte de a pleca să obțină informații, a trecut pe la fiecare direcție de analiză și s-a înțeles cu amicii: „Frate, pune-mi și mie niște calificative mai bunișoare, și ai să vezi ce-am să-ți aduc de «afară»!”.

Pe vremea noastră nu mergea așa ceva.

În primul rând, pe atunci, onoarea de ofițer nu era o vorbă în vânt, cel puțin nu la GRU. Propune-i așa ceva cuiva și vei fi trimis imediat unde trebuie.

În al doilea rând, șeful fiecărei grupe informaționale avea gradul de colonel sau de căpitan de rangul 1; nu era un simplu ofițer, ci un lup viclean al capturărilor, care a avut minimum două delegații și nu este atât de simplu să te lipești de el. În plus, are dreptul să pună doar calificativul *PI*. Dar șeful direcției, care are dreptul să pună calificativul *Ț*, este general-

maior sau contraamiral. Mai sus nici nu are rost să ne mai uităm.

Însă cel mai important lucru era că sistemul a fost conceput inteligent. Toți ofițerii Informațiilor erau pur și simplu obligați să pună calificative corecte.

Să presupunem că, din cine știe ce motiv, șeful unei grupe informaționale oarecare umfla calificativele, însă produsele finite ale grupei sale – referate, situații centralizatoare, recomandări, note informative și așa mai departe, întocmite pe baza materialelor primite și notate cu calificative mari – se dovedeau a fi mediocre și nu îi satisfăceau pe beneficiarii acestor produse. Atunci șeful ierarhic îl chema pe șeful grupei și îl interoga cu blândețe: „În perioada analizată, grupa dumneavoastră, tovarășe colonel, a primit atâtea materiale, care prezintă interes, iar dumneavoastră ați intervenit personal pentru ca un anumit număr de documente și modele să fie considerate valoroase. În străinătate băieții se spetesc muncind, își riscă viața, vă trimit materiale care prezintă interes și chiar valoroase, și ce avem în final? Ce a făcut grupa dumneavoastră în perioada analizată?”. În continuare discuția se purta pe tonalități înalte, în discursul șefului răsunau expresii necenzurate, se făceau aluzii transparente la incompetență.

Acum să presupunem că șeful grupei sau șeful direcției, încasând săpuneala, a început să micșoreze calificativele. Mai primea el ceva de la ofițerii de informații din rețele? Nu mai primea nimic! Între ei, ofițerii și-au dat seama repede: „Știi, Lionea, eu m-am apucat de lucru la tema asta, am făcut rost de materiale serioase, iar acolo (arată cu degetul spre tavan) chestia asta nu valorează nici pe naiba!”.

Orice șef de grupă trebuia să dea produse finite. Dacă nu evalua cum trebuie munca ofițerilor de informații, aceștia încetau să lucreze pentru el și începeau să caute materiale care în alte servicii sau direcții erau primite cu recunoștință. Atunci, cel care nu era capabil să prețuiască așa cum se cuvine munca grea a celor care obțineau informații o lua din nou pe cocoașă.

7

Sistemul acordării de calificative pentru documente, modele și comunicate care nu erau urgente permitea formarea unei imagini exacte despre cât valora fiecare. Corespondența diplomatică venea la rețelele GRU din America de Nord și din Europa Occidentală o dată pe săptămână; rezidentul îi chema pe ofițeri câte unul și le comunica rezultatul (dacă avea ce să le comunice).

PI era un calificativ mic. Lupii adevărați ai obținerii de informații nici nu-l considerau calificativ. Neoficial, zece *PI* echivalau cu un singur *Ț*. Cu toate acestea, „varegii” cei înțelepți încurajau tineretul: găina ciugulește boabele unul câte unul și totuși este mereu sătulă. Adică nu te grăbi, orice calificativ este mai bun decât lipsa calificativelor.

Ț era un calificativ adevărat. Se considera că dacă a primit zece calificative *Ț* în anul curent, ofițerul de informații putea fi convins că va rămâne în străinătate și anul următor. Putea să aibă cinci *Ț*, iar în rest calificative *PI*, numai că trebuia să acumuleze mult prea multe: dacă erau zece *PI* la un *Ț*, asta

însemna 50 de *PI*. Cel care nu a reușit să ia zece *Ț* într-un an (asta însemna o sută de *PI*!) trebuia să-și facă griji pentru viitorul său. Delegația era pe trei ani. Nu ai rezultate, atunci nu ai ce căuta aici, nu ține locul ocupat. Cel care nu avea rezultate era gonit după primul sau după al doilea an. Iar în dosarul personal se făcea mențiunea: „Nu a stat până la sfârșitul termenului". Aceasta însemna că a pus cruce carierei în obținerea de informații.

Exista o posibilitate de a încheia onorabil delegația, fără a acumula numărul necesar de calificative *Ț*. Pentru asta trebuia să mizeze pe telegramele cifrate. Unii aveau mai mult noroc la telegramele cifrate, alții la procurarea de documente și modele. Mulți combinau aceste două tipuri de activități, cu preponderența uneia sau celeilalte: cinci calificative *Ț* și vreo două telegrame cifrate de nivelul întâi într-un an erau considerate un rezultat acceptabil.

„Oița" era un calificativ de excepție. Prima „oiță" era obligatoriu însoțită de o distincție (cel puțin Ordinul „Steaua Roșie") sau de o avansare în grad înainte de termen. Am cunoscut cândva un flăcăiandru care a ieșit într-o seară la o operațiune și s-a întors în zori. Rezidentul l-a așteptat toată noaptea, știind unde și cu ce scop a plecat tânărul și ce scandal putea provoca eșecul lui. Și iată că ofițerul, radiind de fericire, apare cu o servietă neagră în care a adus o machetă și documentația aferentă. Materialul capturat a fost expediat prin poștă la Moscova. Și au primit imediat răspunsul: pentru machetă – *OV*, pentru documentație – încă un *OV*. Iar după o lună, acest tânăr ofițer a primit înainte de termen câte o stea pe epoleți și o altă stea, roșie, pe piept. Pentru numai o noapte de muncă.

Un singur *OV* în trei ani de delegație garanta revenirea triumfală în patrie și plecarea într-o altă delegație.

Acest sistem de acordare a calificativelor, la fel ca și primul, permitea atât urmărirea rezultatelor muncii fiecărui ofițer, cât și ale agenților acestuia, ale rezidentului însuși și ale fiecăruia dintre locțiitorii săi. Să presupunem că rezidentul are patru locțiitori: unul pentru spionii clandestini, unul cu informațiile și doi cu capturarea informațiilor. Dacă subalternii unuia dintre cei doi au acumulat multe calificative înalte și medii, iar celălalt nu înregistrează succese deosebite, se pune, logic, întrebarea: „Oare n-ar fi timpul să-l destituim din funcție?”.

Sau, să zicem, un ofițer coordonează doi agenți. Într-un singur an a reușit să smulgă zece calificative *Ț*. Bravo! Doar că opt s-au datorat unuia dintre agenți și numai două celuilalt agent. Înainte și acesta lucra foarte bine. Oare totul este în regulă aici?

Pentru a primi materiale de la o agentură, aceasta trebuie în prealabil recrutată. Dacă un ofițer de informații nu a recrutat pe nimeni niciodată, nu poate fi considerat spion. Să presupunem că a găsit persoana potrivită, a studiat-o, a desfășurat activitatea de pregătire, a depistat punctele slabe și într-o bună zi i-a făcut propunerea de recrutare.

Persoana respectivă a acceptat!

Este aceasta o recrutare?

Nu, nu este. Mai întâi, individul trebuie să aducă ceva interesant. Informațiile analizează și evaluează. Evaluează fără să știe cum și de la cine a fost primit materialul. I-au pus calificativul *PI* sau *Ț*. Calificativul a fost trecut în dosarul personal al ofițerului, cu același calificativ a fost evaluată și noua sursă. Numai că un singur calificativ e puțin, să mai

aducă materiale. După un timp, șefii cei mari se vor uita la rezultate și vor spune: „Da, noua sursă lucrează, nu ne dezinformează, ne trimite materiale utile”. Și abia atunci pleacă în zbor către rezident telegrama cifrată: recrutarea este valabilă.

8

Informațiile ca atare capturate prin spionaj nu sunt necesare nimănui. Istoria cunoaște multe exemple când informații valoroase au fost obținute prin eforturile eroice ale spionilor, dar semnificația acestora nu a fost înțeleasă. De aici rezultă un principiu important:

Analiza informațiilor este la fel de importantă ca și obținerea lor.

Analizând informația, spionul este obligat să sesizeze tendința și să găsească abaterea de la aceasta – adică să găsească excepția de la regulă. De aici decurge al doilea principiu important:

După găsirea fiecărei noi abateri sau excepții de la regulă este necesară revizuirea regulii.

Fiecare excepție depistată, adică orice material care îl contrazicea pe cel deja cunoscut de GRU, devenea o „alarmă” importantă pentru această organizație. Era pus imediat în funcțiune un mecanism de verificare care proteja spionajul militar sovietic de dezinformare și de infiltrarea provocatorilor. De exemplu, dacă într-o anumită problemă un agent GRU din Honduras a predat informații care le

contraziceau pe cele predate de trei agenți care lucrau în Franța, Germania Occidentală și Danemarca, însemna că ceva nu era în regulă cu cel puțin unul dintre agenți: fie eram duși de nas de agentul din Honduras, fie în Europa se desfășura o operațiune de dezinformare centralizată, iar agentul din Honduras, dimpotrivă, a reușit să afle adevărul.

1. De multe ori, pentru simplificare, termenul „informații” (furnizate de spionaj) era folosit cu referire la orice materiale aparținând celor trei categorii. În alte capitole ale acestei cărți, în funcție de contextul narativ, poate fi vorba despre informații în sens restrâns sau în sensul larg al cuvântului.
2. Punctul de comandă al GRU, care făcea parte din organele de analiză a informațiilor, nu trebuie confundat cu alte puncte de comandă care puteau exista în cadrul GRU pentru conducerea activității altor subunități ale acestei organizații sau a organizației în ansamblul ei.
3. Cititorul mirat poate exclama: Dar președintelui Consiliului de Miniștri – șefului guvernului Uniunii Sovietice? Îi răspund. Toate problemele importante ale politicii interne și externe erau soluționate în cadrul Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, nu în Consiliul de Miniștri al URSS. În fruntea Consiliului de Miniștri era un președinte care se ocupa de economia țării, nu de politica externă. Era și el membru al Biroului Politic, dar nu cel mai important. Ca și ceilalți membri ai Biroului Politic, el primea materialele pe care GRU le expedia acestui organ superior al conducerii de stat.

Capitolul 26
Contraspionajul

1

În Orientul Îndepărtat, granița dintre Uniunea Sovietică și China trecea prin albiile fluviilor Amur și Ussuri. Pe fluviul Ussuri se află insula Damanski: un kilometru și jumătate de la nord la sud, 600-700 de metri de la vest la est. În martie 1969, din cauza acestei insule, între URSS și China a izbucnit un conflict de frontieră.

Insula era sovietică, dar în această privință chinezii erau de altă părere. La început au luptat trupele de graniță ale KGB, dar curând au intervenit și unități ale Armatei Sovietice. S-a ajuns până la folosirea de aruncătoare de mine, aruncătoare de grenade portabile și pe afet, a artileriei, tancurilor, elicopterelor, sistemelor reactive de foc în salve.

Partea sovietică a anunțat o victorie răsunătoare. Asupra participanților la acele evenimente s-a abătut o cascadă de distincții de stat. Au fost distinși cu ordine și medalii o sută cincizeci de oameni. Cinci au devenit Eroi ai Uniunii Sovietice, din care trei post-mortem.

Dar despre soarta insulei conducătorii noștri nu spuneau nimic. Tăcea și presa noastră cea obiectivă. În schimb, țara răsuna de cântece cu texte stranii:

> Pe insula Damanski este liniște...
> O păstrăm în numele patriei noastre.

Înainte aveam cu totul altfel de cântece. Nici vorbă de liniște. Ții minte „Marșul tanchiștilor”?

> Sclipindu-și corpurile de oțel și bubuind din tunuri foc
> Porni-vor tancurile noastre în atac necruțător,
> La ordinul tovarășului Stalin nu șovăim deloc
> Și-n luptă Voroșilov ne va fi conducător.
> Să știe și dușmanul ascuns în ambuscadă:
> Suntem cu ochi-n patru, pe el îl urmărim.
> Noi nu vrem nicio palmă de pământ străin
> Iar dintr-al nostru nu cedăm nicio bucată.

Cântecele despre liniștea care s-a așternut pe insulă nu dădeau răspuns la întrebarea: Deci cui îi aparține acum insula Damanski?

Așadar, insula a fost sovietică, dar a devenit chinezească. În pofida „Marșului tanchiștilor”, au cedat totuși o bucată de pământ dușmanului. Drept captură de război chinezii au luat un tanc sovietic T-62. În acea perioadă niciun tanc din lume nu avea un tun atât de puternic. (În acel moment fusese aprobată dotarea armatei cu T-64, dar tancurile nu ajunseseră încă la trupe.)

Pierderea insulei a însemnat o grea lovitură pentru prestigiul internațional al Uniunii Sovietice. Cândva, Rusia i-a vândut Americii Alaska. Dar când s-a mai întâmplat vreodată să ne ia cineva cu forța o bucată cât de mică de pământ, acea „palmă” de care se pomenește în „Marșul tanchiștilor”?

Nivelul de trai în China din perioada aceea era, ca să mă exprim elegant, nu prea înalt. Și bărbații, și femeile se îmbrăcau la fel, cu un soi de costum, ceva între uniforma militară și cea din penitenciare. Mijlocul principal de transport prin orașe era bicicleta. Conducătorii unui popor sărac au întotdeauna nevoie de victorii militare, oricât de mici. Președintele Mao i-a oferit poporului său o astfel de victorie. Bucuria a cuprins întreaga Chină, isteria antisovietică a ieșit din matcă.

Să ne imaginăm acum un spion sovietic trimis la muncă în China în persoana unui diplomat. A ieșit pe străzile Pekinului. După înfățișare, se deosebește net de toți cei din jur. Nu are cum să se piardă în mulțime. Oamenii se feresc de el. Este înconjurat de o masă omogenă absolut ostilă. Poporul este îndobitocit, speriat și exaltat de bucuria victoriei. Ura! Insula este a noastră!

Pentru un european este foarte dificil să rețină fețele asiaticilor. Asiaticii consideră și ei că noi toți avem același chip. Dar aici nu numai că sunt sute de milioane de fețe identice, dar au și haine identice și circulă pe biciclete identice.

Cum să-ți dai seama, în aceste condiții, dacă ești urmărit?

Într-o țară unde aproape că nu erau străini, unde toți se uitau la ei ca la niște marțieni, a pune sub urmărire un străin era extrem de simplu. Într-o țară în care forța de muncă era pe atunci aproape gratis, pentru o urmărire exterioară a unui european se putea angaja chiar și o brigadă de o sută de oameni.

Cum să lucrezi aici? Nicicum!

Având în vedere toate acestea, spionii militari sovietici care lucrau la nivel tactic și operativ considerau că cei care lucrau la nivel strategic în China aveau o viață foarte ușoară. De ce? Pentru că toți erau convinși că în conducerea GRU sunt oameni inteligenți, care știu foarte bine că în afară de lectura ziarelor, în această țară nu există alte surse de informații și probabil că de aceea nici nu pretindeau să se facă recrutări. Ei își imaginau că ofițerii GRU își petrec timpul într-un mod plăcut în clădirea luxoasă a ambasadei sovietice, pălăvrăgesc cu colegii, trec în revistă ultimele bârfe despre starea sănătății conducătorilor chinezi și despre rochia cea nouă a soției ambasadorului. Iar după câțiva ani, când un astfel de ofițer revenea în țară fără să fi făcut nicio recrutare, nimeni nu țipa la el, nu îl numea trântor sau laș. Toți înțelegeau că omul fusese la dracu-n praznic, unde era pur și simplu imposibil să muncești serios... Ce bine ar fi să ajung și eu la Beijing și să nu fac nici pe naiba!

Așa gândea cel care nu era la curent cu realitatea dură a spionajului militar strategic.

Da, regimul contraspionajului în China era unul dintre cele mai grele. Recrutarea chinezilor în China nu era posibilă nici măcar teoretic. Dar și pentru această situație spionajul are procedee și metode perfecționate în timp.

Este imposibil să recrutezi chinezi în China? Nu recruta!

Recrutează chinezi în Australia, în California, în Singapore, iar în China recrutează australieni, argentinieni și tot felul de uruguayeni. În perioada respectivă nu erau mulți pe acolo. Dar erau. Treci la treabă. Contraspionajul chinez nu se agita dacă un alb dintr-o țară se întâlnea cu un alb dintr-o altă țară,

dacă discutau despre cine știe ce, dacă unul îi propunea ceva celuilalt, dacă afla ceva, dacă îi plătea ceva.

De aici rezultă regula de aur a rezistenței față de contraspionajul inamicului:

Nu irita contraspionajul în zona de care răspunde.

Într-o țară cu un regim sever al contraspionajului ocupă-te cu o activitate de spionaj care nu dă de bănuit și nu neliniștește contraspionajul local. Dacă trebuie să recrutezi cetățeni ai unei țări cu un regim draconic al contraspionajului, transferă recrutarea într-o țară neutră.

2

Toate cele expuse mai sus nu înseamnă că viața unui ofițer GRU în țările cu un regim mai blând al contraspionajului era ușoară. Desigur, fiecare tânăr ofițer GRU care își începea activitatea într-o agentură de obținere a informațiilor știa exact – mai bine zis, credea că știe – în ce țări străine și în ce orașe este ușor și comod să lucrezi și unde e mai bine să nu nimerești. El visa să lucreze în primele, iar cea de-a doua categorie îi apărea în coșmaruri. Și dacă Beijing i se părea tânărului ofițer GRU orașul visurilor sale, raiul, atunci opusul acestuia, infernul, trebuia considerat Tokyo. (Conducerea GRU avea o părere diametral opusă: ea considera Tokyo un paradis pentru spioni, iar Beijing – un infern. Explicația era că interesele unui simplu ofițer GRU fără ambiții carieriste erau diametral opuse intereselor conducerii acestei organizații: conducerea era întotdeauna preocupată de rezultate și de

creșterea productivității muncii, iar angajații simpli se opuneau întotdeauna oricăror tentative de a li se intensifica munca.)

Imaginați-vă că GRU v-a trimis la Tokyo. Japonia făcea parte din categoria țărilor cu un regim al contraspionajului foarte blând; spionajul nu era considerat o infracțiune gravă, așa încât condițiile de muncă ale spionului erau ideale. Aici, fiecare ofițer GRU trebuia să lucreze intens câte 15-17 ore pe zi, fără zile libere și sărbători – să lucreze efectiv până la epuizare. Oricâte secrete ar fi obținut, nu erau niciodată suficiente. Oricâți agenți ar fi recrutat, întotdeauna erau prea puțini. Biroul de lucru al rezidentului era acoperit de telegrame cifrate de la Moscova: „Ai șaptezeci de ofițeri! Unde-s rezultatele? Materialele pe care le-ai trimis ieri le-am primit demult din Hong Kong, din Berlin și de la clandestini!”. Rezidentul avea parte de asemenea săpuneală practic în fiecare zi; la rândul său, îi lua și el la rost pe ofițerii rețelei, cerându-le rezultate – și, ca să fie mai convingător, bătea în masă cu pumnul său uriaș. Și reușea să aibă rezultate datorită concurenței sălbatice dintre ofițerii rețelei. Dacă rezultatele cuiva nu îi conveneau, respectivul era pur și simplu trimis acasă și-și putea pune cruce carierei.

Personal nu am fost niciodată la Tokyo, dar am lucrat în altă țară pe care conducerea GRU o considera de asemenea un paradis pentru spioni. Evident că pentru noi, simpli ofițeri, munca în această țară era un infern. Din cauza regimului blând al contraspionajului în țara respectivă, alte rețele o utilizau constant ca bază pentru operațiunile lor; în plus, aici lucrau permanent sau temporar numeroși spioni clandestini ai GRU. Trebuia să îi ajutăm pe toți. Activitatea de asigurare a

operațiunilor unei agenturi semăna foarte mult cu slujba în unitățile de transmisiuni pe timp de război: cât timp funcționa legătura nu-și amintea nimeni de tine; dar imediat ce se întrerupea, transmisioniștii erau primii care o încasau de la șefi, fiind acuzați de eșecul întregii operațiuni și trimiși la batalionul disciplinar. Diferența dintre noi și transmisioniști consta în faptul că, oricât de eficientă era munca noastră în asigurare, trebuia să mai și recrutăm agenți. La urma urmelor, lucram în „rai”, unde regimul contraspionajului era blând și de unde diplomații sovietici nu erau niciodată expulzați.

3

Așadar, familia tânărului diplomat sovietic a sosit într-o țară ostilă.

Dacă țara era într-adevăr ostilă, iar contraspionajul era cu ochii în patru, împiedicându-l să lucreze, dacă în această țară domnea teroarea sau era război civil, interesul Uniunii Sovietice era ca diplomații, persoanele oficiale, angajații reprezentanțelor diplomatice și membrii familiilor lor să fie în siguranță sub pază înarmată, în spatele gardului înalt al ambasadei.

Dacă toți ofițerii de informații erau adunați într-un singur loc de unde puteau ieși numai pe poartă, contraspionajul putea să-i urmărească foarte ușor. Cu cât era mai înalt nivelul de securitate al oamenilor noștri, cu atât aveau mai puține posibilități de obținere a informațiilor.

De aceea, în țările în care regimul contraspionajului nu era atât de dur diplomații erau împrăștiați prin toată capitala, alocându-li-se mijloace bănești pentru a-și închiria apartamente în diferite zone ale orașului. Acest lucru era valabil și pentru ofițerii KGB, și pentru ofițerii GRU. Și pentru ca băieții noștri veseli să nu iasă în evidență față de ceilalți, și diplomaților curați li se ofereau aceleași condiții: „Ține de-aici niște bani, închiriază-ți un apartament!”. Li se dădeau bani mulți și li se cerea să-și închirieze apartamente demne de rangul lor înalt. La ambasadă locuiau doar cei de la vârful conducerii (ambasadorul, locțiitorii săi, rezidenții KGB și GRU) și angajații de nivelul cel mai mic (cifratorii, radiotelegrafiștii, paza, șoferii etc.).

Și iată că familia tânărului diplomat închiriază un apartament într-o zonă foarte selectă a orașului.

Prima întrebare: cum ne dăm seama dacă ne ascultă sau nu contraspionajul?

Nu are rost să ne batem capul cu această întrebare. Trebuie să reținem o dată pentru totdeauna: ne ascultă.

Relațiile de familie trebuie construite plecând de la această presupunere simplă. Ofițerul spion trebuia să țină cont de posibila ascultare încă înainte de a sosi în tabăra dușmanului, înainte de a intra la Academia Militară Diplomatică și chiar înainte de a-și întemeia o familie. Faptul că era ascultat trebuia conștientizat demult, încă din clipa în care s-a ivit pentru prima dată bănuiala: se pare că cineva mă privește insistent. Observând acest lucru, trebuia să se poarte în mod corespunzător.

Apoi, punându-și semnătura în registrul de stare civilă, trebuia să-și prevină tânăra soție: „Suntem urmăriți, suntem

ascultați”. La care, dacă soția făcea parte din același cerc, urma răspunsul: „Și eu voiam să te previn despre același lucru”.

Urechi străine în dormitorul conjugal reprezintă o chestie pozitivă. Dacă relațiile de cuplu nu erau tocmai bune, contraspionajul, sătul să mai audă scandaluri, îi lăsa în pace pe cei doi soți. Oricum tot îi aștepta divorțul.

Dacă ambii soți înțelegeau în ce s-au băgat, atunci de regulă încheiau o înțelegere secretă: „Hai să nu ne certăm niciodată! Iar dacă intervine ceva, să nu urlăm unul la altul, ci să așteptăm ziua următoare – ieșim în pădure, ne convingem că nu ne urmărește nimeni, iar acolo putem să ne certăm și să țipăm după pofta inimii”.

Ziua următoare putea fi la fel de dificilă, iar posibilitatea de a urla unul la altul putea să nu se ivească. De aceea se impunea o decizie simplă: stabilirea unei zile pe săptămână când aveau posibilitatea să evadeze din oraș și acolo, în natură, să-și amintească tot ce au acumulat într-o săptămână, să spună totul dintr-odată, să-și verse tot veninul acumulat.

Acest cuplu pleca o dată pe săptămână în afara orașului cu un singur scop: să se certe din toată inima pentru toate cele șapte zile – însă pe drum de obicei glumeau, înțelegând că furia le-a trecut, că motivele de scandal fuseseră niște fleacuri.

Reieșea că degeaba se duceau în afara orașului. Și hotărau: „De acum înainte niciodată, dar niciodată nu ne mai certăm. În caz de nevoie, peste o săptămână venim aici”. Timpul trecea, nevoia acută de a-și clarifica relațiile o dată pe săptămână a fost înlocuită cu necesitatea de a face acest lucru o dată la două săptămâni. Apoi o dată la jumătate de an. Până la urmă, această necesitate dispărea cu totul.

Dacă ar fi după mine, aș instala microfoane în toate dormitoarele din lume. Și aș anunța: „Cetățeni, toate scandalurile voastre vor fi transmise în tot cartierul cu precizarea numelui, prenumelui și a adresei. Dacă vreți să evitați acest lucru, amânați scandalurile pentru altă dată, ieșiți după o vreme în natură, bateți-vă și urlați unul la altul acolo unde nu vă vede și nu vă aude nimeni. Dar repet: nu acum, ci peste câteva săptămâni”.

Așadar, microfoanele din dormitorul viitorilor spioni le clarificau relația. Cuplul fie se despărțea foarte curând, fie se obișnuia să-și amâne scandalurile pentru altă dată, apoi începea să se descurce și fără ele.

Un singur lucru nu era în regulă: dacă dormitoarele erau ascultate, ce era de făcut cu problemele strict personale, cu scârțâitul, cu oftatul și cu celelalte sunete?

Aceste întrebări le-a pus o soție foarte tinerică, proaspăt căsătorită, care i-a jurat credință pe viață soțului ei, ceva mai în vârstă decât ea. După ce s-a gândit puțin, el a răspuns că nu aveau de ce să se abțină. Cei care ascultă vor ști că în această familie dragostea este puternică, durabilă, constantă.

De aceea, ajungând dincolo de hotarele scumpei noastre patrii, perechea de spioni militari știa deja să se abțină de la scandaluri și certuri între pereții casei, precum și de la discuții pe teme interzise, având în acest sens o experiență practică de minimum trei-patru ani. De aceea, cuplul respectiv nu se jena de niciun fel de ascultare: „Luați de-aici, ticăloșilor, și scârțâit, și oftat, și gemete, și suspine. Ascultați și crăpați de invidie!”.

4

Așadar, spionii militari sovietici nu se temeau de microfoanele contraspionajului; beleaua următoare era urmărirea sau observarea exterioară.

Aceasta putea fi demonstrativă, secretă și combinată. Urmărirea demonstrativă trebuia să facă presiuni asupra psihicului. Ai ieșit din casă, te-ai urcat în mașină și imediat se iau după tine două mașini cenușii. Dacă mergi pe stradă, ei îți suflă în ceafă. Dai colțul, iar unul te așteaptă deja, l-au lăsat înainte pe traseul tău. Stă cu un ziar în mână și-ți râde obraznic în nas. Faci din nou colțul, iar acolo mai sunt doi. Și în urma ta trei. Sau mașina te depășește și din ea sare un individ dubios, așteaptă până treci pe lângă el și apoi se ia după tine.

Urmărirea secretă nu se vede. Nu se vede și gata!

Cea mai păcătoasă urmărire este cea combinată. Stau la pândă fără să se ascundă o oră, două, trei. O zi, două, trei. Pe urmă se car㠎. E timpul să te relaxezi. Dar ei exact asta așteaptă. S-a cărat numai brigada demonstrativă – cea secretă este însă undeva prin preajmă.

Regulile de comportament când ești urmărit sunt simple. Nu lăsa să se vadă că i-ai observat. Nu reacționa în niciun fel. Băieții sunt șmecheri, uneori încearcă să stabilească niște relații omenești, adică tu ai o slujbă, și noi avem o slujbă. Stând în berărie seara târziu îi vezi și pe ei că stau. Și îți arată ceasul, adică: „Hei, nene, ți-ajunge, mai bine te-ai duce acasă, e timpul să ieșim și noi din schimb, stăm aici până la miezul nopții din cauza ta?”.

Aceasta este o provocare. Este interzis să reacționezi la așa ceva. În niciun fel.

În niciun caz nu trebuie să-ți dovedești priceperea de a verifica dacă ești urmărit. Imediat ce își dau seama că ești instruit să descoperi o urmărire secretă, controlul asupra ta va fi intensificat.

Și, se înțelege, este interzis să încerci să scapi de urmăritori. Chestia asta este strict interzisă! Tentativa de a scăpa de urmăritori va fi avută în vedere. Seamănă cu tentativa de evadare din închisoare. În închisorile noastre sovietice, de pe plaiurile natale, tuturor celor care se decideau să facă acest pas li se trasa o linie roșie pe coperta dosarului personal. Pe diagonală. Gardianul nici nu mai avea nevoie să deschidă dosarul ca să-și dea seama: deținutul acesta are de gând să evadeze.

Dunga aceea roșie îi complica mult viața.

La fel și spionul care a fost cândva surprins încercând să scape de urmărire – ajungea pe niște liste speciale. Încercarea aceasta îi ieșea pe nas: supravegherea lui era drastic intensificată.

5

Pentru descoperirea urmăritorilor erau selectate dinainte trasee speciale. GRU cerea ca fiecare traseu să dureze cel puțin patru ore. Pe traseu trebuiau să existe câteva puncte de verificare stabilite în prealabil. Fiecare spion, în orice loc s-ar fi aflat, studia în permanență străzile, străduțele, curțile,

maidanele, ruinele, magazinele, hotelurile, bazarurile, restaurantele și toate celelalte locuri din punctul de vedere al utilității lor pentru verificare: „Intru în acest complex comercial pe această ușă, urc cu liftul (unul dintre urmăritori ar trebui să intre cu mine, altfel la etajul al patrulea mă vor pierde), o iau după colțul acela…”.

Fiecare itinerar trebuia susținut în fața locțiitorului rezidentului așa cum se susține o lucrare de licență. Acesta era opozantul, unul destul de sever: „Și cum ai să te verifici în punctul ăsta? Aici e imposibil să te verifici! Păi locul ăsta e cunoscut de toți spionii din lume!”.

Locțiitorul rezidentului respingea propunerile pentru punctele de verificare; în locul celor respinse trebuia să-i prezinți altele noi. Era interzis să utilizezi de două ori același loc, așa că el te prindea imediat: „Păi locul ăsta l-ai folosit în ianuarie, acum doi ani! Pe cine vrei tu să păcălești?”.

Era nevoie de multe trasee și toate trebuiau să pară credibile: nu umbli pur și simplu brambura prin oraș, ci cu un anumit scop. Iar pentru cei care te urmăresc, acest scop trebuie să fie convingător.

Cele mai complicate erau traseele cu contraurmărire. O persoană mergea pe un traseu, iar alte câteva erau plasate din timp în punctele de verificare. Au fost stabilite în prealabil, de comun acord, toate acțiunile și ora apariției. Cel care se verifică merge pe stradă, cotește pe o străduță care coboară ca o scăriță spre o altă stradă. Această străduță împiedică trecerea mașinii urmăririi exterioare. Pentru a ajunge pe cealaltă stradă, mașina trebuie să facă un ocol uriaș. Ca să nu-l piardă pe băiatul nostru, unul dintre urmăritori trebuie să se ia după el pe jos. Tânărul merge fără a întoarce capul, dar de

la fereastra unei cafenele îl ține sub observație și pe el, și întreaga stradă un alt spion al nostru care stă la o măsuță cu un ziar și cu o ceașcă aburindă de cafea aromată.

Pe un asemenea traseu puteau exista trei-patru locuri de contraurmărire și două-trei locuri de verificare, unde spionul se verifica singur. Străbați uneori traseul, te verifici – totul e în ordine, nu ești urmărit, dar la sfârșitul traseului primești semnalul de retragere: tu poate că n-ai observat nimic, dar cei din punctele de contraurmărire, care citeau ziarele, au mirosit ceva.

Peste o săptămână repetăm pe alt itinerar. Apropo, ți l-ai ales? L-ai verificat cu locțiitorul? L-a aprobat?

O cerință obligatorie: la sfârșitul fiecărui itinerar trebuia să existe așa-numita „ureche de ac", adică un loc prin care spionul trece convins sută la sută că în urma lui nu vine nimeni, iar urmăritorul nu va putea ocoli acest loc. Acest loc poate fi, de exemplu, un pasaj pietonal subteran pe sub liniile de cale ferată, prin care nu poate trece mașina urmăririi exterioare; ai trecut prin pasaj, în partea cealaltă îți cumperi o înghețată de la un chioșc și te uiți să vezi cine iese după tine din pasaj. (De asemenea, trebuie să ții cont de faptul că orice contraspionaj care se respectă cunoaște majoritatea locurilor de genul ăsta, așa încât în cazul de față putea să instaleze camere video la ambele capete ale pasajului.) Un alt exemplu: parcul Izmailovski din Moscova. Un teritoriu vast, multe alei care duc în toate direcțiile, accesul automobilelor interzis. Intri în parc pe una dintre alei, grăbești pasul, după colț sari într-o văgăună și te uiți dacă apare cineva din urmă.

De aceea, oriunde te-ai afla, cauți zi și noapte locurile potrivite pentru verificare și alcătuiești din ele trasee. E

nevoie de multe. În orice moment poți fi chemat la locțiitorul rezidentului: „Mâine ești la asigurare – ai un traseu?”.

6

Mai devreme sau mai târziu, contraspionajul, supraveghind un ofițer care s-a dat de gol printr-o râvnă exagerată, decide: Acest tinerel e pus serios pe recrutări, vrea foarte mult să se facă remarcat. Ce-ar fi să-l „ajutăm”?

În acest moment intră în joc un nou personaj infam, agentul infiltrat.

Infiltratul poate fi direct sau impus.

Infiltratul direct este un colaborator al contraspionajului care se preface purtător al unor informații de natură să intereseze GRU: Recrutează-mă!

Infiltratul impus este un purtător real de informații care ne interesează. Noi ne-am arătat interesați de acest om, contraspionajul l-a reperat, s-a întâlnit cu el, l-a consiliat, i-a recomandat o anumită linie a conduitei. Spionajul înghite momeala, iar odată cu ea și cârligul.

Ce-i rămâne de făcut rezidentului dacă se dovedește că agentul nostru a fost recrutat și de alții sau că a fost de la început agent infiltrat?

În acest caz se declanșează procesul de eliminare. Cea mai simplă metodă este întreruperea activității. Agentului i se spune că lucrează bine, că este de o valoare excepțională și că, pentru a păstra această sursă de informații, îi oferim o perioadă de odihnă, timp în care nimeni nu se va mai întâlni

cu el. Ofițerii care au lucrat cu el se întorc la finalul delegației în țară. Iar cu acest agent nimeni nu va mai restabili legătura.

Eliminarea putea fi făcută și în sensul cel mai direct al cuvântului. Spionajul militar sovietic s-a străduit întotdeauna să stabilească și să mențină contactele cu cercurile infracționale locale – desigur, nu cu indivizii de nimic care se învârt de colo colo prin gări, ci cu oameni serioși. Pentru o anumită sumă de bani plătită cui trebuie, agentul putea fi împins din greșeală de pe peron sub un tren în mișcare. Este foarte important să înțelegem că spionajul militar sovietic nu s-a răzbunat pe nimeni, niciodată. Decizia privind eliminarea fizică a agentului era luată întotdeauna pe criterii pragmatice – dacă existența agentului trădător amenința securitatea rețelei, a operațiunilor acesteia sau a celorlalți agenți.

Agentul infiltrat în spionaj este deosebit de periculos. Este și mai rău dacă un agent de-al nostru a dat peste un agent infiltrat.

Imaginați-vă următoarea situație. Contraspionajul a mirosit un agent al nostru și treptat îi închide acestuia toate canalele de legătură: bruiază legătura radio bilaterală (dacă agentul nu se pricepe la tehnică, nu înțelege ce se întâmplă și crede că s-a stricat aparatura), urmăritorii îi șterg semnalele grafice, agentul se pregătește să plece la o întâlnire cu ofițerul nostru în țara vecină, dar i se „strică” brusc mașina, sau „pierde” pașaportul, iar dacă reușește să surmonteze toate aceste piedici, i se întâmplă neapărat ceva neprevăzut pe drum: rămâne mult timp blocat într-un ambuteiaj sau este reținut de cine știe ce alte „situații survenite întâmplător”.

După o anumită perioadă, agentul descoperit este contactat de agentul infiltrat – colaboratorul contraspionajului, dându-se drept un spion sovietic sus-pus care, chipurile, trebuie să restabilească legătura pierdută cu agentul.

În primul rând, „spionul experimentat” s-a interesat de sănătate, de familie, de siguranță. Îi dă mulți bani: nu v-am plătit cam de mult. Urmează o discuție de afaceri: unde, cum și când s-a pierdut legătura, clarifică amănuntele faptului că nătărăii lui de colegi au putut pierde un om atât de valoros, fixează ora și locul întâlnirii și multe alte detalii.

„Spionul experimentat” are brusc bănuiala că un agent atât de valoros nu a fost plătit cum se cuvine: „Ia hai să ne lămurim cine, ce și când ți-a transmis, cât ți-au plătit. Și asta-i tot? E curată hoție! Păi ei băgau în buzunar jumătate din bani! Le arăt eu lor când mă întorc la Moscova. Am să descurc ițele la cel mai înalt nivel! În Siberia cu ei, ticăloșii, în lanțuri!”.

Contraspionajul putea să se joace cu agentul în felul acesta un timp oarecare, până obținea răspunsuri la toate problemele care îl interesau, și abia după aceea agentul era arestat. Arestarea agentului se făcea în așa fel încât acesta să nu-și dea seama că a avut de-a face cu un agent infiltrat. Interogatoriile vor fi conduse de un anchetator astfel încât cel arestat să rămână cu convingerea că s-a întâlnit cu un spion sovietic adevărat și că nimeni nu știe nimic despre aceste întâlniri. În felul acesta, contraspionajul își dă seama dacă agentul dă informații corecte și sincere și dacă se poate avea încredere în noile informații obținute de la el în cursul anchetei, sau dacă acesta minte și orice informație obținută de la el trebuie verificată.

7

Cel mai îngrozitor lucru în spionaj este eșecul.

Eșecul reprezintă situația în care este arestat un spion clandestin sau un agent al nostru. Dacă un spion cu acoperire legală este arestat având materiale compromițătoare asupra lui, acesta este tot un eșec.

În cazul unui eșec, rezidentul și locțiitorii săi pun în funcțiune planul de localizare a eșecului, pregătit în linii mari cu mult înainte. Important este să se stabilească pe cine poate afecta eșecul respectiv. Pornind de la acest lucru se întrerup contactele cu agentura, însă în așa fel încât să poată fi restabilite ulterior. Toți cei care puteau avea vreo legătură cu eșecul și cu scandalul corespunzător părăsesc țara în grabă. Se iau și alte măsuri, mergând până la eliminare, inclusiv fizică.

Fiecare spion era pregătit în mod special pentru felul în care trebuia să se poarte în caz că va fi arestat, când în spatele lui va zăngăni zăvorul ușii metalice a celulei. Prima regulă, cea mai importantă, regula de aur:

Recunoașterea faptelor îți ușurează conștiința, nerecunoașterea îți ușurează termenul de detenție.

Să nu recunoști nimic! Neagă totul! „Ați găsit la mine în sân o mapă cu documente secrete? Păi voi mi-ați băgat-o acolo! Ați găsit amprentele mele pe mapă? Doar voi mi-ați pus mâna pe ea cu de-a sila!” Cel mai important lucru în timpul interogatoriului este să fii relaxat și să te detașezi de ceea ce se întâmplă, ca și cum interogatoriul respectiv nu are nicio legătură cu tine, ca și cum ai fi un observator de pe o altă planetă și vezi toate acestea de departe. În răspunsuri să nu se simtă niciun fel de emoție, ci o confuzie totală: niciun fel de

„da” sau „nu” categoric. În loc de răspuns, desfă-ți brațele, ridică din umeri, prefă-te nedumerit, prefă-te că nu înțelegi, că te gândești.

Dar este interzis să recunoști ceva!

„Nu și-a recunoscut vina” este propoziția-cheie în orice proces, inclusiv pentru tribunalul militar sovietic.

8

O întrebare foarte importantă: dacă toți spionii sunt foarte repede depistați de contraspionaj, cum se poate lucra sub supraveghere permanentă?

În primul rând, contraspionajul nu-i depistează pe toți.

Clandestinii nu pot fi descoperiți nicicum. Dar nici cei care lucrează sub acoperire legală nu sunt lesne de depistat.

Cârtița – sau agentul adormit – nu poate fi descoperită niciodată. Diplomații puri sunt convinși că el este curat, doar au fost colegi și au absolvit împreună Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moscova. Cârtița nu se trădează prin nimic, dar este aproape la fel de periculoasă ca un spion clandestin.

Toți ceilalți sunt ușor de depistat. Nu-i așa?

Corect, așa e, dar ce folos?

În SUA, în timpul „prohibiției”, prin frumosul oraș Chicago se plimbă o persoană foarte importantă, bine păzită. Știe oare poliția că respectivul este șeful mafiei locale? Știe. Poate să-l aresteze? Nu poate. Pentru că nu știe concret în ce constă crima acestui dobitoc impertinent. Trei sferturi de secol mai

târziu, în limuzină blindată, cu pază solidă, se fâțâie prin Moscova mafiotul nostru autohton, cu lanțuri de aur la gât. Situația este aceeași: arestarea sa este imposibilă, deși toată lumea știe cine este, dar nu e foarte clar de care fapte ar trebui acuzat.

Este și cazul spionilor sub acoperire. Contraspionajul știe cine sunt ei. Doar că nu este atât de simplu să-i prindă cu ceva.

Spionul are multe legături, are cunoștințe pretutindeni. Însă aceasta este acoperirea. Dar unde este agentura?

Descoperirea agenturii este foarte dificilă, la fel de dificilă ca descoperirea în timpul „prohibiției” a afacerilor necurate ale cetățenilor respectabili ai orașului Chicago care circulau în limuzine negre luxoase.

9

Puteau oare serviciile de contraspionaj ale țărilor occidentale să se opună spionajului militar sovietic mai sistematic, fără a se limita la expulzarea periodică a unor diplomați ale căror eșecuri erau prea evidente? Putea fi învinsă în acea perioadă caracatița gigantică a GRU, putea fi împiedicată sistematic sau chiar blocată activitatea de spionaj a acestei organizații puternice? Astfel de oportunități au existat.

În primul rând, trebuia descoperit și expulzat din țară rezidentul GRU (sau rezidenții, dacă în țară acționau mai multe rețele). Expulzarea rezidentului este similară cu eliminarea regelui de pe tabla de șah: rețelei i se dă mat, iar

activitatea sa, oricât de eficientă ar fi, este pentru un timp paralizată. De obicei, contraspionajul local știa care anume dintre angajații ambasadei sovietice era rezidentul GRU. Nici nu era prea greu de ghicit. Acest personaj a lucrat deja peste hotare vreo 12-15 ani, a fost foarte activ și, judecând după anumite semne exterioare, foarte eficient. Actualmente ocupa, de regulă, unul din posturile diplomatice înalte și nu părăsea ambasada decât foarte rar – stătea acolo ca un păianjen pe pânza sa. Evident că toate forțele contraspionajului trebuiau mobilizate în primul rând împotriva rezidentului. Nu era deloc ușor. Rezidentul nu încălca legile, nu gonea pe autostrăzi cu automobilul zi și noapte dintr-un capăt în altul al țării, nu ținea în mașină materiale secrete furate. Și cu toate acestea era mult mai periculos decât toți ceilalți ofițeri ai rețelei la un loc.

În conștiința opiniei publice din multe țări occidentale s-a înrădăcinat adânc o convingere eronată, și anume că unui diplomat sovietic identificat ca rezident al spionajului sovietic nu trebuia să i se permită intrarea în țară – trebuia trimis înapoi în URSS chiar de la graniță sau pur și simplu să i se refuze viza. Această tactică era greșită și voi încerca să explic acest lucru pe baza exemplului unui rezident a cărui activitate o cunoșteam personal. Acest om avea o voință de fier și un intelect puternic; era un adevărat as al spionajului – prevăzător, perfid, calculat și neînfricat. A fost avansat general-maior la vârsta de 36 de ani și ar fi putut face o carieră strălucită în aparatul central al GRU. Dar el voia un singur lucru, să fie rezident, și de aceea a rămas la gradul de general-maior.

Fără îndoială, era binecunoscut serviciilor speciale din Occident. Înainte de o delegație peste hotare, Ministerul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice a solicitat pentru el o viză diplomatică belgiană. Belgia a refuzat. Atunci ministerul a solicitat o viză franceză, dar și Franța a refuzat. Au cerut o viză vest-germană – un nou refuz. În sfârșit, o țară nu prea mare a acceptat să-i acorde viza de intrare, iar GRU l-a numit pe acest om la conducerea rețelei locale. Înainte de a pleca, a fost supus unui instructaj final și a primit numele și adresele membrilor rețelei. Ajungând în țară, a început imediat să extindă repede și energic rețeaua de agenți, care, în scurt timp, a început să lucreze eficient împotriva multor țări occidentale, inclusiv împotriva Belgiei, Franței și Germaniei Federale, care îi refuzaseră viza. Morala acestei povești este următoarea: interzicerea intrării în țară nu l-a împiedicat pe rezidentul GRU să lucreze împotriva țării respective.

Acum imaginați-vă că evenimentele s-au desfășurat după un alt scenariu. Să presupunem că prima țară căreia i s-a adresat Ministerul sovietic al Afacerilor Externe solicitând o viză diplomatică pentru eroul acestei povești, Belgia, i-a acordat viza respectivă. Fiind numit rezident în această țară, el ar fi trecut printr-un instructaj, ar fi căpătat acces la toate documentele secrete ale rețelei, iar după trei-patru luni Belgia ar fi găsit un motiv oarecare să-l expulzeze. În acest caz s-ar fi întâmplat următoarele.

În primul rând, rezidentul ar fi avut timp suficient pentru a distruge în mare măsură sistemul de lucru al rețelei, fără a reuși să creeze unul nou.

În al doilea rând, fiind nevoit să părăsească pe neașteptate țara, rezidentul, ca să mă exprim plastic, și-ar fi lăsat armata

fără comandant. Succesorul său ar fi avut nevoie de timp pentru a se familiariza cu munca de conducere a rețelei – timp pentru obținerea vizei, pentru instructaj și pentru preluarea dosarelor, care de data aceasta i-ar fi luat mai multă vreme. În toată această perioadă activitatea rețelei ar fi fost în mare parte paralizată.

În al treilea rând, după revenirea la Moscova, acest spion cu experiență va fi neutralizat complet pentru câțiva ani, ca posibil rezident. În următorii trei-cinci ani ar fi fost absurd să solicite viză pentru oricare din țările occidentale; fiecare țară pe care Belgia, în calitate de aliat, a înștiințat-o de expulzarea diplomatului respectiv, inclusiv Franța și Germania Occidentală, i-ar fi refuzat viza.

Un rezident cu experiență, cu voință, exigent și necruțător, care lucra într-o țară neutră și avea zece ofițeri de informații în subordine, putea uneori să facă mult mai mult rău Occidentului decât două sute de ofițeri GRU care lucrau în SUA, Marea Britanie, RFG sau Franța fără o conducere similară.

Efectul expulzării oricărui diplomat sovietic acuzat de spionaj depindea în mod direct de vâlva iscată (sau creată) în jurul ei. Capturarea spionului sovietic și expulzarea sa constituiau deja o mare victorie, dar simpla demascare publică, cu maximum de zgomot, permitea extragerea din această victorie a tuturor foloaselor posibile. Expulzarea discretă a spionului sovietic îl afecta doar pe acesta; izgonirea zgomotoasă era o palmă pe obrazul GRU sau KGB, funcționa împotriva întregului spionaj și împotriva tuturor ofițerilor lui, influența mii de cetățeni nehotărâți ai acestei țări, care în altă situație ar fi fost gata să asculte și să accepte propunerea de

recrutare din partea ofițerilor spionajului sovietic. Vă dau un exemplu care ilustrează acest lucru.

Un oarecare ofițer de informații GRU era în relații destul de bune cu un tânăr care a fost de acord să-și „piardă” pașaportul și să „găsească” în schimb o mică sumă de bani. Acesta ar fi fost primul său pas în rețeaua desfășurată cu grijă de GRU. Deja fuseseră planificați pașii următori care l-ar fi atras în mod garantat, din ce în ce mai adânc, pe tânăr în activitatea de agent, pentru ca, legându-se de GRU, să nu se mai poată elibera. Și totuși, în ziua când trebuia să aibă loc următoarea lor întâlnire, un ziar local oarecare a publicat un articol în care se afirma că 50% dintre angajații ambasadei sovietice sunt de fapt spioni. De aceea, la întâlnire, în loc să „piardă” banii pe care i-a adus și să „găsească” pașaportul tânărului, ofițerul GRU a fost nevoit să piardă timp și forțe pentru a-l convinge că gazetărașii mințeau. Și într-adevăr mințeau cu nerușinare, pentru că nu 50%, ci 80% din angajații ambasadei erau spioni. A reușit să-l convingă pe tânăr că articolul nu spunea adevărul și s-au despărțit prieteni buni. Cu aceasta relațiile lor s-au încheiat. Tânărul nu a mai făcut niciodată primul pas, pasul critic spre îmbrățișarea de fier a GRU.

Acel ofițer eram eu. Am suferit mult din cauza acestui eșec. Dar ce putea face un spion sovietic în situația în care presa occidentală liberă a publicat acest articol în cel mai nepotrivit moment?

În sfârșit, apare o întrebare logică: câți spioni sovietici care lucrau sub acoperire trebuiau expulzați? Evident, *toți*. Aceasta era singura decizie rațională. De ce să-i țină în țară? Ei erau profesioniști, pregătiți minuțios și instruiți în mod special pentru distrugerea capacității de apărare a altei țări, pentru

ca Uniunea Sovietică să poată în final să o „elibereze” și pe ea. Dacă contraspionajul putea dovedi că acești oameni erau spioni, ei trebuiau expulzați.

Uneori, ca răspuns la această idee, apărea următoarea obiecție: mai bine să descoperi un spion și să-l ții sub observație decât să-l expulzezi, pentru că în locul lui va fi trimis altul, care va trebui urmărit și demascat, iar pentru asta va fi nevoie de timp și de forțe, și nici măcar nu ești sigur de reușită.

Este adevărat. Dar în același timp, fiecare spion demascat va fi un exemplu de coșmar pentru noul spion trimis în locul lui: de la bun început, bobocului i se va părea că-i arde pământul sub picioare. În al doilea rând, în spionaj, cea mai mare valoare a reprezentat-o întotdeauna experiența în muncă și nu studiile sau pregătirea, oricât de temeinice ar fi fost ele. De aceea, un spion matur, cu experiență este de o sută de ori mai periculos decât unul tânăr și necopt. Cu cât mai mulți spioni fără experiență ajung într-o anumită țară ca urmare a expulzării spionilor experimentați care nu cunosc din auzite condițiile locale, cu atât mai multe greșeli vor fi comise și cu atât mai ușoară va fi sarcina contraspionajului.

O altă obiecție tipică era următoarea. Dacă o anumită țară ar începe să expulzeze diplomați sovietici acuzați de spionaj, Moscova ar întreprinde măsuri de răspuns și ar expulza diplomații absolut nevinovați ai țării respective din URSS. Da, astfel de lucruri s-au întâmplat. Dar împotriva acestor situații există un antidot: țara respectivă trebuia să expulzeze simultan un grup mare de diplomați. Aruncați o privire pe statistica acestor cazuri. Când Olanda a expulzat un diplomat sovietic, Uniunea Sovietică a răspuns expulzând doi olandezi.

Turcia a expulzat unul și a primit înapoi doi. Însă când numărul reprezentanților sovietici expulzați simultan a crescut la cinci și mai multe persoane, Uniunea Sovietică răspundea expulzând maximum cinci diplomați. Odată, Canada a expulzat 13 persoane și a primit înapoi două. Franța a expulzat 47 de diplomați și nu a primit niciunul înapoi. În 1971, Marea Britanie a expulzat 105 diplomați sovietici, acuzându-i de spionaj. Ca răspuns, Moscova a expulzat din URSS doar 18 diplomați britanici.

Această strategie a luptei cu spionajul sovietic dădea roade. Conducerea sovietică respecta aceste țări și căuta posibilități de ameliorare a relațiilor cu ele. Istoria secolului XX a demonstrat clar că Uniunea Sovietică înțelegea numai limbajul forței și era supusă față de cei mai puternici decât ea. Putea fi oprită numai prin forță. Uniunea Sovietică respecta suveranitatea oricărei țări, indiferent de suprafața ei și de numărul de locuitori, dacă țara respectivă, poporul și conducerea ei își apărau singuri propria suveranitate.

Capitolul 27
Tovarășul Stalin – un mare spion militar

1

Începând din octombrie 1942, în Uniunea Sovietică au acționat simultan trei servicii de spionaj militar strategic:

- GRU NKO (Direcția Generală de Informații a Comisariatului Poporului pentru Apărare),
- RU GȘ (Direcția de Informații a Marelui Stat-Major),
- RU GMȘ VMF (Direcția de Informații a Statului-Major General al Flotei Militare Maritime).

În privința serviciului de informații al flotei lucrurile erau clare. Uniunea Sovietică avea flote la două oceane, Oceanul Pacific și Oceanul Înghețat de Nord, precum și la două mări – Marea Neagră și Marea Baltică. Toate cele patru flote erau la ordinele comisarului poporului pentru Flota Militară Maritimă (FMM), amiralul Kuznețov. Amiralul Kuznețov era direct subordonat comandantului suprem Stalin, care în prima etapă a războiului nu avea grad militar; abia pe 6

martie 1943, adică după victoria strălucită de la Stalingrad, i-a fost acordat gradul de mareșal al Uniunii Sovietice.

Fiecare din cele patru flote avea un stat-major, în structura căruia exista o direcție de informații. Fiecare direcție avea în subordine forțe ale unor servicii de agentură, speciale (adică de diversiune), navale, aviatice, de cercetare radio, precum și un serviciu de analiză a informațiilor.

Dacă împotriva uneia dintre flote inamicul a utilizat o tehnică sau o tactică nouă, înseamnă că și pe celelalte teatre maritime și oceanice ale acțiunilor de luptă trebuia să ne așteptăm la aceleași modificări. Din această cauză, activitatea direcțiilor de informații ale celor patru flote trebuia coordonată și îndrumată, iar informațiile obținute trebuiau analizate în mod centralizat. De aceasta se ocupa RU GMȘ.

Dacă datele primite de la direcția de informații a unei flote contraziceau informațiile venite de la celelalte flote, intra în funcțiune mecanismul de verificare: cineva a greșit sau au greșit toți.

Cele mai importante informații capturate prin eforturile direcțiilor de informații ale celor patru flote erau raportate la GRU NKO.

În privința spionajului flotei totul este clar și extrem de simplu. Un sistem piramidal clasic al subordonării.

Altceva este neclar: de ce era necesară Direcția de Informații a Marelui Stat-Major (RU GȘ) și, în afară de ea, superioară ei, Direcția Generală de Informații a Comisariatului Poporului pentru Apărare (GRU NKO)?

Era o absurditate.

2

Micșorăm situația de o mie de ori. Iată comandantul unui regiment de infanterie motorizată. Pentru el lucrează un mic centru intelectual, statul-major al regimentului. Din acesta face parte și șeful cercetașilor. Totul e simplu și clar.

Să ne imaginăm acum ceva incredibil: regimentul nu are un singur șef al cercetașilor, ci doi. Primul este direct subordonat comandantului regimentului, al doilea – șefului de stat-major. De ce? Doi șefi ai cercetașilor într-un singur regiment este ca și cum ar fi doi urși într-un bârlog. Se stânjenesc unul pe celălalt! Până la urmă se vor încăiera!

Aceasta era organizarea conducerii superioare a Armatei Roșii începând din toamna anului 1942: Marele Stat-Major (MSM) lucra direct numai pentru Stalin, pentru nimeni altcineva. În structura Marelui Stat-Major exista Direcția de Informații. În plus, la dispoziția lui Stalin personal se afla Direcția Generală de Informații.

Cum trebuia înțeles acest lucru?

Toate planurile războiului erau pregătite de Direcția Operativă a Marelui Stat-Major. Stalin le aproba, iar trupele le puneau în practică. Dar nu s-a întâmplat niciodată ca o direcție din structura MSM să pregătească planurile, iar o altă direcție similară să fie subordonată direct lui Stalin! Această direcție nu a existat și nici nu putea să existe. Nimeni nu avea interes ca MSM să pregătească planurile, iar comandantul suprem să-și întocmească propriile planuri.

Marele Stat-Major avea în structura sa mai multe direcții: organizatorică, de mobilizare, topografică și altele, dar niciuna dintre ele nu avea o dublură la un nivel mai înalt.

De ce era spionajul o excepție?

3

Tot ce făcea Stalin avea o logică. Trebuia doar sesizată și înțeleasă.

Până în octombrie 1942 a fost și la noi totul ca lumea, inclusiv spionajul militar, adică în vârful spionajului militar se afla Direcția de Informații a Marelui Stat-Major.

Însă curând s-a observat că șeful Direcției de Informații a Marelui Stat-Major pur și simplu nu se descurca în această funcție. L-au destituit, au pus altul în loc, dar rezultatul a fost același. Au mărit statele de funcții. Rezultatele s-au ameliorat întru câtva, dar nu pe măsura așteptărilor.

Stalin încerca să se dumirească: Din ce cauză? Înainte de război, același general-locotenent Filipp Ivanovici Golikov se descurca; cum a izbucnit războiul, nu se mai descurcă! De ce?

Pentru că frontul se întindea de la Marea Albă la Marea Neagră. În diferite perioade ale războiului, lungimea acestuia a atins aproape 4.000 de kilometri. Pe acest front luptau zeci de armate dușmane terestre, corpuri de armată și de tancuri, sute de divizii, mii de regimente, sute de generali, zeci și sute de mii de ofițeri, milioane de soldați. Situația se modifica de la o zi la alta, de la o oră la alta. Războiul se purta în aer, pe mări și pe oceane. Războiul nu se limita la linia întâi. Spionajul militar trebuia să știe ce se întâmplă în spatele frontului inamic, până la Berlin, chiar până la Paris și mai departe. Trebuia să știe unde, care uzine, ce produc acestea și în ce

cantitate, ce minereuri se extrag și din ce mine, în care centre științifice se studiază ceva și ce anume, cu ce mijloace de transport, prin ce porturi, tuneluri, peste care poduri se transportă toate acestea și unde anume.

În afară de Germania și de aliații săi europeni mai era și Japonia. Era absolut neclar când și spre cine își va îndrepta atenția, pe cine va ataca prin surprindere. Și mai era și războiul din China. Armata Roșie participa în secret, dar foarte activ la acest război, începând încă din anul 1924. În perioade diferite, acolo au luptat consilieri militari sovietici, inclusiv doi viitori mareșali ai Uniunii Sovietice, V.K. Bliuher și V.I. Ciuikov, viitorii generali-locotenenți A.A. Vlasov și A.I. Cerepanov. În China au luptat împotriva Japoniei sute de piloți sovietici. Viitorul general-colonel de aviație F.P. Polînin, viitorul general-locotenent de aviație A.S. Blagoveșcenski, viitorul colonel S.P. Suprun au primit titlurile de Eroi ai Uniunii Sovietice. Spre China se îndrepta un flux continuu de tehnică de luptă, inclusiv din cea mai modernă. Desfășurarea războiului dintre Japonia și China influența direct securitatea Uniunii Sovietice, de aceea spionajul militar sovietic trebuia să urmărească atent mersul acțiunilor de luptă de care Moscova, chipurile, nu era deloc interesată.

În plus, Iranul și Afganistanul erau foarte aproape. Și Turcia vecină cu neutralitatea ei de neînțeles. Cum să-i ții pe toți sub observație?

Și, colac peste pupăză, șefului Direcției de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii îi parvine informația strict secretă că în America aliată se efectuează cercetări științifice și lucrări de proiectare și construire a nu știu cărei arme nucleare.

Mai dă-o focului de armă nucleară! Avem și așa destule griji! De arma aceea îi ardea șefului RU GȘ în primele zile ale lui decembrie 1941, când generalii nemți vedeau deja prin binocluri stelele de pe turnurile Kremlinului? De asta îi ardea șefului RU GȘ în septembrie 1942, când tancurile germane ajunseseră la Volga în raionul Stalingrad? În perioada respectivă, raionul Baku era cea mai importantă zonă de extracție a petrolului din Uniunea Sovietică. Pe Volga, petrolul caspic se îndrepta spre nord. La Stalingrad, Saratov, Kuibîșev, Ulianovsk, Kazan, Gorki, Iaroslavl, petrolul era încărcat în cisterne feroviare și distribuit în toată țara. Volga era principala arteră petrolieră a Uniunii Sovietice. Ar fi fost suficient ca nemții să se întărească pe malul Volgăi în raionul Stalingrad și să scufunde tancurile petroliere care navigau în amonte sau pur și simplu să închidă Volga cu o barieră de mine maritime și acesta ar fi fost sfârșitul Uniunii Sovietice.

Pentru a putea transporta petrolul cu cisternele feroviare, evitând barajele periculoase pe apă, Stalin a ordonat construirea urgentă a unei magistrale feroviare de la sud la nord, la 100-150 de kilometri de malul stâng al Volgăi. În acest scop, deținuții au demontat magistrala neterminată Baikal-Amur (MBA), șinele au fost expediate la Volga, iar construcția MBA a fost abandonată pentru 30 de ani. Construcția magistralei de-a lungul Volgăi s-a încheiat, dar aceasta nu a rezolvat problemele transportului petrolului: capacitatea de circulație era mică. Înainte, petrolul era descărcat din tancuri în zece porturi fluviale și era expediat în diferite direcții. Aceste porturi aveau și capacități de golire a tancurilor petroliere și de stocare a unor mari cantități de petrol. Pe noua magistrală nu exista așa ceva. În plus, magistrala era

extrem de vulnerabilă: o cale ferată cu o lungime de sute de kilometri prin câmp deschis era expusă bombardamentelor nemților, dacă aceștia se întăreau pe malul drept al Volgăi și decolau cu avioanele de pe aerodromurile din Stalingrad. Era suficient să bombardeze o singură garnitură și toată circulația pe magistrală ar fi încetat.

Așadar, magistrala a diminuat pericolul prăbușirii Uniunii Sovietice, dar nu l-a exclus complet.

Oare când nemții au ajuns deja pe malul Volgăi și și-au desfășurat aerodromurile de campanie în raionul Stalingrad, când armatele germane, croindu-și drum prin Estonia, Letonia, Lituania, Bielorusia, Moldova și Ucraina, au ajuns la principala arteră petrolieră a Uniunii Sovietice, șeful Direcției de Informații a Marelui Stat-Major al Armatei Roșii nu avea altceva mai bun de făcut decât să-și bată capul cu informația despre niște ochelariști americani care, undeva prin Los Alamos, s-au apucat, naiba știe de ce, să fracționeze cine știe ce nuclee?

Stalin a înțeles și el că, în timpul unui asemenea război amenințător, șeful Direcției de Informații a Marelui Stat-Major nu avea niciun chef să se ocupe de problemele recrutării agenților în Argentina și Canada, în Mexic și Paraguay, nu-i ardea nici de cele mai noi descoperiri din laboratoarele secrete ale Statelor Unite și ale Marii Britanii, nici de pregătirea viitoarelor lovituri de stat comuniste în China sau în Cuba și nici nu-l interesa cine și câte milioane de dolari, lire sterline, mărci sau franci depunea în băncile din Geneva și Zürich.

De aceea, comandantul suprem a scutit Marele Stat-Major al Armatei Roșii și, prin urmare, și spionajul MSM de

soluționarea oricăror probleme care nu aveau legătură directă cu războiul împotriva Germaniei și a aliaților săi europeni.

Soluționarea tuturor celorlalte probleme din sfera spionajului militar strategic și-a asumat-o tovarășul Stalin personal.

4

Pe 23 octombrie 1942, Stalin a despărțit în două spionajul militar strategic. O parte a rămas în continuare în subordinea șefului Marelui Stat-Major, iar cealaltă parte a trecut în subordinea lui Stalin.

Pe 19 aprilie 1943, sistemul a fost definitivat. Direcția Generală de Informații era la ordinele comandantului suprem. Câmpul de acțiune al GRU era lumea întreagă, inclusiv Germania. În plus, Marele Stat-Major avea și propria direcție de informații. Câmpul de acțiune al RU GȘ era reprezentat de Germania și aliații săi europeni.

Sfera responsabilităților GRU NKO și RU GȘ nu era delimitată strict. Nici nu era nevoie. RU GȘ se ocupa cu spionajul în special pe front și în spatele frontului inamic, însă nu la distanțe mari. GRU, subordonată lui Stalin, trăgea cu ochiul prin Berlin și Roma, Budapesta și Parisul ocupat, prin birourile de proiectare ale uzinelor de armament din Bratislava și Praga, prin porturile Mării Baltice și ale Mediteranei și, evident, prin cabinetele și seifurile liderilor

politici occidentali, prin centrele de cercetare științifică ale Statelor Unite și ale Marii Britanii.

Dacă în timpul războiului unul dintre cele două servicii de spionaj militar strategic intra din întâmplare pe teritoriul celuilalt, nu era nimic rău în asta. Dimpotrivă, concurența între serviciile de informații a fost întotdeauna în folosul țării.

5

Stalin era comandant suprem. Hitler era și el comandant suprem.

Spionajul reprezintă ochii și urechile armatei. Este uimitor cât de diferită era atitudinea celor doi comandanți supremi (și doi criminali supremi) față de organele auzului și văzului ale armatelor și flotelor lor.

În timpul războiului, Hitler a avut un secretar special, în obligațiile căruia intra consemnarea pentru posteritate a tot ceea ce spunea Hitler în cerc restrâns. Secretarul se numea Henry Picker. După război, însemnările sale au fost publicate. Printre altele, aflăm din ele care era atitudinea lui Hitler față de spionaj. Era o atitudine vădit negativă. Hitler privea ca pe ceva înjositor întâlnirea cu un spion care acționa în interesele Germaniei, cu atât mai mult cu o spioană (însemnare făcută în noaptea de 10 martie 1942).

Iată ce „puritan” era Führerul.

Și tovarășul Stalin avea secretari. Trei. E drept că niciunul dintre ei nu consemna spusele lui Stalin. Dacă unul din cei trei

secretari ar fi fost surprins făcând acest lucru, ar fi fost împușcat înainte de a termina de scris fraza.

Secretarii lui Stalin nu se țineau de fleacuri. Ei aveau sarcini mult mai serioase decât consemnarea discuțiilor șefului.

Boris Gheorghievici Bajanov era secretarul lui Stalin „cu afacerile clare”.

Lev Zaharovici Mehlis – „cu afacerile semiobscure”.

Grigori Iosifovici Kanner – „cu afacerile obscure”[1].

Este interesant de urmărit care a fost soarta celor trei.

Secretarul pentru afaceri clare a fugit din Uniunea Sovietică în ianuarie 1928. Stalin a organizat prinderea lui. Dar secretarul pentru afaceri clare avea mintea clară. I-a păcălit pe urmăritori și a trăit până la adânci bătrâneți. În octombrie 1980 l-am vizitat la Paris.

Secretarul cu afaceri semiobscure, Lev Zaharovici Mehlis, a ajuns redactor-șef la *Pravda*, apoi șeful Direcției Generale Politice a Armatei Roșii, în timpul războiului a fost avansat la gradul de general-colonel, iar funcția de locțiitor al președintelui Consiliului Comisarilor Poporului a constituit apogeul carierei sale, fiind locțiitorul lui Stalin în guvern. Mehlis a murit pe 13 februarie 1953, cu trei săptămâni înaintea lui Stalin.

Fostul secretar cu afacerile obscure, Grișa Kanner, a fost arestat pe 26 mai 1937, la patru zile după arestarea lui Tuhacevski. A fost anchetat și torturat timp de peste un an. Pe 22 august 1938, tribunalul cel mai corect din lume l-a condamnat la moarte și în aceeași noapte a fost împușcat pe poligonul Kommunarka.

Așadar, unul din secretarii lui Stalin a dezertat, al doilea a fost ridicat în funcție, al treilea a fost coborât – în groapa pentru cei împușcați. În locul lor au venit alții – Poskrebîșev, Malenkov, Cernuha –, dar diviziunea muncii a rămas aceeași: cel puțin unul dintre secretarii lui Stalin se ocupa în permanență de treburile nu prea curate.

Atitudinea lui Stalin față de afacerile necurate în general și față de spionajul militar în special era complet diferită față de atitudinea lui Hitler. Da, spionajul prin agenturi este o treabă murdară. Dar recunoașteți, cetățeni, cineva trebuie să facă și treburile murdare. O comunitate nu se poate dispensa de vidanjori; aceștia curăță după voi, cetățeni, toaletele publice și canalizarea. Același lucru este valabil și pentru spioni.

Tovarășul Stalin nu se ferea de treburile murdare. Dimpotrivă, era un mare maestru în afacerile murdare și obscure în general și în domeniul spionajului în special.

Stalin era un spion militar de înaltă clasă.

Să vă explic.

În primul rând, era Stalin militar? Fără îndoială.

Din 10 iulie 1941 și până la sfârșitul războiului, Stalin a fost comandant suprem într-un război care, în pofida tuturor ratărilor, greșelilor, eșecurilor și catastrofelor, s-a încheiat cu înfrângerea și capitularea necondiționată a Germaniei.

Cetățeni, haideți să recunoaștem că niciunul dintre noi nu se poate lăuda cu asemenea merite. Niciunul dintre noi nu a comandat în război armate de milioane de soldați și nici nu a înălțat steaguri roșii în capitalele dușmanilor.

Demn de remarcat este și faptul că, deși Stalin a devenit oficial comandant suprem abia pe 10 iulie 1941, în realitate el

avea deja această funcție cel puțin din 1927, funcție în care a rămas până la moartea sa, survenită în anul 1953.

Pentru înfrângerea trupelor germane lângă Stalingrad, lui Stalin i-a fost acordat gradul de mareșal al Uniunii Sovietice. Pentru înfrângerea Germaniei a fost numit generalissim al Uniunii Sovietice.

În timpul războiului, Stalin avea sub comanda lui 70 de armate de arme întrunite, 18 armate aeriene, 5 armate de șoc, 11 de gardă, 6 armate de tancuri de gardă, o armată a NKVD, armatele Apărării Antiaeriene, armata separată de gardă de desant aerian, zeci de corpuri separate, sute de divizii separate.

Așadar, Stalin era militar.

Era el și spion militar? Altfel spus, avea el suficientă experiență pentru a coordona activitatea spionajului militar strategic, pentru a proiecta și desfășura operațiuni de spionaj?

Să vă dau două exemple.

Pe 13 iunie 1907, la Tiflis, în Piața Erevan, a avut loc un jaf îndrăzneț. Infractorii au atacat escorta unei mașini care transporta banii de la oficiul poștal la filiala din Tiflis a Băncii Naționale. Cinci oameni din escortă au fost uciși, alți 19 – din escortă și din rândul trecătorilor – au fost răniți. Tâlharii au furat 250.000 de ruble, pe atunci o sumă astronomică.

Jaful a fost coordonat direct de un oarecare Ter-Petrosian (porecla de bandit era Kamo), dar planul pregătirii și conducerea jafului au aparținut altui bandit poreclit Koba, în diverse perioade cunoscut în cercuri restrânse sub pseudonimele Ciopur, Cijikov, Ivanov, Ivanovici, Stefin, Ghilașvili, Nijeradze, Besoșvili, Melikianț, Kato, Sozeli, Solin, Soselo, Salin și Stalin[2].

Operațiunea de jefuire a mijloacelor financiare ale dușmanului a fost înfăptuită de oamenii tovarășului Koba, a avut ca scop slăbirea potențialului economic și financiar al inamicului și, concomitent, întărirea propriei puteri economice și financiare. Aceasta va fi activitatea de bază a unităților DSp ale spionajului militar.

Au trecut 15 ani și Koba a ocupat funcția de secretar general al Partidului Comunist Unional (al bolșevicilor) – PCU (b), iar unul dintre pseudonimele sale, Stalin, s-a lipit de el atât de bine, încât în final i-a înlocuit adevăratul nume de familie – Djugașvili.

Iată cum descrie secretarul său Boris Bajanov o zi obișnuită de lucru a tovarășului Stalin la Kremlin. Stalin stătea toată ziua în cabinet, nu primea pe nimeni. Bajanov, secretar „cu afaceri clare”, a acumulat o mulțime de probleme. Bate la ușa cabinetului și, primind permisiunea, intră și-i pune lui Stalin în față un teanc de cereri din teritoriu.

Din Habarovsk ne întreabă cum să facem în cutare situație.

Stalin (lui Bajanov): Păi cum ar trebui să facem în situația asta?

Bajanov: Cam așa.

Stalin: Corect, așa să scrii și în răspuns.

Din Rostov altă cerere.

Stalin: Și cum să procedăm în acest caz?

Bajanov: Așa.

Stalin: Corect!

Trece un timp și Bajanov își dă seama că pierde vremea degeaba: îl întreabă pe Stalin cum să procedeze, Stalin îi pune lui Bajanov aceeași întrebare și, primind răspunsul, este întotdeauna de acord.

Atunci de ce să se mai ducă la Stalin, dacă este în stare să găsească și singur răspunsurile potrivite la toate întrebările? Zis și făcut. Bajanov nu l-a mai deranjat pe Stalin, întocmea răspunsurile în numele acestuia și le expedia în teritoriu. Însă pe Bajanov îl măcina o întrebare: cu ce se ocupa totuși tovarășul Stalin?

Și într-o zi, Bajanov a intrat în cabinetul lui Stalin uitând să bată în prealabil la ușă și a văzut un tablou straniu: Stalin stătea la birou și asculta în tăcere pe cineva, cu receptorul la urechea dreaptă.

Ceva nu era în regulă în acest tablou. La prima vedere părea că totul e cum ar trebui să fie, și totuși nu era deloc.

Brusc, Bajanov a înțeles: pe birou, în fața lui Stalin, erau mai multe telefoane, dar toate aveau receptoarele în furcă. Stalin avea la ureche receptorul unui telefon care nu era pe birou, deoarece cablul acestuia nu ducea la unul din aparate, ci la un sertar tras al biroului.

Iată deci răspunsul la întrebarea: cu ce se ocupa toată ziulica tovarășul Stalin?

Povestea era următoarea: comuniștii au luat puterea, s-au instalat la Kremlin, dezbăteau problemele revoluției mondiale, inclusiv prin telefon. Asta nu era tocmai bine: domnișoara telefonistă care avea comutatorul putea (dacă voia) să afle toate secretele conducătorilor. Atunci conducătorii s-au înțeles între ei că nu trebuie să-și povestească secretele la telefon. Toți au fost de acord. În principiu. Numai că…

Numai că toți s-au obișnuit într-atât cu telefonul, încât nu mai puteau trăi fără el. S-au sfătuit tovarășii și au decis să nu renunțe la telefon, dar pentru tovarășii cu răspunderile cele

mai mari să fie creat un sistem de legătură telefonică pe care nimeni să nu o poată intercepta. Să nu le mai facă telefonista legătura, ci să se conecteze singuri. Automat.

Cui să-i încredințeze această sarcină? Toți tovarășii din Biroul Politic și din Comitetul Central erau ocupați: țineau discursuri înflăcărate, scriau cărți savante, publicau articole incendiare. Cu cât un revoluționar ține mai multe discursuri înflăcărate, cu cât scrie mai multe cărți savante, cu cât publică mai multe articole incendiare, cu atât mai mult este el susținut de mase. Cu cât este mai mult susținut de mase, cu atât este mai mare influența revoluționarului respectiv asupra mersului revoluției ruse și mondiale.

Numai Stalin nu ținea discursuri înflăcărate. Nici nu s-ar fi priceput.

Numai Stalin nu scria cărți savante. Nici nu avea de gând să se apuce.

Numai Stalin nu publica articole incendiare. Nici nu încerca.

De aceea, tovarășul Stalin nu era deloc popular în rândul maselor largi. Și se părea că nici nu va fi. Tovarășul Stalin nu avea pârghii de influențare a maselor. Nici nu avea de gând să-și creeze asemenea instrumente. Așadar, dacă tot nu are nimic de făcut, să se ocupe de treburi pur tehnice.

Peste hotare, printre constructorii de telefoane puteau fi și comuniști, așa că puteau aduce în secret un tovarăș dintre aceștia în Țara Sovietelor. Economia capitalistă străină, după cum se presupunea, urma să se descompună curând, dar, înainte de a putrezi complet și de a se prăbuși, nu se știe de ce, mai producea uneori niște chestii uimitoare, precum

centralele telefonice automate care fac legătura dintre două aparate telefonice fără ajutorul telefonistei.

Stalin s-a decis să cumpere așa ceva de la capitaliștii în descompunere. Ce mare lucru avea de făcut: să ia aurul, să invite un inginer comunist de peste hotare, la recomandarea acestuia să cumpere cea mai bună centrală telefonică automată, să o aducă la Moscova, să instaleze telefoane în cabinetele tovarășilor de răspundere, să pună la punct legătura și să verifice. Apoi să-l pună pe comunistul străin pe lista dușmanilor poporului și să-l împuște, ca să nu dezvăluie nimănui secretul instalării centrului de legătură de la Kremlin.

Tovarășul Stalin a început să se ocupe de problemele legăturii guvernamentale și l-a luat valul. A comandat din străinătate aparatura cea mai modernă, a invitat în secret în URSS un bun inginer de telecomunicații, care credea în revoluția mondială. Inginerul le-a instalat celor mai importanți conducători telefoane care nu puteau fi ascultate.

Tovarășii de răspundere l-au lăudat pe Stalin. De nimic nu e capabil, dar măcar la asta se pricepe. De-acum pălăvrăgim la telefon cât vrem, nimeni nu mai trage cu urechea, nicio domnișoară telefonistă.

Însă conducătorii sovietici nu au ținut cont de un singur lucru. Tovarășul Stalin nu numai că a îndeplinit o sarcină de o importanță deosebită, ci a dat dovadă și de inițiativă: comutatorul automat central a fost plasat într-un loc unde nu putea ajunge niciun dușman – în clădirea Comitetului Central al Partidului Comunist, într-o încăpere situată alături de cabinetul său.

Tovarășul Stalin nu s-a mulțumit să-și îndeplinească sarcina, ca apoi să uite de ea. Nici vorbă. Tovarășul Stalin a luat sub control personal și permanent securitatea legăturilor telefonice. La ordinul lui Stalin, inginerul de peste mări și țări a instalat o centrală capabilă nu numai să asigure o legătură de calitate, fără întreruperi, între două aparate telefonice, ci și să permită să se verifice de la postul central dacă nu există vreun intrus pe fir, dacă legătura funcționează bine. Așa încât, dacă, de exemplu, tovarășul Troțki vorbea la telefon cu tovarășul Buharin, să nu poată intra nimeni pe fir. Să nu-i poată asculta nimeni.

Nimeni, cu excepția tovarășului Stalin.

Tovarășul Stalin asculta convorbirile tovarășului Troțki, ale tovarășului Rîkov, ale tovarășului Buharin și ale tovarășilor Zinoviev și Kamenev.

Tovarășul Stalin era foarte grijuliu: asculta, nu se amesteca în discuție, doar verifica dacă se aude bine. Se auzea bine. Nu degeaba i-a plătit atâția bani inginerului străin.

Tovarășii cu funcții de răspundere dezbăteau problemele revoluției mondiale și tot felul de alte probleme. Între timp, tovarășul Stalin a propus extinderea sistemului de legătură: să nu beneficieze numai conducătorii de la Moscova de legătura telefonică pe care niciun dușman nu o putea intercepta, ci să le monteze telefoane-minune și conducătorilor din Ucraina, Ural, Povoljie și Caucaz.

Ceea ce au și făcut.

Inițial, numai tovarășul Stalin asculta telefoanele, plescăia din limbă, clătina din cap: ce bine se aude, ce departe a ajuns tehnica! Apoi a dat dispoziție să se înființeze secția de control

permanent al calității funcționării centralei telefonice guvernamentale.

Cu mulți ani în urmă, tovarășul Stalin personal asculta flecărelile dușmanilor și ale aliaților săi. Cu alte cuvinte, făcea ceea ce astăzi face Direcția a VI-a a GRU GȘ.

6

Iată încă o operațiune de spionaj a tovarășului Stalin, a cărei amploare întrece orice imaginație.

Pe 5 iulie 1943, trupele germane au început o grandioasă ofensivă în zona Arcului Kursk. Trupele Armatei Roșii au reușit să le respingă atacurile, după care au trecut la ofensiva decisivă. Tuturor, și dușmanilor, și aliaților, le era foarte clar că aceasta era o cotitură în desfășurarea războiului, definitivă și irevocabilă. Dar cum își vor împărți învingătorii lumea postbelică?

Pentru soluționarea acestei probleme a fost avansată ideea organizării unei conferințe a liderilor celor trei mari puteri ale coaliției antihitleriste. Din „Marea Troică” făceau parte președintele Statelor Unite, Roosevelt, prim-ministrul Marii Britanii, Churchill, și președintele Comitetului de Stat pentru Apărare, mareșalul Uniunii Sovietice, Stalin.

Churchill a propus desfășurarea conferinței la Cairo. Stalin s-a opus.

Churchill a propus desfășurarea conferinței la Istanbul. Stalin s-a opus.

Churchill a propus desfășurarea conferinței la Bagdad. Stalin s-a opus.

Churchill a propus desfășurarea conferinței la Teheran. Stalin a fost de acord.

Conferința a fost pregătită în condițiile celui mai strict secret. Cu toate acestea, spionajul german a aflat cumva de pregătirea conferinței și a organizat vânarea celor trei membri ai troicii. Scopul era să-i prindă pe Stalin, Churchill și Roosevelt, iar în caz de forță majoră să-i lichideze. Diversioniștii germani scotoceau împrejurimile Teheranului, stațiile lor secrete transmiteau comunicate cifrate, în casele conspirative, grupuri de asasini așteptau momentul să intre în scenă.

Totuși, spionajul sovietic a aflat de planurile spionajului german și a început să vâneze diversioniștii, să-i prindă și să-i împuște. Afacerea era simplificată de faptul că tovarășul Stalin se înțelesese încă din vara anului 1941 cu Churchill în privința ocupării în comun a Iranului. Pe 25 august 1941, trupe ale Marii Britanii și ale Uniunii Sovietice au invadat Iranul: britanicii – dinspre sud, sovieticii – dinspre nord.

Churchill a introdus în Iran trei divizii și două brigăzi. Tovarășul Stalin – cinci armate de arme întrunite (a XLIV-a, a XLV-a, a XLVI-a, a XLVII-a și a LIII-a).

Teheranul era sub controlul absolut al Armatei Roșii. În intersecții erau tancuri cu stele roșii pe ele. Acoperiți de aceste tancuri, prin curți și apartamente scotoceau grupuri de tovarăși din NKVD, NKGB, GUKR „SMERȘ” și alte asemenea structuri.

La Teheran, tovarășul Stalin se simțea aproape ca acasă. Tocmai de aceea a și ales Teheranul, respingând celelalte

variante.

Cu toate acestea, pericolele nu lipseau. Ambasadele Marii Britanii și Uniunii Sovietice erau una lângă alta. Ambasada Statelor Unite se afla la distanță mare de ele. Întâlnirile erau planificate să aibă loc alternativ, în ambasadele britanică, sovietică și americană. Ambasadele erau apărate de bariere impenetrabile din spirale de sârmă ghimpată, baricade din saci de nisip, cuiburi de mitralieră, în perimetru erau amplasate tancuri. Între ambasada sovietică și cea britanică s-a improvizat un coridor: o carcasă din oțel și acoperiș din foaie de cort. Niciun lunetist nu l-ar fi putut ochi pe Churchill sau pe Stalin. Ei se aflau tot timpul în interiorul clădirilor de pe teritoriul ambasadelor sau mergeau unul la altul în vizită, prin coridorul sigur.

Punctul vulnerabil al sistemului de securitate rămânea traseul de la ambasadele sovietică și britanică până la ambasada americană. Pe acest segment diversioniștii ar fi putut organiza un atac.

Tovarășul Stalin i-a propus președintelui Statelor Unite să se mute la ambasada sovietică împreună cu delegația sa. Această decizie excludea complet călătoriile zilnice dintr-un capăt în celălalt al orașului.

Și președintele american a acceptat.

În ambasada sovietică era înghesuială. Toți diplomații sovietici, evident, au fost izgoniți pe toată perioada desfășurării conferinței. Apartamentele ambasadorului i-au fost oferite președintelui Statelor Unite; nici ceilalți membri sus-puși ai delegației americane nu se puteau plânge de condițiile de cazare. Tovarășul Stalin s-a instalat și el cumva. Nu-i nimic, înghesuiți, dar în siguranță.

Generalul de armată Serghei Matveevici Ștemenko era pe atunci general-colonel, șef al Direcției Operative a Marelui Stat-Major, adică răspundea personal de toate planurile războiului. În fiecare zi trebuia să-i raporteze comandantului suprem situația de pe fronturi. În acest scop, trebuia să desfășoare hărți strict secrete de dimensiuni foarte mari. În memoriile sale, Ștemenko a descris cămăruța care i-a fost repartizată la ambasadă. El i s-a adresat lui Stalin: Nu am unde să expun hărțile. Și abia atunci, la ordinul lui Stalin, i-a fost repartizată o încăpere corespunzătoare.

Să trecem acum la ceea ce este cu adevărat important. Președintele american putea să se mute la ambasada britanică, dar a acceptat propunerea tovarășului Stalin.

De fiecare dată când îmi amintesc aceste lucruri, mă încearcă un sentiment acut de invidie profesională. Trebuie să ai un talent ieșit din comun pentru a-l convinge pe președintele Statelor Unite să se mute în bârlogul principalului comunist al planetei în perioada celor mai importante negocieri privind organizarea lumii postbelice!

Iar Stalin l-a convins!

Ca să nu mai pomenesc de faptul că

1. în timpul întâlnirilor, reprezentanții la nivel înalt ai celor trei puteri au consumat băuturi spirtoase în exces;
2. apartamentele repartizate președintelui american și delegației sale erau atent ascultate;
3. tovarășul Stalin nu se dădea în lături de la băut, însă întâlnirile oficiale le considera muncă – iar la muncă el era întotdeauna treaz.

Să nu vă mirați: Uniunea Sovietică avea cel mai bun circ din lume. La ordinul tovarășului Stalin au fost născocite trucuri ce i-au permis ca la întâlnirile de lucru să bea, în loc de vodcă, apă rece pură, iar în loc de coniac – ceai rece de culoarea coniacului. În schimb oaspeții, ca să mă exprim elegant, erau tratați așa cum se cuvine.

Poveștile despre diversioniștii germani omniprezenți au fost născocite de Stalin și de secretarii săi pentru „afaceri obscure”. Aceste scorneli erau confirmate de numeroase „probe”: aliaților li se arătau arme capturate și explozivi, pașapoarte false, hărți topografice și chiar cadavrele calde încă ale diversioniștilor abia uciși.

În consecință, președintele american și delegația lui au fost atrași în bârlogul stalinist împănat cu microfoane și aparatură audio de înregistrare.

Este interesant faptul că spionii și diversioniștii germani supraviețuitori au aflat cu uimire, după război, de planurile lor aproape reușite de atentat asupra celor trei principali inamici ai lor. Firește că spionii și diversioniștii se simțeau măguliți citind despre escapadele lor inexistente și de aceea confirmau la unison versiunea stalinistă: „O, da, umblam chiar pe sub gard, puțin a lipsit să nu-l răpim pe președintele Statelor Unite”.

7

A trecut ceva mai mult de un an și în februarie 1945 a mai avut loc o întâlnire a „Marii Troici”. De această dată, marele

spion militar, tovarășul Stalin, a refuzat categoric să împartă lumea în cine știe ce Teheran: Doar pe moșia mea – și cu asta, basta!

Churchill și Roosevelt au fost de acord.

Conferința de la Ialta a avut loc în luxosul palat Livadia, reședința de vară a țarilor ruși.

Are rost să mai spun că toate apartamentele repartizate înalților oaspeți britanici și americani erau atent ascultate? Pentru a le dezlega limbile partenerilor de discuții, Stalin utiliza o veche metodă verificată, cu efect garantat.

Din delegația americană care a participat la Conferința de la Ialta făcea parte și generalul cu patru stele Laurence Kuter. După cum se știe, rușii sunt renumiți pentru ospitalitatea lor, de aceea membrii delegațiilor britanică și americană au fost nevoiți să mănânce și să bea ceea ce mănâncă și beau la micul dejun rușii de rând. Iată cum descrie generalul Kuter micul dejun al unui rus obișnuit:

> La micul dejun, felul întâi consta dintr-un pahar de mărime mijlocie de coniac de Crimeea. După coniac și trei toasturi introductive, eram serviți în mod repetat cu icre și vodcă. După acestea se aduceau gustări reci însoțite de vin alb. Apoi se serveau mere de Crimeea cu numeroase cupe de șampanie de Crimeea destul de dulce. Ultimul fel era un pahar cu ceai fierbinte însoțit de coniac (Laurence Sherman Kuter, *Airman at Yalta*, Duel, Sloan and Pearce, New York, 1955, p. 41).

Aceasta era doar încălzirea. La prânz începea adevăratul chiolhan rusesc cu morun și păstrugă, cu icre și vodcă, cu plăcinte și blinii, cu ciupercuțe, castraveciori, coniac și șampanie dulce. De obicei, prânzul se transforma lin într-o cină prietenească.

Odată, când soția mea nu era acasă, m-am decis să încerc pe propria-mi piele starea în care ajunge omul după un astfel

de banchet – în limita posibilităților pe care le aveam, desigur. Firește că nu puteam să am delicatese ca la Kremlin, iar băutura de care dispuneam putea concura doar din punct de vedere cantitativ cu cea de la Ialta, nicidecum din punct de vedere calitativ, deși nu aveam date exacte despre volumul lichidelor ingerate la Conferința de la Ialta. Ce înseamnă „eram serviți în mod repetat cu icre și vodcă”? Cât însemna asta? Și cum trebuie înțeleasă expresia „numeroase cupe”?

Iată ce am reușit să fac: dimineața – un pahar de mărime medie cu coniac, trei păhărele de vodcă, puțin vinișor alb, de trei ori câte o șampanie și un pahar de coniac. După aceea m-am instalat la computer, intenționând să scriu ceva nemaipomenit. Am scris. E drept că după ce mi-am revenit am râs în hohote mult timp de ceea ce scrisesem. Autorii începători ar trebui să știe că în această stare este foarte ușor să scrii, înainte de a te părăsi și ultimele puteri.

Însă acolo, la Ialta, toate acestea erau doar la micul dejun! Beția principală începea abia la prânz.

Fiul președintelui Roosevelt, Elliott, care și-a însoțit tatăl la Conferința de la Ialta, povestea: Toți erau beți morți, beți criță, beți clampă.

Adjunctul secretarului de stat american, Charles Boylen (care ulterior, în perioada 1953-1959, a fost ambasador al Statelor Unite în URSS), povestea că amfitrionul era Stalin, atmosfera era foarte cordială, iar în total s-au ținut 45 de toasturi.

Rezultatul muncii spionului militar Stalin: Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria și Germania de Est i-au fost date Uniunii Sovietice spre folosință veșnică.

Bineînțeles că în tot acest timp Stalin era curat ca lacrima. Dacă spionul ar fi băut cot la cot cu victimele sale, nu ar fi obținut această grandioasă victorie diplomatică.

1. Boris Bajanov, *Vospominania bîvșego secretaria Stalina* (*Amintirile unui fost secretar al lui Stalin*), cap. 4, Paris, 1980.
2. V.V. Pohliobkin, *Velikii psevdonim* (*Marele pseudonim*), TOO „IUDIT”, KP „Altai”, Moscova, 1996.

Capitolul 28
Unchiul Petea

1

Piotr Ivanovici Ivașutin s-a născut în anul 1909. Tatăl său era muncitor feroviar, iar fiul i-a călcat pe urme: a terminat școala profesională de profil și a lucrat ca ajutor de mecanic de locomotivă. În 1930, la vârsta de 21 de ani, Piotr Ivașutin s-a înscris în Partidul Comunist.

În 1931 a fost luat în Armata Roșie și mobilizat partinic – adică, pur și simplu fără să fie întrebat dacă este sau nu de acord, a fost trimis la Școala militară de aviație din Stalingrad. A absolvit-o după doi ani, a zburat ca ajutor de pilot pe bombardiere grele, a primit gradul de aviator-instructor, iar în anul 1937 (la vârsta de 28 de ani!) a fost numit comandant pe un bombardier greu TB-3. În același an, Ivașutin s-a înscris la Academia Militară de Aviație „N.E. Jukovski”, dar nu a terminat facultatea. A avut motive serioase.

În timpul Marii Epurări din perioada 1937-1938, tovarășul Stalin a lichidat inițial aproape toată generația cekiștilor lui Iagoda, apoi generația cekiștilor lui Ejov. Începând din

noiembrie 1938, Stalin a creat practic din nou NKVD-ul, numind în miile de locuri vacante oameni noi, care au constituit a treia generație de cekiști. În NKVD, tot prin mobilizare partinică, erau aduși comandanți ai Armatei Roșii, activiști de partid și comsomol, lideri sindicali, precum și studenți ai academiilor militare, indiferent câți ani mai aveau până la absolvire. În acest flux a nimerit și căpitanul Ivașutin. În februarie 1939 a primit gradul de căpitan al Securității Statului.

Căpitan în armată și căpitan al Securității Statului sunt, cum se spune în Odessa, două chestii foarte diferite. Pe vremea aceea, căpitanul Securității Statului avea trei dreptunghiuri pe petlițe (în popor li se spunea traverse), ceea ce corespundea semnelor distinctive ale unui colonel din armată.

Ivașutin este numit în funcția de șef al Secției Speciale NKVD a Corpului 23 Infanterie.

În noiembrie 1939, conducerea sovietică a anunțat că poporul Finlandei s-a răsculat împotriva exploatatorilor, a proclamat Republica Democrată Finlandeză și a înființat Armata Populară Finlandeză, care lupta pentru un viitor luminos. Armata Populară Finlandeză era de fapt Divizia 106 Infanterie a Armatei Roșii în care au adunat comandanți și soldați din toată țara, având cumva legătură cu Finlanda și Karelia. De teamă să nu iasă ceva neplăcut, conducătorii evitau să introducă în luptă această oaste.

La ordinul tovarășului Stalin, Armata Populară Finlandeză era ținută în spatele frontului, iar Uniunea Sovietică i-a acordat în același timp un ajutor dezinteresat. Ajutorul a constat în faptul că în războiul cu trupele guvernamentale ale

Finlandei, în locul acestei armate au participat peste 500.000 de soldați și comandanți ai Armatei Roșii, circa 2.500 de avioane de luptă și peste 2.000 de tancuri. Printre acești „eliberatori” se număra și șeful Secției Speciale NKVD al Corpului 23 Infanterie, Piotr Ivașutin.

Este adevărat că eliberarea Finlandei nu a reușit. Toți au primit ordin să uite de Republica Democrată Finlandeză și de Armata Populară Finlandeză. Poporului sovietic i s-a explicat clar că Armata Roșie nu plănuise eliberarea Finlandei. Nimeni nu intenționase acest lucru. Planul era asigurarea securității Leningradului. Iar această misiune a fost îndeplinită în mod strălucit.

Peste eliberatorii Finlandei – adică, scuzați, peste apărătorii Leningradului – s-a abătut o cascadă de distincții de stat. Pentru faptele eroice în asigurarea securității Leningradului, căpitanul Securității Statului, Ivașutin, a primit primul său ordin, „Steaua Roșie”.

2

Campaniile de eliberare reușite și nereușite ale Armatei Roșii în Polonia, Finlanda, Lituania, Letonia și Estonia l-au pus pe gânduri pe Hitler. Cel mai mult îl deranja saltul neașteptat al Armatei Roșii în România, în direcția zonelor de extracție a petrolului. De petrolul românesc depindea în totalitate viața Germaniei și capacitatea de luptă a forțelor sale armate. Hitler nu a stat să aștepte ca Stalin să pună mâna pe toată România și a lovit primul.

În timpul războiului sovieto-german, maiorul Securității Statului, Ivașutin (un romb pe petlițe, la fel ca și comandantul de brigadă), a condus secțiile speciale ale unei serii de armate și fronturi. Securitatea Statului nu fusese alegerea lui, dar era clar că activitatea în cadrul organelor de represiune îi era pe plac. S-a obișnuit, s-a familiarizat, i-a plăcut.

În aprilie 1943, Stalin a creat o nouă structură de represiune a Armatei Roșii, SMERȘ, pe care și-a subordonat-o personal. Piotr Ivanovici Ivașutin a fost numit în funcția de șef al SMERȘ pe Frontul de Sud-Vest și a fost avansat la gradul de general-maior. La 33 de ani.

Trebuie să menționăm în mod special faptul că tovarășul Stalin nu arunca aiurea cu grade militare. Gradul trebuia meritat. Evident, ca membru al unui organ de represiune, Piotr Ivanovici era foarte bun, altfel nu ar fi primit epoleții aurii de general.

La sfârșitul lui august 1944, generalul-maior Ivașutin a participat la negocierile cu regele Mihai al României privind ieșirea țării din războiul dus alături de Germania și trecerea de partea Uniunii Sovietice. Negocierile au fost încununate de succes. Pe 13 septembrie 1944, generalul-maior Ivașutin a primit primul său Ordin Lenin, iar pe 25 septembrie – gradul de general-locotenent.

Imediat după război, generalul-locotenent Ivașutin a fost numit șef al Direcției SMERȘ a Grupării Sudice de Trupe (adică trupele sovietice care se aflau în România și Bulgaria), apoi a fost șeful direcției de contraspionaj a Grupării de Trupe Sovietice din Germania și șef al direcției de contraspionaj a Regiunii Militare Leningrad.

În ultimul an al vieții lui Stalin, generalul-locotenent Ivașutin a fost ministru al Securității Statului în Ucraina, iar după moartea lui Stalin a devenit locțiitor al președintelui KGB, ulterior prim-locțiitor al președintelui KGB.

În februarie 1963, Ivașutin a fost avansat general-colonel, iar în martie a fost numit șef al Direcției Generale de Informații a Marelui Stat-Major al Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice.

Ivașutin a ocupat această funcție aproape un sfert de secol, până în anul 1986 inclusiv. A fost un șef extrem de dur. În anul 1971 a fost avansat la gradul de general de armată.

În cercuri restrânse, șeful GRU, generalul de armată Ivașutin, era cunoscut ca Unchiul Petea.

3

Unchiul Petea era un cekist pursânge. Aruncând o privire pe biografia sa, unii analiști occidentali au ajuns la următoarea concluzie: dacă prim-locțiitorul președintelui KGB este numit șef al GRU, înseamnă că GRU este o parte componentă a KGB sau o structură subordonată. Păi nu-i așa?

Nu, nu-i așa.

Dacă locțiitorul antrenorului clubului de fotbal Manchester United a preluat funcția de antrenor la Real Madrid, asta nu înseamnă că una dintre echipe va fi subordonată celeilalte. Și nici că antrenorul va rămâne credincios fostului său club. Nici vorbă de așa ceva. Din prima clipă în noua funcție, el devine

inamicul tuturor celorlalte cluburi de fotbal și în primul rând al celui pe care tocmai l-a părăsit.

De la spionajul KGB, Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice pretindea rezultate, și de la GRU la fel. Șeful GRU, Ivașutin, era convocat la CC, unde i se spunea: „Ia uite cum lucrează KGB, iar la tine la GRU nu se vede niciun rezultat. Ține minte: nu te descurci, te dăm afară”.

Prin urmare, Unchiul Petea trebuia să organizeze activitatea GRU astfel încât să fie dat el ca exemplu, iar colegului său din KGB să i se dea peste nas: „Ia uite la Ivașutin, ce rezultate are! Dar tu, dacă nu te descurci, zbori de aici. Țara noastră e mare, avem unde să trimitem un ratat!”.

4

Politica liderilor de la Kremlin era să împiedice apariția clanurilor. Dacă apăreau, să nu permită creșterea și întărirea acestora. Clanurile erau dezmembrate și slăbite prin procedeul numirii în funcții de conducere a unor venetici din cu totul alte structuri.

Exemplu. Aleksandr Nikolaevici Șelepin urca vertiginos pe linia Uniunii Tineretului Comunist, de la funcțiile cele mai mici până la funcția de secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist Leninist din întreaga Uniune. În 1958 este transferat în aparatul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Iar după câteva luni Hrușciov îl numește pe Șelepin președinte al KGB.

În KGB, Șelepin este un străin, nimeni nu are încredere în el, dar nici el nu are încredere în nimeni. În această etapă era imposibil un complot în interiorul KGB împotriva Partidului Comunist.

După un timp, tovarășul Șelepin dă de gustul funcției, stabilește relațiile necesare, devine periculos pentru Comitetul Central. De aceea este destituit. Iar la KGB este numit un alt venetic din structurile tineretului comunist, tovarășul Semiceastnîi.

Același lucru se întâmpla peste tot. Prim-secretarii partidelor comuniste din Gruzia, Uzbekistan, Kazahstan și din toate celelalte republici unionale erau numiți dintre prințișorii locali, dar în spatele fiecăruia stătea al doilea secretar, trimis de Moscova. Pentru control. Imediat ce al doilea secretar lega relații de prietenie cu elita autohtonă, era rechemat la Moscova și trimiteau altul nou.

Așa era și în GRU.

Șeful GRU trebuia să fie un om din afară. Dacă numeau în această funcție pe cineva din cadrul armatei, liderii Uniunii Sovietice și ai Partidului Comunist începeau să aibă probleme.

De pildă, în anul 1956, la cererea ministrului Apărării URSS, mareșalul Uniunii Sovietice, Jukov, a fost numit șef al GRU generalul-colonel Serghei Matveevici Ștemenko. Jukov și Ștemenko pregăteau o lovitură de stat[1*]. În anul 1957, complotul a fost descoperit, Jukov a fost destituit din funcția de Ministru al Apărării, a fost dat afară din Comitetul Central al PCUS și din PCUS, iar Ștemenko a fost retrogradat la gradul de general-locotenent și trimis în provincie.

Dar tovarășul Hrușciov are dureri de cap: Ce-i de făcut? Cum să-i dezvețe pe cei din conducerea GRU și din conducerea

KGB de încercările de a se amesteca în treburile conducerii superioare a țării?

Și Hrușciov l-a numit șef la KGB pe liderul tinerilor comuniști, Șelepin. Va fi nou acolo, practic un străin. Pe președintele KGB-ului, generalul de armată Serov, l-a numit șef la GRU, unde și acesta va fi nou, practic un străin. Care general de armată se va mai duce acum la fostul șef al KGB-ului cu propunerea de a pregăti o lovitură de stat? Iar dacă fostul șef al KGB-ului îi face brusc unui general de armată o aluzie cum că ar fi timpul ca puterea să fie schimbată, generalul respectiv va fugi de el ca de un provocator: toată lumea știe că printre cekiști nu există „foști”.

A trecut destul de puțin timp și fostul președinte al KGB-ului, generalul de armată Serov, s-a obișnuit totuși cu noul mediu. Hrușciov, expediind în secret rachete în Cuba, era cât pe ce să provoace un război mondial nuclear. Americanii trebuiau preveniți că Hrușciov blufează. A apărut un complot militar la care a luat parte și Serov. Nu mai conta cine este general adevărat al Armatei Roșii și cine este venetic din KGB: trebuiau să-și salveze viețile și totodată întreaga planetă.

Colonelul GRU, Oleg Vladimirovici Penkovski, i-a prevenit pe americani, la ordinul lui Serov. Planeta a fost salvată. Dar complotul a fost descoperit. Colonelul Penkovski a fost executat, iar ceilalți participanți au încasat-o și ei cu vârf și îndesat. Șeful GRU, generalul de armată Serov, a fost destituit, i s-a retras titlul de Erou al Uniunii Sovietice și a fost retrogradat la gradul de general-maior.

Dar Hrușciov avea aceeași problemă: Cum să-i dezvețe pe cei din conducerea GRU și de încercările de a se amesteca în

treburile conducerii țării? Cum să excludă posibilitatea apariției unui complot în conducerea spionajului militar?

Exista o singură soluție: să numească din nou ca șef al GRU un venetic, care să rămână un străin pentru totdeauna. Care să nu se încreadă în nimeni din GRU și în care nimeni din GRU să nu aibă încredere. Și Hrușciov l-a avansat la gradul de general-colonel pe prim-locțiitorul președintelui KGB, generalul-locotenent Ivașutin, după care l-a numit șef al GRU.

A fost Unchiul Petea un om dur?

Da, a fost. Cu ai noștri, dacă nu ești dur, nu faci nimic.

A fost el un conducător destoinic? Fără îndoială.

A fost un spion instruit? În locul răspunsului la această întrebare ar trebui să punem semne ale exclamării. Uneori făcea chestii uluitoare: brusc, fără a preveni pe cineva, împreună cu locțiitorii săi, apărea la examenul de stat la FASC (forțele armate ale statelor capitaliste), la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, lua de pe masă primul bilet pe care-l nimerea și răspundea la toate întrebările fără să aibă nevoie de timp de gândire.

Trebuie să menționez că examenele erau cu adevărat dificile. Trebuia să știm mii de caracteristici ale celor mai diverse sisteme de armament, de la tancurile chinezești la rachetele americane strategice, de la submarinele nucleare franceze până la portavioanele britanice, precum și caracteristici ale unor obiective strategice, de la minele de uraniu din Namibia până la Canalul Panamá. În plus, trebuia să știm structura trupelor, armamentul, dislocările, tactica, sistemele de alarmă, amplasamentele punctelor de comandă, bazelor militare maritime, aerodromurilor, depozitelor de muniții nucleare și o grămadă de tot felul de lucruri.

Se spunea că Unchiul Petea făcea acest lucru în urma unui pariu cu locțiitorii săi, provocându-i să se întreacă direct în fața membrilor comisiei de examinare și a studenților academiei care își susțineau examenul de stat.

Locțiitorii primeau provocarea, dovedind și ei un nivel ridicat al cunoștințelor.

5

Unchiul Petea a rămas în funcție în timpul lui Hrușciov, Brejnev, Andropov, Cernenko și Gorbaciov. În perioada cât s-a aflat la conducerea GRU nu au existat comploturi împotriva puterii centrale. Putea fi înlocuit Unchiul Petea cu cineva? Bineînțeles. Amiralul Leonid Konstantinovici Bekrenev sau generalul-colonel Lev Sergheevici Tolokonnikov s-ar fi descurcat perfect.

Despre Leonid Konstantinovici v-am spus deja. Lev Sergheevici Tolokonnikov era la începutul anilor 1960 general-maior, rezident GRU la Londra. Sub conducerea sa personală, căpitanul de rang 2 Evgheni Ivanov îl săpa pe secretarul de stat al Marii Britanii pe probleme militare, John Profumo. Tolokonnikov a avut rezultate excepționale în muncă și înainte de acest caz, și după aceea.

Fără îndoială, în GRU mai erau și alți candidați demni de postul de șef al acestei organizații, însă toți aveau același defect unic: erau spioni militari, iar liderii Uniunii Sovietice aveau nevoie de cineva din afară pentru postul de șef al GRU.

Pentru Comitetul Central, Unchiul Petea era alegerea cea mai potrivită – printre altele, și din cauză că la GRU el rămânea pentru totdeauna un străin.

1* Pentru mai multe detalii legate de acest subiect, vezi cartea lui Victor Suvorov *Fiasco. Ultima bătălie a mareșalului Jukov*, Dobraia kniga, Moscova, 2015 (n. red. ruse).

Capitolul 29
Timpuri noi

1

Lumea se schimbă vertiginos. Ah, dacă în mileniul trecut spionii ar fi avut aceleași posibilități ca astăzi!

Cândva, cei care vorbeau rusește erau evitați – toți se fereau de ei ca de niște extratereștri. Astăzi poți întâlni vorbitori de limbă rusă peste tot – în metroul londonez, în avionul care survolează oceanul... Are loc o mare migrație a popoarelor, iar acest lucru bucură inima spionului.

Înainte, un străin avea nevoie de pașaport pentru a intra într-o altă țară, iar acum, milioane de migranți trec granițele fără niciun fel de acte. Nu e greu deloc să te strecori printre ei. Cei care trec în valuri granițele fără aprobare se numesc clandestini – exact la fel ca și la noi în GRU. Nici nu trebuie să le schimbăm denumirea!

Cândva trebuia să căutăm oameni și să reconstituim din mici fărâme informațiile despre ei. Astăzi este suficient să intrăm pe internet ca să găsim informații despre sute de milioane de oameni și să aflăm toate detaliile biografiilor lor.

Aici sunt toate slăbiciunile și pasiunile lor, pisicuțele și cățeii, necazurile și bucuriile.

Spionul nu mai trebuie să meargă la întâlniri conspirative, uitându-se pe furiș în jur. Poate lua legătura cu persoana care îl interesează prin internet, direct de la Moscova sau de la Londra. Nu mai trebuie să se intereseze ce căței îi plac, ce timbre și ce monede colecționează. Îi duce direct cățelul preferat într-o gentuță, iar monedele romane – uite-le aici, în cutiuță.

Computerul oricărei bănci îi deschide spionului perspective absolut incredibile: intră în baza de date și îi caută pe cei care au datorii, care de ani de zile nu reușesc să scape de ele, înglodându-se și mai mult. Dintre datornici, spionul îi poate alege pe cei care pot fi de folos în obținerea de informații, îi poate analiza și, într-o bună zi, se poate oferi să-i ajute.

2

Astăzi lumea este multipolară. Ea va continua să se descompună în fragmente și mai mici, independente. Lupta pentru un loc pe planetă, pentru resursele acesteia va fi și mai violentă. Iar pe fronturile războiului secret nu trebuie să ne așteptăm la acalmie. Personajele de pe arena întunecată a spionajului sunt din ce în ce mai numeroase.

Spionajul în ansamblu își schimbă treptat înfățișarea. În secolul XX, acesta era exclusiv o structură a statului. Astăzi, pe lângă organizațiile de spionaj ale statului, se dezvoltă cu

repeziciune și își găsesc un loc sub soare structuri de spionaj private, la fel cum, în afară de poliție, funcționează și agenții particulare de protecție și pază.

Organizațiile de spionaj private vor prinde puteri și se vor dezvolta vertiginos. Acestea vor lucra pentru cei care au mulți bani. În ziua de azi sunt cetățeni care posedă capitaluri comparabile cu bugetele unor state. Acești cetățeni au o nevoie acută de informații. Foarte secrete.

Cândva, puterea unui stat era determinată de suprafața teritoriului său, de numărul de locuitori, de rezervele bogățiilor naturale, de capacitățile industriale. Am intrat însă în mileniul în care nu numai puterea unui stat, ci și a fiecărui om în parte este dată de informațiile pe care le posedă. Informații dintre cele mai secrete. De aceea, culegerea și analiza informațiilor are în zilele noastre o importanță mult mai mare decât, să zicem, cu zece ani în urmă.

În fața spionilor, de stat sau particulari, se deschid orizonturi nesfârșite. O afacere tenebroasă destul de răspândită este strângerea de materiale compromițătoare despre toți cei care fură și comercializarea acestor date. Se vând ca pâinea caldă. Această activitate își poate găsi acoperire, de exemplu, în lupta împotriva corupției.

3

Pe lângă faptul că a deschis largi perspective, noul mileniu a pus umanitatea în fața unor probleme foarte grave. Una dintre ele constituie un paradox: în timp ce capacitatea

intelectuală a omenirii în ansamblu crește vertiginos, nivelul intelectual al miliardelor de oameni scade la fel de vertiginos.

Înainte, cadrul didactic se străduia să influențeze sentimentele celor pe care îi instruia. Și acest lucru dădea rezultate. Cunoștințele care implicau și sentimentele noastre ne determinau să gândim. În secolul XX, copiii învățau pe dinafară fragmente mari de text, apoi le recitau expresiv în fața întregii clase sau chiar în fața întregii școli. Accentul se punea tocmai pe acest aspect: recitarea expresivă!

Dacă recitai tare și cu însuflețire poemul „Borodino” al lui Lermontov, te transpuneai în epocă fără să-ți dai seama. Îți doreai să știi mai multe despre ea. O singură poezie nu era de ajuns. De aceea, romanul *Război și pace* era ulterior citit cu mult mai mult interes.

La Școala nr. 8 din minunatul oraș Konotop ni s-a dat ca temă, pentru a doua zi, să învățăm pe de rost și să recităm expresiv poezia „Dacă ați ști, domnilor” de Taras Șevcenko. Am învățat-o, am recitat-o expresiv, iar intensitatea sentimentelor din acea poezie era atât de mare, încât nu putea lăsa pe nimeni indiferent. În fața ochilor mi-a apărut cu claritate tabloul epocii. Mi s-a imprimat în conștiință pentru totdeauna.

Poemul „Vasili Tiorkin” al lui Tvardovski este compus din 30 de capitole mici, un prolog și un epilog. La Școala militară „Suvorov” din Voronej ni se cerea să știm tot poemul pe de rost. Profesorul numea capitolul și comanda: „Tare, clar și expresiv!”.

Dar dintre toate, cred,
Numai fără de una nu putem trăi.
Fără ce? Fără adevărul curat,
Adevărul care merge direct la suflet.

De-ar fi el cât mai mult,
Numai de nu ar fi amar.

Este imposibil să reciți aceste versuri fără intonație.

Dacă rememorăm oricare dintre capitolele acestui poem, avem în fața ochilor panorama războiului. Ea ne captivează, ne face să suferim pentru soarta soldatului și să reflectăm la război, la cauzele izbucnirii lui, la anumite lucruri stranii privind începutul, desfășurarea și deznodământul acestuia.

În schimb, sistemele educaționale contemporane din unele țări sunt structurate în așa fel încât elevii să acumuleze cunoștințe. Elevii sunt învățați să bifeze niște căsuțe. Fără niciun fel de emoții. Dar informațiile care nu ne influențează sentimentele nu sunt interesante și nu impulsionează gândirea.

Omul modern își pierde treptat capacitatea de a suferi. Nu a fost educat în acest sens. Copilul plânge când vede pe ecran un animal care moare, dar privește liniștit un film sau joacă jocuri pe calculator în care mor oameni, uneori cu zecile sau cu sutele. Copiii de astăzi sunt obișnuiți de mici cu spectacolul morții, uciderea oamenilor nu-i impresionează.

Odată cu însușirea de a suferi, omul își pierde și capacitatea de a raționa. Omul contemporan seamănă mai mult cu aritmometrul neînsuflețit inventat în 1873 de un suedez; variante ale acestui dispozitiv au fost fabricate în Uniunea Sovietică până în anul 1978 inclusiv.

Oamenii vor rămâne oameni numai dacă își vor trezi emoțiile, dacă le vor cultiva, așa cum își cultivă sportivii musculatura prin exerciții, încontinuu și perseverent.

Cunoștințele lipsite de orice nuanță emoțională sunt inutile. Omul începe să gândească numai în momentul în care

îi sunt afectate simțurile.

Memoria omului este foarte profundă și nelimitată; dar, spre deosebire de computer, reținem doar ceea ce ne interesează și ceea ce ne-a provocat anumite sentimente.

Pe lângă faptul că trebuie să-și dezvolte propria capacitate de a simți, spionul trebuie să trezească această însușire și în persoana pe care o recrutează.

Dacă vrei ca oamenii să te urmeze, împărtășește-le sentimentele.

Capitolul 30
Structura și misiunile unităților DSp

1

În februarie 1945, în cursul Conferinței de la Ialta, spionul militar sovietic, tovarășul Stalin, i-a dus de nas pe Roosevelt și Churchill, făcându-i să semneze documente favorabile Uniunii Sovietice. Conform acordurilor încheiate, toate țările în care au intrat trupe ale Armatei Roșii treceau sub controlul total al Uniunii Sovietice, iar Germania urma să fie împărțită în patru zone de ocupație: sovietică, americană, britanică și franceză. S-a decis ca și Berlinul să fie împărțit în mod similar, în patru sectoare de ocupație.

Liderii politici ai Statelor Unite și ai Marii Britanii au avut o atitudine destul de neglijentă față de soarta Europei postbelice, lăsând practic partea centrală și de est la cheremul Uniunii Sovietice. Țările Europei Centrale și de Est nu erau doar vasalele lui Stalin, ci deveneau câmp de operațiuni pentru viitoarea extindere a comunismului spre vest.

Totuși, în prima jumătate a anului 1945, oamenii de știință americani au reușit să creeze arma nucleară, astfel că ei au

fost cei care au stabilizat contextul geopolitic mondial, nu liderii politici.

La exact jumătate de an de la Conferința de la Ialta, pe 6 august 1945, bombardierul strategic american B-29 a lansat o bombă atomică de tip „pușcă” asupra orașului japonez Hiroshima. Materialul fisionabil era uraniu 235. După aprecieri diferite, puterea exploziei a fost de la 13 până la 18 kilotone. Esența modelului „pușcă” consta în faptul că în interiorul bombei se aflau o țeavă de oțel și două blocuri de uraniu la cele două capete ale acesteia, la aproximativ un metru unul față de celălalt. După lansarea bombei și atingerea altitudinii prevăzute, prin detonarea încărcăturii explozibile, unul dintre blocurile de uraniu era propulsat în direcția celuilalt. Impactul celor două blocuri de uraniu crea masa critică necesară declanșării reacției de fisiune nucleară în lanț.

Avantajele acestei soluții erau construcția relativ simplă a bombei și eficiența foarte ridicată. Dezavantajul consta în faptul că bomba era extrem de scumpă, iar coeficientul efectului util era extrem de scăzut: la reacția nucleară lua parte puțin peste 1% din uraniul 235 îmbogățit, care era foarte scump, restul fiind împrăștiat în urma exploziei, fără să mai apuce să intre în reacție.

Trei zile mai târziu, pe 9 august 1945, un al doilea bombardier american B-29 a lansat o bombă atomică de tip imploziv asupra orașului Nagasaki. Materialul fisionabil era plutoniu 239. Puterea exploziei – 21 de kilotone. Materialul fisionabil se afla într-o sferă în jurul căreia erau amplasate 256 de încărcături explozive. Complexitatea tehnică a bombei de acest tip consta în detonarea simultană a tuturor

încărcăturilor cu o exactitate fantastică, în fracțiuni de secundă. Unda de șoc concentrată a tuturor încărcăturilor se îndrepta direct spre centrul sferei. Detonarea simultană a încărcăturilor explozive comprima într-o clipă materialul fisionabil spre centrul sferei, creând astfel masa critică.

Oamenii de știință americani au mers pe un drum nebătătorit. Pentru a avea succes garantat și pentru scurtarea perioadei de elaborare a prototipurilor armamentului nuclear, ei încercau să-și atingă scopul pe căi diferite, din care două s-au dovedit corecte. Au creat practic în același timp două bombe complet diferite.

Atacurile nucleare asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki au avut ca scop să oblige Japonia să capituleze și să încheie al Doilea Război Mondial. Scopul a fost atins în scurt timp: pe 10 august 1945, guvernul Japoniei a transmis guvernului Statelor Unite propunerea de capitulare.

Bombardamentele atomice din Japonia au avut efectul exploziei unei bombe, în sensul propriu al cuvântului, nu numai în capitala Tokyo, ci și la Moscova. Dând ordinul de folosire a armelor nucleare, Harry Truman, care i-a urmat lui Roosevelt în funcția de președinte al Statelor Unite, urmărea, pe lângă scopul principal, și unul secundar. Bombele constituiau o epistolă adresată tovarășului Stalin, care era prea pasionat de campaniile de eliberare purtate în țările vecine. Președintele american a făcut următoarea aluzie: țările noastre au fost aliate în războiul împotriva Germaniei, rămânem aliați în războiul împotriva Japoniei, dar dacă mister Stalin va continua să le bage pe gât țărilor vecine orânduirea comunistă, poate să primească și el ceea ce a primit împăratul Japoniei.

2

Apariția armamentului nuclear în SUA și prima lui utilizare au modificat în mod fundamental raportul de forțe în lume. În calea expansiunii comuniste a apărut un obstacol de netrecut. Trebuia făcut ceva.

Stalin a dat ordin să se intensifice activitatea de creare a armei nucleare în Uniunea Sovietică. Asta în primul rând.

În al doilea rând, s-a decis desfășurarea unor subunități speciale de diversiune pentru căutarea și distrugerea armamentului nuclear al inamicului, precum și a mijloacelor de transport al acestuia. Dacă principala amenințare era arma nucleară, Stalin trebuia să aibă cât mai multe mijloace de contracarare a utilizării acesteia, iar unul dintre ele erau unitățile de diversiune.

Din structura oricărei armate de arme întrunite sau de tancuri făcea parte un stat-major, iar în cadrul statului-major exista o secție de spionaj. În ultimii ani ai vieții lui Stalin, fiecare astfel de secție a primit în subordine o companie separată cu destinație specială – DSp.

Din momentul apariției în Armata Sovietică a unităților și marilor unități cu destinație specială, existența lor a fost ascunsă cu multă minuțiozitate. De aceea, denumirea prescurtată „Spețnaz” și cea și mai prescurtată „DSp” nu se utilizau în sursele deschise. Răsfoiți colecția ziarului *Krasnaia zvezda* din perioada sovietică: vedeți fotografii cu tancuri, tunuri, avioane, rachete, dar nu veți observa nicăieri precizat că este vorba despre tancul T-55, tunul D-74, bombardierul Tu-16 sau despre racheta balistică cu rază medie de acțiune 8K63.

În mod similar, termenii cu același sens „Spețnaz” și „DSp” se utilizau numai acolo unde era permis acest lucru.

Expresia „Spețnaz GRU” nici nu exista pe vremea aceea. În primul rând pentru că Direcția Generală de Informații era o organizație secretă și nu orice spion militar știa de existența ei. În al doilea rând, cei care cunoșteau acest secret nu aveau de ce să folosească această expresie, pentru că, pe atunci, numai GRU avea în subordine subunități DSp. Nu mai exista pe nicăieri niciun fel de Spețnaz.

În perioada restructurării și a transparenței vieții politice, termenul „Spețnaz” a încetat să mai fie păzit cu strășnicie și a ieșit în lume. Cuvântul a devenit substantiv comun. Au apărut tot felul de „Spețnaz”: Spețnaz KGB, de trupe interne, de graniță, de pompieri și chiar Spețnaz medical. Ba chiar a început să se vorbească despre Spețnaz iranian, iordanian, somalez.

Pentru a se delimita de mulțimea de „Spețnaz”-uri de tot felul și pentru a nu-i băga pe toți în aceeași oală, GRU a renunțat la termenul „Spețnaz”, păstrând a doua denumire, DSp. Când întâlnim această prescurtare, știm exact despre ce este vorba: despre unitățile și subunitățile aflate în subordinea spionajului militar.

Regiunile militare interne nu aveau armate de arme întrunite sau de tancuri. Totuși, în cazul unui război, fiecare regiune forma pe teritoriul său câte o armată de arme întrunite. Pentru fiecare asemenea armată încă inexistentă, pe timp de pace deja era creată o structură organizatorică completă și o bază tehnico-materială a unităților armatei în care, printre altele, exista și o companie separată DSp. Spre

deosebire de alte unități, această companie era completată încă pe timp de pace.

Pe la 1950, în URSS erau desfășurate în total 46 de companii DSp separate, fiecare cu câte 120 de ofițeri, sergenți și soldați. Pe timp de pace, toate aceste companii erau completate până la ultimul soldat.

Celui care nu cunoaște Armata Sovietică trebuie să-i explic diferența dintre companie și companie separată.

O companie care intra în structura unui batalion sau regiment era o subunitate. Comandantul acestei companii putea avea gradul de căpitan (maximum), iar locțiitorii – gradul de locotenent-major.

O companie care nu făcea parte dintr-un batalion sau regiment nu era subunitate, ci unitate de luptă. Pentru a nu fi confundată cu o companie obișnuită, se numea companie separată. Comandantul companiei separate putea avea gradul de maior, iar locțiitorii săi – gradul de căpitan. Fiecare companie separată avea un număr din sistemul de numerotare comun pentru toată Armata Sovietică și un număr convențional compus din cinci cifre – de exemplu, compania DSp separată 808 (unitatea de luptă 74972). În documentele deschise era folosit numărul din cinci cifre, care nu-i spunea nimănui nimic, iar în documentele secrete și strict secrete era folosit numele adevărat al unității.

Spre deosebire de compania obișnuită, compania separată avea propriile servicii: de armament, de geniu, de transporturi, financiar, de intendență, de subzistență. Comandantul companiei separate avea un set de ștampile și parafe și o unitate subordonată secretă proprie.

Același sistem era în vigoare și în cazul batalioanelor. Dacă batalionul făcea parte dintr-un regiment, era subunitate. Dacă nu făcea parte dintr-un regiment, era unitate de luptă și se numea batalion separat. La fel ca și compania separată, batalionul separat avea propriile servicii de armament, de geniu, de transporturi, financiar, de intendență, de subzistență și altele. În plus, batalionul separat avea un Drapel de Luptă. În aceasta consta deosebirea față de compania separată și față de batalionul obișnuit. Excepție făceau batalioanele separate disciplinare, de pedeapsă, de transport, de reparații și batalioanele medico-sanitare, care nu aveau Drapel de Luptă.

După ce am clarificat diferența dintre companiile obișnuite și cele separate, vom privi puțin altfel cele 46 de companii DSp separate care au fost desfășurate la ordinul tovarășului Stalin. Fiecare companie separată era o unitate de luptă complet independentă sub toate aspectele, de la servicii și transporturi până la problemele financiare și juridice. Efectivul total al acestor companii era de 5.500 de asasini de elită.

3

Pe vremea mea (în prima jumătate a anilor 1970), fiecare companie DSp separată era formată nu din 120, ci din 115 oameni, dintre care 9 ofițeri și 11 reangajați (din 1972 – 11 sublocotenenți).

Structura unei companii DSp separate arăta astfel:

• comandantul companiei,

• locțiitorul comandantului companiei pe linie politică,
• locțiitorul comandantului companiei pe linia SDP (serviciul de desant parașutat),
• locțiitorul comandantului companiei pe linia pregătirii genistice,
• traducătorul militar, care a absolvit un curs de pregătire la Institutul Militar de Limbi Străine (IMLS) și vorbea fluent cel puțin două limbi străine,
• plutonierul companiei (reangajat),
• secretarul (reangajat),
• trei plutoane de cercetare,
• un pluton de transmisiuni,
• o grupă de transport auto,
• un depozit de parașute cu uscător de parașute,
• un depozit cu materiale pentru lucrări genistice și explozii.

Armamentul companiei:

• automate AKMS pentru tot efectivul, inclusiv ofițerii; pe toate automatele plutoanelor de cercetare – dispozitiv amortizor,
• pistoale silențioase 6P9 pentru tot corpul ofițeresc și pentru întreg efectivul plutoanelor de cercetare,
• cuțite-pistol NRS-2 pentru tot efectivul celor trei plutoane de cercetare,
• mine de diferite tipuri, într-o gamă destul de largă: cu acțiune dirijată (MON-50 și MON-100), mine de baraj cu acțiune prin schije (OZM-72) și altele.

Mijloacele de legătură:

• două stații radio R-118 foarte puternice, montate pe ZIL-157,

• 15 stații radio portabile R-350 pentru legătura grupurilor de diversiune cu centrul de transmisiuni al companiei, care se putea afla la distanță de câteva sute de kilometri de grupurile în acțiune,
• stații radio mici pentru legătura dintre grupuri.

Mijloacele de transport (rămân pe teritoriul propriu; pe teritoriul inamicului compania DSp poate utiliza mijloacele de transport capturate de la inamic):

• un automobil GAZ-69 cu mare capacitate de trecere (al comandantului),
• două mașini de transport ZIL-157 cu mare capacitate de trecere,
• șapte mașini de transport cu tracțiune integrală GAZ-66 (pentru transportul efectivului companiei pe teritoriul propriu).

În fiecare pluton de cercetare erau câte 20 de oameni:

• comandantul,
• locțiitorul,
• trei grupe de câte șase militari.

Înainte de a fi trimis în spatele frontului inamic, fiecare pluton primea cinci radiotelegrafiști cu stații R-350 din plutoanele de transmisiuni, adică în pluton erau 25 de luptători și comandanți.

Plutonul putea acționa ca un grup de cercetare.

Plutonul putea să se despartă în două grupuri: unul la ordinele comandantului, celălalt sub comanda locțiitorului său.

Putea acționa cu trei grupuri, corespunzătoare celor trei grupe, iar comandantul de pluton era cu grupul care îndeplinea misiunea cea mai importantă, locțiitorul – cu grupul care avea a doua misiune ca importanță.

Plutonul putea fi împărțit în patru grupuri: cele trei grupe ale plutonului plus un grup de luptători din grupe diferite condus de comandantul de pluton.

În sfârșit, plutonul putea să se despartă în cinci grupuri de câte cinci oameni fiecare, inclusiv radiotelegrafistul, conduse de comandantul de pluton, de locțiitorul acestuia și de cei trei comandanți de grupă (aceasta era singura variantă posibilă).

Compania putea acționa cu tot efectivul sau împărțită în grupuri. Numărul maxim al acestora era de 15. În afară de cele trei plutoane, întărite cu 15 radiotelegrafiști, în spatele frontului inamic erau parașutați comandantul companiei, locțiitorul pe linie politică, locțiitorul cu serviciul de desant parașutat, traducătorul și inginerul artificier. Cei cinci alcătuiau nucleul conducerii companiei. În total, din efectivul companiei erau parașutați în spatele frontului 83 de militari, dintre care 8 ofițeri. În timpul executării misiunii, compania își schimba permanent configurația: de exemplu, inițial – un grup mare alcătuit dintr-un pluton, două grupuri medii, restul – grupuri mici; apoi compania se reunea din nou, apoi iar se despărțea în grupuri mici și așa mai departe.

Plutonul de legătură – 30 de oameni:

• comandantul,
• locțiitorul,
• două grupe de câte cinci oameni – servanții celor două stații radio R-118 de pe automobilele ZIL-157,

- trei grupe de câte șase oameni – comandantul și cinci radiotelegrafiști cu stații radio R-350.

În cursul executării unei misiuni de luptă, stațiile radio R-18 de pe automobilele ZIL-157 erau amplasate în apropierea punctului de comandă al armatei de arme întrunite sau de tancuri din care făcea parte compania respectivă. Fiecare stație R-118 putea, în mod independent, să mențină legătura cu secția de cercetare a statului-major al armatei și cu toate grupurile de cercetare. Plutonul de legătură avea două stații radio R-118, pentru a asigura în mod garantat legătura. În plus, în timpul mutării punctului de comandă al armatei, una dintre mașini urma statul-major, timp în care nu putea menține legătura (în acest scop trebuia montată o antenă fixă de dimensiuni mari, ceea ce era imposibil în timpul marșului). Cealaltă mașină asigura de pe loc legătura cu diversioniștii, apoi ajungea din urmă statul-major.

Fiecare grupă de radiotelegrafiști cu R-350 era atașată de unul din plutoanele de cercetare, la a cărui structură adera înainte de parașutarea în spatele frontului inamic.

Stația R-350 cântărea 13 kilograme. Radiotelegrafistul avea un set redus de armament: nu avea pistol silențios, nici cuțit-pistol. Pentru automat avea 120 de cartușe, nu 300. Automatul lui nu avea dispozitiv amortizor. Și cu toate acestea, viața nu-i era deloc ușoară, de aceea o parte din povara sa era distribuită între ceilalți membri ai grupului.

Grupul răspundea cu capul de viața radiotelegrafistului și de siguranța aparaturii, în adevăratul sens al cuvântului. Dacă exista amenințarea ca stația radio, aparatura de cifrare și cifrurile să fie capturate de inamic, acestea erau distruse, iar dacă risca să fie luat prizonier, radiotelegrafistul era ucis,

pentru a nu divulga cifrurile și caracteristicile sistemului de legătură. Conducătorul grupului DSp era de asemenea obligat să ucidă orice luptător grav rănit, deoarece grupul nu-și putea permite să transporte un coleg rănit, dar nici nu-l putea lăsa să cadă în mâinile dușmanului. Eutanasierea se făcea printr-o injecție letală în urma căreia omul murea ușor, fără chinuri. Această atitudine „umană” față de un soldat condamnat nu avea nicio legătură cu umanismul, ci se baza exclusiv pe rațiuni de ordin pragmatic: uciderea violentă a unui camarad de arme prin împușcare în cap ar fi putut impresiona neplăcut soldații grupului, amenințând buna desfășurare a misiunii de luptă.

Numărul de stații radio R-350 din pluton corespundea numărului maxim de grupuri de cercetare pe care compania le putea forma. Comandanții de grupe ai căror radiotelegrafiști aveau stații R-350 nu dețineau stații proprii. Pe timpul operațiunilor erau incluși în structura plutoanelor de cercetare sau în grupul de comandă, alături de comandantul companiei, în calitate de radiotelegrafiști de rezervă.

4

După moartea lui Stalin, numărul companiilor DSp separate s-a redus întru câtva, totuși în anul 1957 Uniunea Sovietică a început din nou să sporească puterea unităților diversioniste. S-au înființat cinci batalioane DSp separate. În

afară de acestea existau câteva companii DSp separate înființate anterior.

Batalionul DSp separat era alcătuit din:

• conducere și stat-major,
• o companie de legătură,
• trei companii DSp de cercetare,
• un pluton de lunetiști,
• un pluton de transporturi,
• subunități de servicii.

Companiile din batalionul DSp nu erau separate, ci obișnuite. Structura fiecărei companii era următoarea:

• comandantul,
• locțiitorul comandantului companiei pe linia SDP (serviciul de desant parașutat),
• locțiitorul cu pregătirea genistică,
• traducătorul,
• plutonierul și ajutorul acestuia,
• trei plutoane de cercetare de câte 20 de oameni.

Efectivul total al companiei era de 66 de oameni, din care 7 ofițeri. Iată care era diferența dintre o companie și o companie separată. În compania obișnuită, efectivul era aproximativ de două ori mai mic. Subunitățile de legătură, ca și cele de transporturi, financiare, de subzistență și toate celelalte servicii erau transferate din companiile de cercetare la batalion. Totuși, fiecare companie putea forma maximum 15 grupuri, primind în acest scop radiotelegrafiști din compania de legătură. În total, batalionul putea forma 45 de grupuri.

Plutonul de lunetiști nu-și forma propriile grupuri; lunetiștii erau distribuiți companiilor de cercetare în funcție de caracterul misiunilor primite.

În opinia mea, batalioanele DSp separate aveau o structură optimă pentru desfășurarea de acțiuni de luptă în spatele frontului inamic.

5

Apariția armelor nucleare a stăvilit planurile staliniste de cucerire a Europei Occidentale. Până atunci, zona de ocupație sovietică din Germania fusese pentru Stalin un câmp de operațiuni pentru viitoarele campanii de eliberare. Populația Germaniei de Est a înțeles repede diferența dintre economia liberă a Occidentului și economia socialistă a Uniunii Sovietice, în care toate întreprinderile aparțineau poporului, adică de fapt nimănui în mod concret.

A devenit clar faptul că, sub conducerea exploatatorilor capitaliști, nivelul de trai al poporului, nu se știe de ce, era ridicat, iar acolo unde totul aparținea poporului nivelul de trai al poporului respectiv rămânea rușinos de scăzut. Germania Occidentală capitalistă producea automobile Volkswagen și Mercedes, iar Germania de Est socialistă producea automobile Trabant, nemaifiind în stare de altceva. În celelalte domenii, prăpastia dintre RFG și RDG era la fel de adâncă. A început fuga masivă a populației din zona de ocupație sovietică a Germaniei în zonele americană, britanică și franceză. Trebuia făcut ceva în această privință. Liderii sovietici căutau febril

soluții. Uniunea Sovietică nu putea ține pasul cu economia Occidentului. Nu-i rămânea decât să frâneze dezvoltarea Occidentului.

De acest lucru s-a ocupat Nikita Hrușciov.

În august 1961 s-a declanșat o nouă criză a Berlinului. În cele din urmă a fost rezolvată, dar Hrușciov nu s-a liniștit. Conducerea sovietică se pregătea să-și ia revanșa.

Pe 5 februarie 1962, în Uniunea Sovietică s-a decis înființarea a zece brigăzi DSp. Nu erau companii, nici batalioane, nici măcar regimente. Erau brigăzi! Zece dintr-o lovitură. În plus față de companiile și batalioanele deja existente.

Pe 10 iunie 1962, membrii Prezidiului Comitetului Central al Partidului Comunist au adoptat în unanimitate hotărârea privind transportarea secretă în Cuba a unor rachete strategice cu rază medie de acțiune și a încărcăturilor nucleare necesare.

În octombrie 1962, americanii au aflat că în Cuba sunt amplasate rachete strategice sovietice cu încărcături de ordinul megatonelor. S-a declanșat criza Caraibelor. Lumea se afla în pragul unui război nuclear.

Conflictul a fost stins, amenințarea directă a războiului nuclear a dispărut, dar brigăzile DSp înființate la ordinul lui Hrușciov au rămas.

Brigada DSp era alcătuită din:

• conducere și stat-major,
• compania statului-major,
• compania de legătură,
• 4-6 batalioane DSp separate,
• subunități de servicii.

Brigada este o grupare de batalioane separate (a căror structură am analizat-o deja), sub comandă unică. Efectivul brigăzii pe timp de pace este între 900 și 1.300 de soldați și ofițeri, iar pe timp de război – între 1.500 și 2.500 de soldați și ofițeri.

Brigada DSp a Flotei Militare Maritime avea o structură similară, cu diferențe legate de specificul acțiunilor militare pe mare; batalioanele acesteia erau completate în special cu înotători militari. Uneori brigada DSp a FMM era confundată cu brigada de infanterie marină deoarece, de multe ori, soldații și comandanții brigăzii DSp foloseau uniforma infanteriei marine în scopuri de camuflaj.

6

Peste puțin timp, batalioanele DSp separate au început să fie numite, nu se știe de ce, detașamente DSp separate. Detașamentul este ceva nedefinit: detașament de construcții, detașament de nave, detașament de pionieri.

Brigada era formată din batalioane separate, iar batalioanele – din companii. Și brusc, brigada se compune din detașamente separate, iar detașamentele separate – din companii. În afară de nume nu s-a schimbat nimic. De ce a trebuit modificat numele batalionului DSp în detașament?

Această problemă mi-a stârnit interesul încă de la primele contacte cu unitățile DSp. Nu am găsit răspunsul. Atunci am

abordat problema dintr-un alt unghi și mi-am pus întrebarea: Cui i-a venit în cap tâmpenia asta? Am aflat: Unchiului Petea.

Stop! Dacă așa a decis Unchiul Petea, înseamnă că nu e o tâmpenie. Dar de ce a trebuit să facă această modificare? Prin ce se deosebea detașamentul separat de batalionul separat, în afară de nume?

Imediat ce am găsit deosebirea, s-a clarificat totul.

Deosebirea consta în faptul că batalionul separat are Drapel de Luptă. Unchiul Petea a ținut cont de prevederile Regulamentului de Ordine Interioară:

> Drapelul de Luptă se află întotdeauna la unitatea sa, iar pe câmpul de luptă – în zona acțiunilor militare.
> Întreg efectivul unității este obligat să apere cu abnegație și curaj Drapelul de Luptă în bătălii și să nu permită capturarea lui de către inamic. În cazul pierderii Drapelului de Luptă, comandantul unității și militarii direct răspunzători de această dezonoare vor fi judecați; unitatea respectivă va fi desființată.

Lungimea lăncii drapelului era de 250 de centimetri, vârful avea încă 25 de centimetri. Drapelul era din mătase, 145 de centimetri lungime, 115 centimetri lățime. Mai avea și un șnur din mătase aurie lung de 280 de centimetri, cu doi ciucuri la capete. Pe drapel erau prinse distincțiile primite de unitate, iar fiecare ordin avea fixată pe lance panglica lată de 7 centimetri și lungă de 270 de centimetri. Mijlocul panglicii și mijlocul șnurului auriu erau legate lângă vârful lăncii, astfel încât aveau două capete de aproximativ 135 de centimetri fiecare.

Comandantul brigăzii DSp are dureri de cap: răspunde cu capul de Drapelul de Luptă; în plus, mai are încă 4 sau 6 batalioane separate și fiecare dintre ele are câte un Drapel de Luptă. Orice batalion separat va fi desființat în cazul pierderii

Drapelului de Luptă, iar comandantul și cei care se fac vinovați de această pierdere vor fi deferiți tribunalului.

La brigadă este foarte simplu: statul-major, centrele de transmisiuni și subunitățile de servicii se află pe teritoriul propriu, în zona punctului de comandă al statului-major al frontului. Dar comandanții batalioanelor separate ce să facă? Nu pot lua cu ei drapelul în spatele frontului inamic: e foarte incomod să alergi cu el prin desișuri de pădure, mlaștini, râpe și printre copaci doborâți de furtună. Și nici să sari din avion cu drapelul nu e tocmai plăcut. Să lase drapelul în seama comandantului de brigadă? Comandantul batalionului separat nu poate face asta: dacă acesta îl pierde, la tribunal va merge el, comandantul batalionului separat. Nu-i rămâne altceva de făcut decât să lase drapelul pe teritoriul propriu, sub pază strictă, scop în care desemnează cei mai buni luptători. Dar atunci cine mai taie beregatele dușmanilor?

Așa că Unchiul Petea a decis să nu mai aibă niciun fel de batalioane separate DSp, iar brigăzile DSp să fie alcătuite din detașamente separate.

Ce spune Regulamentul de Ordine Interioară despre Drapelul de Luptă al detașamentului separat?

Nu spune nimic. Detașamentul separat nu are Drapel de Luptă.

7

Despre Spețnaz GRU s-au scris multe cărți și articole. Totuși, în descrierea structurii brigăzii DSp este omisă de

obicei *compania statului-major.* E clar de ce. Într-un fel, aceasta era inexistentă. Compania era „invizibilă”. Majoritatea ofițerilor și soldaților din brigăzile DSp nu bănuiau nimic în privința existenței acestei companii în brigada lor. Conform documentelor deschise, în brigadă nu exista o asemenea companie. În documentele secrete, ea era numită compania statului-major. În realitate, era o companie anti-stat-major. Mai exact, pentru a ne exprima în limbaj modern, era o companie anti-VIP.

Pe timp de pace, unele subunități din brigăzile DSp erau completate, altele aveau doar comandanți – în caz de necesitate erau completate cu rezerviști. Printre aceste subunități se număra și compania statului-major – 5-6 ofițeri care lipseau aproape tot timpul, nu se știa unde erau și cu ce se ocupau.

Sistemul funcționa simplu. Fiecare regiune militară avea în structura sa un batalion sportiv. Unele regiuni militare aveau o companie sportivă. Fiecare flotă avea de asemenea un batalion sportiv sau o companie sportivă.

Uniunea Sovietică, din câte știu, nu avea sport profesionist, dar mii de sportivi aveau grade militare, primeau apartamente, bani mulți, beneficiau de rații speciale de hrană, de asistență medicală de calitate și multe alte privilegii numai pentru faptul că practicau un sport.

Sportul sovietic era un sport al înaltelor performanțe. Poporul simplu își îneca amarul în beție și murea, în schimb sportivii noștri erau mereu învingători la Jocurile Olimpice și la campionatele mondiale. La aceste victorii strălucite au pus umărul și structurile sportive ale KGB și ale Armatei Roșii, precum și batalioanele și companiile sportive ale armatelor.

Acest fenomen avea și o față nevăzută pentru restul lumii. Sportivii militari profesioniști, porecliți amatori, erau mediul din care direcțiile de spionaj ale regiunilor militare și flotelor recrutau diversioniști de cel mai înalt nivel. Pugiliști și luptători, atleți și schiori, motocicliști și trăgători de tir, parașutiști și sambiști cu insigne de maeștri ai sportului pe piept constituiau cel mai valoros material uman pentru grupurile de diversiune.

Candidații erau analizați, apoi li se făcea propunerea: „Pentru dragostea ta față de sport vei primi un apartament, bani, rație alimentară specială pentru sportivi. Însă bunăstarea ta poate urca pe o treaptă și mai înaltă dacă ești gata să asimilezi o profesie înrudită și să devii luptător al unei subunități speciale de spionaj. Dacă accepți propunerea noastră, semnează aici, și încă o dată aici”.

Totul se rezolva în liniște, individual. Pentru divulgare – condamnare penală.

Pregătirea se desfășura pe grupuri mici. La adăpostul antrenamentelor sportive. În caz de necesitate, compania inexistentă a statului-major din fiecare brigadă DSp era desfășurată într-o clipă – trebuia doar schimbat treningul cu inscripția ȚSKA cu uniforma de camuflaj și ghetele înalte, trebuiau preluate de la depozit parașutele, armamentul și munițiile.

După cum ați reținut, încă de la înființare, prima și cea mai importantă sarcină a unităților DSp era căutarea și distrugerea armamentului nuclear al inamicului și ale mijloacelor pentru transportul acestuia. Compania statului-major al fiecărei brigăzi DSp soluționa o problemă și mai complicată. Fiecare asemenea companie trebuia să se ocupe

de căutarea și asasinarea celor care puteau da *ordinul de folosire* a armamentului nuclear. Ținta principală a acestor grupuri diversioniste era conducerea militară și politică superioară a țărilor inamice. Luptătorii companiilor DSp ale statelor-majore erau antrenați special pentru răpirea sau asasinarea marilor lideri de stat, a membrilor guvernelor și comandamentelor militare ale potențialilor inamici. Companiile statelor-majore ale brigăzilor DSp erau singurele subunități care trebuiau să execute misiunile în haine civile, nu în uniformă, în uniforma militară sau de poliție a inamicului, și aveau dreptul să stabilească contacte și să acționeze împreună cu agenții diversioniști DSp (despre aceștia vom vorbi în continuare).

De exemplu, luptătorii companiei statului-major îl puteau asasina pe căpitanul unui submarin nuclear inamic când acesta, înaintea unei campanii de lungă durată, dădea o petrecere de rămas-bun într-o cârciumă. Sau pe comandantul unei brigăzi de rachete. Sau pe comandantul depozitului de muniții nucleare.

Puteau să nu-i asasineze, ci doar să-i răpească. Pentru o discuție serioasă.

8

Așadar, armamentul nuclear al inamicului și mijloacele de transport erau pentru unitățile și marile unități DSp ținte de categoria întâi. Toate celelalte ținte erau secundare.

Într-o serie de cazuri ar fi fost suficientă găsirea unei astfel de ținte, comunicarea coordonatelor acesteia și părăsirea rapidă a zonei: comandanții de armate și fronturi aveau la dispoziție brigăzi de rachete pentru atacuri preventive.

Dacă misiunea de căutare și distrugere a țintelor de categoria întâi era îndeplinită, unitățile DSp urmau să fie trimise în căutarea și distrugerea țintelor de categoria a doua, din care făceau parte:

- creierul statului și al armatei, adică statele-majore și punctele de comandă;
- sistemul nervos al statului și al armatei, adică centrele de transmisiuni și liniile de legătură;
- sistemul circulator al statului și al armatei, adică centralele electrice, liniile electrice, conductele de petrol, conductele de gaze, depozitele de petrol și gaz;
- elementele de infrastructură: aerodromurile și aeroporturile, podurile, tunelurile, căile ferate.

În afară de aceasta, o misiune importantă era instituirea terorii în teritoriul inamic, ceea ce crea o atmosferă de suspiciune, neîncredere și teamă, semăna panică și dezorganiza forțele armate și populația inamicului.

În perioada desfășurării Forțelor Armate ale Uniunii Sovietice în vederea războiului, unitățile DSp trebuiau să aibă următoarea configurație.

În subordinea directă a GRU trebuiau să se afle trei regimente DSp. Fiecare regiment însemna 6-7 companii DSp. Aceste regimente, spre deosebire de celelalte unități DSp, puteau folosi încărcături nucleare portabile (așa-numitele geamantane nucleare, despre care voi aminti în continuare).

Fiecare front avea un punct de cercetare DSp și o brigadă DSp.

Fiecare flotă avea un punct de cercetare DSp și o brigadă maritimă DSp. În structura acesteia exista un grup de submarine foarte mici, un batalion de parașutiști, două-trei batalioane de luptători înotători.

Fiecare armată de arme întrunite și de tancuri avea o companie DSp separată.

În calitate de rezervă comună s-a propus să existe câteva batalioane DSp separate pentru întărirea trupelor care acționau pe cele mai importante direcții sau pentru întărirea trupelor care au suferit pierderi mari.

În cursul unei operațiuni strategice ofensive, fiecare batalion de infanterie motorizată și de tancuri putea trimite înainte, pentru cercetare, o companie de infanterie motorizată sau de tancuri.

În plus, fiecare regiment de infanterie motorizată sau de tancuri trimitea înainte o companie de cercetare.

Fiecare divizie de infanterie motorizată și de tancuri din structura batalionului de cercetare trimitea înainte două companii de cercetare dotate cu tancuri și mașini blindate de patrulare și cercetare, plus o companie de cercetare în adâncime.

Fiecare armată de arme întrunite și de tancuri trimitea în spatele frontului inamic câte o companie DSp care putea acționa cu efectivul complet sau în grupuri mici (maxim 15) pe o adâncime cuprinsă între 100 și 500 de kilometri.

Fiecare front trimitea în spatele frontului inamic câte o brigadă DSp care acționa pe o adâncime cuprinsă între 500 și 1.000 de kilometri. Brigada putea forma până la 195 de

grupuri mici (dacă în structura ei avea patru batalioane și compania statului-major) sau până la 285 de grupuri (dacă avea șase batalione și compania statului-major).

Frontul avea de obicei în structura sa o armată de tancuri și 3-4 armate de arme întrunite. Aceste armate puteau trimite în spatele frontului inamic 60-75 de grupuri DSp. În total, fronturile și armatele care făceau parte din ele puteau introduce simultan în acțiune de la 255 până la 360 de grupuri diversioniste DSp cu un efectiv total cuprins între 1.600 și 2.400 de diversioniști, precum și o agentură DSp „adormită”.

În planurile comandamentului sovietic, operațiunea strategică ofensivă trebuia desfășurată cu forțele a 3-4 fronturi și ale unei flote. Pe direcția atacului principal, comandantul suprem putea dispune parașutarea în spatele frontului inamic a unor grupuri de diversioniști din structura regimentelor DSp, subordonate direct șefului GRU.

În total, în Uniunea Sovietică existau 4 brigăzi DSp ale FMM (câte una pentru fiecare flotă), 16 brigăzi DSp (câte una în fiecare grupare de trupe și regiune militară principală) și 41 de companii DSp separate; cu alte cuvinte, încă din vreme de pace țara avea la dispoziție între 23.000 și 30.000 de diversioniști de marcă, iar în urma mobilizării acest număr putea crește de 4-5 ori, pe baza chemării la arme a celor care au mai activat în aceste unități și mari unități.

Unitățile și marile unități DSp constituiau o adevărată elită a forțelor militare sovietice. Din ele făceau parte cei mai buni soldați și ofițeri. Pe teritoriul sovietic ei purtau de obicei uniforma trupelor de desant aerian, iar pe teritoriul țărilor Tratatului de la Varșovia purtau uniforma unei arme „auxiliare” oarecare, cel mai des uniforma trupelor de

transmisiuni. Firește, în realitate, ei nu aveau nicio legătură cu trupele de desant aerian sau cu trupele de transmisiuni: TDA erau subordonate comandantului TDA (care la rândul său era subordonat ministrului Apărării), se aflau în rezerva comandantului suprem și acționau exclusiv în interesele acestuia la nivel strategic, iar unitățile și marile unități DSp acționau la nivel operativ în interesele fronturilor, flotelor și armatelor.

Corpul ofițeresc pentru unitățile DSp era pregătit la școala superioară pentru comandanți de desant aerian din Riazan.

Ofițerii pentru punctele de cercetare DSp erau pregătiți la Facultatea a Treia a Academiei Militare Diplomatice a Armatei Sovietice.

9

Înarmând regimentele DSp cu încărcături nucleare portabile, Armata Sovietică se pregătea efectiv să utilizeze unitățile DSp în calitate de mijloace alternative de transport al armamentului nuclear despre care era interzis să vorbești.

Armamentul nuclear este cel mai îngrozitor lucru pe care l-a creat omenirea în întreaga ei istorie. Cu toate acestea, la fel ca orice armă de distrugere în masă, nu reprezintă în sine nicio valoare pentru posesorul său și nicio amenințare pentru inamic dacă deținătorul nu posedă și mijloacele de a o transporta la țintă.

Orice mijloace de transport au calități, dar și defecte. La prima vedere, cele mai bune mijloace de transport sunt

rachetele balistice și cele cu aripi. Într-adevăr, au multe avantaje. Totuși subunitățile și unitățile de rachete sunt prea mari și vulnerabile. În plus, apariția rachetelor a determinat elaborarea unor sisteme de apărare antirachetă care intră în dotarea trupelor, motiv pentru care rachetele moderne – atât cele balistice, cât și cele cu aripi – sunt vulnerabile nu numai la sol, ci, în diverse situații, și în zbor.

Ca mijloc de transport, racheta mai are un dezavantaj foarte serios. Ea va transporta încărcătura nucleară exact la țintă, dacă ținta este localizată și este fixă. Dar ce-i de făcut dacă inamicul, aflând despre posibilul atac, și-a dispersat cele mai importante obiective militare, le-a camuflat foarte bine sau dacă acestea își schimbă locul în permanență?

De aceea, în afară de rachete se mai utilizează ca mijloc de transport și aviația. Avantajul constă în faptul că echipajul avionului este capabil să localizeze ținta, să o recunoască și să o lovească chiar dacă aceasta este în mișcare. Dar și aici apar probleme: avioanele purtătoare sunt cu mult mai vulnerabile decât rachetele.

Ca mijloace de transport pot fi folosite artileria și aruncătoarele de mine. Problema este că raza de acțiune a tunurilor, obuzierelor și aruncătoarelor de mine este foarte mică în comparație cu cea a rachetelor și a aviației; în plus, acestea nu rezolvă problema localizării țintei.

Spre deosebire de unitățile de rachete, aviație, artilerie și alte mijloace de transport al armamentului nuclear, unitățile DSp dotate cu încărcături nucleare portabile sunt capabile să găsească țintele, să le recunoască și să le distrugă folosind încărcăturile nucleare. Acestea sunt greu de descoperit, greu de contracarat, ceea ce constituie primul lor avantaj. În plus,

rachetele, aviația și artileria pot fi utilizate numai pe timp de război, pe când încărcăturile nucleare cu gabarit mic pot fi transportate în secret de către diversioniști pe teritoriul inamicului, nu numai în cursul acțiunilor de luptă, ci și înaintea declanșării lor.

Evident, și subunitățile DSp au punctele lor slabe, limitele lor, de aceea diverse mijloace de transport sunt utilizate combinat: și rachetele, și aviația, și artileria, și grupurile de diversioniști cu încărcături portabile.

Capitolul 31
Agentura DSp

1

Reamintesc pe scurt structura organelor spionajului operativ al Armatei Sovietice pe care am analizat-o amănunțit în capitolul 7.

În caz de război, jumătate din regiunile militare sovietice trebuiau să se transforme în fronturi. Celelalte, situate la distanță de frontierele de stat, trebuiau să cedeze din structurile lor câte o armată de arme întrunite.

Statul-major al fiecărei regiuni militare care urma să se transforme în front avea o direcție de informații formată din cinci secții și două grupe.

Secția a doua a direcției de informații a statului-major al regiunii militare conducea spionajul prin agenturi, având în subordine Centrul de Informații (CI).

Secția a treia a direcției de informații a statului-major al regiunii militare conducea unitățile DSp. În subordinea ei se aflau o brigadă DSp și un punct de informații DSp. Așa-numita cercetare specială (cercetarea DSp), cu care se ocupa această

secție, era instrumentul cel mai eficient al cercetării operative. Ea se sprijinea pe două elemente foarte importante: agentura DSp și trupele DSp.

Despre brigăzile DSp am vorbit deja mai sus; vom analiza acum mai detaliat punctul de informații (PI) DSp.

Fiecare PI DSp coordona recrutarea agenturii teroriste, pregătirea și conducerea acesteia.

Din punctul de vedere al organizării, aceasta era o unitate de luptă mică, foarte ermetică. Cea mai simplă metodă de a ascunde această unitate era plasarea ei în interiorul batalioanelor disciplinare. Batalionul disciplinar este o închisoare militară cu regim draconic. Un regim pe care majoritatea deținuților din închisorile obișnuite nu l-au visat nici în cele mai groaznice coșmaruri.

Cei din afară știau doar atât: aici este batalionul disciplinar. Nu e bine să-ți bagi nasul acolo, riști să fii împușcat. Dar în interiorul batalionului disciplinar era o zonă îngrădită. Mașini de închisoare care intrau pe porțile batalionului disciplinar mai intrau pe niște porți, aduceau pe cineva și luau pe altcineva…

Comandantul batalionului disciplinar și ofițerii săi nu trebuiau să știe ce se petrece în acel sector îngrădit cu un gard înalt. Pentru eschivare, comandantului puteau să-i șoptească discret că acolo funcționează un centru științific secret care proiectează o nouă armă sau altceva de acest gen. În această afirmație era un sâmbure de adevăr: acolo se ocupau de o armă nouă, numai că era o armă de un alt nivel decât ne imaginăm în mod obișnuit.

2

Agentura DSp era foarte diversă. În linii mari, procesul de recrutare și activitatea cu această agentură nu se deosebeau deloc de activitatea cu agenții obișnuiți din spionajul operativ. Totuși misiunile agenturii DSp erau în principiu altele. Activitatea principală a agentului era obținerea de informații necesare spionajului militar. Misiunea agentului DSp era de a desfășura diversiuni pe teritoriile inamicului.

Agenții DSp erau specializați în primul rând în incursiuni. Nu erau agenți în sensul strict al cuvântului (în sensul dat de spionajul militar strategic), pentru că erau cetățeni sovietici, iar agentul era prin definiție cetățean al unei țări străine. Cu toate acestea, făceau parte din agentura DSp pentru că nu erau militari din unități regulate. Acești specialiști ai incursiunilor erau pregătiți pentru acțiuni individuale și în grupuri mici. Treaba lor era să atace sistemul energetic (centrale electrice, transformatoare, linii electrice), stațiile de alimentare cu apă și sistemele de canalizare, conductele de petrol și gaze, podurile și tunelurile, adică obiective ale infrastructurii de dimensiuni și (sau) lungimi mari care nu puteau fi ținute sub control în toate punctele. Se acorda o mare atenție pregătirii diversiunilor care ar fi provocat un puternic șoc psihologic locuitorilor unor regiuni întinse – de pildă, aruncarea în aer a unui mare baraj sau a unui depozit de petrol, dar chiar și distrugerea câtorva stâlpi de înaltă tensiune putea complica mult viața unui mare număr de oameni.

Dacă inamicul ar încerca să țină sub un control strict și permanent toate obiectivele de acest fel, forțe uriașe ale

armatei și poliției ar fi distrase de la îndeplinirea obligațiilor lor directe. Pentru secția a treia a direcției de informații a statului-major al frontului și acesta este un rezultat pozitiv.

Specialiștii în incursiuni erau selectați din rândul minorităților naționale ale Uniunii Sovietice. Pe teritoriul țării trăiau nemți, kurzi, greci, turci, unguri, coreeni, chinezi, finlandezi și o mulțime de oameni de naționalități dintre cele mai diverse. Ofițerii PI DSp, pregătiți la Facultatea a Treia a Academiei Militare Diplomatice, studiau un mare număr de dosare personale în căutarea celor care puteau fi atrași. Când găseau un candidat potrivit, îl analizau în secret, după care îl invitau la discuții.

Originea străină era un avantaj. Dar de ce conducerea GRU avea convingerea că o asemenea persoană va sluji puterea sovietică cu credință și adevăr?

Și de ce nu? Să răsfoim puțin paginile istoriei: printre stâlpii credincioși ai regimului găsim o întreagă internațională. Avem și Vațetis, și Dzerjinski, Tuhacevski, Radek, Zalpeter, Alksnis, Berzinîș, Kuusinen, Beria, Mikoian, Baghirov, Redens, Pauker, Pilear, Karlson, Frauci, Goglidze, Stîrne și alte legiuni întregi de „varegi” venetici, de la gardieni mărunți de lagăr până la însuși tovarășul Stalin.

Și în toate țările supuse de comuniști se găseau lichele gata să slujească oricui. Era suficient să ne uităm la tovarășii din Germania de Est și să admirăm experiența poliției secrete Stasi. Sau la tovarășii bulgari, cu faimoasele lor umbrele ucigașe. Sau la camerele de tortură din centrul Budapestei.

Așa că originea străină nu însemna deloc că tovarășul respectiv nu va sluji Moscova cu credință și adevăr. O va sluji! Și încă cum!

Alegând un sovietic cu origini străine (de exemplu, grecești sau turcești), trebuia găsit unul care, chiar dacă apărea pe un teritoriu străin în timpul războiului, să nu fie întrebat de nimeni: „Dar tu de ce nu ești în armată?”.

Dificultatea alegerii consta în faptul că trebuia găsit un candidat care să fie suficient de robust din punct de vedere fizic și stabil din punct de vedere psihic, fără ca aceste lucruri să sară în ochi și să dea de bănuit.

În acest domeniu s-a acumulat o bogată experiență. Printre potențialii candidați, cei mai apreciați erau cei cu un singur ochi. Imaginați-vă un astfel de om pe care, în pofida tinereții sale, stării excelente de sănătate, forței fizice și nervilor tari, nu l-au luat în armată. El știa că în armată e greu, că în armată e rău, dar pe toți tinerii de vârsta lui i-au luat. Pe el însă, medicul din comisia de recrutare nu l-a învrednicit nici măcar cu o privire. Pe stradă băieții îl necăjesc. Fetele nu vor să meargă cu el în cluburi la dans.

Dar într-o bună zi se așază lângă el la masă un nene simpatic cu pălărie, cu sacou occidental și chiar cu butoni la manșetele cămășii. Și începe o discuție prietenească, așa cum n-a purtat nimeni niciodată cu bietul om. Și îi propune să învețe o profesie interesantă, de luptător pe frontul nevăzut. Și posibilitatea de a săvârși fapte eroice. Pe lângă toate acestea – un apartament, un salariu suplimentar, mult mai mare decât salariul de bază, și așa mai departe…

Tânărului i s-au deschis niște porți largi spre o lume nevăzută, eroică și romantică. În locul său, oricine ar fi acceptat imediat.

Am dat un singur exemplu, cel mai grăitor, pentru a ilustra principiul de bază al selecției candidaților pentru incursiuni:

era de dorit ca motivul prezenței acestui om în spatele frontului, când toți erau pe front, să sară în ochi, chiar înainte de a se legitima, pentru ca în timpul războiului orice persoană întâlnită să vadă clar, dintr-o privire, de ce omul respectiv nu este în armată. În cazul de față, motivul este imprimat pe chipul său în sensul propriu al cuvântului.

3

Acesta este doar un singur exemplu. Pot fi inventate o mulțime de asemenea motive. Nu vi le spun, probabil v-ați dat seama și fără ajutorul meu că celor două cerințe de bază pentru participanții la incursiuni (buna pregătire fizică și prezența justificată în spatele frontului pe timp de război) le corespundeau multe femei. De aceea, ofițerii PI DSp acordau o atenție deosebită sexului frumos și recrutau și femei, nu numai bărbați cu defecte fizice.

Așadar, am ales omul – să trecem la pregătirea lui. El își păstrează locul de muncă, iar pregătirea se face în timpul liber. Sau îi găsim un alt loc de muncă unde nu trebuie neapărat să fie prezent în secție de dimineața până seara.

Pregătirea era împărțită în două direcții. În primul rând trebuia instruit pentru meseria de diversionist, în al doilea rând trebuia să i se născocească o legendă și să i se pregătească documente legalizate. Dacă în momentul izbucnirii războiului se va afla pe teritoriul dușman, va trebui să explice cine este și ce caută acolo.

În afară de aceasta, pe timp de pace trebuia gândită și pregătită o modalitate de a-l transporta pe diversionist în spatele frontului inamic. Putea fi vorba de parașutare, de folosirea deltaplanului, a acvalangului pentru scufundări sau chiar a unei turme de oi pe care diversionistul, prefăcându-se cioban, le mână printr-un defileu muntos; dar el trebuie să știe încă de pe timp de pace cum să umble cu acvalangul (sau cu turma de oi).

4

Al doilea tip principal de agentură DSp era numit convențional proprietar. Dintr-un punct de vedere, acest tip de agentură era mai greu de recrutat pentru că agenții erau cetățeni ai țării pe care Uniunea Sovietică se pregătea să o elibereze din lanțurile capitalismului.

Ofițerii PI DSp aveau posibilități foarte limitate de a recruta cetățeni străini, motiv pentru care această sarcină le revenea ofițerilor din spionajul strategic care lucrau peste hotare sub diverse acoperiri.

Pe de altă parte, recrutarea acestei agenturi era ușurată de faptul că baza de recrutare era mult mai vastă.

Imaginați-vă următoarea situație: în timpul războiului sau în zilele premergătoare izbucnirii lui, noi am parașutat pe teritoriul inamic sute de grupuri de diversioniști DSp. Ei se ascund prin păduri, sunt căutați cu câini, prinși, uciși. Un număr mic de astfel de grupuri execută niște misiuni deosebit de importante. Pentru aceste grupuri, încă de pe timp de pace

este necesară crearea unor adăposturi în care să se poată ascunde o vreme.

Iată o variantă posibilă a unui astfel de adăpost. În afara orașului, lângă pădure, se află un cimitir de mașini vechi împrejmuit cu gard. Proprietarul este un bătrânel care nu seamănă câtuși de puțin cu James Bond. Nu e nevoie să aibă defecte fizice. Este de mult ieșit la pensie, iar vârsta înaintată îi justifică prezența în spatele frontului. Nici de pregătire fizică nu are nevoie, pentru că nu are de gând să omoare pe nimeni și nici nu are unde să fugă, cărând în spate armament, exploziv și stația radio cu aparatura de transmitere a semnalelor. El are o mică afacere: vin automobiliști, scotocesc printre rable, unul găsește o aripă de Citroën, altul o bară de protecție pentru un Ford, demontează aripi, portiere, bare de protecție, plătesc. Bătrânul mai are și un mic negoț: cârnăciori calzi cu muștar și cartofi prăjiți pentru cumpărători. Vinde o chiflă cu un cârnăcior și un pahar cu ceai fierbinte și mai câștigă ceva. În caz de reușită a recrutării proprietarului, acest loc este ideal pentru a adăposti temporar grupul DSp. În primul rând, pădurea este la doi pași. Diversioniștii noștri au de unde să apară, au unde fugi. Proprietarul casei trebuie sfătuit încă de pe timp de pace să-și utileze pivnița. Chipurile pentru sine, pentru cazuri de forță majoră. Rezervă de cârnăciori are. Și muștar destul. Are și conductă de apă. Pentru orice eventualitate, printre mașinile abandonate se poate găsi una în stare de funcționare. Diversioniștilor le va fi de folos. Sau câteva motociclete încă bune. Pentru toate acestea îi vom plăti proprietarului cu mult timp înainte. Partea bună este că proprietarul nu riscă nimic, nu face nimic

suspect sau ilegal. Dar cimitirul de mașini este o bază secretă pentru luptătorii DSp.

Și iată că a izbucnit războiul sau au avut loc alte catastrofe (un act terorist, o lovitură de stat, o revoluție, revolte populare, instabilitate politică), au apărut din pădure niște omuleți politicoși, s-au ascuns câteva zile în beci și, imediat ce au terminat de înfulecat toată rezerva de cârnăciori, au plecat nu știu unde. Sărmanul proprietar al cimitirului de mașini nu a reușit să anunțe poliția, întrucât răufăcătorii au tăiat cablul telefonic, iar pe el l-au legat și l-au închis în pivnița întunecoasă, de unde abia a reușit să scape.

5

Printre agenții DSp puteau fi și artificieri, recrutați în primul rând dintre angajații întreprinderilor industriale importante și ai obiectivelor de transport ale inamicului. Fiind recrutați de spionajul militar sovietic, ei trebuiau să fie pregătiți să desfășoare acte de diversiune după primirea ordinului corespunzător. Omul trăiește pașnic și liniștit, nu deranjează pe nimeni. Primește niște bani în plus. De la cineva. Însă la un moment dat, după primirea semnalului convențional, se duce în pădure, ia zece kilograme de exploziv plastic și tot ce însoțește explozivul respectiv, se duce noaptea la conducta de gaze sau la stâlpii de înaltă tensiune și-i aruncă în aer. Apoi se întoarce acasă și, turnându-și o bere, se așază să admire de la fereastră cum poliția cutreieră pădurile în căutarea unor parașutiști inexistenți.

Printre agenții DSp puteau fi și observatori. Niște băieți ies din pădure, iar o bunicuță le povestește că pe aerodromul din apropiere sunt multe avioane noi, iar paza la intersecție a fost întărită.

Cel mai important era faptul că nici proprietarul unui mic hotel, nici stăpânul unei magazii cu fân, nici directorul unei firme mici de închiriere a șalupelor turistice nu seamănă câtuși de puțin nici a spioni, nici a diversioniști și nu sunt vinovați de nimic.

Acești agenți DSp alcătuiau așa-numita agentură „ațipită” sau „adormită”, care pe timp de pace stătea degeaba, dar era activată într-o clipă înaintea declanșării operațiunilor militare. Spionajul operativ încerca să limiteze contactele cu acești agenți, având cu ei întâlniri personale numai în cazuri excepționale.

Capitolul 32
Tactica unităților DSp

1

Prima problemă pe care trebuiau să o rezolve subunitățile și unitățile DSp era pătrunderea pe teritoriul inamic.

Această problemă era rezolvată prin diverse metode care nu se excludeau, ci se completau reciproc.

Prima soluție: dislocarea unui anumit număr de trupe DSp pe teritoriul inamicului înainte de începerea operațiunilor active.

Exemplu. Într-un port străin intră o motonavă cu turiști sovietici. Grupul de turiști se îndreaptă spre munți cu un autobuz, iar acolo se rătăcesc. Căpitanul motonavei, fără să-i mai aștepte pe căscați, își vede de drum; nu mai deranjează poliția locală cu anunțuri inutile despre cei care s-au pierdut. La scurt timp a izbucnit războiul.

Încă un exemplu. În perioada de amenințare[1]*, la bordul vaselor sovietice comerciale și de pescuit apar grupuri de marinari noi care nu fac decât să doarmă și să lenevească pe puntea de jos. Dacă nu vine niciun ordin, vor trândăvi așa în

cușete până la întoarcerea acasă. Dacă primesc semnalul, în timpul nopții, simultan, de pe numeroase vase comerciale și de pescuit, ei sunt debarcați pe țărmul dușmanului. Navigând în apele internaționale, navele respective coboară bărcile pneumatice cu care băieții ajung la țărm, făcându-se nevăzuți.

Pe timp de pace, pe teritoriul inamicului circulau trenuri și camioane sovietice. La momentul potrivit, un anumit număr de șoferi, conductori și pasageri se puteau „pierde” pe drum.

Grupuri de „turiști” sovietici puteau sosi în capitala inamicului, cazându-se la hotel chiar în centrul orașului. Armele pentru ei puteau fi amplasate din timp în ascunzători de către ofițerii GRU care se dădeau drept diplomați, jurnaliști, reprezentanți ai Ministerului Comerțului Exterior etc.

În 1968, poporul cehoslovac s-a revoltat împotriva puterii comuniste. Prăbușirea comunismului într-una din țări ar fi antrenat inevitabil căderea regimurilor comuniste din țările vecine. Așa ceva nu trebuia să se întâmple. Uniunea Sovietică amenința Cehoslovacia cu desfășurarea unor aplicații militare de mare amploare, implicând toate armele, cu aluzia: Potoliți-vă, altfel vă potolim noi cu forța!

O serie de aplicații s-au desfășurat chiar pe teritoriul Cehoslovaciei. După încheierea acestora, câteva grupuri DSp au rămas în marile orașe, ascunzându-se în case conspirative pregătite în prealabil. Chiar înainte de invazie, câteva grupuri de diversioniști din Brigada 8 DSp a Regiunii Militare Subcarpatice au sosit la Praga în chip de turiști.

În 1979, poporul-frate al Afganistanului a avut nevoie de ajutor internațional. Țara era deja aproape în totalitate „lipită” de Uniunea Sovietică. Drapelul de stat al Afganistanului era în

acea perioadă roșu, cu o stemă aurie și o stea în cinci colțuri în stânga-sus. De departe, acest drapel abia dacă putea fi deosebit de cel al Uniunii Sovietice. În țară era la putere Partidul Popular Democrat din Afganistan (PPDA), în fruntea căruia se aflau Comitetul Central și secretarul general. Totul fusese organizat după modelul sovietic. Țara era condusă de marele prieten al Uniunii Sovietice, tovarășul Taraki.

Pe 16 septembrie 1979, Taraki a fost înlăturat de la putere și sufocat cu perna, iar în locul lui a venit un și mai mare prieten al Uniunii Sovietice, tovarășul Hafizullah Amin, care a devenit în același timp secretar general al Comitetului Central al PPDA, președintele Consiliului Revoluționar al Afganistanului, prim-ministru și ministru al Apărării. El a declarat în prezența delegației sovietice că este mai sovietic decât sovieticii înșiși.

Tovarășul Amin nu avea încredere în medicii săi. Era tratat de medici din Uniunea Sovietică. În trei luni, tovarășul Amin s-a adresat de șapte ori conducerii Uniunii Sovietice cu cererea de a trimite trupe în Afganistan.

În cele din urmă i-a convins. Tovarășii de la Kremlin au decis să introducă în Afganistan trupe ale Armatei Sovietice, iar tovarășul Amin să fie sufocat la fel ca și predecesorul său.

La Kabul, chipurile pentru protecția tovarășului Amin, a fost dislocat așa-numitul batalion musulman DSp GRU format din ofițeri și soldați din Turkmenia, Tadjikistan și Uzbekistan. În privința fizionomiei și a limbii, militarii batalionului nu se prea deosebeau de locuitorii Afganistanului. Au fost echipați în uniforme ale armatei afgane. Batalionul sosit pentru paza tovarășului Amin a luat cu asalt palatul prezidențial.

Cinstea de a-l lichida pe marele prieten al Uniunii Sovietice (împreună cu familia sa) le-a revenit unor asasini profesioniști din KGB, care au năvălit în palat în urma batalionului musulman DSp GRU.

> Operațiunea de la obiectivul principal – palatul lui Amin – a primit numele de cod „Vijelia-333”. Conducător al operațiunii a fost numit colonelul V.V. Kolesnik, iar locțiitor al acestuia a fost desemnat generalul I.I. Drozdov (*Krasnaia zvezda*, 28 noiembrie – 4 decembrie 2007).

Ar fi interesant să aruncăm o privire în biografiile celor doi conducători principali ai acestei operațiuni.

Vasili Vasilievici Kolesnik s-a născut pe 13 decembrie 1935. În 1941, părinții lui au fost împușcați de nemți. La vârsta de 9 ani a intrat la Școala militară „Suvorov” din Caucaz, apoi a absolvit Școala militară de arme întrunite, iar la 19 ani a primit gradul de locotenent. Prima funcție – comandant de pluton în Compania 92 DSp separată din Armata a XXV-a a Regiunii Militare a Orientului Îndepărtat. Apoi a comandat o companie din cadrul Batalionului 27 DSp din Gruparea Nordică de Trupe (din Polonia). A absolvit Facultatea de Informații a Academiei Militare „Frunze”, a ocupat succesiv funcțiile de șef al cercetării în Brigada 14 DSp a Regiunii Militare a Orientului Îndepărtat, șef de stat-major în Brigada 15 DSp a Regiunii Militare Turkestan, comandant al Brigăzii 15 DSp. În 1977 a fost numit ofițer superior al Direcției a V-a GRU. Aflându-se în această funcție, colonelul Kolesnik a condus asaltul asupra palatului lui Amin. În anul 1980 s-a înscris la Academia Militară a Marelui Stat-Major, după absolvirea căreia a preluat conducerea tuturor forțelor DSp GRU, fiind curând avansat la gradul de general-maior.

Generalul-maior KGB Iuri Ivanovici Drozdov era cu zece ani mai în vârstă. Tot la 19 ani a devenit și el locotenent, după absolvirea școlii de artilerie. A luptat pe front, a participat la asediul Berlinului, a fost decorat cu Ordinul „Steaua Roșie”. După război a absolvit Institutul Militar de Limbi Străine și a fost repartizat la KGB. A lucrat în Germania de Est, a avansat rapid în carieră. Din anul 1964 a fost rezident KGB în China. Din 1968 până în 1975 a fost locțiitorul șefului Direcției „C” (spionajul ilegal) a Direcției I Principale a KGB. Următoarea treaptă a fost funcția de locțiitor al reprezentantului permanent al Uniunii Sovietice la ONU. Era doar o acoperire. În realitate, era rezident KGB la New York. La întoarcerea în URSS a preluat conducerea Direcției „C”, adică a întregii rețele a spionajului clandestin KGB. În decembrie 1979 a sosit în Afganistan, unde, în calitate de locțiitor al colonelului GRU Kolesnik, a participat la atacul palatului și la lichidarea marelui prieten al Uniunii Sovietice, tovarășul Hafizullah Amin, secretar general al Comitetului Central al PPDA, președintele Consiliului Revoluționar al Afganistanului, prim-ministru și ministru al Apărării din Afganistan.

Pentru această operațiune, pe 28 aprilie 1980, colonelului GRU Kolesnik i s-a acordat titlul de Erou al Uniunii Sovietice, cu înmânarea Ordinului Lenin și a medaliei „Steaua de Aur”. Prin același decret, generalul-maior KGB Drozdov a fost distins cu Ordinul Revoluția din Octombrie.

2

Dislocarea subunităților DSp în zona fixată înainte de începerea acțiunilor de luptă este o metodă foarte eficientă, dar are și un serios dezavantaj: forțele numeroase nu pot fi dislocate atât de ușor. Iar spionajul militar sovietic plănuia să trimită pe teritoriul inamic, în caz de război, zeci de mii de diversioniști.

De aceea, marea masă a luptătorilor DSp putea fi trimisă abia după începerea războiului, nu înainte.

Deși Uniunea Sovietică lupta cu hotărâre pentru reducerea și distrugerea completă a armamentului nuclear, Marele Stat-Major al Armatei Sovietice vedea un mare război numai ca pe un război nuclear, nicidecum altfel.

Trimiterea a mii de diversioniști în spatele frontului inamic la mare adâncime se putea realiza numai cu avioanele. În acest scop, trebuia distrus rapid și complet sistemul apărării antiaeriene a inamicului. Acest lucru era posibil numai printr-un atac nuclear masiv și inopinat. Abia după aceea putea începe debarcarea în masă. Perioada cea mai potrivită din zi este seara. Avioanele ajung în zona de parașutare, diversioniștii coboară în lumina slabă a amurgului, apoi îi acoperă întunericul nopții. În primele minute și ore după debarcare ei sunt foarte vulnerabili, dar îi salvează întunericul. În prima noapte se pot ascunde sau se pot îndepărta de punctul de aterizare. Pot să și plece de acolo, capturând un mijloc de transport sau urcându-se într-un tren.

Utilizarea mai multor grupuri simultan într-un raion le mărește eficacitatea. Una este când un grup incendiază un depozit de produse petroliere și altceva este când un grup

incendiază un depozit de petrol, alt grup îi împușcă pe pompierii care se grăbesc spre locul incendiului, iar al treilea aruncă în aer podul ca să nu permită accesul pompierilor de pe celălalt mal al râului.

Poți rupe o sută de nuiele dacă le iei una câte una. Însă dacă încerci să le rupi pe toate dintr-odată când sunt legate în snop, nu vei reuși să rupi nici măcar una singură.

Mai multe grupuri acționând simultan erau și mult mai eficiente, și mai în siguranță. La atacul unui obiectiv important puteau participa simultan câteva grupuri, după care se dispersau și fiecare își continua traseul. Acțiunile diversioniste alternau de obicei cu strângerea de informații. De exemplu, un grup putea inițial să adune informații despre mișcările de trupe inamice în raionul său și să transmită aceste informații statului său major, apoi să distrugă instalația de lansare a rachetelor din alt raion, după care să se ocupe din nou de strângerea de informații despre mișcarea trupelor.

3

Fiecare grup căra cu el materiale împovărătoare: sistemul mobil de rachete antiaeriene, mine de diferite tipuri, armament de infanterie, cartușe, grenade și multe altele. În cazuri excepționale, grupul putea să ducă și încărcături nucleare. Tactica era să organizeze o bază unde să lase surplusul de materiale, să o camufleze și să acționeze în continuare mai ușor.

Baza grupului DSp putea fi extrem de simplă: o groapă în care toți își aruncau sacii, după care o acopereau cu scânduri sau crengi. Doi membri ai grupului se ascundeau pe undeva prin apropiere pentru a ține sub observație groapa, dar și pentru a pleca nevăzuți în caz de pericol. Ceilalți puteau pleca fără să mai care greutăți, chiar la distanțe foarte mari; după care, îndeplinindu-și misiunea, se întorceau la bază.

Baza putea fi mobilă: doi-trei combatanți purtând o încărcătură foarte grea se mutau dintr-un loc în altul, în timp ce restul grupului, mult mai mobil, executa misiunea de luptă, după care se întâlneau cu toții într-un loc dinainte stabilit.

Bineînțeles că zonele de desfășurare a acțiunilor de luptă se alegeau cu mult timp înainte de izbucnirea războiului și erau minuțios analizate de ofițerii rețelelor GRU; de aceea, grupurile de diversioniști care veneau aveau deja o idee despre zonele în care urmau să acționeze.

Țintele principale erau aerodromurile.

Imaginați-vă decolarea unui grup de avioane. Primul s-a desprins de pista de decolare și ia altitudine. Imediat este lovit de o rachetă de mici dimensiuni. Avionul se prăbușește, pilotul reușește să se catapulteze. Ce ar trebui să facă în acest caz comandantul de aviație? În primul rând va opri zborurile, pentru a depista cauzele. Trimite paza aerodromului să cerceteze zona, iar după câteva ore primește un raport: la aproximativ doi kilometri de aerodrom pe direcția decolării a fost găsit într-un copac un tub gol de la un sistem mobil de rachete antiaeriene „Săgeata-2” cu un declanșator destul de simplu, care reacționează la zgomotul produs de avioanele care decolează și provoacă lansarea rachetei.

Diversioniștii ar fi putut amplasa acest sistem cu câteva zile în urmă. Ei au plecat demult. Sistemul acționa ca o mină cu acțiune întârziată: trecea timpul stabilit, țăcănea piedica, iar din acel moment începea să funcționeze mecanismul care reacționează la zgomotul motorului avionului care decolează. Racheta este autoghidată.

Ce trebuie să facă în continuare comandantul aviației? Trebuie să cheme în ajutor infanteria, pentru a răscoli pădurea din jurul aerodromului. Cine știe, poate mai este ascunsă în vreun copac o viperă de rachetă.

Foarte eficient putea fi tirul asupra avioanelor care se întorceau pe aerodrom. Carburantul era pe sfârșite, iar dacă participaseră la acțiuni militare, unele puteau fi avariate. Avionul care aterizează este lipsit de apărare. În el se poate trage cu pușca cu lunetă.

Sigur că, în acest caz, grupul diversionist trebuie să fie destul de puternic pentru ca, la nevoie, să poată lupta cu paza aerodromului.

De asemenea, se poate întreprinde un raid asupra statului-major, centrului de transmisiuni, bateriei de rachete, coloanei de mașini militare, aerodromului, iar după raid grupul se poate dispersa.

4

Pentru obținerea informațiilor despre inamic se practică luarea de prizonieri.

Fiecare luptător DSp se putea descurca în aproximativ douăzeci de limbi străine. Procedeul era următorul: fiecare dintre ei avea în buzunar un ghid de conversație imprimat cu vopsea rezistentă la apă pe o batistă de mătase.

Prima propoziție, „Taci, că te omor!”, era tradusă în zeci de limbi, dintre care era selectată cea necesară, prizonierului i se astupa gura și i se arăta textul. Acesta îl citea și făcea semn din ochi că a înțeles avertismentul. Urmau întrebări foarte simple: Unde? Bateria de rachete? Statul-major? Centrul de transmisiuni? Și așa mai departe. Cu variantele de răspuns.

Ofițerii DSp stăpâneau limbile străine la un nivel mai înalt (mulți aveau diplome de translatori militari); în plus, în fiecare companie exista un traducător-translator cu pregătire lingvistică specială.

Cititorul ar putea obiecta că interogatoriul este o metodă îndoielnică de a obține informații despre inamic: prizonierul poate refuza să răspundă întrebărilor puse de luptătorii DSp sau poate să mintă în mod deliberat și astfel operațiunea eșuează. Aceasta este o eroare.

Afirm cu toată convingerea: orice prizonier va răspunde la toate întrebările puse de luptătorul DSp rapid și corect – excepții nu există și nici nu pot exista.

Chiar și omul cel mai călit, cu un caracter foarte puternic nu va rezista mai mult de câteva secunde dacă interogatoriul este condus de un luptător DSp. Dacă vă îndoiți, imaginați-vă că l-ați legat de un copac pe cel mai tare din fire dintre oamenii pe care îi cunoașteți și i-ați pus o întrebare la care el refuză categoric să răspundă. Luând act de refuzul său, porniți cronometrul și începeți să-i piliți dinții cu o pilă. Vă garantez că veți obține rapid răspunsul și că va fi cel corect.

Tocmai v-ați făcut o idee despre una dintre cele mai blânde metode folosite la interogatorii de către luptătorii DSp; există și alte procedee, mai eficiente și mai sigure, de a-i face pe oameni să spună adevărul. Nu vreau să vă dau detalii despre acestea, pentru a nu transforma această carte într-un ghid practic pentru persoanele cu intenții nu prea curate. Persoana care ajungea să fie interogată de un luptător DSp știa că o așteaptă inevitabil moartea, și totuși dădea răspunsurile corecte. Nu mai spera să supraviețuiască, voia doar să aibă o moarte ușoară, pentru a evita durerile insuportabile. Luptătorii DSp erau foarte inventivi în alegerea metodelor de interogare și cunoșteau o mulțime de procedee diverse și rafinate de tortură, pe care le utilizau în funcție de situație. Aveau multe oportunități de a testa practic eficiența acestor procedee în conflictele militare locale, de exemplu în Afganistan. Totuși în DSp nu existau sadici, cărora să le facă plăcere activitățile de acest gen. Dimpotrivă, dacă la un luptător erau remarcate astfel de tendințe, respectivul era imediat transferat la alte unități.

Interogatoriile, în forma lor mai mult sau mai puțin violentă, erau privite de luptătorii DSp ca un rău necesar cu care trebuiau să se împace pe timp de război. În DSp, tortura era considerată un procedeu simplu și sigur de obținere a informațiilor necesare pentru îndeplinirea cu succes a misiunii de luptă.

După ce obținea informațiile de care avea nevoie, grupul DSp trebuia să omoare prizonierii.

5

Pe 21 august 1968, la ora 2 și 12 minute noaptea, din cauza unei defecțiuni la motor, avionul sovietic de pasageri An-10 a solicitat permisiunea de a ateriza de urgență pe aeroportul „Ruzyně” din Praga. Permisiunea de aterizare i-a fost acordată, dar și-a continuat zborul. În locul lui a aterizat avionul militar de transport An-12, care îl urma îndeaproape și care avea la bord luptători DSp. An-12 a rulat pe pistă, a frânat puțin, iar diversioniștii au sărit pe beton fără să mai aștepte oprirea avionului. După debarcarea desantului, avionul, fără să oprească, a decolat, eliberând pista pentru alte avioane care veneau într-o coloană nesfârșită.

Luptătorii DSp GRU au pus mâna pe turnul de control și au asigurat aterizarea Diviziei 7 Desant Aerian de Gardă.

Așa a început campania de eliberare desfășurată de Armata Sovietică în Cehoslovacia în august 1968.

Acest truc ingenios al GRU, când un avion în stare perfectă solicită unui aeroport străin permisiunea de a ateriza pe motiv de avarie, poate fi comparat cu acțiunile unui răufăcător care noaptea târziu imploră să fie lăsat să intre în casă pe motiv că este urmărit pentru a fi ucis. Stăpâna casei, impresionată, îi deschide ușa, iar acesta, năvălind înăuntru, o jefuiește și o violează.

Ajungând la GRU, m-am interesat cu prudență de probleme ale planului pur etic: Este permisă utilizarea acestor procedee, delicat vorbind, nu tocmai curate pentru atingerea scopurilor propuse? Și dacă da, cum se împacă aceste acțiuni cu cea mai obișnuită conștiință omenească?

La această întrebare am primit un răspuns complet: GRU are tot ce vrei. Tot, în afară de conștiință.

BRISTOL
10 iunie 2016

1* Perioada de acutizare treptată sau bruscă a situației internaționale, premergătoare de regulă declanșării unui război, se caracterizează printr-o tensiune extremă a relațiilor dintre statele aflate în opoziție. Poate fi de lungă durată. Este utilizată de ambele părți pentru încheierea pregătirilor de război, creșterea efectivelor și a gradului de pregătire de luptă a forțelor armate, pentru desfășurarea acestora, pentru trecerea economiei la starea de război. În condițiile moderne, când părțile posedă mijloace de luptă la distanță și grupări de trupe și forțe desfășurate în teatrele de operațiuni militare, perioada de amenințare premergătoare războiului poate nici să nu existe. În acest caz, războiul poate începe cu atacul prin surprindere (preventiv) al uneia dintre părți (n. red. ruse).

Anexă
Sfaturi pentru un începător

Dragă spionule începător!

Orice ofițer de informații a studiat profund psihologia agenților, psihologia comunicării, metodele de influențare a oamenilor și multe alte probleme legate de acest subiect, dezvoltându-și permanent deprinderile corespunzătoare.

Se poate vorbi la nesfârșit despre această pregătire, după cum măiestria în acest domeniu poate fi și ea perfecționată la nesfârșit. O expunere detaliată ar depăși cu mult cadrul acestei cărți, însă, în plus față de ceea ce am analizat aici, aș vrea să expun pe scurt principiile psihologice fundamentale și, din uriașul arsenal al spionului, obiectivele care trebuie asimilate în primul rând, și asimilate perfect.

Unora aceste procedee le pot părea prea simple, dar tocmai pe ele se construiește ulterior măiestria spionului. Ar fi absurd să-l învățăm pe un ofițer de informații procedeele subtile ale autoreglării psihofiziologice și ale influenței psihologice secrete asupra celorlalți, câtă vreme el nu și-a însușit încă elementele de bază, iar acestea nu au devenit încă deprinderi sau chiar reflexe. Așa cum luptătorul DSp era inițiat în primul rând în cele mai simple și eficiente procedee ale luptei corp la corp, care îi permiteau, fără acrobații suplimentare, salturi

frumoase și alte înfloriturі, să neutralizeze inamicul în orice situații, spionul învăța mai întâi să folosească procedeele simple, de bază, și abia după aceea studia diferite nuanțe și subtilități.

Așadar, pentru a evidenția cele mai importante lucruri din tot ce am învățat pe parcursul câtorva ani, mă voi opri la următoarele procedee și orientări.

Zâmbește. Viața este o chestie dificilă, dar zâmbește oricum. Zâmbește întotdeauna și pretutindeni. Zâmbește-le oamenilor. Zâmbește-le celor care te iubesc. Zâmbește-le celor care te urăsc. Zâmbește ca răspuns la zeflemea și jigniri. Zâmbește-le celor care te torturează și călăilor.

Respectă oamenii. Când intri seara târziu într-un magazin cu program non-stop, spune-i o vorbă bună vânzătorului obosit, întreabă-l cum îi merge, urează-i succes. Fă-ți un obicei din a vorbi cu oamenii pe care îi întâlnești: șoferul autobuzului, cerșetorul de pe stradă, mecanicul auto care îți schimbă roata la mașină, femeia de serviciu care spală scara murdară. Spune-i fiecăruia doar trei propoziții, ceva simplu, dar din suflet.

Privește-i pe oameni în ochi. Antrenează-ți privirea. Privește-l în ochi pe măturătorul care mătură strada, pe polițistul care te amendează, pe medicul care îți pune un diagnostic îngrozitor, pe toți, absolut toți. Când mergi pe scara rulantă, din sensul opus vin oameni. Privește-i pe toți în ochi.

Cel mai important lucru pentru un spion este să nu semene a spion. Chipul tău trebuie să reflecte bunătate și sinceritate.

Renunță la pălărie și la ochelarii fumurii, lasă-ți în jos gulerul de la haină.

Învață limbajul gesturilor. Gesturile trădează gândurile, sentimentele și intențiile omului mai bine decât toate cuvintele. Gesturile reprezintă textul pe care trebuie să-l poți citi rapid.

Prețuiește timpul. Timpul este lucrul cel mai de preț. Nu am spus-o eu, ci Aleksandr Vasilievici Suvorov, generalissim.

Fii punctual. Spionul este obligat să aibă un ceas exact și rezistent. Dacă locul de întâlnire a fost ales de cunoștința ta, trebuie să apari acolo la ora fixată, nicio secundă mai târziu. Când orologiul din turnul orașului bate ora exactă, odată cu prima bătaie, apasă și tu pe butonul soneriei sau bate la ușă. Este o aluzie pe care o faci viitorului agent încă nerecrutat: eu sunt întotdeauna punctual. Rămâi punctual și după ce îl recrutezi. El trebuie să știe că nu ai să întârzii niciodată, că vei apărea întotdeauna la ora stabilită. Mai ales atunci când el va avea vreun necaz.

Firește, sunt și situații absolut neprevăzute: lava incandescentă a unui vulcan acoperă orașul sau un val gigantic lovește țărmul. Misiunea ta este să prevezi toate acestea și să fii la locul de întâlnire la ora stabilită. Aleargă înaintea lavei incandescente, fugi cât te țin picioarele din fața valului înalt de 100 de metri. Trebuie să reușești! Nu mai vorbesc de fleacuri precum blocajele din trafic sau o cursă întârziată. Acestea nu sunt motive! Decolează cu o zi înainte, să ai întotdeauna o rezervă de timp. Ca să bați la ușă exact la o anumită oră, trebuie să vii în zona întâlnirii cu mult timp înainte. Mai mult decât atât, trebuie să-ți alegi din vreme ceea

ce regulamentul militar numește zona de așteptare. Punctualitatea este politețea regilor și a spionilor. Tu atragi treptat un agent nou în obținerea de informații, iar el începe deja să-și dea seama că treaba nu este tocmai legală. Începe să se gândească dacă să accepte sau nu. Vino la întâlnire cu o întârziere de 4 minute și ai să-l pierzi. Este mai bine să fii în preajma locului de întâlnire cu mult mai devreme, ca să bați la ușă la momentul potrivit.

O greșeală foarte răspândită: la trecerea peste fusurile orare spionul fără experiență uită să-și potrivească ceasul, mai ales dacă diferența este foarte mică. Aceeași greșeală se face și în perioadele când timpul se decalează cu o oră. Pe parcursul unor zboruri lungi, chiar dacă nu uită acest amănunt, un spion fără experiență ar putea să nu-și potrivească ceasul cum trebuie.

Impune treptat o regulă prin care tu să alegi timpul și locul viitoarei întâlniri, nu agentul tău. Aici se impune încă o precizare. La locul de întâlnire trebuie să ajungi mult mai devreme. O rezervă mare de timp îți dă posibilitatea să studiezi locul, să vezi dacă nu cumva ceva din ce se întâmplă acolo te-ar putea neliniști.

Locul de întâlnire trebuie studiat de la distanță și pentru faptul că omul tău poate veni mai devreme. Nu e cazul să aștepți. Nu se știe din ce motiv, el a venit mai devreme, deci este timpul să intri și tu în scenă.

Întrebă-l cât timp are la dispoziție. Pornind de la acest lucru, construiește planul întâlnirii sau corectează-l, căci altfel s-ar putea ca, în cel mai interesant moment, el să se uite la ceas și să spună: „Trebuie să plec”.

Și încă ceva: chiar dacă s-a uitat la ceas fără să spună nimic, scurtează totuși întâlnirea.

Nu trebue să ai la tine nicio servietă. Acest lucru dă de bănuit. Omul nu-ți cunoaște planurile și intențiile, se teme de provocări. Servieta sau altceva de acest gen îl duce cu gândul la un magnetofon sau altă porcărie ascunsă înăuntru. Dar dacă totuși ai venit cu servieta, pune-o undeva mai deoparte. În niciun caz pe masă. Nu speria omul. Și așa este speriat. Dacă nu poți renunța la servietă, alege una mai subțire și scoate din ea lucrurile inutile. În timpul întâlnirii deschide-o ca din întâmplare. Vei crea impresia că nu ai nimic de ascuns, că nu ți-e teamă să deschizi servieta.

Dar cel mai bine (dacă nu se poate altfel) este să iei cu tine o mapă din plastic transparent.

Firește, și în interiorul acesteia pot fi montate niște chestii electronice secrete, totuși transparența calmează.

Dacă acest sfat ți se pare artificial, vizionează oricare dintre filmele cu James Bond. Mergea vreodată Bond undeva cu servieta? Dacă mergea, avea în ea o bombă pentru dușmani sau bani și bijuterii pentru prieteni.

Spionul începător spune uneori: „Am venit la întâlnire cu servieta pentru că am vrut să par un om de afaceri”.

Cel pe care îl recrutezi își riscă viața. El nu dă doi bani pe ce vrei tu să pari. El vede lucrurile în felul lui: pericolul a crescut ori s-a micșorat. Cu servieta în care nu se știe ce ascunzi, pericolul a crescut. Iar el nu va mai sta de vorbă cu tine.

De aceea nu ai nevoie de servietă, pune mâinile pe masă și deschide palmele. Este un semnal subconștient pentru el: am intenții bune, nu ascund pietre în sân.

Nu nota nimic. Cu asta îl sperii pe agent. De îndată ce deschizi carnețelul și te pregătești să scrii, lui i se usucă gâtlejul. Pune-te în locul lui: un străin necunoscut te întreabă tot felul de lucruri secrete și notează ceva în carnet, apoi o să-și uite mapa cu notițele în taxi sau la hotel, iar tu ajungi cu gâtul sub satâr.

James Bond mă va susține și-n acest caz. Vizionează din nou toate filmele cu Bond. El nu notează niciodată nimic. Memorează totul. Fii și tu ca el. Antrenează-ți memoria. Dacă nu poți reține, ia cu tine, dacă nu ai posibilitatea să te descurci fără notițe, un reportofon micuț, dar nu în servietă, ci în buzunarul interior al sacoului. Atunci poți să faci pe Superman, care prinde totul din zbor și reține imediat. Dacă nu ai posibilitatea să te descurci fără notițe, ia cu tine în mapa transparentă un caiet scris plin de mâzgălituri făcute cu pixuri diferite, cu scrisuri diferite, plin de desene cu arici, căței, draci și rusalce. Arată-i-l agentului și explică-i că scrii cu hieroglife doar de tine înțelese și numai la mijlocul caietului, pe o pagină deja scrisă. Caietul acesta nu va încăpea niciodată pe mâini străine; și chiar dacă ar încăpea, nimeni nu va putea înțelege nimic și nici nu va încerca să înțeleagă.

Acționează doar în numele tău. Cunoștința ta îți spune: „Dă-mi un milion”. Nu-i spune că vei transmite șefului rugămintea sa. Te vei înjosi astfel și-i vei da de înțeles că nu ești decât un pion și că nimic nu depinde de tine.

Răspunde-i: „Am să mă gândesc”, evidențiindu-i faptul că decizia îți aparține.

Acesta este răspunsul corect. Într-adevăr, cine te împiedică să vii acasă, să te relaxezi, să bei ceva întăritor și, așa cum ai promis, să te gândești?

Dacă ai să te bazezi pe șef, la următoarea întâlnire cunoștința o să te roage: „Aranjează-mi o întâlnire cu șeful! Pentru că de tine, blegule, oricum nu depinde nimic. Șeful stabilește totul. Nu-i așa?”.

Nu te contrazice. Este o pierdere de timp inutilă. Nu poți câștiga nicio dispută. Adevărul nu se naște în dispute. Doar ura și înstrăinarea.

Nu întrerupe. Miliarde de oameni greșesc în această privință. Dar tu nu ești ca ei. Ascultă, ascultă, ascultă.

Uită cuvântul „nu”. Cuvântul „nu” anulează toate variantele, toate posibilitățile. Cineva ți-a cerut ceva, ți-a propus ceva, a insistat în legătură cu ceva. În loc de „Nu”, spune: „Trebuie să mă gândesc, să mai reflectez, să mai cântăresc”. Dă deoparte cuvântul „nu”, eschivează-te, fii alunecos ca un șarpe.

Orice spion care acționează sub acoperire diplomatică sau sub un alt gen de acoperire este oricum un diplomat. Diplomația înseamnă capacitatea de a atrage de partea ta alte persoane.

Dacă un diplomat spune „Da”, asta înseamnă „Am să mă gândesc”.

Dacă un diplomat spune „Am să mă gândesc”, asta înseamnă „Nu”.

Dacă un diplomat spune „Nu” înseamnă că nu e diplomat.

Fii un adevărat diplomat.

Acordă atenție semnelor particulare ale interlocutorului tău. Ar putea să poarte un inel deosebit, o cravată cu vreo semnificație anume, o insignă. Dacă poartă obiectul respectiv

înseamnă că are un motiv. Întreabă-l. Ai în față o personalitate. De ce să nu te intereseze și ca om, nu numai ca obiect al recrutării? Arată-i că te interesează și va fi al tău.

Îndeamnă-l să facă bine. Cu răul nu va fi niciodată de acord, dar pentru o cauză nobilă își va da și viața.

Primește orice obiect fără să-l atingi. Cel mai simplu este ca după întâlnire să găsești un pretext pentru a te duce la mașină, să urci în ea împreună cu interlocutorul tău, să stați puțin de vorbă, apoi acesta „uită" ceva pe banchetă și pleacă. Chiar dacă ești arestat imediat, ești curat pentru că nu ai atins obiectul respectiv. N-am văzut niciun document! Nici cunoștința ta nu poate fi acuzată: a urcat în mașina altcuiva, apoi a plecat și a uitat acel obiect. Toți înțeleg foarte bine totul, numai că într-un proces democratic va fi foarte dificil să-ți demonstreze vina.

Predă banii în plic, iar plicul într-un ziar. Dacă ai fost filmat, fotografiat sau chiar apucat de mână, tu nu ai dat plicul, ci ziarul. Dar cum a ajuns plicul în ziar? Voi l-ați pus acolo!

Nu contează ce spui, ci cum spui. Ținuta, calmul extraordinar, un zâmbet binevoitor sunt mult mai convingătoare decât orice argumente.

Foarte importantă este concentrarea. Dacă vrei să-ți convingi ascultătorii, folosește în gând o frază simplă, ca pe un camerton interior. Ceva de genul: „Vasea, uite despre ce-i vorba aici…". Adică trebuie să te concentrezi ca pentru o discuție cu un bun prieten care nu înțelege niște lucruri banale și trebuie să-i expui esența lor în cel mai simplu și mai accesibil limbaj. Trebuie să păstrezi același ton până la sfârșitul expunerii: „Pricepi tu, Vasea…".

Mulți spioni sub acoperire diplomatică sau de alt gen trebuie din când în când, să vorbească în fața unui public format din străini. Mai ales în țările occidentale, acest public răsfățat de libertatea cuvântului și de alte libertăți este cam impertinent și nu-și prea alege cuvintele. De exemplu, la dezvelirea monumentului soldaților sovietici sosește adjunctul ambasadorului și i se pune o întrebare provocatoare: „E adevărat că toți diplomații ruși sunt spioni? Și dumneavoastră sunteți spion?”. Aceleași întrebări îi erau adresate și ziaristului sovietic, și reprezentantului Aeroflot; mereu apăreau provocări.

Ce-i de făcut în astfel de situații, când ți se pun întrebări incomode, la care nu ai chef să răspunzi? Ca să eviți răspunsul la orice întrebare, există o formulă magică. Spui doar: „Este o întrebare foarte bună și iată ce am să vă răspund...” – și în continuare îndrugă tot ce vrei. Experiența a demonstrat că auditoriul înghite orice, uitând întrebarea inițială și conectându-se la tema pe care i-ai propus-o.

Un spion are întotdeauna de întocmit o mulțime de documente: dări de seamă, rapoarte, referate, situații centralizate etc. Este foarte important ca raportul tău scris despre întâlnirea trecută, care va fi expediat superiorilor, să fie interesant. Oamenii citesc doar ceea ce este interesant. Dacă vrei să ai succes, redactează rapoartele astfel încât să vrei tu însuți să mai citești o dată și încă o dată propria creație literară. Într-o oarecare măsură, șefii sunt și ei oameni. Și lor le este greu să citească zilnic texte anoste. Cărțile și articolele plictisitoare nu sunt pe placul nimănui. La fel și rapoartele plictisitoare. În plus, orice comunicare scrisă (dare de seamă, raport, notă informativă) trebuie să fie extrem de inteligibilă

pentru oricine, chiar și pentru cel care nu vrea să înțeleagă respectiva comunicare.

Cine vrea să reușească trebuie să trăiască fiecare zi ca și cum ar fi ultima. *Uită totul și fă acum ceea ce este cel mai important.*

Și ultimul sfat.

Fii fericit! Nu te preface, chiar fii fericit. Dacă iradiezi fericire, cei din jur percep în subconștient acest lucru, chiar dacă astăzi ai o zi grea.

Dar dacă ești nefericit, se va vedea cumva și în exterior, iar această „aură a nefericirii” îi sperie și-i îndepărtează pe oameni, chiar dacă tu afișezi un zâmbet vesel.

Cum să fii fericit? Răspunsul la această întrebare l-a dat Kozma Prutkov[1]*. Dacă vrei să fii fericit, fii fericit și gata!

Începe să fii fericit chiar acum, în acest moment, când citești acest rând.

Și rămâi fericit mereu.

Recrutări reușite!

1* Pseudonim colectiv utilizat de Aleksei Tolstoi și de verii acestuia pentru semnarea unor articole, versuri satirice, fabule publicate în reviste literare între anii 1850 și 1860 (n.tr.).